

VII
837807
23

Ljudska knjižnica
23. zvezek
Jzhaja četrtletno

LJUDSKA KNJIŽNICA — 23. ZVEZEK

PATRICK A. SHEEHAN:
NODLAG

IZ ANGLEŠČINE PREVEL
FRANC BREGAR

V LJUBLJANI 1926

ZALOŽILA JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA

NATISNILA JUGOSLOVANSKA TISKARNA

VII, 6, 34804, c

I. poglavje.

Amerikanec.

Nekega lepega dne smo ga prvikrat videli na vasi. Kar iznenada.

Tujec, pravi pristni tujec na podeželski vasi! Mislite si! To je dogodek, ki ga doživimo, pri nas vsaj, kvečjem po enkrat, dvakrat na leto.

Pa še tak gospod!

Od pete do glave, od klobuka do čevljev ves nov, pravi mojstrski izdelek krojaške umetnosti. Kar sapa nam je jemalo. Novo obleko vidiš pri nas le o Veliki noči.

Lahko si torej mislite, kako so stikali glave ljudje! Odkod se je vzel, kdaj je prišel, kaj išče tod in sto drugih vprašanj je bilo treba rešiti. Pa nihče ni vedel odgovora.

Da bi ga kdo vprašal? Hu —!

Saj si ga še prav nagovoriti niso upali! Že zato ne, ker jim je njegova nova obleka vzbujala svet strah in globoko spoštovanje. Pa te je tudi prešinil takole s svojimi hladnimi, mirnimi očmi, da te je kar v dušo zazeblo in si ves zbehan pozabil usta odpreti.

In pa tak zapetež in oholež! Mrzel kot ledena sveča. Saj ni dal poštene besede od sebe! Naši ljudje se radi kaj pomenijo, radi malo počenčajo, rado-vedni so, pravi otroci. Skrbelo jih je, kaka skrivnost tiči za njegovo zapeto suknjo, poskusili so, pa mislite da so kaj opravili?

Najbrihtnejši so se opogumili in se ga lotili. Čisto nič niso izvlekli iz njega. Zgodilo se je, da je celo uro sedel tak vaški navihanec pri njem, ga vrtal in vrtal, govoril o vsem mnogočem, ga otipaval od vseh strani — pa zvedel kvečjem par malo-

marnih »yes« in »no«¹, pa nobene besede o tem, kar bi bil pravzaprav rad slišal.

In povrh je bil redkobesedni mož škrtavec brez primere! Če prisedeš v gostilni k takemu imenitnemu človeku in ga še hvališ povrh, se vendar spodobi, da bo dal za pijačo. In kaj mislite? Niti enega vrčka pive ni plačal!

Tak je bil!

Naravnost odbijal je. Tako obnašanje pa se našim dobrim vaščanom hudo zameri.

Ni bilo ne sem ne tja, pa so zasodili, da jim oholi tujec pravzaprav čisto nič ni mar. Kaj nje briga, odkod je in kaj počenja!

Odtod pa do bodečega priimka je pri nas le korak. Ker ni hotel povedati, kako se piše, so mu pa sami nadeli ime. Eni tako, drugi drugačno. Nazadnje se ga je prijel priimek »Amerikanec«. In ta se ga je držal.

Delali so se, kakor da ga zanje vobče ni več na vasi. Pa le delali so se tako.

V resnici pa so bili za njim ob vsaki priliki in povsod. Z očmi in z jezikom. Začelo se je obiranje in obrekovanje. Naši vaščani so v tem mojstri!

Skratka, »Amerikanec« ni bil priljubljen pri naših ljudeh.

Pa Amerikanec se za to ni prav nič zmenil.

Hodil je svoja pota prej ko slej, sam, molčeč, zapet, nedostopen, s širokimi koraki je stopal med vaškimi hišami, posedal gori za vasjo v mahovju ob nasipih iz dobe danskih vpadov, ali pa nekam otožno slonel ob starem grčavem glogu, pol milje od vasi, vlekel iz kratke pipice in zamišljen strmel predse v zapuščeno groblje, poraščeno z gostim koprivjem.

Ljudje pa so govorili, da se mu je trikrat zapored sanjalo o loncu polnem zlata in da išče zakladov za vasjo.

In jaz?

Če sem mu rekel dober dan, je čmerno odzdravil, če sem mu k dobremu dnevu še dodejal,

¹ Angleški besedi in pomenita »da« in »ne«.

da se bo vreme končno vendarle naredilo, je že nevarno godrnjal, če sem pa pogumno skušal navezati besedo in prijazno menil: »Ste se vrnili v ljubo domovino, kaj ne? Da si poiščete miren kotiček za na stara leta —«, tedaj pa me je ošinil s svojimi hladnimi očmi, molče sicer, pa tako zgovorno, da sem na mah razumel, koliko me brigajo njegove osebne zadeve.

Ne morem reči, da bi bil Amerikanec meni bolj ugajal kot mojim vaščanom.

Pa to bi se mi še ne bilo toliko zamerilo. Vajen sem čmerikavcev.

Ampak — takole obnašanje sredi moje pridne, dobre, pobožne vasi! Ljudi mi je kvaril, nezadovoljnost je netil, naravnost pohujševal je!

Ob vsakem božjem času si ga lahko videl, kako je malomarno slonel pri vratih vaške gostilne. Tam je namreč stanoval.

Ko so zjutraj ljudje šli na delo, je slonel pri vratih in kadil, ko so opoldan ljudje šli k obedu, je slonel pri vratih in kadil, in ko je zvečer zazvonilo angelsko češčenje in so se vaščani vračali trudni s svoje grude domov, — je še vedno slonel pri vratih. S pokrito glavo seve. In ko je ta ali oni sivolasi, od dela sključeni starec moleč s klobukom v roki stopal mimo in se kradoma ozrl po Amerikancu, po njegovi bogati obleki in bahavi zlati verižici, si je pač poln nevoščljivosti mislil:

»Zakaj nisem tudi jaz šel čez veliko lužo, ko sem bil še mlad!«

Ne vem za gotovo, če si je tako mislil, to pa dobro vem, da je marsikateri pridni in delavni mladenič, ki bi bil lahko srečen in zadovoljen doma, ob pogledu na zapeljivi prizor pred vaško gostilno za trdno sklenil, zbrati denar, zlepa ali zgrda, in popihati v deželo dolarjev.

Lahko torej razumete, da mi mož ni posebno ugajal.

Tudi jaz sem se polagoma navadil, da se nisem več zmenil zanj. Domišljav bahač da je, sem zasodil,

ki mu je denar bog in ki mu je zlato ubilo ljubezen do rodne grude.

Žal, res je da sem tako sodil! Ni bilo prvikrat, da me je varala gola zunanost.

Izkušnja pa me je tudi to pot poučila, da se pod trdo, hrapavo lupino skriva plemenito jedro in da bije tudi pod trdno zapeto suknjo čuteče, mehko srce, čeprav ne vidimo in ne čutimo njegovih burnih utripljajev.

* * *

Tisto nedeljo popoldne smo imeli ljudsko veselico.

Za vasjo je velik travnik. Ob potoku je precej ravnice, više gori pa svet na obeh straneh potoka nekoliko visi. Naravno pozorišče, kakor si ga lepšega zgraditi ne morete! Proti zapadu in jugu, gori na robih, se košati naš temni gozd, ki ga je pravkar zgodnja jesen poslikala s svojimi pisanimi barvami.

Nežen, topel veter je božal trato in gozd, tupatam so se belile v polno nasičeni zeleni barvi pokrajine črede vaških goved in pisana množica gledalcev je bila posuta po trati, živahno vrvenje in brnenje je polnilo ozračje.

Veliko ljudi se je nabralo. Nismo pričakovali takega obiska. Iz vseh sosednih vasi so prišli. Največ jih je bilo iz Korka.

Nič čudnega! Saj je bila glavna točka sporeda dvoboj med korškimi »shandonci« in našimi »skirmisherji« za prvenstvo v žogometu.

Žogomet, to vam moram posebej povedati, je namreč naš, skoraj bi dejal narodni šport. Vse bije žogo, mlado in staro. Vsaka vas ima svoj žogometni klub in svojega prvaka, ki si je moral svoje prvenstvo seve priboriti z najboljšo in najlepšo igro.

Vas izzivlja vas na dvoboj, nedeljo za nedeljo — seve vedno le popoldne — se bijejo igre, in klub, ki je zmagal vse druge v grofiji, ta je prvak grofije. Kar je seve izredna čast.

In tisto nedeljo sta se bila za prvenstvo v naši grofiji korški klub »shandonec« in naš slavni in pogumni klub »skirmisherjev«.

Oba sta bila enako dobra, oba sta zmagala v nestetih bojih in se priborila do lavorike, danes je šlo za to, kateri jo dobi, kateri bo za prihodnje leto prvak v grofiji.

Bil se je odločilni boj, treba je bilo napeti vse telesne in dušne zmožnosti, gibčnost, premišljenost, izvežbanost. Lahko si torej mislite, da so bile vse vasi zastopane, da so napeto in nestrpno čakali gledalci na odločilno zmago.

Da sem bil tudi jaz poleg, to se razume. Saj so šli moji ljudje, moji fantje v boj in če so zmagali in si priborili venec prvenstva, je bila njihova slava tudi moja slava.

Ob treh so sklicali voditelji svoje ljudi na bojišče. Med gledalci je završalo.

Kratek posvet med voditelji in sodnikom, dva novca zletita v zrak, da odločita mesta strankama, moštvo se razpostavi vsako na svojem prostoru, kratek žvižg — in že zapoje loputka in uboga žoga zapleše v vročem boju med zmage željnimi borci.

Iz zibajoče se množice ni bilo slišati nobene besede, ko je težka žoga, zadeta od loparjev, letela semintja od roke do roke ali se naglo valila preko ravne trate, če jo je kak mlad atlet s hitrostjo jelena pognal proti zaželenemu znamenju.¹ Slišal si le teptanje z nogami, lažji ali krepkejši top-top-top ob žogo in ropot loparjev, kadar so se zadeli gori v zraku ali doli na tleh; zdajpazdaj se je oglasil prestrašen krik žena in deklet, kadar je žoga priletela sredi mednje in so se tekmeči besno pridrvili, težko sopeč in s strašnimi očmi, ter pozabivši na vso vljudnost zanesli bojni hrup prav med svoje razburjene sestre. Zdelo se je, da se vse razburjenje omejuje le na gledalce, ki so veselo vzklikali in tožili, izpodbujali in grajali molčeče tekmece, od katerih je bila odvisna čast

---

¹ Stranki stojita vsaka pri svojem znamenju, ki nosi na vrhu drogo, skozi katere mora nasprotna stranka pognati težko, z usnjem prevlečeno žogo. Pri vsakem znamenju stojita dve vrsti atletov; prva meče žogo proti nasprotnikom, druga pa brani svoje lastno znamenje. — Op. prev.

našega kraja. Samo eden je ostal sredi tega hrupa stoisko miren, in to je bil Amerikanec. Stal je ob strani in opazoval borbo tako hladnokrvno kakor kak indijski poglavar, kot bi mu bilo popolnoma vseeno, katera stranka zmaga; zdelo se je, da se samo stvarno in le od daleč zanima za vso zadevo.

Ob polpetih sta bili obe stranki skoro enako močni. Imela bi se ravno začeti odločilna bitka, ko se raznese vest, da je naš voditelj nenadoma obolel in da so ga spravili z bojišča. Skirmisherji so bili zmedeni. Ravno pred zmago jim je bilo uničeno vse upanje. Dolgo in razburjeno so se posvetovali ter slednjič sklenili, da izberejo tega ali onega izmed gledalcev, ki je bil nekdanj član kluba, toda dobili niso nikogar. Ti so le zmajevali z glavami, stvar je bila preveč važna in nobeden ni hotel biti odgovoren. Bila je že skoro peta ura; sodnik je že hotel odločiti v korist tujcem, kar vrže Amerikanec v splošno začudenje svojo napol skajeno cigaro proč, si mirno sleče suknjo in telovnik, ki ju skrbno zvije in izroči nekmu gledalcu, stopi naprej, vzame lopar, ga poizkusi s tem, da se nasloni z vso svojo težo nanj, ter reče popolnoma hladnokrvno in malomarno:

»Dajte, da jaz poizkusim; upam da opravi.«

Vsi so se zasmeli. Shandonci so se zaveselili; oili so zapazili sive lase na njegovi bradi in glavi. Skirmisherji se niso mogli odločiti; toda razumen tovariš, ki si je bil dobro ogledal krasno postavo Amerikančevo, jim je namignil in dejal:

»Da, mi ga vzamemo; postavimo ga prav sredi znamenja.«

Napetost je vsled tega dogodka silno narasla. Ko je za boj nezmožni voditelj slišal o tem, je zahteval, naj ga nesejo nazaj, da vidi, kako se bo končalo; nič mu ni mar, tudi če umrje na bojišču. »Kje more mož častneje umreti?« itd. itd. Še enkrat so pognali žogo v višino, zmaga se je nagibala z ene strani na drugo, med pristaši obeh strank so odmevali silni, divji kriki. Slednjič so Shandonci, krepko se potegujoč za zmago, prignali žogo prav pred noge Amerikancu. Prvi tekmeč je zdirjal naprej,

da jo spravi skozi znamenje, pa se je naenkrat znašel kakih dvajset čevljev proč od žoge, da sam ni vedel kako; nato je bilo videti, kakor bi bil vihar pomedel prostor. Kajti naenkrat je bila predrta pot skozi valovito, zmešano množico tekmecev, ki so se na čudovit način umikali na desno in levo. Vkljub vsem modernim pravilom in določbam se je pognal Amerikanec naravnost naprej in si je s svojimi močnimi rokami in pleči napravil tako gladko pot, kakor kadar požanje stroj za žetev snope zrelega žita. Dirjal je prav blizu mimo mesta, kjer sem jaz stal, in naenkrat sem ga slišal, kako je zagodrnjal: »T' ainim an diaoul!«¹ Tedaj sem spoznal, da je Irec, in se mi je priljubil. Razleglo se je nekoliko klicev: »Tako ne sme! Tako ne sme!« Toda odobravanje množice, pri kateri se je spoštljiva nenaklonjenost do Amerikanca izpremenila naenkrat v neizmerno občudovanje, jih je zadušilo, da so morali sramotno utihniti. »Le naprej, Amerikanec!« »Slava zvezdam in trakovom!«² se je razlegalo z vseh strani, dokler se ni vpitje povzpelo do divjega irskega kričanja, ko je žoga naglo priletela preko glav nasprotnih tekmecev in vkljub silnemu naporu čuvajev znamenja veselo vdrla vanj. Toda ko je Amerikanec zadal žogi udarec, ki je odločil zmago, so ga divje, besno napadli in pod tem navalom je omahnil, medtem ko se je vsa množica teles zvalila nanj. Gledalci, katerim je Amerikanec postal naenkrat junak, so zavpili nevolje, kajti zdelo se je, da je to le maščevanje nasprotnikov, ker so podlegli. Ko so drug za drugim vstali, se Amerikanec ni mogel sam dvigniti. Sto prijaznih rok se je ponudilo na pomoč; čuti je bilo nekoliko jeznih groženj proti onim, ki so ga podrli.

Stavili so mu par čisto irskih vprašanj, kot na primer:

»Saj niste mrtvi, ne?«

»To ravno ne,« je odgovoril mirno, toda s trpečim izrazom, a menim, da sem si kje kako kost polomil.«

¹ Irska kletvica.

² V mislih so imeli amerikansko zastavo. — Opomba prevajalca.

Rahlo so ga dvignili na nosilnico in zmagoslavno odnesli z bojišča. Ko so nosilci prispeli skozi prva vrata na trg, jim je prišel naš voditelj nasproti ter se mu zahvalil za pomoč. Bil je očitno še zelo bolan, toda menil je, da mora storiti to dolžnost.

»Hvala,« je dejal Amerikanec na svoj hladni način. »Mislim, da smo jim pokazali. Toda Vi, mladi gospod, pojdite domov in se kar najhitreje okrepčajte.«

Ko so bili na pol poti, je neki star mož pogledal junaka od strani in dejal glasno:

»Zares! Kaj takega nismo videli, odkar je bil tu Kasey, slavní borilec.«

Amerikanec se je s težavo dvignil, ostro pogledal moža in dejal:

»Recite še enkrat!«

»Še enkrat pravim,« je ponovil starec sedaj nekoliko v zadregi, »da kaj takega nismo videli, odkar je Terence Kasey sam premagal župniji Ardpatrick in Glenroe.«

»Menim, da je že dolgo tega,« je dejal Amerikanec ter se zopet trudno naslonil nazaj.

II. poglavje.

Zaupni pogovori.

Obiskati sem ga moral, če že ne iz drugega razloga, pa vsaj zato, ker je tako junaško rešil čast naše župnije. Mali vzklik, ki se mu je bil izmaknil v vroči borbi, je veliko govoril. Kazal je, da mu gori pod mrzlo skorjo amerikanskega ponašanja globok, vulkaničen ogenj irskih čuvstev. Narava hoče na dan in se razodene vkljub vsakovrstnim umetnim ogrinjalom. Tudi sem čutil, da je bilo v tem človeku nekaj, po čemer se je razločeval od povprečnih ljudi. Jaz imam posebno nagnjenje do teh molčečih narav, ki nikdar ne govore, temveč le posežejo kako vmes v najbolj odločilnih trenutkih ter s hitrim, odločnim dejanjem razrešijo težkoče in napravijo konec negotovosti ali pa prisilijo nestanovitno gospo Srečo, da izpremeni svoje mnenje, in sicer takoj.

Obiskal sem ga v hotelu. Bil je v postelji, hudo zdelan, toda gledal je tako hladno in mirno kakor vedno. Sprejel me je kot ponavadi mrzlo in je odgovarjal na moja skrbna vprašanja s kratkimi vzkliki, tako da me je v resnici spreletaval mraz po kosteh in da sem bil vesel, ko sem mogel oditi z zavestjo, da sem svojo dolžnost storil. Toda ko sem se ravno obrnil k vratom, mi reče:

»Zelo sem Vam hvaležen za obisk, gospod župnik. Upam, da zopet kmalu pridete!«

To je podrlo vsa moja domnevanja. Kaka dežela mora pač biti Amerika, sem si mislil, da je treba ubogemu človeku nositi tak mrzlogladek jeklen oklep, s katerim zakriva svojo naravno toplo odkritosrčnost! Prihajal sem večkrat in postala sva dobra prijatelja.

Jaz sem bil očaran od besed, ki jih je bil izpregovoril oni starec na dan našega velikega zmago-slavja o Kaseyu, slavnem borilcu, ker se mi izmed mojih ljubljenih kaplanskih spominov vedno vračata na ustnice in v misli dva refrena narodnih balad. Prva je odpev neke slavne volilne balade iz časa, ko smo imeli na Irskem borough-volitve¹, pri katerih so bile šale, pretepi in žganje vedno na dnevnem redu. Drugi refren je novejši homerski izliv, ki so ga v zadnjih letih večkrat peli pod mojimi okni, ko sem začel baladno slovstvo bolj ceniti in spoznavati, kolike važnosti je za podrobno deželno zgodovino. Pesem sta pela navadno po kiticah menjajoč se dva glasova, moški in ženski, ki sta se potem združila v četrtem in zadnjem verzu. Refren se je glasil:

Kajti vrli, mladi Kasey tu je,
ki se z njimi kakor lev bojuje...
Niti Hektor, niti Mart v boj neče
poiskati si zmagovite sreče,
kadar vrli, mladi Kasey bije,
kakor ples se po bojišču vije.

Domišljija mi je naslikala »vrlega, mladega Kaseya« kot polboga, in ker se hitro vznese, kadar mislim na irsko preteklost, sem si ga naslikal kot velikega, odličnega in v njegovi stroki nepremagljivega borilca, res pravega junaka.

Ni bila tedaj zgolj navadna plemenita radovednost, da sem omenil bolniku enkrat to stvar v enem izmed mnogih prijateljskih pogovorov ob njegovi postelji. Menim, da je človek, ki krade skrivnosti, stokrat slabši kakor tat, ki okrade žepe, in v resnici sem bil nekoliko vznemirjen, ko sem zvedel, da ni Amerikanec nihče drugi kot silni Kasey sam. Imel sem pred njim svet strah, kakor ga občutite pred veliko osebnostjo, ki vam je bila dosihmal znana samo po imenu. Temno sem slutil, da se skriva za tem skrivanjem kaka povest, morda žalostna povest. Skrivnost se je razjasnila na sledeči način.

¹ Borough je mesto, ki pošilja tudi svojega zastopnika v parlament. — Op. prev.

Pritoževal se je nad postrežbo v hotelu — da nima vsega, kar more bolan človek po pravici zahtevati itd.

»Res,« sem dejal, »natakar je sicer dober človek, razen če se napije limonade, ki mu ne prija, ker ima, kakor pravi, slab želodec in mu je zdravnik naročil, naj se varuje vseh sladkih reči. Toda meni se zdi bolje — če Vam smem svetovati — da poskrbite za kako žensko roko, ki Vam bo nekoliko ocedila, Vam postregla z zdravili itd.«

»Da, to sem tudi sam mislil,« je rekel. »Pa glejte, jaz bi nerad razžalil te dobre ljudi,« — te besede so pokazale, da je plemenito mislil in čutil — »ker so na svoj poseben način prav prijazni z menoj. In potem, Vaše ljudstvo, dragi gospod župnik, ni popolnoma ... kako naj rečem ... ni zadosti vajeno ...«

Slutil sem, kaj misli, nisem malo vzkipel.

»Kar se tega tiče,« sem dejal, »Vam morem pre-skrbeti tako spretno in snažno ženico, kakor se dobi v Chicagu ali Bostonu. Ona je revna vdova z dvema srčkanima otrokoma, ki ste ju že videli kdaj na izprehodu, in jaz Vas zagotavljam, da jo boste radi imeli.«

»Vdove so nevarne, gospod župnik,« se je nasmehnul. »Toda odkod je? Iz te župnije?«

»Ne,« sem odgovoril, »ni odtod. Menim, da je prišla sem s hribov tam okrog Glen-an-aara ...«

Zazdelo se mi je, da je prestrašeno pogledal, kajti oči so se mu na široko odprle, da se je prikazala belota. Nekaj časa ni nič odgovoril in je samo odmajeval z glavo. Tedaj je dejal:

»Pustite to, gospod župnik! To ne gre, nikakor ne.«

Jaz sem se temu zelo začudil. Vedel sem, da pomeni Glenanaar Dolino krvi in da so tam nekaj stoletij pred Kristom izvojevali strašno bitko Tuathade-Danaans in, kakor se mi dozdeva, Firbolgs. In ali se ne imenuje še danes gorska reka, katere voda lesketa kakor jantar ali vino, Own-an-aar, Reka krvi? Toda kaj ima vse to opraviti z Amerikancem, ki se je vrnil domov v zadnjem desetletju devetnajstega stoletja? Toda o tem nisem več govoril. On je tako

želel in s tem je bilo moje zanimanje končano. Soba pa sva nekako uredila, celo brez pomoči umnega natakarja.

Nekega dne, ko je že skoro popolnoma okreval, sem mu dejal:

»Bodite pripravljeni, dragi gospod, na ovacijo, kadar se boste napravljali nazaj v Ameriko. Ljudstvo je Vaše veliko dejanje tako navdušilo, da si je vbilo v glavo, da Vam hoče prirediti nekako ljudsko demonstracijo v znak svoje hvaležnosti.«

»Upam, da ne pride do tega,« mi je odgovoril. »Prišel sem le, da si stvari ogledam, da nekaj časa mirno tu ostanem in se zopet srečno vrnem.«

»To ne pojde tako gladko, dragi gospod. Povsod že opevajo Vašo slavo in so v ta namen oživili staro balado z naslovom: Življenje in čini Terencea Kaseya, slavnega borilca.«

Zopet se je zmedel in me pogledal s prosečim pogledom; tedaj pa se je nenadoma razjezil:

»Zakaj, za zlodeja,« je zavpil, »ne morejo človeka, kadar k njim pride, pri miru pustiti? Dozdeva se mi, kakor bi kak radovednež bil preiškal in prebrskal vso mojo preteklost ter mi jo zopet zalučil v obraz.«

Zelo sem se začudil, da je tako nenadoma vzkipela jeza sicer tako mirnemu možu. Še bolj sem se čudil namigavanju na njegovo preteklost. On je zapazil mojo zmedenost in se je jasneje izrazil.

»Čujte, gospod župnik,« je dejal. »Ali ni Vaša dolžnost hraniti skrivnosti zase?«

»Da, nekatere,« sem odgovoril.

»Vse,« je rekel strastno. »Če bi si mislil, da more duhovnik kaj izblebetati, bi mu ne zaupal niti pri izpovedi.«

»To je popolnoma resnično,« sem odvrnil. »Karkoli nam izročite kot skrivnost, se bo vestno ohranilo kot skrivnost, pa naj je karsibodi.«

»Tako sem si tudi jaz mislil. Nečem tedaj, da bi ljudje vedeli, kdo sem ali zakaj sem prišel. Zadnje mesece so natančno poizvedovali okrog, kdo sem. Ne vem, kaj imajo, za zlodeja, od tega. Podkupili so celo

nesrečnega natakara, da jim pove ime z mojega kovčega in perila.«

»Šli so nekoliko predaleč,« sem odgovoril. »Vedno sem jim toliko zaupal, da se omejuje njihova radovednost na to, kar jim kdo pismeno sporoči ali sam razodene. V tej meri je radovednost celo neka čednost, ki v resnici izvira iz naklonjenosti.«

»Tega nikakor ne morem razumeti. Zdi se mi, da bi ti ljudje bolje storili, ko bi skrbeli za svoje lastne zadeve.«

»To je bil Vaš amerikalanski predsodek,« sem mu odgovoril, »ali bolje, staro anglosaško mnenje, zakaj vi, Amerikanci, ste, dasi tega sami ne veste, Anglo-sasi. Pripovedovali so mi, da more tam pri vas imeti človek dvajset let koga za najbližjega sosedo in niti ne ve, kako se imenuje ali kaj zajtrkuje. Meni je to naravnost sebičnost. Vi se morate silno bati drug drugega, če na ta način varujete svojo skrivnost. Pa pogledjte k nam! Če moja kobilica izgubi podkev, ve o tem v štiriindvajsetih urah vsak mož, vsaka žena in vsak otrok v vsej župniji. Če grem v Cork, me vsakdo vpraša, kam grem in kdaj se vrnem. Če pokažem le najmanjšo nevednost o dogodkih v župniji, se ne bojijo reči, da sem puščavnik in da bi moral biti trapist. Če se rodi kje otrok, hočemo prav tako vsi vedeti, ali je deček ali deklica, ali je podoben očetu ali materi, kdaj ga bodo krstili in kako nazvali. Če kdo umrje, gre vse bdet k mrliču in med molitvami si krajšajo čas s tem, da poizvedujejo, koliko je zapustil in kdo podeduje. Preden ga polože v krsto, ga mora vsaka stara ženica v župniji še enkrat pogledati in mu popraviti obleko, da vidi, ali je kapuca prav naravnana; kadar ga spuščajo v grob, se začno vsi vneto prepirati, če to vrše enakomerno. Slednjič pogleda še vsakdo na deščico, koliko je bil mrlič star, in nekateri odmajujejo z glavo, kot bi niti ob grobu ne bil popolnoma odkritosrčen o svoji starosti. Nato se z zadnjim pozdravom: „Bil je dober človek, Gospod mu daj večni mir!“ razidejo, zadovoljni s svojo lastno dobroto. Jaz imenujem to kr-

ščansko ljubezen in naklonjenost, kateri je Vaša poganska nedružabnost popolnoma nasprotna.«

»Prav,« je dejal, mahnivši po tej pridigi trudno z roko, »toda jaz tega ne razumem. Vi ste čudni ljudje.«

»Morda smo res,« sem odgovoril nekoliko pikro, ker me nič ne razdraži tako kot čuvstvo vzvišenosti pri narodu, kateri bi se mogel skoro tisoč let učiti od nas. »Toda rečem Vam, da vam je treba k nam še v šolo hoditi.«

»Da stvar hitro končamo,« je rekel, »jaz sem Terence Kasey.«

»Kasey, borilec?« sem prestrašeno zavpil, ko sem nenadoma zagledal pred seboj svojega idealnega junaka.

»Da, pa tega ne smete nikjer povedati, celo potem ne, ko odidem.«

»Gotovo, Vašo skrivnost bom sveto čuval. Toda — ali mi boste dovolili, da Vam stisnem roko?«

»Zakaj?« me je vprašal, umaknivši se nekoliko nazaj.

»Samo, da izrazim svoje občudovanje. Morate namreč vedeti, dragi gospod, da se Vas že dvajset let spominjam skupaj z junaki grških bajk, z Ajantom in Ahilom, da niti ne govorim o Martu in Hektorju iz znane balade. Ah, ko bi ljudje bili vedeli, da ste Vi Kasey, ne vem, s kakimi častmi bi Vas bili obsuli. Godba bi Vam priredila vsak večer podoknico, vsak klub v naši grofiji bi Vam poslal deputacijo, in skoro gotov sem, da bi Vam izročili lepo okrašeno addresso, kadar bi se hoteli vrniti pod zastavo ‚zvezd in trakov‘.«

On se je nasmejal:

»Tedaj sem še srečno ušel. Toda, gospod župnik, še enkrat Vas spominjam na obljubo, da ohranite mojo skrivnost zase. Nihče ne sme vedeti, kdo sem in zakaj sem prišel.«

»Kar se prvega tiče, je vse v redu. Nihče ne ve, kdo ste, in tudi ne bo nihče izvedel, vsaj kolikor to mene zadeva. Kar se pa drugega tiče, ve vsak

mož, vsaka ženska in vsak otrok v vasi, zakaj ste prišli.«

»Zakaj pa sem prišel?« je vprašal nemirno.

»Zato, da odpeljete s seboj kako irsko ženo v Ameriko. Saj vsako dekletce v župniji misli, da si njo izvolite.«

»Irci so od zlodeja,« je dejal in omahnil na blazine.

»O tem bi se dalo še govoriti. Po mojem mnenju so bolj angeli kot zlodeji. A za vsak slučaj Vam morem imenovati tukaj tucat deklet, ki bi se podale v najodličnejših hišah ob obali Hudsona in Mississippija. Jaz grem še dalj in trdim, da bi mogli iztakniti eno ali dve, ki bi celo krasile parket, bele hiše.«¹

»To ali nekaj podobnega sem že slišal od Vas, odkar sem prišel domov. Vi seveda pretiravate, vi, dobri irski duhovniki, menite, da je Irska središče vsega sveta. A ti dobri ljudje so prav slutili, dasi je stvar nekoliko drugačna. Nisem prišel na Irsko zato, da izgubim svoje srce, ampak da izbrišem iz njega sliko, ki je tu že dvajset let.«

»To je mogoče samo na en način, da namreč naslikate drugo preko nje.«

On je odmajal z glavo.

»Že marsikatera lepa slika je bila naslikana preko nje, pa nič ne pomaga. Ona podoba prihaja vedno na površje. Sledila mi bo do smrtne ure, razen ...«

Tu je obmolknil.

»Razen, če jo vidim še enkrat, pa to ni verjetno. Upal sem, da se je izpremenila in da se bom rešil one podobe, ko zapazim izpremembo. Če se pa ni izpremenila, tedaj si jo prilastim za vedno.«

»Dvajset let je dolga doba,« sem dejal, »in malo jih je, ki se v tolikem času ne izpremene.«

»Res je,« mi je odgovoril, »in zato obupujem.«

¹ Hiša ameriškega predsednika v Washingtonu.

III. poglavje.

Niti usode.

Tam za oglom, če se obrnete proti Buttevantu, je stanovala ženica, katero sem tako toplo priporočil Amerikancu kot postrežnico. Bila je majhne postave in nekoliko uvele lepote vsled izpreminjajočega vpliva bede in pomanjkanja. Z obraza ji je odseval nenavadno zamišljen izraz, kakor da bi vedno živela v preteklosti, in neka poteza mirne vdanosti kakor pri ljudeh, ki se ne zanimajo več za to življenje in upirajo oči le proti večnosti. Toda ta izraz na obrazu je ni oviral, da bi ne bila vesela in celo srečna; nihče bi ne mogel spoznati iz njenih veselih besed, da je živelo v njenem srcu kako globlje, svetejše čuvstvo. Treba je bilo priti k njej nepričakovano, če ste hoteli spoznati, da ima tak nepremično strmeč in zamišljen pogled v ogenj ali skozi majhno okno njene prodajalne le tisti, komur je večnost središče vsega pozemskega. Nikdar je ni bilo videti na cesti razen zgodaj zjutraj, ko je prva prihajala na svoj prostor v temnem kotu cerkve, da je bila pri zgodnji maši. Tudi takrat je ni nihče zapazil, ko je hitela po ulici, tesno zavita v svojo črno ogrinjačo, ki ji je pokrivala tudi glavo. Skrbno se je ogibala vseh vaških klepetulj in zato ni bila nikdar vpletena v kak prepir. Od začetka so to smatrali kot posebnost in ponos. Kesneje se niso več menili za to, ali če so se menili, so jo spoštovali. Imela je dve hčeri — Tereza ali Tessie, starejša, je bila vprav stopila v dekliško dobo in je bila tako na las podobna materi v mlajših letih, da so jo znanci, ki matere že dolgo časa niso videli, nagovarjali z materinim imenom Norah. Njena mlajša sestra Kathleen je bila popol-

noma drugačna. Dočim je bila Tessie dostojanstveno-resna in je po materi podedovala njeno zamišljenost z lepimi potezami vred, je bila Kathleen živahna in je najrajši divjala in skakala zunaj na prostem, tako da jo je mati vedno imenovala »divjaka«. Večkrat me je mati napravila, naj jo trdo pokaram radi te mladostne razposajenosti, pa sem moral vedno opustiti tak poizkus. Njen navihanoresni pogled bi bil razorožil strožjega Mentorja; razen tega bi bila mogla navesti proti meni marsikateri nauk, katerega sem jim neprevidno dal v šoli, da naj namreč spravijo v svoja mlada leta toliko solnea in veselja, kolikor le morejo, kajti nebo se jim bo v poznejšem življenju stemnilo s sencami, ki jih niso sami iskali. Toda obedve sta bili res srčkana otroka, kakor sem pripovedoval Amerikancu. Tessie, ki je že bila končala običajne študije, jih je sedaj dopolnjevala z godbo, slikanjem na steklo, ženskimi ročnimi deli itd. Na stenah v moji sobi visi več poizkusov njene spretnosti roke.

Bili so revni. Žalostna, majhna prodajalna, katere okno je bilo obloženo z zavoji »Mustardove gorčice«, »Cadburyjevega kakao« in podobnim, ni bila v resnici tako bogata, kot je kazala sijajna zunanost. Od stropa je viselo nekoliko rdečih slanikov in nekaj pletenic čebule. Tam so stale dve ali tri navidez krasne kovinaste škatlje, na katerih je bilo napisano s škrlatnimi in zlatimi črkami »Čaj«. Razen tega še nekaj lončenih pip ter dva ali trije tucati sveč — in oprava je bila gotova. Toda lačni niso bili nikoli. Tisti, ki hrani ptice, skrbi tudi za svoje otroke, in ki oblači lilije, je odeval tudi nje pred mrazom. Bilo je genljivo gledati, kako so skrbele, da so vedno snažno opravljene. Trud revežev, s katerim izkušajo prikriti svojo revščino, je vedno genljiv. Če bi vi videli skrbno vložene podloge pod čednim predpasnikom ali luknjo na rokavu ali malo razpoko na čevlju, bi spoznali, kako junaško se bojujejo te dobre, preproste duše, da ohranijo lep videz v vedni borbi z veliko revščino. In če sem včasih izrazil svoje začudenje, da sploh še morejo živeti v tako težkih okoliščinah, je ena

beseda vedno razrešila uganko tej dobri materi, in ta je bila: Bog.

Zgolj sočutje me je nagnilo, da sem jo nasvetoval bogatemu Amerikancu za postrežnico. To stvar sem omenil tudi njej sami, bolj za poizkus in v nadi, da se bo Amerikanec premislil.

»Pred kratkim sem upal, da se dobi za vas neko delo,« sem ji dejal en ali dva dni izza pogovora z bolnikom.

»Ah, gospod župnik,« je odgovorila, »to bi me veselilo. Nune bi morda ne zapazile, če bi Tessie ostala nekaj dni doma, da postreže v prodajalni.«

»Tessie je že postala,« sem rekel, »prava gospodična s svojimi dolgimi krili in navzgor počesanimi lasmi, tako da je ne moremo več za vse porabiti.«

Tessie se je bila pri blagovnjaku ob oknu zamislila v neko knjigo. Bila je globoko sklonjena nad njo, tako da so se jasno razločevali kodri njenih bujnih, kostanjevih las, tako zelo podobnih materinim, le da so tej že srebrne niti prerezale zlate kite. Pri mojih besedah je zardela, kajti dekleta so vprav tedaj najbolj občutljiva, ko se poslavljajo od otroške brezskrbnosti in prevzemajo dolžnosti resnega življenja.

»Meni bi bilo ljubo,« je dejala mati, »da bi ne imela s trgovino nič opraviti. Upam, da jo je Bog za kaj boljšega odločil.«

»S trgovino?« sem si mislil, ko sem pogledal po pusti, prazni prodajalni. »To je v resnici velika žrtev!«

»Zopet vam pravim,« sem rekel, »kot sem vam že prej večkrat dejal, da pojde Kathleen in ne Tessie v samostan.«

»Kaj, ta divjak, gospod župnik?« se je čudila gospa Leonard, dvignivši se izza blagovnjaka. »Zagotavljam vas, da misli na popolnoma druge reči kot na samostan. Vi ste tega otroka, gospod župnik, popolnoma razvadili. Kažete ji toliko zanimanja, da ne bo nič dobrega iz nje.«

»Vi ne veste, kaj v njej tiči. Zapomnite si, da bo nekdaj še nosila redovniško obleko.«

»Podarim jo,« je dejala gospa Leonard, »kaki izmed redovnic, ki prihajajo sem iz Teksasa ali Južne Afrike ali Kalifornije. Njim bo dobro došla in jaz dam svoj blagoslov.«

Meni ni bilo všeč, da je mati tako poniževala mojega ljubljénčka, in sem ji to tudi naravnost povedal.

»Ona ne pojde niti v Južno Afriko, niti v Teksas, niti v Kalifornijo,« sem odgovoril pikro, »ker rabimo najboljše deklice sami doma. Prepustite to meni! Prav gotovo bo ta mlada gospodična čez nekaj let živa in zdrava v kakem našem najboljšem irskem samostanu.«

»Bog vaš blagoslovi za to, gospod župnik,« je odvrnila hvaležna žena. »Prepuščam jo vam in Bogu in sem prepričana, da je v najboljših rokah. Toda kako delo ste namerjali dobiti zame?«

»Menil sem, da bi šli v hotel streči tujemu amerikanskemu gospodu, ki tam bolan leži.«

Ona se je začudena in prestrašena umaknila.

»Jaz naj bi bila postrežnica, gospod župnik? Kaj se pa jaz razumem na postrežbo?«

»Ravno toliko se razumete kakor vsaka druga ženska. Kajti vsaka ženska je ali bi vsaj morala biti postrežnica.«

»Res, kakor nalašč bi bil poklic zame,« je dejala in nekoliko dvignila glavo, »previjati, obvezovati in tolažiti bolnega človeka. Slednjič,« je rekla s kratkim zatajenim nasmehom, »bi se hotel celo oženiti z menoj.«

»To še ni najhuje,« sem odgovoril resno.

»Ne, jaz nisem ženska zanj. Dosti mi je že preteklosti.«

In ko se ji je vrnil na obraz stari, zamišljeni izraz ter bolni pogled v nesrečno minuloost, je naenkrat izginila vsa šaljivost in veselost, ostala je le bedna žena.

»Preteklost je minula,« sem dejal. »On zdaj že okreva in se namerja kmalu vrniti v Ameriko.«

»Upam, da odpelje s seboj dobro ženo. Vsaj ljudje pravijo, da je zato prišel sem.«

»Vi tedaj ne pojdete tja?« sem vprašal pri odhodu.

Ona je žalostno odkimala z glavo.

Ni čuda, ubožica! Če bi bil kdo rekel najlepši krasotici vsega kraja, da bo ona, Norah Curtin, končala svoje dni kot kramarica ob cesti v Doneraileju, bi bila to smatrala za razžalitev. In če bi ji bil kdo rekel na dan njene poroke, da ji bo Hugh Leonard življenje tako zagrenil, da bo željno prosila svoje, ne njegove smrti, bi ga imenovala zlovestnega vrana ali preroka nesreče. In vendar se je, žal, tako zgodilo! Leonard je bil eden izmed tistih ničvrednih, brezsrčnih ljudi, ki bi zaslužili biča. Bilo je precej dobro znano, da se Norah Curtin ni veliko brigala zanj; šepetali so si, da je dala srce že drugemu. A omožila se je vendar očetu za voljo, in njen ženin je bil tako ponosen na svojo zmago, da ji je obljubil več ljubezni, kot more ženska pričakovati. Pa gorje! Čez nekaj let se je je že naveličal, vse je bilo razdrto in razdejano. Podnevi se je potikal na lov po gorah, ponoči je naskrivaj lovil ribe v reki. Hotel je biti gospod. Ali niso bili vsi Leonardi gospodje? Pripovedovali so mu, da se je ponižal, ko se je oženil s hčerjo malega kmeta. Svojih gosposkih navad ni mogel opustiti. Večkrat so ga zasačili pri lovski tatvini in težko kaznovali. On se je temu smejal in, da pokaže svojo neodvisnost, je prihajal na vsak semenj v okolici z lovsko suknjo in rumenimi golenjaki. Tedaj je umrl njihov mali deček, njihov edini sin — in čemu bi še dalje skrbel za posestvo, ko ga ni mogel zapustiti nobenemu Leonardu? Postal je brezbrizen, stavljaj je velike vsote pri konjskih dirkah in izgubljal. Slednjič se je ponižal do navadnega pijanca, ki trati svoje dneve po kmetских krčmah s pipo v ustih, steklenico ob strani in umazanimi kartami v rokah. Hitro je prišel na glas, da je najboljši igralec v okolici, in on je bil ponosen na to odlikovanje. Medtem se je doma bližal neizbežen polom. Podrti plotovi, popravljeni z vejevjem, od tečajev viseča vrata, sempatje po dvorišču razmetana kolesa brez obročev, gnila slama na hišni strehi, velike razpoke

na skrilnati strehi drugih poslopij — vse to je pripovedovalo njegovo povest. Medtem so dan za dnevom prihajale zdavnaj zapale terjatve.

»Kako se drznejo Leonarda tožiti? Nikoli, dokler se še prodaja smodnik in svinec.«

»Dosti slabo zate,« mu je dejal odkritosrčen prijatelj. »Kajti s temi tresočimi se rokami bi ne mogel niti senika zadeti. Izroči, tepec, gospodarstvo svoji ženi, če ga ne moreš sam voditi.«

Tedaj je nekega dne prišel konec. Vrgli so jih v svet; s svojo polomljeno opravo so si poiskali strehe v polodprti delavski koči. Minilo je nekaj bednih mesecev, v katerih se je lepo staro posestvo naglo bližalo razpadu. Tedaj je bil Leonard na smrtni postelji. V zadnjem trenutku se je ponižno vdal, da proda posestvo. Toda celo v tem času je zopet prevladal njegov ponos in ga je zapeljal h krivici, vsled katere je še sedaj trpela njegova družina. Zakaj neki »prijatelj«, katerega so pustili k njegovi postelji, je pregovoril umirajočega moža, naj v tem slovesnem, odločujočem trenutku pozabi svojo zvesto ženo.

»Ona je mlada in nestanovitna,« mu je dejal, »in preden tebe zakrije grob, pobere ona prvega, ki ji pride naproti. Svoje premoženje zapusti otrokom, tako da se ga ona ne more dotakniti.«

Tako je tudi storil. Zapustil je sodnijsko pravo-močno oporoko, zapečateno z vsemi pečati, katere predpisuje zakon. Tedaj je Hugh, »gospod Hugh«, kakor so ga zaničljivo imenovali sosedje, umrl. Bilo je genljivo videti, kako se je uboga žena odpovedala vsaki udobnosti, da je mogla zanj dati maševati. Pretekla so leta, preden se ji je začela svitati resnica, šele pritiskajoča beda jo ji je razkrila; spoznala je, da ne more porabiti za svoje neobhodne potrebe niti obresti od premoženja otrok. Tedaj se je vsa žalost njenega zakonskega življenja razlila nanjo kakor reka. —

»Danes se je župnik,« je dejala Terezi, ko sem odšel, »nečesa čudnega domislil. Dosti pozna mene in mojo nesrečo in bi lahko vedel, da rajši umrjem, kot da bi se še enkrat omožila.«

»To je bila le skrb za vas, mati,« je odgovorila deklica. »On pravi, da ne smemo opešati in nehati moliti. Prejalislej se bodo oblaki razpršili.«

Tako se je ponesrečil ta mali poizkus zvezati niti dveh življenj, ki je prišel meni v delež. Toda pri tem poizkusu sem odprl predale zgodovine, ki so bili že tako dolgo zaprti, da so njih tečaji zarjaveli; tedaj sem zapazil pergamentne listine zapisnikov, ki so sedaj skoro pozabljeni, toda vredni, da ožive. In če so sempatije pokapani s krvjo, jo bom izkušal izbrisati, kolikor bo mogoče, ter poravnati izbokline, ki so jih pustile človeške solze.

IV. poglavje.

Astreja in njeno svetišče.

Nad mestom Corkom je ležala zvečer dne 21. oktobra leta 1829. tema, globoka, grobna tema, kakor ob podzemski reki Flegetonu. To ni bilo samo mračno, solzavo nebo, ki je oznanjalo deževne, temne dneve bližajočega se novembra, temveč je pokrivala mesto neka težka senca, kakor da se pripravlja sredi njega velik dogodek ali kakor da se vrši strašno grozodejstvo. In v resnici je bilo tako. V mračnem sodnijskem poslopju, slabo razsvetljenem od lojnatih sveč v svečnikih in zatohlem od sopare in vroče sape več sto ljudi, razkazuje državni pravdnik vso moč svoje zgovornosti, da zadosti svojim gospodarjem, večjemu delu svojih poslušalcev ter svoji pravni vesti in da vrže v žrelo smrti prvo skupino žrtev, one štiri nesrečne obtožence, ki obupano strmijo predse z obtožne klopi za železno mrežo. Jasni, odmerjeni, določni, izraziti glas tega moža je bil edini zvok, ki si ga mogel slišati v tej sobi smrti. Rastel je in padal v zvočnih valovih, da se je obtožencem zdel kakor glas zvona, ki zveni ob njihovi usmrnitvi. V njem je bil neki zmagoslavni ton, ki je razločno govoril: »Smrt vam, obtoženci moji, zakaj vaša telesa so meni stopnice do višjega sodišča!« V njegovih drhtečih tonih je zvenela strašna gotovost uspeha. Nič premora, nič obotavljanja, nič trepetanja — le globoki glas mrliškega zvona, ki je oznanjal neizbežno uro.

Tisti, ki so slišali ta glas, so dejali: »Ne izplača se spravljati to zadevo še pred porotnike. Saj je le izguba časa! Ti možje so že obsojeni.«

Kaj pa je bilo pravzaprav? Stara, stara zgodba, ki nam je tako dobro znana na Irskem, zgodba o krivici in maščevanju, o grozovitosti in ropu ter o sovraštvu in povračilu, ki je sledilo. Ljudje nočejo spoznati, da krivica rodi krivico. Državniki, pravniki, modroslovci, nacionalni ekonomski ugibajo v parlamentarnih govorih in učenih knjigah večno uganko: Kaj je slabše, malopridno dete ali njegova brezsrčna mati?

Ta uganka je rešena v vsaki grški drami, toda mi je še nismo ugenili. Kako lahek je prehod, kako naglo in tesno sta združena vzrok in posledica.

Bil je čas »Belih mož«.¹ Mi, ki samo vemo, da smo slišali svoje očete o tem pripovedovati, se le medlo, nejasno spominjamo onega strašnega časa — opolnoči nenadoma gromovito topotanje konjskih kopit, bliskovito hiteči jezdec z belimi srajcami preko obleke, ki nepričakovano obstanejo pred kako obsojeno hišo, strašni pozivi na speče, bliskanje in streli pištol, naglo povelje, da se vrste strnejo, in zopet koraiki in topot strahotnih jezdecev, ki odhite dalje v noč po svojem strašnem poklicu. Ko se je svital dan, je tuintam mirno slonel kak kmet ali delavec ob svoji motiki ter nedolžno in začudeno strmел v vojake, ki so rožljali mimo njega. Pravijo, da so bili ti zločini grozni; ljudstvo jih je s strahom in trepetom podpiralo² in jih je vendar izkušalo opravičiti. Poročilo se glasi, da je ljudi krutost, s katero so ravnali z njimi, prignala do blaznosti. Angleški kralj je bil prišel in občutljivo ljudstvo se je v navdušeni vdanosti in upanju vrglo pri Kingstownu do pasu v morje, da objame njegove noge. Angleški kralj je odšel in je prisegel slovesno prisego, da se rajši odpove kroni in prestolu, kot da osvobodi to ljudstvo. V vsakem kmetskem dvorišču je imel opravi-

¹ Skrivna zveza, sklenjena proti krutim veleposestnikom. — Op. prev.

² Eden izmed mojih učiteljev je še pred kratkim imel kotel, v katerega so morali kmetje položiti zarečo šoto — »ognjeno seme« — in ga postaviti ponoči pred vrata za »Bele može«. Vrata in okna so morala biti zapahnjena in zaprta in nihče ni smel pod smrtno kaznijo vun pogledati. Kotel so našli zjutraj, ko je izvršil svoje strašno delo, za plotom. — Op. pis.

viti davkar, ki je izterjaval od ljudstva desetino za tujo in sovražno anglikansko duhovščino. V deželi je vladalo obsedno stanje; čete vojakov in orožnikov, ki so hodile okrog, so brez preiskave obešale ljudi ob potih. Tu, v tej župniji, kažejo mesto, kjer je neka uboga žena skrila zasledovanega upornika med čredo ovac, tu drevo, na katerem so vojaki obesili nekega nedolžnega človeka, in tu — še vedno kažejo na ta prostor šepetaje — je grob nekega ovaduha. Zelo stari ljudje govore na smrtni postelji o tej dobi kot »hudih časih«. Stvar nepristranskega zgodovinarja je, da enako razdeli krivdo med bogate stanove in upornike, med veleposestnike ter izterjevalce desetine in »Bele može«; med orožnike, ki so pod varstvom zakona morili in pobijali nedolžne ljudi, in med preganjane, ki so se vkljub zakonu strašno, grozno maščevali. Med tema dvema strankama je bilo nedolžno, zakonom pokorno, mirno ljudstvo, ki je bilo žrtva obojih. To so bili spoštovani, premožni najemniki, ki so izkušali krivico molče prenašati in ki so se nad njimi, kakor v slučaju, katerega hočemo omeniti, enako maščevali veleposestniki in »Beli može«.

Če pridete kdaj v Doneraile in vas popelje pot od vzhoda proti zahodu, boste prišli mimo bele hiše na levi strani ceste, vprav onstran starega pokopališča Temple-Ruadhan in prav nad starim gradom Ballinamona.

Tu je hodil v šolo slavni Edmund Burke, ko je še stanoval pri svojih sorodnikih v Castletownrocheu; prav tu je živel kesneje, v času, o katerem pišemo, veleposestnik in uradnik George Bond Lowe. O njem vemo malo, razen da so ga kmetje v okolici smrtno sovražili in mu večkrat stregli po življenju. Ljudstvu je ostal v spominu kot samovoljen razuzdanec in zloglasen samosilnik, gospodi pa kot odločen, neustrašen uradnik. Tako se piše zgodovina in zato je in bo precej dvomljiva, malovredna umetnost. Welfu morete komaj verjeti, kadar govori o Ghibellinu, in gotovo ne pritrdite Biancom, kadar govore o Nerih. Toda o neustrašenosti George Bond Lowea ni nobenega dvoma. Na njega ni mogoče streljati, da bi

ne zasledoval svojih sovražnikov, in skoro v vsakem slučaju je ujel katerega izmed napadalcev in ga hitro spravil s sveta. Nekoč so ustrelili konja pod njim. On skoči, se vrže preko plota, in ko še enkrat ustrele nanj, ustreli tudi on, zadene enega napadalca, drugega zasleduje, ga pograbi in sam uklene ter ga da takoj obesiti v ječi v Corku. Malo kesneje so streljali ob mostu pri Ballinamoni v voz nekega dr. Norcotta ter njegovega služabnika in voznika nevarno ranili. Njegov voz so bili zamenjali z vozom neprijetljivega veleposestnika, admirala Evansa of Oldtown. Očividno je bilo v župniji Doneraile nekaj narobe. Saj to ne gre, da bi gospoda v devetnajstem stoletju ne mogla iti kam na obed, ne da bi dobila potem za večerjo krogelj in svinca iz starih pušek! Nekaj se mora naglo in odločno storiti. Toda kako? Mi vendar ne moremo hoditi okrog v oklepah ali s četo posebnih stražnikov za vozom. Treba je poiskati kakega uspešnejšega sredstva, končnega in odločujočega, toda predvsem zakonitega. Mi smo predstavniki zakona in reda in naša dejanja morajo nositi pečat popolnoma zakonitega ravnanja. Ali bi ne bilo morda bolje prepustiti odgovornost Astreji, boginji pravičnosti? Ona ima tehtnico in meč. Naj ona tehta in sodi! Toda nad kom? Pri teh okrinkanih, belooblečenih morilcih je naša pazljivost zastonj. Ponoči jih ne moremo videti. Nekdo mora označiti žrtve, in potem —?

Ta »nekdo« se ne pograša dolgo na Irskem in tudi v tem slučaju se je hitro prikazal. Neki Patrick Daly, njegov nečak Own in še nekateri drugi so popolnoma pripravljeni priseči (za plačilo), da obstoji hudobna zarota, katere daljnji namen je, iztrebiti vse veleposestnike, ki jih je bil Cromwell poslal v deželo, bližnji in nujni cilj pa, spraviti s poti tri označene može — admirala Evansa, George Bond Loweja in Michael Creagha. In koliko jih more biti udeležениh pri tej zaroti? Nič manj kot enaindvajset, katerih glava je neki Leary, starec kakih sedemdeset let in dozda na najboljšem glasu. Slovesno so prisegli pred sodnijsko komisijo v isti sobi, v kateri jaz sedaj pi-

šem, da »je Leary načelnik, vodja zarote, da je v nekem šatoru na semnju v Rathelarenu napisal papir ali pogodbo, pod katero naj bi se podpisali vsi, ki soglašajo s tem, da se umori admiral Evans, gospod Lowe in gospod Creagh. Več jih je ta papir podpisalo in soglašalo, da se ta trojica umori.«

Vsa zadeva je tedaj lahka. Zarotnike so iztaknili, vseh skupaj enaindvajset. Pse postave so že poslali po njihovem sledu. To bo makabejska žrtev. Enoindvajset teles, bingljajočih v mrzlem zraku novembrskega jutra bo gotovo zastrašilo vso armado nezadovoljnežev. Sicer je popolnoma res, da sta obadva Dalyja najzloglasnejša lopova in da njuni besedi in prisegi nihče ne verjame. Tudi je resnično, da Leary s svojimi sedmimi križi plačuje gospodarju, katerega se je zarotil umoriti, kakor dokazuje prisega, 250 funtov na leto od svojega čistega, poštenega dela in da je zelo pošten mož. Pravtako tudi drugi. A kaj vse to? Astreja ima zavezane oči, če ni celo slepa. Ali nimamo starega cromwellskega načela, ki se je ohranilo od roda do roda izza tega blaženega ljubljenca sreče: »Če morete uničiti gnide, ste varni pred ušmi«? To načelo se more nanašati seveda le na otroke — zalego upornikov. Toda zakaj bi ga ne mogli raztegniti tudi na starše in dede? Gotovo je obratno pravtako resnično: »Če pobijete uši, tedaj se vam ni bati gnid!« Torej naprej!

In tako se je vrgel državni pravdnik Doherty, »postaven mož z gosposkim obnašanjem«, tisti mračni oktobrski popoldan na svojo divjačino z vsem čuvstvom in vso odločnostjo lovskega psa postave. To je znamenit slučaj, ki ga bo obravnavala posebna komisija, poslana iz Dublina. Silno prestrašena gospoda ne more več čakati rednega porotnega zasedanja. Ta zadeva je bila že pri zadnjem poletnem zasedanju prišla pred sodnika Gradyja, toda njegovo lordstvo očitvidno ni verjelo v krivdo obtožencev, zakaj poudaril je slovesno, da »vidi, da je sedemnajst oseb obdolženih zarote. Če bi se obtožnica predložila veliki poroti, toda on ni gotov da se bo, tedaj po-

ziva, naj bi se to ne zgodilo brez tehtnega premisleka.«

Izmed velikanskega števila stotrideset porotnikov, večinoma gospode naše grofije, se jih je odzvalo samo trideset. Sodnika Torrens in Pennefather, pravilno imenovana in oblečena v rdeč svilnat talar, znak strahu, in v bel hermelin, znak sodne čistosti, sta se sklonila nad svoje zapisnike in si kratko zapisujeta najsijajnejše točke iz izvajanj zgovornega, odličnega odvetnika. Tedaj še ni bila stenografija tako imenitna umetnost kot danes, toda oni glavni govor se nam je ohranil in zasluži, da razberemo iz njega nekaj misli.

»Gospoda moja! Zelo me veseli, da vidim toliko porotnikov iz premožnega, vplivnega sloja vaše velike grofije, ki so se zbrali pri tej priložnosti, da branijo zakone, kot je brezdvoma njihova sveta dolžnost... Z ozirom na rabsodbo dveh velikih preiskav moram omeniti, da sicer ne bo pravomočna, če ji ne pritrdi mala porota,¹ toda če vidim pred seboj toliko izbranih odličnih posestnikov te grofije, sem prepričan, da bodo zadevo najvestneje preiskali... Hočem vas posebno opozoriti na slučaj Leary, katerega ni zapeljevala revščina in ki je stal razmerno varen ob strani ter le pošiljal svoje kaznive sle, da izvrše njegova krvava povelja. Če porotniki verjamejo tem dejstvom, tedaj on ne bo vzbudil pri njih posebne naklonjenosti. Verjetno je, da ga bo marsikdo zagovarjal zaradi njegovega poštenega značaja, toda če so ta dejstva, ki pričajo proti njemu, dokazana, kaj pomaga značaj? Kaj pomaga, če je delaven v svojem poklicu, zvest v svojih pogodbah, trezen v svojem življenju, če se mu pa more dokazati, da je vodil hudobno zaroto in polnočne umore? — Je neka strahovlada, ki včasih uklone značaj. Toda jaz si ne morem misliti, da bi gospodovala tudi tukaj — da bi si izkušali plemeniti gospodje, nepristranski uradniki ali neodvisni posestniki na tak poniževalen na-

¹ Ko velika porota rabsodi, da je tožba opravičena, odločuje o njej mala porota, ki obstoji iz dvanajstih porotnikov; njihova rabsodba mora biti vedno enoglasna. — Op. prev.

čin pridobiti sramotno, beraško priljubljenost pri ljudstvu.«

»Plemeniti gospodje!« »Nepristranski uradniki!« »Neodvisni posestniki!« Kje so pa bili tovariši obtožencev? Kje drugje, kot nazaj potisnjeni, kakor vedno? Celo zidovi sodnijskega poslopja bi se oglašili, ko bi znali govoriti, s svojo prvo besedo: »Nazaj!«

V vsem okrožju ni bilo nikjer videti kakega kmeta ali delavca. Gospoda je napolnjevala prostor za porotnike, poplavljala klopi v dvorani in vse dohode zunaj, se stiskala na stopnjicah in se razprostirala po ulicah, kjer so v vrstah stražili konjeniki in orožniki, varili pravice in simboli moči. Toda raskave kmetske suknje ni bilo nikjer videti, tudi ne dolgih plaščev z velikimi kapucami, ki bi zakrivali matere ali sestre ali žene teh ljudi, ki so bili že skoro na smrt obsojeni. Strah jih je zadrževal, da niso mogli k svojim dragim. To je bil »rdeči strah«, presajen od Seine k reki Lee. En sam pogled ali kretnja, ki bi pričala, da se z obsojenimi poznajo, in tudi nje bi bilo videti za železno mrežo na strašni obtožni klopi. Ta strah je izviral iz blazne groze veleposestnikov, ki jih je prignala semkaj, kakor bi iskali medsebojne pomoči. Strah je bolj usodepoln kot sovraštvo in zato jih je žejalo po krvi. Tu je vse dobro, zakaj tu so konjeniki in orožniki, tu stojimo krepko drug ob drugem. Toda kaj bo, če obdolžence oprostite in se bomo mi morali vrniti na svoje samotne gradove, k zaprtim oknom, nabasanim pištolam, tja v črne hribe ali ob samotno reko sredi med gnezda »Belih mož« in razbojnikov? Ne, samo na en način si moremo pomagati — s tem, da si zagotovimo razsodbo, vsled katere bo strahu prebledela vsa dežela od Aherloe do morja!

In tako so v usodepolno sredo in četrtek ves dan stopale priče državnega pravnika druga za drugo k mizi ter enoglasno in odločno pričale o krivdi onih štirih mož za njimi. Kaj bi ne? Ali se ne izplača takoj dobiti sedemstodvajset funtov za eno krivo prisego? Ali ni v neizmerni Ameriki ali pa v divji Avstraliji dosti pustih krajev, kjer se ne bo

nikdar izvedelo njihovo ime in kjer jih ne more najti vedno zasledujoča, vsevidna boginja maščevanja?

Sodnika sta odločila obtožencem dva zagovornika. Ta dva sta bila zmožna dobro rešiti kak slučaj, če kdo ni držal dane obljube, ali uveljaviti kako oporoko, ki je sodišče ni hotelo priznati. Toda ko je bilo treba obravnavati s temi v hudobiji zakrknjenimi in v svojem vražjem poslu izurjenimi faloti, sta bila nemočna kakor otroka. Spreten odvetnik bi ju bil takoj pregledal. Nadzornik Grady je pri zadnjem zasedanju posvaril veliko poroto, naj nikar ne sprejme tožbe samo na podlagi pričevanja ovađuhov. Toda to je posebna komisija in njena posebnost je zaslisljati — ne obsoditi nesrečneže. Mc Carthy, prvi zagovornik obtožencev, je bil dober, toda slaboten mož; državni pravdnik ga je strahoval. Obrniti se mu je bilo na porotnike in vladalo je splošno prepričanje, da se nekaj mora storiti. On je seveda moral izvršiti svojo dolžnost in ne več, a to je po splošnem mnenju toliko kot nič. Zakaj ne pripelje prič, ki bi pričale za obtožence? To so mu vrgli v obraz z obtožne klopi in mu jasno povedali, da jih je izdal. Mlajši zagovornik, Pigot, je bil učen mož, dober govornik, toda več ali manj nespreten; zakaj učiti se kretenj pred ogledalom v svoji knjižnici, ni najboljše priprava za bojno polje. Nikomur, niti pesniku, ni potrebna tolika »jeza jez, sovraštvo sovraštev« kakor odvetniku, ki s svojim govorom odločuje o življenju in smrti.

V četrtek zvečer je bila stvar za vlado končana, za obtožence se pa ni bila niti začela. V petek zjutraj so bile, kakor je državni pravdnik pričakoval, pozvane priče o značaju obtožencev — najslabši način zagovarjanja, ki je sploh mogoč v kaki pravdi. Dr. O'Brien, župnik v Doneraileu, ki je sezidal župno cerkev in ondotni samostan, je pričal o lepem življenju obtožencev in zlasti o častivredni osebi Learyja. Gospod Harold Barry, katoliški veleposestnik in možat značaj, je podal podobno izjavo; Doherty ga je vse križem izpraševal, toda njegova izjava je

neomajana in določna: tak mož ne more biti kriv takega zločina. Zdi se, da ste posebno naklonjeni obtožencu, prijatelj! Ali niste morda tudi Vi zarotnik? Kaj, če bi odkrili, da imate Vi kot uradnik Njegovega veličanstva še drugo opravilo kot načelnik »Belih mož«? Harold Barry se zaničljivo obrne na peti in pusti Dohertyja, »odličnega gospoda prikupljive zunanosti«, nekoliko zmedenega. Druge priče o značaju in življenju in splošnem slovesu obtožencev pristopajo k mizi, med njimi — bodi jim to povedano v večno slavo — pričajo nekateri veleposestniki in uradniki, ki so zlomili železne oklepe sloja in vere, proti uradnemu umoru. Slednjič pride k mizi starec — Learyjev gospodar in oče Mihaela Creagha, čigar življenju je baje veljala zarota. Bil je približno iste starosti kot obtoženec; ko stopa po stopnicah, se njuna pogleda ujameta. Kaj bo? Midva, posestnik in najemnik, sva petdeset let stala z ramo ob rami, sva vestno izvrševala svoje obveznosti (priča temu je dvestopetdeset funtov, ki jih je oni mož tam na zatožni klopi vsako leto plačeval), sva skupaj lovila po gorah, skupaj ribarila v reki, skupaj lomila kruh v pobeljeni koči nad Awbegom. Ali naj se sedaj ločiva? Tradicije njegovega stanu, ljubezen do sina, njegova lastna varnost ga vlečejo na eno stran, čast in poštenje na drugo. »Prisegam,« je zaklical, dvignivši roko, »in rečem, da je obtožba proti tem možem krivična. Noben dokaz me ne bo nikdar prepričal, da je bil Leary kakorkoli deležen napada na življenje mojega sina.« Plemenite besede in plemenit starec! Ko bi jih bilo več takih, bi se žalostna zgodovina irska nikoli ne bila pisala. Kak solnčni žarek so vrgle te besede skozi temo žalostnega sodnijskega poslopja! Kako so morali obtoženci občutiti: Po tako odlični obrambi je smrt lahka!

In v resnici je bila smrt! Sodnik Torrens je nabral obraz v temne, mračne gube in je obteževalno govoril proti obtožencem. Porotniki se niso umaknili v svojo sobo. Po posvetovanju, trajajočim pet minut, so podali svoj sklep: Krivi. Torrens se je pokrtil s svojo črno kapo in razsodil, da se štirje

obtoženci, Leary, Shine, Roche in Magrath, usmrte dne prihodnjega 14. novembra. Ko so odhajali z obtožne klopi, je Leary zavpil: »Usmrtili nas bodo! Tu ni pravice! Ne preostaja nam drugega kot maščevanje!« Tako je! Uradni umor! Maščevanje! Naša telesa bodo tukaj visela v zraku zimskega jutra, Vam pa razbijejo črepinjo tam pod črnimi gorami pri Limericku. Lepa vrsta dogodkov, ali ne? Vzrok in posledica, posledica in vzrok, skozi vso večnost! Ves strašni rodovnik irske zgodovine se glasi takole:

Cromwell je rodil poboje in požare; poboji in požari so rodili maščevanje; maščevanje je rodilo kazenske zakone; kazenski zakoni so rodili upor; upor je rodil unijo; unija je rodila brezpravnost; brezpravnost je rodila »Bele može«; »Beli možje« so rodili ovaduhe in uradne umore; uradni umori so rodili maščevanje — in iznova. Boginja pravice je gotovo zapustila zemljo. Še ne! Glas, kateremu mora biti pokorna, jo je čez nekaj dni odločno poklical nazaj.

V. poglavje.

Nočni jezdec.

Težko bi bilo popisati in resnično naslikati zmešnjavo, ki je zavladala po vsem mestu, ko se je v usodepolni petek zvečer ob šestih odprlo sodnijsko poslopje in se je strašna novica raznesla od ust do ust. Opomin nadsodnika Gradyja pri prejšnjem zasedanju, težave pri določevanju porotnikov, tradicija, da ne more nihče biti obsojen samo vsled pričevanja ovaduhov brez neposrednih prič, vse to je ljudstvo preverilo, da bodo obtoženci oproščeni. Njihovi prijatelji se niso niti potrudili, da bi si zagotovili odvetnika. Sedaj pa se je nenadoma vse izpremenilo. Obsojence so opozorili, da ne morejo pričakovati pomiloščenja; ker se je pa za nadaljnje obravnave obetal isti način dokazovanja — uvaduhi so se bahali, da hočejo »prisegati na debelo«, kar toliko pomeni, kot zagotoviti vladi obsodbe, ni bilo nobenega upanja tudi za ostalih sedemnajst obtožencev, zoper katere se je imela vršiti obravnava. Obup, težak obup se je polastil src mnogih, ki so prišli z dežele, da stoje očetu ali možu ali bratu ob strani v najodločnejšem trenutku njegovega življenja.

En sam slaboten žarek upanja je še sijal. Državni pravdnik je namreč bil naznanil, da se preloži obravnava o drugi skupini obtožencev na ponedeljek zjutraj. Saj vendar niso mogli zapreti zvestih porotnikov za osemindirideset ur!¹ V soboto popoldne so se vsi prijatelji obtožencev naglo posvetovali. Nihče sicer ni vedel, kdo pride pri drugi skupini na vrsto, toda to nič ne de! Vsi so bili prijatelji in sosedje.

¹ Med obravnavo ne smejo porotniki občevati z drugimi ljudmi in so dan in noč pod strogim nadzorstvom. — Op. prev.

Vsi morajo ali skupaj stati, ali skupaj pasti. Da, a česa jim je upati? Isti sorodniki, iste priče, isti tožnik in podobni porotniki. Isti činitelji imajo nujno isti konec. Gotovo, če se ne najde kdo, ki to pravdo malo razrahlja in s tem, da izloči enega činitelja, uniči ves rezultat. Toda kje bi ga mogli najti? En sam je na Irskem — na vsem svetu — ki bi to mogel storiti in ta je devetdeset milj daleč na svojem domu ob Atlantskem oceanu. Ne, obljubil je jutri govoriti na velikem shodu v Traleeu o večnem najemniškem vprašanju. In tu ni niti železnice, niti telegrafa, niti pošte. Nemogoče!

Ne, ni nemogoče tisti ljubezni, ki jo goji brat za brata. Pripovedujejo o nekem konju tu v mestu, širokoprsnem, mišičastem, s krepkimi pljuči. Ta pride, če se požene, do Macrooma in tam dobimo priprago za nadaljnjo pot proti severu. In ti pojdeš? Da, jaz, William Burke, čigar brat tamle čaka obravnave — jaz odjaham v opatijo Derrynane, poiščem O'Connella, mu razložim vašo zadevo in ga pripeljem sem, če bo mogoče. Toda nagrada zanj? To je hitro opravljeno. V eni uri je zbranih sto guinej, konj je dobro nakrmljen in osedlan, majhna skupina ljudi zunaj mesta želi mlademu nočnemu jezdecu srečno pot, potreplje lepega konja po vratu, stisne jezdecu roko ob slovesu — in luči Corca uto-nejo za njim v popolno temo, ko zdirja v noč.

Vlažna, topla noč je, temna kot podzemlje. Niti konj, niti jezdec nista poznala poti. Vedela sta samo, da morata nekaj časa iti ob teku reke, katero sta slišala, kako šumi na desni preko kamenja in proda ter hiti proti morju. Bila sta že od glave do pete oškropljena z blatom in nežni, topli dež je premočil obleko jezdeca, ki se je bil lahko opravil, da bi njegovo breme ne težilo vrle živali, ki je s svojo vztrajnostjo in hitrostjo mogla rešiti marsikatero življenje. Toda niti žival niti jezdec nista čutila drugega kot nagone velike sile, ki je budila vse njune moči in ki bi izpremenila njun uspeh v nepopisno zmago-slavje, njun neuspeh pa — ko se je mlademu možu zablistala v glavi misel na to možnost, ga je začelo

dušiti v grlu in moral je pogoltniti svojo ginjenost. Njegovega brata, mladeniča, ki se mu je bil priljubil s tisoč spomini na njegovo otroško, mladeniško in moško dobo, je mogel vsak čas pograbit krvnik — ah, prestrašno je bilo misliti na to! Izpustil je vojke in si obrisal z roko, mokro od zimskega nočnega dežja, oči ter pognal vrlo žival, da je še bolj hitela po svoji veliki nalogi. Videl je le motni lesk ceste pred seboj in pošastna drevesa, ki so se odbijala od neba in zopet izginjala. Slišal je samo šumenje dežja, ki mu je curljal po obrazu in rokah, ter zamolklo bučanje reke ob desni. Zdajpazdaj je zletel mimo kake delavske koč, zapazil luč skozi mala okna ali, če so morda bila vrata napol odprta, revno družino pri preprosti večerji, in je mislil na njihovo srečo, on pa — o Bog, kolika preizkušnja! In zopet je hitel dalje v noč. Srečavali so ga ljudje in se umikali v jarke pred divjim jezdecem, ki je dirjal po cesti skozi blato in brozgo. »Življenje ali smrt!« so klicali drug drugemu; »ta jaha na življenje in smrt!« Ko so otroci, čepeči v svojih kočah krog napol ugaslega pepela, slišali naglo, težko topotanje hitečega konja, so si šepetali: »Jezdec brez glave!« Nekolikokrat so ljudje svareč klicali za njim, toda on se ni menil. Za njim je bilo nekaj strašnega, prikazen obupne groze; in pred njim nekaj — mož, ki je mogel to prikazen pregnati, za drugo se ni brigal. Včasih se je moral ustaviti pred razsvetljeno kovačnico ali pred delavsko hišico, da povpraša za pot, vaščani pa so, prestrašeni ob pogledu nanj in na zasoplega konja, izpraševali:

»Kaj je, dečko? Zaradi bolezni?«

»Zaradi smrti,« je odgovarjal. »Katero pot? Hitro, hitro!«

In oni so kazali, za pošastnim jezdecem, ko je izginil v temi, ter pritajeno dejali: »Bog nas varuj vse to blaženo in sveto noč!«

Slednjič sta se ob devetih pridrvila konj in jezdec, ne da bi se katerikrat spoteknila in brez nesreče, v ulice Macrooma in se ustavila pred prvo gostilno. To je bila nenavadna prikazen in je takoj

privabila množico ljudi. Velik oblak pare se je dvigal iz rjave kože konja, ki je stal ves zasopel in prepoten, in podoben oblak se je dvigal iz premočene obleke jezdeca. Kam jezdiš zdaj v noč, so vsi zavpili. Odpočij se tukaj! Konj in jezdec sta potrebna počitka!

»Počivati?« je zaklical mladenič. »Prejahal sem šele en del svoje poti. Prijatelji, krme in vode za to ubogo žival in malo hrane zame. Potem spočitega konja, če ga morem dobiti za dobro besedo ali za denar, in nato zopet naprej!«

»Toda kam, dečko? Dozdaj še ni nihče tako jahal, razen da ubeži smrti ali da si pridobi ženo.«

In on jim je razložil.

»Derryanne? O'Connell? Petinšestdeset milj v zračni črti! Nezmisel, človek, to je nemogoče. Primi kdo dečka! Popolnoma je znorel!«

Toda on je samo poslušal, jedel in pil in nič odgovarjal.

Prišel je hlapec.

»Nobenega konja ni mogoče dobiti v Macroomu. Vsi ljudje so odšli k porotnim obravnavam. Važna zadeva! Vsi odvetniki in vsa gospoda se je odpeljala.«

Mladeniču je upadel pogum. Pogledal je utrujenega, s peno pokritega konja, pomislil na sedemdeset milj poti in si je moral sam natihem priznati, da je nemogoče. Tedaj pa se mu je zopet prikazal obraz njegovega brata, Johna, strmečega z obtožne klopi.

»Poglejte možje, nocoj sem jahal, kot ni še nihče prej. Mi smo vsi na istem. Danes so vrgli vrv okoli vratu mojemu bratu, jutri jo morda vržejo vam ali vašim sinovom. Ali ni mogoče dobiti konja? Pravili so, da se tu more dobiti preprega.«

Zelo se jim je smilil. Toda ne! Konja ni bilo mogoče dobiti. Če ga ne more dati McWilliams, ga ni nikjer najti, razen če hoče vzeti kako kmetsko kljuse, ki se mu bo zgrudilo, preden bo pol milje na poti. Toda jutri, v nedeljo, se najemniki vrnejo in bodo preiskali zanj vse mesto.

»Jutri! Jutri bo, žalibog, prepozno! Sedemdeset milj tja in devetdeset nazaj —.«

Žarek upanja se je posvetil.

»Ali morem, dobri ljudje, dobiti jutri zvečer tukaj preprego za O'Connella in sebe?«

»Da, dečko, če jih najdemo. Dvajset, če hočeš, in krepke voznike.«

»Ali morete nekaj konj naprej poslati — kakih dvajset milj? O'Connell se bo najbrže peljal.«

»Seveda, dečko, to se bo zgodilo. Dohitita jih v Keim-a-neighu ali Inchigeeli, tako gotovo, kot sem jaz gospodar Muskerri-hotela.«

»Tisočkrat vam hvala! Sedaj ga poženem,« in zopet naprej v noč.

In žene so dejale: »Srečno pot! Bog in Njegova Mati mu pomoreta. Brat iz take zibelke je vreden, da se ga reši!«

Sedaj ni imel reke za tovarišico. To pot se je moral spustiti v divjo, pusto pokrajino, preko črnega močvirja, skozi globoke doline in preseke med gorami, kjer je bila črna noč še bolj temna kot na prostem, in zanesti se je moral le na nagon svojega konja. Nagnil se je naprej, potrepljal vrlo žival po vratu in rekel: »Tako daleč in tako dobro! Toda najhujši del najine poti je še pred nama. Ali ga boš mogel izdelati?«

Zvesti konj je položil ušesa nazaj, kakor bi bil razumel in hotel reči:

»Da, če ne izgubim podkve in naju ne ovre kamen na cesti, gorski hudournik ali podrt most — te prinesem do cilja.« Kdo bi mogel reči, da se ne vzbujajo v teh ubogih, nemih živalih, zvestih sužnjih človeških, neki skrivni nagoni; ali da ne prehaja neka nežna, električna struja od jezdeca na konja in ju ne združi za trenutek v eno? Vsaj ta vrlo žival se je to noč tako obnašala in tako mučila, ko je dirjala naprej skozi temo, kakor bi vedela, da sloni na njej vse upanje. Nobena luč iz koč ob strani ni več metala veselih žarkov jezdecu na pot. Vse je bilo tiho in v temi in molk je motilo le topotanje kopit, ki se je razlegalo skozi noč, in daljno lajanje kmetskega psa, ki je bil na nočni straži.

Bila je polnoč, ko sta prišla mimo Inchigeele, pustivši mesto Lough Lua na levi, in konjska kopita

so začela grmeti in buditi strašne odmeve od pečine do pečine med gorovjem, ki varuje kraljestvo Kerry. Sklepal je po popisovanju, ki ga je že bil slišal, da je zdaj onkraj meje. Toda pred njim je bila še vsa širna te dežele, ki se je raztezala prav do gorovja, ob katero je že od stvarjenja sveta pljuskal Atlantiški ocean. Ali bo dobra žival vztrajala? Kdo ve? Bog je gotovo z nami.

Malo pred šesto uro zjutraj je nežna, biserna svetloba za njim naznanjala zarjo; kmalu so se megle razjasnile in skozi oblak pare, ki se je dvigal z vratu in bokov njegovega konja, je zapazil, da gresta skozi zelo ljubeznive zaseke in doline, dasi je na njih še ležala zima in nočna megla. Živina se je mirno pasla po travnikih, ki so jih obrobjali na obeh straneh; tuintam so mirno ležale na hribčkih in med skalami, skrite v mahu, ovce, čakajoč, da se popolnoma zdani in da odidejo zopet na pašo. Znaki življenja so se začeli pojavljati tudi med zgodaj vstajajočimi, delavnimi ljudmi, in utrujeni jezdec je mogel razjahati ter dobiti hrane in pijače za konja in zase. Povsod so dobivala ista sočutna vprašanja iste odgovore in povsod so zelo pomilovali mladeniča, ki si je stavil tako velikansko nalogo, da reši bratovo življenje. A ni bilo časa postajati in čakati. Cilj še ni bil dosežen in treba je še bilo premagati marsikatero težavo. Zadnje ure utrudljivega jahanja so bile najhujše.

»Pojdi naravnost,« so mu pripovedovali, »dokler ne zagledaš morja. Tedaj se naglo obrni na desno in boš videl v dolini opatijo. Bog ti daj, da najdeš O'Connella to blaženo in sveto nedeljo.«

In šel je dalje, njegovo upanje je raslo kakor so njegove telesne moči pešale, naprej, naprej kakor v sanjah, kajti tudi duh mu je bil truden po tej strašni noči. Kakor prikazen so letele mimo njega hiše, koče, drevesa; na pozdrav: »Bog te varuj, Bog te milostno varuj!« je odgovarjal, kakor bi govoril v spanju. Zadrževal je v sedlu in celo njegova velika naloga, s katero je bil poslan, se je izpremenila v brezpomembno malenkost, dokler se mu ni nenadoma spoteknil konj in ga s tem spravil k zavesti. Krepko in

skoro nehote je nategnil živali vojke, da ne pade, se ozrl okrog, zagledal jeklenomodro morje in spoznal, da je njegova pot pri kraju. Naglo se je obrnil na desno in v malo trenutkih je zagledal globoko v dolini ob vznožju škrlatne gore od gozdov obdano opatijo Derrynane, dom Osvoboditelja in cilj svojih želja. Omahovaje je prispel na dvorišče in razjahal, ali bolje, padel z utrujenega, s peno pokritega konja.

VI. poglavje.

Ave, Liberator!

To znamenito soboto zjutraj je sedel O'Connell, vrnivši se od maše v svoji zasebni kapeli, ravno pri zajtrku, ko so mu naznanili, da želi z njim govoriti v nujni zadevi neki mož, ves utrujen od devetdeset milj dolge nočne poti. Veliki tribun je bil tedaj nad petdeset let star. Priboril si je svojo največjo zmago, ko je v aprilu istega leta izsilil od nasprotujočega kralja, poslanske in gosposke zbornice zakon, po katerem so dobili tudi katoličani pasivno volilno pravico. Tu na svojem mirnem domu ob morju je počival od svojega zasebnega in parlamentarnega dela, daleč od hrupnih, šumnih mest, daleč od nezvestih, sovražnih ljudi. Prav nič ga ni bilo volja stopiti iz svojega mirnega zatišja na bojišče sodnijskih obravnav in ljudskih shodov. Videl je pred seboj državnozborsko zasedanje l. 1830. in je vnaprej vedel, kako burno bo. Toda kakor hitro je slišal o polnočnem jezdecu, je ukazal, naj pripeljejo mladega moža v njegovo knjižnico. Tedaj so iz mladega Burkea, ko je stal pred možem, čigar podobo je gledal vso noč, privrele besede:

»Zapustil sem Cork zvečer ob solnčnem zahodu in sem jahal devetdeset milj, da govorim z Vami. Štirje možje so že obsojeni na smrt zaradi donneraileske zarote. Še jih je sedemnajst, o katerih bodo obravnavali in med njimi je moj brat John. Če Vi ne pridete, bo dal Doherty vse obesiti. Tu je sto gvinej. Če vi pridete, so naši možje rešeni in njihove matere in žene vas bodo večno blagoslavliale!«

Kratko, O'Connell je bil pripravljen iti, ganjen od tega lepega dokaza javnega zaupanja. Burke se je obrnil, z bleskom v očeh, da zajaše svojega utruje-

nega konja in se vrne z veselo novico. Toda O'Connell ga ni hotel pustiti.

»Še je dosti časa. Danes se tukaj spočijte in zvečer odideva skupaj.«

*

*

*

Ponedeljsko jutro dne 26. oktobra je prišlo mračno in zloslutno za skupine ljudi, ki so se bili tuintam zbrali na mestnih ogljih. Sodnika sta prebila nedeljo v Foti, kjer jih je pogostil gospod Smith-Barry. Ljudstvo, prijatelji obtožencev, je prebilo isto nedeljo v cerkvah pri mašah, proseč pravičnega Boga, naj skaže obtožencem pravico, ki je bila usmiljenje. Po škofovem naročilu so bile cerkve vso noč odprte in več ali manj polne mož in žena, ki so, sloneč v klopeh, prosili nevidno Moč, naj poseže vmes in prepreči človeško krivico.

Ob devetih je bila sodna oblast zbrana, sodnika sta zasedla svoje prostore na klopeh in pripeljali so štiri obtožence — Edmonda Connorsa, Barretta, Wallisa in Lyncha — k obravnavi. Edmond Connors je bil spoštovan najemnik, značilen po svoji veliki moči, orjaški postavi, nedolžnem obrazu in otroškem srcu. Popolnoma si v svesti, da je nedolžen, je gledal po sodnikih, odvetnikih in porotnikih mirno in brezskrbno-začudeno. On je bil nedolžen in nad njim je bil Bog. Če ga oprostijo, prav in dobro! Če ga obsodijo, naj bo češčena volja božja! Tega krščanskega stoicizma ne morete omajati.

Ravno ko bi se imela obravnava pričeti, so se oglasili zunaj sodnijskega poslopja slabi vzkliki veselja in mladi Burke se je, vrnivši se s svoje devetdeset milj dolge poti, prerinil skozi množico ter začel govoriti z zagovornikom. Vse jutro so stale zunaj straže, čakajoč njegovega prihoda, in ko je prijahal zmagoslavno v mesto, ga je pozdravilo sto glasov.

»Kaj je novega, Villiam? Ali pride?«

»Čez eno uro bo tukaj!« je odgovoril mladenič s pritajenim glasom, polnim zmagoslavja in veselja.

Gospod McCarthy je takoj poprosil porotnike, naj se obravnava preloži. Popolnoma nemogoče! Delo

se je že preveč zavleklo. Le obravnavati! Toda pravniki poznajo majhne zvijače, s katerimi se tok obravnave lahko nekoliko ovre in zadrži, in teh se je McCarthy obilno poslužil. Toda vendar so ga pregledali in sodnik Torrens je dejal, dvignivši glavo od svojih papirjev, mračno in odločno:

»Sodna oblast mora nadaljevati svoje delo, da se izogne umetnemu oviranju in zavlačevanju.«

Tako so porotniki (to pot deloma katoličani, deloma protestantje) prisegli in državni pravdnik je gladko in veselo razvijal svoj dolgi dokaz proti nesrečnim obtožencem, kar se zasliši zunaj poslopja močno vpitje. Naraslo je, odbijalo se od zidov in prodrlo celo preko svetih mej sodne dvorane. Ljudje niso mogli več brzdati svojega navdušenja, kričali so pred sodniki in odvetniki, ko je O'Connell, oblečen v svojo veliko, raskavo suknjo, zamazano in premočeno od nočnega potovanja, stopil v sodno dvorano, obdan od divje vriskajoče množice, in ko so ga prijatelji obtožencev, ki niso več bili boječi in plašni, temveč polni upanja in drzni, spremili na njegov prostor. Nova luč je zasijala na obrazih obtožencev na klopi in angel vstajenja je obiskal obsojence za zapahi in mrežo njihovih ječ. To je bil tisti klic »Ave, Liberator! — Pozdravljen, Osvoboditelj!« ki ga je ljudstvo klicalo na svoj način, ki je Osvoboditelja ljubilo in bi umrlo zanj.

Ko sem pisal te besede, mi je padel pogled na odprto knjigo, kjer neki pesnik, občudovalec Napoleona, popisuje prihod uničevalca sveta v ulice Düsseldorfa. To je bil zmagoslaven pohod, obdan z vsem vojaškim bleskom in sijajem. Vendar je bilo vse mirno in resno kakor njegov obraz, ki je bil bled in izklesan kot grški kip, ali kakor njegova mala roka, ki se je igrala z vojkami bogato osedlanega konja. Toda v tem miru se je čulo »gromenje in topotanje treh vojnih pohodov«, bobnenje topov, dirjanje konjenikov, podiranje mest, smrtni krik dveh milijonov ljudi, ropotanje vojnih voz, kadar so se drvili preko mrtvecev in ranjencev, in slišati bi mogli, kako se lomijo njihove kosti pod kolesi vozov, ki so nosili

velike topove tega malega boga. Da! Vse je bilo mirno na tihih ulicah nemškega mesta, toda vsakdo, bodisi najmlajši trobentač ali pijani dragonec, ki je kričal svoj »Ave, Imperator! — Pozdravljen cesar!« je vedel, da je bil ta mali bog Apollyon, Uničevalec. Kako različno je bilo navdušenje in klicanje, s katerim so pozdravljali Osvoboditelja v tem mestu ob reki Lee. Prišel je, da reši, ne da uniči; da osvobodi, ne da usužni; da ječe odpre, ne da jih napolni; da dvigne celo mrliča iz groba in da jih vrne njihovim prijateljem. Že njegova prisotnost, brez ozira na njegova velika dela usmiljena, je zagotavljala, da pojde vse po sreči. Moč Anglije je proti njim, sodnika sta jih očitvidno že vnaprej obsodila, večina porotnikov je pristranska, državni pravdnik s svojim gosposkim obnašanjem in plemiško zunanostjo se je pripravil, da vrže to veliko množico kmetskih najemnikov v žrelo prezgodnjega groba. Pa nič ne de! Tu je Osvoboditelj! Dobro označuje duha in trpljenje tega naroda, da je ljudstvo zlilo v en sam naslov vse, kar je odgovarjalo uslugam, ki mu jih je izkazal O'Connell, in da je kakor v daljnem odmevu onega imena, s katerim so se ukvarjali pred štiritisoč leti kralji in preroki, pozdravljalo svojega junaka z večnega spomina vrednim naslovom: Ave, Liberator! — Pozdravljen, Osvoboditelj!

O'Connell se prikloni sodnemu dvoru, pozdravi na poseben način barona Pennefatherja, starega tovariša s službenih potovanj, se opravičuje, da ni uradno opravljen (da se ni imel časa preobleči na nočnem potovanju), in prosi, naj mu dovolijo, da zajtrkuje v sodni dvorani. Gotovo! Dozdaj se to sicer ni dogajalo, toda —. Prinesejo mu strašen zajterk: kup narezanega kruha z maslom in velikansko skledo mleka. To je zajterk za velikana; a on tudi je velikan. Medtem prede državni pravdnik veselo svoje mreže krog onih ljudi tam na obtožni klopi — lepo zaokrožene stavke, kajti on je odličen gospod in dober govornik, in vsak stavek je poln usodnega namigavanja in pozivanja na predsodke, ki so že tako dovolj močni

— kar nenadoma njegove lepe stavke surovo prekine klic:

»T o n i z a k o n !«

Državni pravdnik se čudi tej drznosti. Še nikdar prej ni slišal kaj podobnega, najmanj od olikanih advokatov, ki sta z njim v zadnjih dveh dneh tolkla terce in kvarte. Pozove se na sodni dvor. Sodni dvor odloči proti njemu. In ko zopet spreda surovo raztrgane mreže in jih zastonj izkuša popraviti, zagrmi vnovič isti globoki glas iz polnih ust:

»T u d i t o n i z a k o n !«

Kaj takega! To je neznosno. Niti mreže vise neusmiljeno raztrgane od njegovih rok, ko se zopet pozove na sodni dvor. Zopet odloči sodni dvor proti njemu. On nadaljuje z nekoliko manjšo gotovostjo in zopet je njegova zračna stavba surovo podrta:

»T a z a k o n j e r a z v e l j a v l j e n !«

Temu dejstvu se ne more oporekati. Sodni dvor potrdi medklic. Doherty, sedaj ves iz sebe, se popolnoma spozabi in trdi na podlagi nekega pričevanja od prejšnjega dne, ki ga nepošteno zavija in napačno razlaga, da je John Harold-Barry prisegel prisego »Belih mož« in da je bil deležen pri nameravanem umoru Georgea Bond Lowea. O'Connell skoči in, obžalujoč, da mu ni dovoljeno zavriniti to grdo obrekovanje, opomni državnega pravdnika, naj se drži pravil sodne debate in naj se ne poslužuje pričevanj iz druge obravnave. Državni pravdnik sede. To očitvidno niso več vaje, temveč dvoboj na življenje in smrt.

Priče državnega pravdnika stopijo k mizi. V petih minutah izve O'Connell od njih važno dejstvo, da so dva izmed njih držali zadnje mesece v policijskem uradu v Dublinu in da je dobri Owen zapeljal Dalyjevega brata, naj se jim pridruži in si zagotovi celo bodoče življenje na enostaven račun krive prisege in umora nedolžnega človeka.

• »V svojem življenju še nisem videl tako dobro naučenih prič,« pravi O'Connell.

Državni pravdnik ugovarja. O'Connell mu preti, da ga obtoži pred poslansko zbornico.

»Ta trditev sloni na neresničnih dejstvih,« pravi državni pravdnik.

»Kako morejo dejstva biti neresnična?« vpraša O'Connell.

»Poznal sem tudi že neresnična dejstva,« pravi Doherty zmedeno in nelogično.

Zaslišavanje se nadaljuje. Patrick Daly, spretni krivoprisežnik, je malo v zadregi.

»O gospod O'Connell! Nisem mislil, da bom pred vami stal to jutro.«

Toda mož je bil tako dobro naučen, da se O'Connellu ni posrečilo omajati njegovega pričevanja.

Pozno zvečer je zaklicala druga priča, z imenom Nowlan, ker jo je pekla vest ali ker jo je jezila očitna premoč Patricka Dalyja, ko je odhajal od mize:

»Če bi se izkazala resnica, bi bilo tukaj nedolžnih ljudi ravno toliko kakor krivih.«

To priznanje ni niti sodnikom, niti tožiteljem vzbudilo vesti.

Porotniki odidejo pozno v svojo sobo. Kmalu se vrnejo z izjavo, da se jim nikakor ni mogoče zediniti. Naroči se jim, naj se še enkrat posvetujejo. Ob polenajstih ponoči se vrata odpro. Razgrajajoča množica vdere v dvorano. »Gospodje, ali ste se zedinili v svojem sklepu?« Nikakor se jim ni mogoče zediniti! Pojdite nazaj in premislite. Ne ognja, ne hrane. To vas morda spametuje. Ob dveh zjutraj pokličejo oba sodnika iz njunega stanovanja. Porotniki so se zedinili, da oprostite enega obtoženca, Barretta, ki takoj izgine v temi. Porotniki naznanijo tudi sodnikoma svoje prepričanje, da trem zapriseženim pričam ne verjamejo niti besedice. Predrzo, skoro izdajalsko; toda mraz je in oni so zelo lačni in ti dve dejstvi jim jemljeta velik del previdnosti. Naslednji dan je ista stvar. En porotnik, Edward Morrogh, je za to, da se vproste vsi obtoženci. Devet za to, da se oprostita dva. Ob šestih toži porotnik Atkins, da ga lomi putika — nenavaden slučaj po prisiljenem postu. Hitro pokličejo dr. Townsenda, ga zaprisežejo in mu po krat-

kem premišljevanju primerno naroče, naj kratko preišče bolnika, napravi diagnozo, ne govori z njim ali z ostalimi porotniki nobene besede o katerikoli drugi stvari, poroča sodnemu dvoru, ali je življenje v nevarnosti itd. Dr. Townsend gre k utrujenemu in potrtemu gospodu, preišče njegove noge, spozna, da so zelo zatekle — bolnik se ni bil doteknil nobene jedi od jutra prejšnjega dne, ko je pojedel skorjo kruha — se vrne v sodno dvorano in naznani, da je porotnikovo življenje v nevarnosti. Sodnika želita porotnike izpustiti. Zagovornik obtožencev, McCarthy, najbrže poučen od premetenega O'Connella, odločno ugovarja. To je popolnoma protipostavno. Nikakor se ne morejo raziti, dokler ne sklenejo tako ali tako. Toda on je seveda usmiljen. Dovolil bi, da porotnikom prinesejo jedi in pijače. Sodni dvor odloči, da je to čisto protipostavno. Morajo se ali raziti, ali se vdati, da toliko časa gladujejo, dokler se ne zedinijo. Slednjič izpuste po mnogem in utrudljivem pravnem pričkanju porotnike iz osemindeseturnega zasedanja in odpeljejo obtožence do naslednje obravnave.

Toda pazljivi in previdni O'Connell, ki se je nalašč odtegnil tej debati med mlajšim zagovornikom in sodnim dvorom, se je takoj oprijel tega nepostavnega postopanja ter zahteval, da se obtoženci izpuste. Ves dan dne 28. oktobra je divjal trojni ogenj med njim, državnim pravdnikom in sodnikom Pennefatherjem; O'Connell je vneto trdil nasproti sodnemu dvoru in državnemu pravdniku, da se porota po zakonu ni mogla postavno raziti, da morajo obtoženci, če se je vendar razšla, biti oproščeni, da se je s prisotnostjo zdravnika kršilo načelo stroge porotniške odločenosti in da je zato vsa obravnava zgrešena. Ta debata, ki sta jo tedaj objavila »Southern Reporter« in »Commercial Courier«, je zelo zanimiva s čisto pravnega stališča. Iz nje je razvidno, da ni bil O'Connell le ljudski govornik in parlamentaren debater, ki je vse pred seboj podiral s hudournikom svoje zabavljajoče zgovornosti, temveč tudi izvrsten, spreten mislec in dober pravnik, ki je pograbil kako zamotano pravno vprašanje in ga ali rešil, ali izrabil proti svojim na-

sprotnikom. Tako se mu je posrečilo prisiliti vlado, da je odložila obravnavo o onih treh možeh, ki bi morali že prihodnje jutro priti na vrsto, do bodočega porotnega zasedanja.

Ravno preden se je začela ta velika debata, se je dogodil značilen slučaj. Nekega moža, O'Keeffea po imenu, ki se je drznil, pozabivši na svojo raskavo suknjo, prikazati se prejšnji večer na stopnicah sodnijskega poslopja, so nanaglo prijeli. Druga golazen se je poskrila pod zemljo, toda tu je bila nova divjačina. Ves omoten in zmeden, je ubogi mož milo klical:

»Zakaj ste me pripeljali semkaj? V tej zadevi so me že prej zaslišali v Doneraileu gospod Hill, major Vokes in drugi uradniki in so me oprostili. Jaz sem nedolžen kakor sodniki sami in sem po krivici prišel semkaj. Na semanji dan sem srečal Dalyja, bil je živinsko pijan in drugi dan so ga vrgli iz šatora. To je čista resnica. Če imate kaj zoper mene, zakaj me niste prej prijeli?

Tedaj je začelo prihajati na dan, da je načelnik policije, Keily, odpeljal Heireena, velevažno pričo za Keffea, za Johna Learyja in za druge obtožence iz urada Keffejevega zagovornika, gospoda Daltera, odločno obljubivši, da priča gotovo pride na razpravo; nato pa je izginila, da nihče ni vedel kam, in nikjer je ni bilo moči dobiti. Tudi se je pokazalo, da je neki John Shinnor, ki je bil v zvezi z vlado, spravil s poti drugo važno pričo za obtožence, Daniela Keffea, ki ga kesneje ravnotako ni bilo nikjer več videti. Tudi druge malenkosti so prihajale na dan. Astreja torej ni popolnoma slepa. Pennefather, očitvidno pravičen mož, postaja nemiren in je v skrbah ter strogo graja tako ravnanje; tu gre za človeško življenje; nekdo, ki je sedaj že obsojen na smrt, bi se bil lahko rešil; kaj sta delala zagovornika, da nista med Learyjevo obravnavo niti besedice omenila o tem, da so priče izginile? Gospod McCarthy, pozvan, da se opraviči, pripoveduje, da je bila Learyjeva želja, naj se obravnava brez te priče. Da, toda Leary je bil gotov svoje nedolžnosti in ni poznal zvutih zakonov. Ena priča več ali manj, si je mislil, to ni velika razlika. Toda Vi po-

znate postavo, dragi McCarthy, njene pasti in nevarnosti, oni so pa nevedni kmetje. Ni čuda, da so zavpili z usodne klopi: »Izdani smo!« Baron Pennefather je očitvidno jezen. To je ali grda igra, ali velikanska nemarnost. Ponižanemu in skesanemu McCarthyju ukaže, naj sede. Nato se nekoliko omeči in opravičuje preplašenega zagovornika. Toda jasno je, da ima sam svoje misli o vsej tej zadevi. Naenkrat izjavi Daltera, da je predložil Learyjevima zagovornikoma zapriseženo izpoved priče, ki je pozneje izginila, in da se je nista hotela poslužiti. To je prikazalo stvar zopet v novi luči. Sodnik se vnovič ujezi. Gospod Pigot prizna, da sta izpoved prebrala, a da se je nista hotela poslužiti, ker sta mislila, da Heireen ne bo navzoč, in ju je v tej misli še bolj potrdil način, na kateri je ta najvažnejša priča izginila iz Dalterovega urada. Tako je ta stvar bila opravljena. Baron Pennefather se nasloni nazaj na svojem sedežu in dolgo misli — misli zlasti na one štiri može, ki bodo čez dva tedna viseli v mrzlem zraku. Keeffea izpuste, psi se umaknejo. Začenja se velika sodna debata in tako se končuje drugo dejanje male drame. Toda zdi se, da sta sodnika nekoliko raztresena, državni pravdnik nekoliko zmeden. Ta mala epizoda je bila začetek strašne zmešnjave, ki se je imela končati s popolnim porazom.

VII. poglavje.

Astreja se je vrnila.

»Tako ne gre več!« Tako je dejal slaven kritik, ko je obglavil nekega pesnika. Tako je dejal državni pravdnik Doherty, ko se mešana porota ni mogla zediniti in je bilo možno, da mu tri žrtve uidejo. Bilo je popolnoma jasno, da so mešane porote, kakor vse, kar je mešano in polutansko, zanič. To pot bomo poskrbeli, da dobimo čisto kri. Ne smemo se več zmotiti.

V četrtek zjutraj sede na obtožni klopi mladi Burke (brat našega polnočnega jezdeca), Shine (čigar brat je bil že obsojen na smrt), Connors in Murphy. Preberejo se imena porotnikov. Najbolj spoštovani gospodje, veleposestniki in oskrbniki so zaradi svoje vere brezobzirno potisnjeni v kot in izbrani so skrbno sami protestantje. To pot ne bo vratec, da kdo uide. Razen tega pride še v poštev zadoščenje nad porazom tega gromovega sina iz Kerryja, katerega prav gotovo ne more nihče opisati kot moža »z odlično zunanjostjo in odločno plemiškim obnašanjem«.

Patrick Daly čimdalje bolj napreduje. On hoče svoj delež od sedemstodvajset funtov pošteno zaslužiti in dati svojim naročnikom dobro blago. On namerja, kakor sam pravi v svojem izbranem jeziku, »prisegati do roba«, lepa podoba, ki jo je menda vzel od vrčka piva. Zvedelo se je sicer že, da je bil Patrick Daly na semnju v Rathclareu tako pijan, da se ni mogel več držati na nogah. Vkljub temu je gladko pričal, kaj se je tam godilo: kako so prinesli na dan slavno zarotno listino, da se člani podpišejo, kako je obtoženi Burke bil navzoč kot član odbora in kako je on, Patrick Daly, takoj po semnju vse to naznanil gošpodu Hillu.

To je bilo zelo zadovoljivo. A nato se je pripetil dramatičen slučaj. Sodnik Pennefather namigne O'Connellu, naj pride k njemu. O'Connell pride, sodnik mu pokaže neki papir in obe glavi — sodnikova in odvetnikova — se nagneta k nekaj minut trajajočemu posvetovanju. V sodni dvorani vlada tišina. Patrick Daly je tih in malo nemiren. Doherty se ne more domisliti, kaj bi bilo. Slednjič se vrne O'Connell na svoje mesto s papirjem v roki in vstane, ko nehajo Dalyja izpraševati.

»Naslednji dan po semnju ste podrobno popisali sodnji vse, kar se je godilo pod šatorom?«

»Da.«

»Omenili ste tudi ukaze, da se nekatere osebe umore?«

»Da.«

»In imena vseh udeležencev?«

»Da.«

»To je menda Vaš podpis?«

»Gotovo.«

»Nato ste porotnikom pripovedovali vse, kar se je pripetilo v šatoru?«

»Če že hočete vse izvedeti, bom povedal. Tale Murphy je dejal, da je še več slabih ljudi v deželi, ki bi zaslužili, da se ubijejo; da bi bilo treba ubiti tudi majorja Maxwella in gospoda Batwella. Gospod Daniel Clanchy, je rekel, bo dal sto funtov tistemu, ki ubije Maxwella, in dvesto tistemu, ki ubije obadva.«

O'Connell je prebral prejšnjo Dalyjevo izpoved — papir, ki mu ga je izročil baron Pennefather. Tu ni bilo nobene besede o ukazu, naj se kdo ubije, in o drugih podrobnostih, katere je ravnokar bila prisegla ta izvrstna priča.

Njegov stričnik Owen stopi k mizi. Patrick je prisegel, da Owen ni bil z njim v šatoru. Owen prisega, da je bil. To vendar ne gre, da bi Patrick sam spravil ves denar. Moral je »prisegati do roba«. Tudi on je bil seveda tam in zna vse ravnotako gladko in celo še slikoviteje popisovati kot »stričnik Pat«. Njegova vnema in zgovornost je čudovita. Toda kakor marsikoga v življenju, tako sta tudi njega vnema in zgovor-

nost zapeljali. V mnogih podrobnostih nasprotuje »stričniku Patu«, zato ga odločno zapode od mize.

To pot nagovori baron Pennefather porotnike v resnem dolgem govoru, naj natančno ohranijo tehtnico Astreje v ravnotežju, namesto da vržejo vanjo meč pravice, kličoč obtožencem »Vae victis! — Gorje premaganim!« Porotniki, dasi sami protestantje, ne zapuste svojih klopi, temveč hitro oproste obtožence s sklepom: niso krivi. Vsi v dvorani so se oddehnili in sodnik Pennefather se je naslonil preko klopi ter zašepetal gospodu Benettu, namestniku državnega pravdnika:

»George, ne bi Vas več rad videl tukaj!«

Drugi dan nažnani premagani državni pravdnik, »da so njegovi veleučeni prijatelji in on sam sklenili, da za sedaj ne nadaljujejo več obravnav in da ostale obtožence, o katerih se še ni preiskavalo, proti poročtvu izpuste.«

Kmalu nato so izpremenili smrtno obsodbo prve skupine obtožencev v dosmrtno ječo, dasi so bili obsojeni na podlagi istih pričevanj, katera je tretja porota tako odločno zavrгла. Vendar so jim to kazen kmalu po nastopu znižali in njihovi otroci in otrok otroci žive še dandanes v Doneraileu.

Dvoboj med državnim pravdnikom in O'Connellom pa se ni tukaj končal. Pri prihodnjem zasedanju državnega zbora je O'Connell predlagal, naj se preberejo zaprisežene izjave Patricka Dalyja in opombe, ki sta jih sodnika napisala med obravnavo. Do tedaj ni bila navada zahtevati, naj se pokažejo opombe sodnikov, toda O'Connell je utemeljeval važnost tega slučaja in je pri tem delal poklone pravičnosti, postrežljivosti in poštenosti barona Pennefatherja ter obenem odločno grajal mlajšega sodnika. Toda glavni namen tega predloga je razvidno bil obtožiti državnega pravdnika, ker se je s tako jasnimi nasprotji v rokah, kot so obstojala med prvotno izpovedjo Dalyjevo in njegovim kesnejšim pričanjem, vneto trudil izposlovati obsodbo obtožencev in ker je zamolčal ta dejstva v svojem nagovoru na porotnike. Debata je vzbudila obširno vprašanje, ali more odvetnik, ki

ima naravnostne ali nenaravnostne dokaze o nedolžnosti kakega obtoženca, po svoji vesti in poštenju te dokaze prezreti ter na porotnike vplivati, da izrečejo obsodbo. Debata je bila načelno izredno zanimiva. O'Connellov govor je bil značilen po svoji čudoviti zmernosti, dejstvo, vsled katerega je moral prenesti marsikatero zbadljivo opazko od ministrske strani zbornice. Državni pravdnik je odgovarjal zelo medlo in je prešel na politično polje ter navajal nasproti prisiljeni O'Connellovi zmernosti v zbornici njegove govore pri slavnostih in na ljudskih shodih. Mallow-ski poslanec, C. O. Denham Norreys, je podpiral O'Connella v sijajnem, prepričevalnem govoru, v katerem je poudarjal, da se vse suče krog tega, ali je imel državni pravnik pri vseh treh obravnavah iste izpovedi prič, na podlagi katerih je sodnik Pennefather dosegel oprostitev obtožencev. Gospod North je branil državnega pravdnika in napadal O'Connella v strahoviti deklamaciji. Tako je debata divjala med vso sejo, dokler ni množica glasov na ministrski strani premagala cele opozicije; O'Connellov predlog je bil odklonjen z večino osemindesetih glasov. Tako je prišla donerajleska zarota v zgodovino, a je danes le še ime, ki za ljudstvo nič več ne pomeni.

Ime državnega pravdnika je tako pozabljeno, da bi ga ne bil nikdar slišal, če bi mi ne bilo zazvenelo iz predalov zgodovine, ki sem jih odprl. Toda če je kdo na zemlji nesmrten, je gotovo veliki odvetnik, ki se je takoj v prvih letih svojega nenavadnega javnega življenja pričel boriti za pravice ljudstva in jih branil često z nevarnostjo lastne izgube v poklicu, za katerega se je bil odločil, in nekolikokrat z nevarnostjo lastnega življenja. In med vsemi političnimi in sodnimi zmagami svojega življenja ni smatral, kakor vidim, rešitve donerajleskih kmetov in delavcev za najmanjšo; tej zadevi se je, kakor je sam dejal v državni zbornici, posvetil z vsem srcem in vso dušo. Med mnogimi dogodki, ki jih je rad pripovedoval iz svojega življenja, polnega raznovrstnih dramatičnih epizod, se je, kakor vidim, s posebnim veseljem mudil pri spominu na ono znamenito nočno pot skozi

gore in ob jezerih svoje rojstne grofije in se izredno živo spominjal strašnega nasprotja med lepoto in veličastnostjo narave, ki jo je opazal ono jutro na hribih in v dolni in v reki, ter med »lopovstvom irske sodne dvorane«.

Kmetje so se vrnili na svoje domove, ki so mislili, da jih ne bodo nikoli več videli. Zopet so sedeli ob svojih ognjiščih, ki so mislili, da so zanje na večno ugasnila. Polagoma je postajalo razmerje med ljudstvom in tamošnjo gospodo prijaznejše. Res plemeniti način, s katerim so se mnogi porotniki vkljub nevarnosti, da jih zato njihovi stanovski tovariši izključijo iz svoje družbe, uprli proti temu spačku pravosodne oblasti, je omehčal srce ljudstva in je odpravil tisto nesrečno sovraštvo, ki so ga bile ustvarile politične razmere. Previdnost je zelo natančno odvagala lahko irsko naravo. Zaniha se, kakor hitro se je dotaknete. Medtem ko se težje narave počasi dvigajo ali padajo, kakor deluje nanje teža ali pritisk okoliščin, poskoči keltski temperament že pod težo peresa in v naglih in nepričakovanih izpremembah se vrsti mračna pobitost ali neugonobljiva veselost, razbojniška upornost ali več kot podaniška zvestoba.

Med temi važnimi obravnavami na primer je smatral O'Connell za svojo dolžnost, da odkloni nekega protestantskega porotnika. Pripovedovali so namreč, da je po obsodbah prve obravnave rekel, da bi bilo treba postaviti na vsakem razpotju v grofiji po ene vislice. Med ljudstvom se je dvignil vihar ogorčenja zaradi te sirove, brezvestne izjave. Pa glej! Neka priča je trdila, da so bile te besede rabljene v popolnoma drugačem zmislu, da so obsojale način vladinega ravnanja in da so bile izrečene ljudstvu v prid. »Če pojde ta stvar tako naprej,« je rekel, »tedaj naj le postavijo na vsakem razpotju v grofiji po ene vislice.« Zdaj je stvar popolnoma drugačna. Irska jeza je izginila in izhlapela v oblak kadila krog priljubljenega uradnika. Tako se je v teh žalostnih zimskih dneh izpremenil velik del splošnega ogorčenja v plemenitejšo, boljše čuvstvo ali pa se je samo obrnil proti vrsti ljudi, ki so bili na Irskem vedno predmet poseb-

nega zaničevanja — proti ovadnikom. Tu, tu ni mogoče odnehati ali odpustiti. Strašni madež prehaja od roda do roda; njihovi otroci in otrok otroci so izgnanci, s katerimi nihče rad ne občuje in s katerimi je vsaka zveza, zlasti zakonska, izdajalska in onečaščujoča. Zato je moral vsak izmed teh sovraženih ljudi zapustiti deželo in celo v tujini izpremeniti svoje ime. Še dandanes nečejo stari ljudje govoriti o njih, razen šepetaje, in šele potem, ko so se skrbno ozrli naokrog, da vidijo, ali kdo posluša razen prijatelja. Gospoda pa, proti kateri je bila baje zarota naperjena, je ostala v grofiji, od ljudstva cenjena in spoštovana, ter je mirno umirala v svojih posteljah. Zadnja sléd spomina na to dramo je izginila, ko se je pojavila grozna prikazen lakote. Kakor beremo, da se zberejo ob nenadnih potopih v ameriških peščenih prerijah najbolj sovražne zveri na enem samem varnem mestu, da uidejo pogubi, in da pozabljajo tedaj v skupnem nagonu ohranjenja na svoje naravno nasprotstvo, tako so pod strašnim bičem osemindesetega in devetindesetega leta izginila vsa nižja čuvstva stanu in plemena in v skupni nevarnosti se je pozabilo na vse razen na skupno rešitev. To je bil novi rodovnik — žal, da ga je tako često prekinila nepristna zgodovinska rodovina, ki smo jo zgoraj omenili — pravičnost je rodila zaupljivost; zaupljivost je rodila strpnost; strpnost je rodila medsebojno umevanje; medsebojno umevanje je rodilo ljubezen; ljubezen je rodila edinost, katere si vsi želimo.

In sedaj zapremo predale zgodovine ter stopimo v vrtove tradicije in romantike.

VIII. poglavje.

Izgubljenca.

Genanaar, Dolina krvi, je nizka zaseka, ki se razteza naravnost od severa proti jugu med nizkimi obronki gorovja, katero deli Cork in Limerick. Meja, ki je ločila ti dve grofiji in ravno tako škofiji Cloyne in Limerick ter župniji Ardpatrick in Doneraile, je šla ob zgornjem delu doline. Blizu ob tej meji na južni strani je stalo gospodarstvo Edmonda Connorsa, enega izmed tistih mož, ki so bili izpuščeni pri drugi obravnavi o doneraileski zaroti, katero smo že popisali. Njegovo posestvo je ležalo na pobočju doline, naravnost proti jugu. Raztezalo se je preko vsega pobočja in je zgoraj mejilo ob divje gorsko vresje; spodaj je segalo do potoka, ki je bil celo vedno vodnat in ki se je pozimi izpreminjal v divji, jezen hudournik. Svoje ime Avon, ali kakor se izgovarja, Ownanaar, je dobil od iste strahovite bitke, po kateri se je nazvala tudi dolina. Hiša, dolgo, nizko poslopje, pokrito s trsjem, je bila obrnjena proti jugu. Dasi zelo oddaljena od vasi ali mesta, je bila cela pokrajina — gospodarska poslopja, polje, potok — tako lepa in slikovita, kot jo je samo na Irskem mogoče najti. Edmond Connors, gospodar, je bil, kakor smo že povedali, mož Herkulove moči, širokoplečat, s krepkimi prsi in močnimi udi. Toda treba je bilo samo pogledati v ta mirni, jasni obraz in te krotke, plave oči, ki so zrle s polsočutnim, polskrbnim leskom, če ste hoteli spoznati, da bi Edmond Connors, kakor je nekoč nekdo rekel, »niti otroku ne mogel kaj hudega storiti«. On je bil v resnici krasen tip odličnega kmetskega naroda, ki sedaj, žalibog, pod modernimi vplivi počasi gine v deželi.

Vsi so bili velikani, lepo razviti, krepko vzrastli. Malokdaj so jedli meso. Celo na Božič in Veliko noč je to bila potrata. Njihova hrana je bila preprosta in ascetična — moka, mleko in krompir. Toda njihova vedna izpostavljenost vsem vremenskim neugodam, dalje vztrajno delo in železno telo, ki so ga podedovali od svojih pradedov in ga ohranili s čistostjo in zmernostjo svojega življenja, je bilo bolj sposobno ustvariti trden, železen rod kot slabotna sredstva, ki jih nudi civilizacija.

O takih možeh in njihovih pradedih je v obupu pisal Edmund Spenser, besni preganjavec irski, kraljici Elizabeti, da so poizkusi, tako ljudstvo uničiti ali zatreti, popolnoma brezuspešni. Kajti bili so tako drzni, tako brez strahu pred smrtjo, pred napor in ranami, da celo Elizabetini in Cromwellovi razbojniki niso uspeli uničiti to, kar je Previdnost očitno sklenila vzdržati in ohraniti.

Na te močne kmete tudi moderno mučenje in trpinčenje ni nič vplivalo. Imeli so svoje preizkušnje, toda oklepali so se tako brezpogojno svojih verskih načel, ki so bila tudi njihova filozofija, da so prenašali udarce usode, bolezni in smrti z najglobljo in najmirnejšo ravnodušnostjo. Nekolikokrat so morda v svojem dolgem, delavnem življenju vzplamteli v nepričakovanem plamenu jeze in tedaj gorje onemu, ki je šel preko njihove poti; a to je kmalu zadušila pekoča vest in nadaljeval se je stari, mirni, potrpežljivi način življenja. Res je moral človeka geniti pogled teh krotkih velikanov z jasnimi modrimi očmi, v katerih se je pod močnimi, košatimi obrmi skrival prepad skrbi, in način, kako potrpežljivo so prenašali neugode življenja in kako mirno so se uklanjali najbrezobzirnejšim muham usode.

Njihove ravnodušnosti bi ne mogli vznemiriti. Pripovedujte jim o najčudovitejših in najstrašnejših rečeh in oni jih bodo sprejeli brez presenečenja ali razburjenja. Nad njimi bi moral dramatik obupati, ker bi jih ne mogel niti začuditi, niti navdušiti. Spati, vstati, delati, moliti, umreti — to je bil program njihovega življenja. Čuditi se, občudovati, razburjati se,

navduševati — skrivnosti teh reči niso poznali. Vse je odredila najvišja volja in mi smo njene stvari — to je vse! Kdo se ne spominja njihovih močnih raskavih sukenj, sivih ali rjavih telovnikov in kratkih hlač, grobih, doma spletenih nogavic in močnih črevljev — vse ustvarjeno, kakor oni sami, za težko delo in divje, viharo vreme! Noben Wordsworth še ni pel slave tem irskim kmetom, toda tudi to se bo še zgodilo spričo duševnega napredka, ki ga ravno sedaj opazamo.

Stari Edmond Connors se je po obravnavi in po srečni rešitvi pred strašno smrtjo še bolj navadil samevati kot je to bil prej njegov običaj. Vedno samotno zamišljen je začel često hoditi na gore. Večkrat so ga videli sedečega na nizki ograji mostu, ki je vodil preko hudournika, večkrat tudi na velikem kamnu globoko doli v brezdnu, katero je obiskovalo samo solnce in mesec in zvezde, in nekolikokrat so opazili, kako se njegova velika postava odbija od zimskega neba, ko je klečal in molil na kateri izmed velikanskih skal na vrhu hribov, ki so zrli tja po dolini Limericka. Nihče ni vedel, kaj je premišljeval, ker je bil kakor vsi njegovi stanovski tovariši molčeč mož in redko izpregovoril komaj kako besedico.

Tisto leto je nekaj dni pred Božičem padlo veliko snega, in ker je ostalo mrzlo, se ni začel kot navadno tajati, temveč je mraz združil posamezne snežinke in jih črezinčrez pokrnil s svojo trdo, a blestečo skorjo. Vsa pokrajina je bila pokrita s to belo, čisto odejo, razen tam, kjer si je reka, sedaj počrnela vsled nasprotja s poljano, delala svojo mrzlo, temno pot med globinami, ki si jih je sama izkopala v mehkem peščencu hribov. Vendar pogled na žalostno, pusto pokrajino ni ostrašil Edmonda Connorsa, da bi ne bil šel, kot vsak dan do sedaj, na gore. Njegovi močni golenjaki in črevlji so kljubovali mokroti zasneženega vresja. Stopal je naprej skozi blatno močvirje in preko mokrih polj in se le zdajpazdaj ustavil ter pogledal navzdol po beli, ravni planjavi, ki se je razprostirala v svoji srebrni enoličnosti tako daleč, da se je dotikala obzorja in se pogrezala vanj.

Nekega večera, ravno ko se je začelo mračiti krog četrte ure in je zrak postajal znatno hladnejši, se je vračal proti domu. Pot ga je vodila preko malega mostu nad borovimi nasadi ob glavni cesti. Ko se mu je približal, je zagledal v somraku neko ženo z otrokom v naročju, sedečo na nizki ograji. Njegove stopinje so bile v mehkem snegu tako tihe, da ona ni zapazila njegovega prihoda, dokler se ji ni popolnoma približal, nato pa se je zbudila iz svojih sanj in uprla oči vanj. Bila je še zelo mlada in le otrok v naročju je pričal, da je že omožena. Njen obraz bi bil jako lep, če bi ne bil otrpel kakor pergament. Dvoje velikih, črnih oči je strmelo iz bledega obličja kakor v strahu pred neko nedoločno, sedaj še neostvarjeno bolečino, ki jo je strašila s svojo senco. Ko je zagledala veliko, visoko postavo ob sebi, je hitro pograbila svojo črno ogrinjalko in si pokrila glavo ter se obrnila proč. Ko je stari mož to videl, je mislil, da je dojila otroka in da se je obrnila iz sramežljivosti, in se ji je približal ter dejal dobrohotno:

»Bog Vas varuj, dobra žena! Danes je gotovo premrzol večer, da bi človek ostajal zunaj, in mrzel prostor ste si izbrali za počitek.«

Žena ni odgovorila.

»Nocoj bi si morali, uboga žena,« je nadaljeval starec ljubeznivo, »poiskati prenočišča, če ne zase, pa vsaj za svojega majhnega otroka.«

Žena je dalje molčala in se ni obrnila. On je začel brskati po žepu in je vzel srebrnjak.

»Nate, uboga žena,« je rekel in ji ponudil denar. »Nimam veliko, pa Gospod je bil dober z menoj in mi moramo biti dobri z vsako ubogo stvarjo, ki je česa potrebna.«

Ona je z jezno kretnjo sunila njegovo roko proč; dvignila se je v vsej svoji veličini in pogledala starca z žgočimi očmi.

»Edmond Connors,« je dejala, »jaz Vas poznam, a Vi mene ne poznate. Toda pojdite po svojih potih in pustite meni moja. Slednjič bo bolje za Vas.«

»Saj nisem mislil tako hudo,« je odgovoril Connors ponižno. »Menil sem, da bi bil umor videti Vas

in Vaše malo dete na cesti v taki noči, kot je nocoj, in ničesar ne reči.«

»Zakaj govorite meni o umoru? Ali nimate sami umora na vesti? In ali se ne ziblje vrv za Vas še sedaj?«

»Jaz nimam niti umora, niti takega drugega hudodelstva na vesti,« je odgovoril krotko, »dasi Bog ve, da sem dosti velik grešnik. Vi niste popolnoma pri zavesti, uboga žena, in ne veste, kaj govorite.«

»Da bi vsaj bilo tako, Edmond Connors,« je dejala. »Ko bi mi vsaj Bog dal, da to noč popolnoma zblaznim. Tedaj bi lahko storila, kar sem hotela storiti, ko mi je Bog ali zlodej Vas na pot poslal.«

»Ne vem, kaj mislite,« je rekel starec, sedaj zelo preplašen, »toda če ste mislili kaj hudega storiti sebi ali svojemu otroku, tedaj naj Vas obvaruje Bog in njegova blažena in sveta Mati. To je gotovo zadnje.«

»Ali bi ne bilo bolje zame, da umrjem in me zagrebejo,« je rekla nekoliko mirneje, »kakor da me preganjajo od hiše do hiše, od župnije do župnije, da mi vsakdo zaloputava vrata pred nosom in me kletev spremlja na cesti?«

»To je čudno,« je dejal starec, »saj imate vendar poročni prstan na roki kakor vsaka druga?«

»Da,« je odgovorila. »Ravno to je moje gorje in nesreča. Bila bi srečna žena, ko bi mogla zlomiti ta prstan in skriti kosce tam, kjer bi jih ne bilo moči najti.«

»Vsaj na svojega otroka bi morali misliti, ki Vam ga je Bog dal,« je rekel starec in pomilovalno opazoval plave oči, ki so strmele vanj iz bednega, lačnega otrokovega obraza. »In če sami sebi ne morete pomagati ali če mislite kaj prizadeti temu —«

»Na kaj bi mislila?« je vprašala izzivajoče. »Če imate Vi umor na vesti, Edmond Connors, to še ni razlog, da bi tega tudi mene sumničili.«

»Vidim, uboga žena,« je dejal starec počasi odhajajoč, »da niste iz tega kraja, dasi poznate moje ime. Nihče v tej župniji bi ne govoril tako kot ste Vi. In,« je pristavil grozeče, »bi tudi ne bilo dobro zanj, če bi.«

Zdelo se je, da so te besede vzbudile v nesrečni ženi neko skrito čuvstvo, kajti po kratkem premisleku je zaklicala za njim:

»Odpustite mi trde besede, ki sem jih ravnokar govorila proti Vam. Niste jih zaslužili in nihče ne ve tega bolje od mene. Če bi smela vse povedati, kar povedati želim, bi bili z Vami, Edmont Connors, pri prihodnji obravnavi hitro gotovi. Toda moja usta so zaprta. A le zaradi te male stvarice, moje Anice, ki mi je edina vez na zemljo, bo kmalu morje med menoj in Vašimi znanci. Mislim, da Vas je Bog poslal to mrzlo temno noč, da rešite mojo dušo pekla. Kajti umor, Edmond Connors, ki sem ga očitala Vam — to je bila laž — bi imela kmalu sama na duši.«

Starec jo je žalostno pogledal v vedno temnejšem somraku. Nekaj v njeni zunanosti, v njenih besedah s temi skrivnostnim namigavanji ga je privlačilo in zanimalo. Zdelo se mu je, da ga spremljajo plave otrokove oči in da ga prosijo zavetja.

»Sedaj ste, uboga žena,« je dejal, »zopet pri zavesti. O, dobro vem, da se ljudem včasih zblede vsled bede in nesreče. Tedaj se spomnite, da je to krščanska dežela, kjer bi vsakdo vesel vzel od Vas to lepo, malo stvarico v Vašem naročju in jo rešil mrzle reke. Nate, vzemite teh par šilingov in si kupite kaj gorkega zase, ker ste potrebni, ter se vedno spominjajte Boga in njegove blažene Matere.«

Iztegnila je roko in jo dolgo držala v njegovi veliki, žuljavi dlani ter ga zrla z žarečim pogledom, zasenčenim od skrbi. Tedaj je potegnila v nenadnem nagonu to veliko, močno roko k svojim ustnicam, se zavila tesneje v svojo bedno ogrinjalko in odšla. Starec je obstal in opazoval njeno visoko, dekliško postavo, ki je korakala po cesti in se temno odbijala od belega, snežnega ozadja. Nato se je obrnil počasi proti domu. Ko je prišel skozi vresje po bližnjici na vrh hriba, se je obrnil in pogledal nazaj. Postava žene se je jasno odbijala od temnečega se neba. Tudi ona je bila obstala in je gledala proti njemu. Ko je videla, da jo še vedno opazuje, je dvignila roko, mu zamahnila v

slovo ter mu izginila izpred oči, kakor je menil, za vedno.

Bil je še bolj molčeč kot navadno, ko je zvečer sedel ob ognju in opazoval žarečo šoto in goreča drva ter velike oblake dima, ki so se valili z odprtega ognjišča skozi široki, zgoraj mračno zevajoči dimnik. Oči malega otroka so ga zasledovale. Vest mu je bila nemirna zaradi njega. Mislil je, da bi bil moral prositi ubogo izgnanko, naj dovoli njemu in njegovi gospodinji, da skrbita za otroka. Ena usta več pri skledi, to se ne pozna. In Oni, ki hrani vrabce na strehi, bo pomagal, da prežive tudi malo dete. Bil je prav zelo hud na samega sebe in nekolikokrat že na tem, da vstane in odide za izgublencem. Toda tolažil se je, da sta že predaleč. Ko so pa zvečer molili rožni venec in prišli do pete vesele skrivnosti, se mu je vest zopet oglasila in v glasu mu je zatrepetala ginjenost.

IX. poglavje.

Nodlag.

Božično jutro je bilo prišlo; po zasekah in dolinah je še vedno ležal globok sneg, medtem ko so ga po cestah zgazile mnoge stopinje ljudi in konj v rumeno, ledeno plast, po katerih je bilo težko in nevarno hoditi. Velika bela odeja se je še sedaj razgrinjala po pokrajini do obzorja in se je na daljnih gorah jasno svetila v zimskem solncu kakor jantar. Oči so hrepenele po mehkejši zeleni barvi polja in gozda. Kajti v naši deželi, kjer nismo tako vajeni snega, nas začno oči kmalu skeleti spričo te blesteče belote in iščejo počitka na zelenih pegah ali kotih v zatišju dreves ali na skritih krajih, katerih niso mogle doseči velike kristalne snežinke.

Družina je bila šla k zgodnji maši, nekateri v Ardpatrick ali Ballyorgan, drugi v svojo lastno župno cerkev, kajti vkljub neprijaznemu vremenu je bilo prijetno sestati se na tak dan s prijatelji ter si medsebojno voščiti božične praznike. Mladina, ki se je kmalu vrnila od maše, je odšla s palicami vun na lov za kraljičkom in lovski klic »Hy, Droleen! Hy Droleen!« ki so ga dečki vriskali po gorah, je odmeval po gozdu in gošči. Tudi ostala družina se je kmalu vrnila od maše in globoka tišina božičnega praznika se je počasi spustila na vso deželo, kajti na Irskem zahteva čast, da se na ta dan vsa družina zbere in varuje svoje sveto ognjišče pred vsako tujo vsiljivostjo. Ta stroga navada se drži tako natančno, da sedi prav redko kdo pri božičnem obedu, če ni neposreden član družinskega kroga. Prisrčna zaupljivost drugih dni, ko sme sosed brezskrbno stopiti preko praga s pozdravom »Bog blagoslovi delo!«, je ta dan strogo

prepovedana in vsaka hiša pazi skrbno na to, da so domači sami med seboj.

Ko se je znočilo, so se vsi zbrali krog mize, na kateri se je že kadila božična večerja. Tudi ta je v vsaki hiši enaka. Pečena gos, nabasana s krompirjem in čebulo, svinjska glava, okrašena s cvetnim zeljem, kos nasoljene govedine in obilica krompirjev je bila in je neizpremenljiv jedilni list po teh ponižnih, krščanskih domovih. Kjer pa se hočejo bolj postaviti, je pudding iz riža, bogato potresen s posušenim grozrdjem, ali pudding iz rozin dobro došel. Nato se krov pospravi za bitko: veliki božični kolač, ki je ves črn od rozin, obdajajo in pariyo kadeči se kozarci punča. Tako se krog gorečih drv in šote na svetih irskih ognjiščih vsi radujejo prijetnega, udobnega večera, polnega nedolžne šale in veselja. Potem pojejo in plešejo, kolikor jih je volja, in med vsemi vlada popolno bratstvo in enakost, kajti na ta veliki praznik krščanskega komunizma se hlapci in dekle prosto pomešajo med družino. Marsikatero lepo povest si pripovedujejo, marsikatero legendo obnove, ko se vrača spomin starih v preteklost, ko hite nade mladih v prihodnost. Takrat je bilo vse omejeno med štiri irska morja. Amerika še ni bila odkrita in domišljija ni nikdar prekoračila meje štirih morij. Tako niso o ničemer drugem govorili kot o Irskem, nič drugega jih ni zanimalo kot Irsko, Irsko, s svojo tako temno, tako tragično preteklostjo, Irsko, s svojo negotovo, dvomljivo prihodnostjo.

Pozno zvečer, ali bolje ponoči, so postale misli družine v tem malem domu glenanaarskem, otožne. Prepeli so pesmi, povedali povesti, mladeniči in deklice so se naveličali plesa in ves družinski krog je bil zbran krog ognja, ki je sedaj dogoreval v vroče oglje in bel pepel. Slabotna, rdeča svetloba, ki je metala velikanske, orjaške sence na stene in tja gor, kjer so se svetlikali črni lemezi pod temno, zakajeno streho, je budila v njih zamišljeno, celo otožno razpoloženje. Po dolgem molku je dejala gospodinja, gospa Connors, ki je bila sklenila roke v naročju, neprestano zroč v ogenj:

»Upam, da bomo vsi dobro in srečno preživeli prihodnje leto. Toda malo vemo, kaj nas čaka. Kdo bi si bil mislil na prejšnji Božič, da bomo dočakali, kar smo dočakali to jesen?«

»Ni da bi nocoj o tem govorili, Bess,« je rekel starec. »Prihodnje leto in vsako leto našega življenja je v rokah božjih.«

»Res je,« je dejala gospodinja, »pa kaj moremo, če usta govore, česar nam je polno srce?«

»To je že vse minilo,« je odgovoril gospodar, stegnivši roke nad vročim pepelom. »Vsaj upati moremo tako. Dokler je O'Connell na čelu, je za ljudstvo dobro.«

»To se nič ne ve,« je rekla njegova žena, ker se ženska narava nagiblje k malosrčnosti. »Jasno je kot poldan, da so še ljudje v deželi, ki bodo prisegli, da je črno, kar je belo, in da je noč, kar je dan.«

»Dokler je tako ne skupijo,« se je odzval globok glas s klopi, »da ne bo nikogar več iz njihovega semena, zalege ali rodu, ki bi prisegal zoper življenje poštenih ljudi.«

»Pravijo,« je pristavil drugi mladenič, »da so Dalyja že spravili s poti, toda onega drugega lopova poučuje zopet policija v Dublinu, kako bo prihodnjič še krepkeje prisegal.«

»Te uboge, nesrečne ljudi moramo le pomilovati,« je dejal Edmond Connors. »Hudi časi so morali biti, da so jih prisilili k takemu delu.«

»Toda oče,« je izpregovorila ena izmed deklic, ki so smele biti drznejše nasproti staršem kot njihovi bratje, »bolje bi bilo, da shranite svoje pomilovanje za ljudi, ki so ga bolj potrebni. Hudi časi, zares! Kakor bi moglo sploh kaj opravičiti krivoprisežnika in moriveca v velikem!«

»Tako ti čutiš, Kate,« je odgovoril starec, »in gotovo te ne mislim zato grajati. Zate bi bil post žalosten, če bi Willy Burke ne bil tega storil, kar je storil.«

To namigavanje na bližnjo Katino poroko z Johnom Burkeom jo je še bolj razvnelo.

»Da, oče,« je dejala, »toda, kakor je dejal Donal, kdo izmed vas je varen, dokler je le še eden od te grde ovadniške zalege v deželi?«

»Vrlo je jezdil, gotovo,« je rekel starec, kakor bi je ne bil čul. »Slišal sem, kako je dejal gospod župnik pred oltarjem, da se bodo o tem še čez sto ali dvesto let pele balade in pesmi.«

»Pa ste tudi slišali,« je odgovorila Kate, razgreta in razburjena od plesa in od misli na nevarnost, v kateri je bil njen ljubimec in katere so jo zopet spomnili, »kako je rekel, da upa, da izginejo vsi ovadniki iz njegove župnije in da ne puste s svojimi ženami ali otroki nobene sledi za seboj.«

»Pojdi, Donal,« je dejal starec, ki mu ta pogovor ni ugajal, »in prinesi košaro suhe šote in dračja za ogenj. Kajti še nekaj ur imamo, preden gremo spat, in v ogenj gledati je tako prijetno. Poglej tudi,« je rekel in se obrnil, ko je Donal takoj ubogal, »h kravam v hlev, če je vse poskrbljeno za noč. Živini je ravnotako mraz kakor nam.«

Donal, »dečko« kakih petintrideset ali štirideset let, je stopil na ostri, mrzli zrak in je šel najprej k drvarnici. Ko je nabral precejšnjo butaro, je stopil k veliki, dolgi skladalnici črne šote, pokriti s kopico zmrzlega snega. A ker ni mogel najti navadne košare, je šel s hlevsko svetiljko v hlev. Tri krave so zložno spale na svojih prostorih, druge tri pa so sklanjale svoje vlažne gobce in dihale v neko stvar, ki je ležala na tleh. Donal se je zelo začudil, stopil bliže in pripognivši se zapazil svojo košaro za šoto, v njej pa je ležal, ogrevan in varovan od tople sape neme živine, najljubkejši in najlepši otrok, kar jih je kdaj videl. Mala stvarca je ob žarkih svetiljke odprla svoje plave oči in se nasmehnila svojemu odkritelju. Krave so se odmaknile, njihove postrežbe ni bilo več treba. Ena pa se je še enkrat vrnila, kakor bi ji bilo žal zapustiti svojega malega varovanca, in sklonila svoj vlažni gobec ter dihnila toplo sapo v otroka.

Veliki Donal je bil tako začuden, da bi ga kdo mogel s peresom podreti, kakor je rekel. Nato je pustil svetiljko na tleh in se počasi bližal hiši ter se

muzal, kako bo družino presenetil. Potem je za trenutek obstal in premišljeval sam pri sebi, kako bi na najbolj dramatičen način to stvar povedal. Kakor dober umetnik je slednjič sklenil, da bo najpreprostejši način najbolj vplival; zato je odprl kuhinjska vrata in rekel:

»Pojdi sem, Kate, potrebujem te za en trenutek.«

»Ah,« je dejala Kate, ki je dosti nerada šla iz tople hiše na mrzli zrak, »ti zmerom kaj potrebuješ! Kaj pa je?«

Ko sta bila na dvorišču, ji pravi Donal:

»Sedaj pazi, Kate, kajti videla boš najbolj čudno reč, kar si jih sploh kdaj videla.«

»Joj, kaj je?« je vprašala Kate vsa razburjena. »Ali je duh, ali vila?«

»Pa še kaka vila,« je dejal Donal ter stopil v hlev in posvetil s svetiljko v smehljajoči obraz otrokov. »Ali si videla prej kaj podobnega? Kaj bodo neki notri rekli?«

Kate je nalahko zavpila začudenja in sklenila roke.

»Čast bodi Bogu! Kdo je že videl prej kaj podobnega? Rada bi vedela, ali pomeni kaj dobrega ali —«

Nema žival je grajala njeno praznoverstvo, kajti zopet je sklonila svoj vlažni gobec nad otroka in je nežno dihala vanj. Dete pa je nabralo in skremžilo svoj mali obraz, kakor bi hotelo jokati in se pritožiti nad dekletovo nevero.

»Zdaj primi,« je rekel Donal, »za ročo košare, odneseva to stvarco na toplo. Zdi se mi tudi, da bo kmalu lakote umrla.«

Brat in sestra sta košaro previdno dvignila in, pustivši svetiljko v hlevu, nesla otroka preko zasneženega dvorišča ter hrupno odprla kuhinjska vrata.

»Tale božični dar sva za vas našla v hlevu,« je dejal Donal z velikim zadovoljstvom. »Kdorkoli ga je poslal, je dobro zadel. To je res žlahten kamenček.«

Vsa družina je vstala razen Edmonda Connorsa, ki je obsedel na svojem prostoru ob ognju. On je bil vedno varen pred kakršnimkoli nepričakovanim vznemirjenjem. Ostali so stopili krog košare, ki sta

jo Donal in Kate bila postavila ob ognju, in vse križem so se mešali vzkliki začudenja, presenečenja, nevolje in usmiljenja, ko je ležala mala stvar pred njimi, tako lepa, tako nemočna, tako zapuščena.

»Čast bodi Bogu to blaženo in sveto noč! Ali je že kdo slišal prej kaj podobnega?«

»Pred nedeljo bodo o tem govorile že tri župnije!«

»Joj, kdo bi vendar mogel biti? Otrok je gotovo že šest mesecev star!«

»Nesrečna mati, ki te je zapustila, ti ubogi mali angel iz nebes! Morala je imeti kamen mesto srca, da te je mogla v tej mrzli, hudi noči odtegniti od svojih prsi!«

»Rada bi vedela, kdo je neki ona? Ali ste slišali, da je kaka nesrečna ubožica v sosesčini dobila otroka?«

Edini član družine, ki ni kazal najmanjšega začudenja, je bil Edmond Connors. On je nepremično gledal na malega najdenčka, ki je ležal ob njegovih nogah in ga zrl s svojimi jasnimi, plavimi očmi, medtem ko je rdečkasti plamen drv in šote zopet veselo plapolal. Takoj je spoznal v njem otroka, ki ga je videl v naročju polblazne žene, ki jo je bil nagovoril na mostu. Spomnil se je in se nasmehnil ob spominu, kako resno jo je prosil, naj izroči tega otroka skrbi kake krščanske hiše, ki bo zavoljo Boga varovala in ljubila malo življenje.

Gospodinja se je slednjič naveličala njegovega molčanja in je dejala:

»Ah, Edmond Connors, človek bi mislil, da nisi v svoji lastni hiši, ko tako molče sedi in vrtiš palce s svojim večnim: 'Prav, prav!' Ali ne moreš ničesar reči, da nam malo odleže?«

»Menim,« je dejal starec premišljeno in z lahnim, zadovoljnim nasmehom, »da bi nič ne škodovalo, če bi pogreli majhen požirek mleka in ga dali teje stvari —«

»To je res,« je odgovorila žena. »Ti vedno pravo zadeneš, četudi malo govoriš.«

Mleko je bilo pogreto in otrok ga je željno pil ter se po tem preprostem krepčilu ves razživil. Nato so

začeli vneto stikati po njegovi obleki, da bi našli kak znak o njegovem rodu ali starših. Toda zastonj. Noben kos papirja, nobeno všito znamenje jim ni naznajalo, čigav bi otrok bil in odkod bi bil prišel. Ta negotovost je povzročila še živahnejše prerekanje, katere vere je otrok, ali je že bil krščen in kako mu je ime.

»Gotovo je krščen,« je dejala ena izmed deklic. »Četudi je mati najgrša protestantka na Irskem, je vendar krstila svoje dete.«

»Prav res,« se je oglasila druga. »In to je gotovo neka imenitna gospa, ko je tako lepo opravila svojo punčko —«

»Neumnost!« je posegla vmes gospa Connors. »Nobena poštena ženska v vsej deželi bi tako ne zapustila svojega otroka.«

»Poslušajte mene,« je dejala ena izmed dekel. »Mati, ki je prinesla tega otroka, ni nič posebnega. Morda je to ona blazna žena, ki je hodila pred nekaj tedni tod okrog.«

»Blazna žena?« je vprašal Edmond Connors, ki se je sedaj prvič ozrl. »Kaka blazna žena?«

»Neka izgubljena reva, ki je pred nekaj tedni hodila tod okrog in izpraševala, če je to hiša Edmonda Connorsa,« je odgovorila njegova žena. »Mi smo izkušali biti z njo prijazni, toda ona nas je vse preklela in tebe še povrh.«

»Ali je imela otroka s seboj?« je vprašal starec nevedno.

»Ne vemo. Imela je neko culo v naročju, pa mi smo mislili, da pobira miloščino za Božič. Naj je bila, kar hoče, veliko prida ni. Bili smo veseli, ko je zopet odšla.«

»Toda kaj počnemo sedaj z otrokom?« je vprašala ena izmed deklic. »In zakaj je nesrečna mati poiskala ravno nas, ko ga je hotela zapustiti?«

»Mislila je menda, da ga sprejmemo,« je odgovorila gosposinja.

»In ti ga ne boš?« je dejal starec, ki je pogledoval zdaj v otroka, zdaj v ogenj.

»Ali ga ne bomo? Kdo je že slišal tako vprašanje?« se je razjezila gospa Connors. »Gotovo ga ne

bomo. Ta bi bila lepa, da bi redili otroka, ki je bogve kako prišel na svet! Dosti imamo skrbeti sami zase v teh časih, ko nam z vseh strani preti nesreča. Prihodnjo nedeljo ga z božjo pomočjo odnesemo župniku in on naj poskrbi zanj.«

»In zakaj bi moral župnik storiti, česar kristjani nečejo?« je vprašal starec. »Zakaj bi si moral ravno on naprtiti to breme?«

»On ga že kam spravi,« je rekla žena. »Morda se najde kaka zapuščena oseba, ki ga sprejme za male denarje.«

»Tedaj ga ne vržeš še nocoj med krave?« je dejal starec zbadljivo.

»To je čudno vprašanje. Kaj pa ti je vendar danes? Saj nisi ti imel otrok nič rajši kot njihova mati! Nekaj dni ga obdržimo, potem pa —«

»Kaka noč je nocoj, Bess?« je vprašal slovesno starec, ki je bil vstal, obrnivši se s hrbtom proti ognju in trdno sklenivši roke zadaj.

V glasu, s katerim je starec govoril, je bilo nekaj posebnega, tako da je v sobi vse utihnilo. On se je tako redko vznemiril in se tako redko posluževal zapovedujočega glasu, da je težila njegove besede, kadar je govoril kot sedaj, vsa resnoba in redkokdaj rabljena moč. Njegovi ženi, ki je bila v vsakdanjem življenju prva gospodinja in zapovedovavka v hiši, je bilo hudo, da je bila začasno odstavljena od vlade. Nemirno je stopicala semintja in se delala, kot bi imela v kuhinji veliko opraviti.

»Menim, da je božična,« je odgovorila, ne da bi se obrnila in zelo nevoljno.

»In se spominjaš, kaj se je zgodilo to blaženo noč?« je vprašal dalje in se odkril ter položil klobuk na stol, kjer je bil sedel.

»Menda. Dete Jezus se je rodilo v betlehemskem hlevu. Ali je v tvoji glavi ostalo morda več katekizma?«

»In jaz mislim, da bi Bess Connors, če bi uboga žena in njen mož — Bog mi odpusti, da tako govorim o blaženi Devici in svetem Jožefu — prišla s svojim malim otrokom k vratom in prosila Besso Connors, naj

za nekaj časa sprejme njuno dete, rekla: „Eno hišo naprej, ljuba žena!“

»Prav dobro veš,« je rekla njegova žena, sedaj popolnoma jezna, »da bi Bess Connors ne storila kaj takega.«

»Dosti dolgo te poznam, da to lahko vem. Toda če nam je Bog poslal to stvarco,« tu se je pripognil in dvignil smehljajočega se otroka na svoje velike roke, »ali meniš, da to nič ne pomeni? In če je mene isti dobrotni Bog rešil vislic in groba v ječi Corka, kjer bi morda nocoj trohnel, namesto da bi bil tu med vami, ali bi ne bila grda nehvaležnost, da vržemo to malo siroto med mrzli, trdi svet? Ne!« je dejal s poudarkom, »če je bil Bog dober z nami, moramo tudi mi biti dobri drug drugemu.«

Na to ni nihče odgovoril. Sinovi bi bili radi potegnili z očetom, pa so se bali ostrega materinega jezika. Hčere so bile srčnejše in starejše, Joan ali Joana, zelo nežna, razumna deklica, je dejala ponižno:

»Mislim, mati, da ima oče prav. Bogu se ne smemo ustavljati.«

»Ga pa sami vzgajajte,« je odgovorila mati, popolnoma premagana. »Jaz nečem o tem nič vedeti.«

»Vzemi otroka, Joan,« je rekel oče, izročivši ga najstarejši hčeri. »Dokler bo skorja ali drobtina kruha v hiši, ne bo trpel lakote in ostane pri nas, če ga ne zahteva tisti, čigar je.«

»Stori tako in ga redi in blagoslova naj prinese v tvojo hišo, Edmond Connors,« je dejala njegova žena, »toda če bo drugače, tedaj se spomni, da sem te svarila.«

»Kako ga bom klicali?« je vprašala Joan, ki je bila vzela otroka iz očetovega naročja. »S tem ali onim imenom ga moramo zopet krstiti.«

»Za sedaj naj bo Bessie,« je odgovoril starec. »To malo čast moremo izkazati vaši materi —«

»Tega že ne boste storili,« je vzrojila njegova žena. »Jaz sem vedno imela pošteno ime, moja rod-bina je bila pred menoj poštena in jaz ji nisem nikoli napravila sramote ali nečasti —«

»Saj bo vsako ime dobro,« je posegel vmes Donal, da konča prerekanje. »Imenujmo jo Nodlag¹ po tej blaženi noči.«

In otrok se je imenoval Nodlag.

---

¹ Nodlag (Nulug) pomeni irski Božič. — Op. pis.

X. poglavje.

Polnočna prisega.

Poraz vlade pri teh polpolitičnih, polsocialnih obravnavah je bil tako velik in popoln, da so splošno smatrali novo obravnavo proti obtožencem, ki so jih proti poroštvu bili izpustili, za zgolj formalnost. Razen tega je vera v velike O'Connellove pravniške zmožnosti, ki so se tako lepo izkazale pred posebno komisijo, ustvarila upanje, ki se je v javnem mnenju povzpelo do gotovosti, da ne bo mogla nobena porota, naj vlada še tako pritiska nanjo, nikogar obsoditi na podlagi ovadniških izjav, o katerih je že bilo dokazano, da so krivoprisežne in naročene. V resnici je občinstvo splošno mislilo, da vlada obtožencev ne bo na novo zasledovala.

Zato je v mesecu januarju in februarju vladalo v skromni glenanaarski hiši veliko zadovoljstvo. Prva pomladna dela so se začela kot ponavadi in nobena skrb ni temnila svetlobe, ki je vedno sijala krog tega mirnega krščanskega ognjišča. Tudi Nodlag je bila kot žarek solca na tla. Počasi je prirastla vsem k srcu in celo gospodinja, ki se je dolgo borila za svojo ponosno, na božični večer tako sirovo strto nadvlado, se je slednjič vdala čarom, s katerimi je najdenka vse začarala. Sinovi niso nikdar odšli na delo in se nikoli vrnili, ne da bi Nodlage prijazno nagovorili ali pobožali. Hčere so bile vse neumne na otroka. In gospodinja je, kadar je ni nihče videl, dolgo časa ostajala pri otrokovi zibelki, pripovedujoč mu materinske nezmisli in vedno končujoč z opombo:

»To je bila čudna mati, da te je v božični noči položila med živino, ljubček!«

Tudi Edmonda Connorsa je otrok s svojo ljubkostjo popolnoma očaral. Često je hodil v sobo in iz sobe, kjer je ležala njegova zibelka, da ga

poboža, in če so ga prinesli k ognjišču, ga je dolgo, dolgo opazoval in se globoko zamislil ter končaval z besedami: »Da, da, prav res je svet dovolj čuden!« Toda skrivnost o njegovem rodu je skrbno hranil zase. Dobro je vedel, da bi niti njegova najvišja avtoriteta ne mogla obvarovati otroka pred takojšnjim in odločnim izgonom iz hiše, če bi le namignil, da je ta lepi otrok hči onega krivoprisežnega Dalyja, ki mu je izkušal s krivo prisego vzeti življenje in ki je poslal poštene može v ječo. Ko je spoznal, da je njegova skrivnost varna, kajti vsa popraševanja v sosednih župnijah niso mogla ničesar dognati o otroku ali njegovih starših, dasi so ljudje vedno govorili o tem, se je često sam pri sebi muzal hudi šali, ki jo je bil naredil, in ko je videl svoje hčere, kako božajo otroka, in svoje sinove, kako ga poljubujejo, se je komaj premagal, da ni dejal na tihem: »Ko bi le vedeli!« Včasih pa mu je upadal pogum, ko je pomislil na vse, kar se je moglo dogoditi pri prihodnji obravnavi, in na značilno namigavanje nesrečne žene:

»In ali se ne ziblje vrv za Vas še sedaj?«

Slednjič se je približalo pomladno porotno zasedanje in trije možje, Connors, Wallis in Lynch so bili povabljeni pred sodnijo. To je vzbudilo veliko začudenje, a vedno so še mislili, da je to zgolj formalnost. Tožitelj je bil zopet državni pravdnik Doherty; prišel je ves ponosen na svojo zmago nad O'Connellom v državni zbornici in trdno odločen z osobodbo obtožencev dokazati, da je bila slavna zarota res tako pogubna in globoko vkoreninjena, kot jo je on slikal. Javno zanimanje ni bilo več tako veliko kakor pri prejšnjih obravnavah pred posebno komisijo in zato ni več tako težil sodnikov in porotnikov oni skrivni, neopredeljivi pritisk javnega mnenja. Obtoženci tega niso zapazili, temveč so prišli pred sodnijo z močnim upanjem v srcu, da je to le neka zunanost, ki se mora izvršiti, da se ugotovi zakonu. Sam državni pravdnik bo v svojem otvoritvenem govoru priznal, da so nedolžni.

Ko so šli v sodno dvorano, da sprejmejo svojo varščino, je Edmond Connors zapazil temno žensko

postavo, črno oblečeno in tesno pokrito preko glave s črno ogrinjalko, ki je stala tako blizu ob vratih, da ga je njena obleka nalahno zadela. Stražnik je dozdevno ni videl ali pa je ni hotel odstraniti z mesta, kjer so bile ponavadi samo uradne osebe. Ko se ga je doteknila njena obleka, se je starec ozrl; ona je bila odgrnila ogrinjalko in prikazal se je blede obraz in velike, nemirne oči one žene, ki jo je nekoč nagovoril na mostu. Najprej je vztrepetal ob tem dotikljaju, potem pa mu je reklo neko skrivno čustvo, da ona ni s slabim namenom tukaj. Toda ko so njegove moči začele pešati pod težo ostrih besed obtožnice, ki ga je dolžila morilnih namenov in zarote, so se mu zbledle misli in zopet so se mu vračale v spomin ženine besede:

»In ali se ne ziblje vrv za Vas še sedaj?«

Popolnoma jih je ustrašilo in zbegalo, da tudi O'Connell, njihov junak, njihov osvoboditelj, ni prišel; pač pa je bil tu veliki sovražnik Doherty, »šest črevljev in tri palce visok in z odločno plemiškim obnašanjem«. Začele so se strašne litanije njihovih zločinov; začeli so se pozivi na verske in politične pred-sodke; začel se je gladki, dobro naučeni govor, ki je bil toliko strašnejši, ker ga je govoril z brezstrastnim glasom — in žal! — tu ni bilo resnega prijatelja, da bi zaklical: »Stoj! To ni zakon!« Zagovornika sta se dogovarjala, pogledovala, omahovala, toda da se zajezi ta reka usmrčujoče zgovornosti, je bilo treba ne-ustrašenega, možatega tribuna. Ker ju je strahovalo visoko dostojanstvo državnega pravdnika in njegova oseba, sta se bala stopiti z njim v ožjo dotiko in sta molčala. In nato so prišle priče k mizi.

Navadnemu človeku bi se zdelo neverjetno, da bi še enkrat povabili k pričevanju lopove, ki se jim je popolnoma dokazalo, da nasprotujejo drug drugemu, in ki jih je mešana porota posebne komisije bila zavrgla. Pa so jih vendar. Dogodek pod šatorom v Rath-clareu, primerno podpisana listina o umoru, dodatna izpoved, izgotovljena, da utrdi in podpre omajano ob-sodbo, vse se je zopet lepo vrstilo, dokler se ni Daly obrnil, da dožene istovetnost obtožencev, in v največje

začudenje sodnega dvora izjavil, da o Edmondu Connorsu ne more priseči in da po njegovem trdnem prepričanju tega ni bilo tam. Dalyju je sledil Nowlan, ki je potrdil vsako besedo onega poštenjaka ter končal svoje pričevanje s slovesno izjavo:

»Toda tu je en obtoženec, ki ne bi smel biti tukaj in ki je tako nedolžen kakor novorojen otrok. To je Edmond Connors. On se ni niti z besedo, niti z dejanjem udeležil doneraileske zarote.«

Tu je bila očitvidno samo ena pot mogoča. Porotniki se posvetujejo in izroče sodniku neko listino. In Edmond Connors je odpuščen z obtožne klopi, on je — prost. Ko je odhajal z vljudnim, toda dostojanstvenim pozdravom:

»Hvala lepa, gospodje!«
je občutil, kako se je neka mrzla roka doteknila njegove. On jo je krepko stisnil, kakor bi hotel reči:

»Da, razumem. Dolgujem Vam svoje življenje, ker sem skrbel za Vašega otroka.«

Tak je tisti čudoviti magnetizem, ki se včasih zablistne iz duše v dušo, če vodi močni tok dobrohotnot, ljubeča pomoč in božansko-človeško sočutje.

Connors je preživel dan s tem, da je stiskal roke svojim prijateljem in sprejemal častitke od svojih dragih. Kajti tukaj so bili prijatelji vseh obtožencev in kakor je bila ono skupna zadeva, tako je bila to skupna zmaga. Ostal je še v mestu, dasi je želel oditi domov v svoj mali paradiž med črnimi gorami. Čutil se je dolžnega svoji časti, da počaka in deli gotovo veselje slavne oprostitev z onimi možmi, s katerimi je skupaj sedel ramo ob ramo na zatožni klopi. Toda ko so začele padati večerne sence in ni bilo še nobene vesti iz sodnijskega poslopja, je sklenil izvleči običajni irski voz, nastljan s slamo in pokrit s plahto, v kakršnih so se kmetje že večkrat vozili okrog, in se je pripravil za nočno pot domov. Donal, njegov najstarejši sin, je ravno obrnil konje iz mesta, ko ga zaustavi divje kričanje.

»Mogla bi počakati in iti z njimi domov,« je dejal starec.

Nekateri od množice so se približali. Toda njihovi obrazi niso žareli zmagoslavja, temveč bledeli velikega strahu.

»Kaj je? Kako se je izteklo?« je vprašal starec.

»Wallis je oproščen, Lynch obsojen na vislice,« se je glasil odgovor.

»Bog se nas usmili!« je vzdihnil starec. »Komaj ena ped je med življenjem in grobom.«

Množica se je razšla in oče in sin sta se odpeljala pod zvezdnatim nebom.

Po mnogih vzklikih strahu, groze, ponosa, veselja sta obadva utihnili, konj pa je stopal dosti hitro, kajti bil je obrnjen proti domu. Tisoč divjih misli se je podilo v starčevi glavi — misel, kako je komaj ušel smrti, misel na hvaležnost te uboge žene, na čudni nagon, ki mu je rekel, naj sprejme njenega otroka — delo ljubezni, ki je bilo sedaj stokrat poplačano. Nato je pogledal v prihodnjost in začel ugibati, kaj bi se moglo z otrokom zgoditi. Če si začno o resnici le malo šepetati — in zakaj bi se ne mogla vsak trenutek raznesti? — tedaj bi ne mogel, to je vedel, otroka več obdržati, s tem bi pa ne prelomil samo besede, ki jo je dal ženi, temveč tudi lastna najdražja načela. Čutil je, da potrebuje zaveznika, in ta zaveznik bodi njegov sin, ki je prvi odkril Nodlago in ki naj podeduje, ko mu oče umrje, dolžnost njenega zavetnika in očeta. Toda kako naj mu naznani to strašno vest in kako jo bo Donal sprejel? Ali bo imel dosti močatosti, da se dvigne nad svoje slojne tradicije in da stori to, kar bi bilo zelo lepo in plemenito? Ali se mu ne bodo morda uprli prirojeni keltski instinkti pri misli, da bi rodil otroka take krvi kot člana svoje družine? Bilo je res zelo dvomljivo, kako bo Donal to sprejel, a bilo je neobhodno potrebno, da mu skrivnost odkrije. Po tihi molitvi k Njemu, ki stoluje nad zvezdami, je starec zakašljal in dejal:

»Ali bediš, Donal?«

»Kaj bi ne?« je odgovoril Donal in si pomel oči, kajti dremal je bil. »Kje pa sva?«

»Vedel sem, da si dremal,« je rekel oče, »pa zmerjal te ne bom zato. Zdaj sva na poti med gostilno in Mallowom.«

»Noč je tako temna,« se je nerodno izgovarjal Donal, »da nisem vedel, kje sva. Ali sva že bila pri gostilni?«

»Že pred eno uro. Kaj ne vidiš starega gradu Ballimona tam gori na griču?«

»Saj res. V eni uri sva v Mallowu. In koliko je sedaj ura?«

»Med tremi in štirimi zjutraj, menim,« je odgovoril oče. »Kmalu se bo zdanilo.«

»Strašno je mrzlo,« je dejal sin, ošvrknivši konja. »Zakaj niste ustavili pred gostilno? Vsakdo bi ponoči potreboval kapljice pijače.«

Starec je molčal. Prilika ni bila ugodna. Toda odločil se je, da svoj načrt mora izvršiti.

»Donal!«

»Kaj?«

»Nekaj ti moram povedati, kar mi je na srcu. Ali nisi danes v sodnji ničesar zapazil?«

»Ničesar razen navadne malopridnosti in sleparstva. Vesel sem, da smo opravili s sodniki, porotniki in ovadniki.«

To je starca ovrlo: toda stisnil je obrvi in nadaljeval:

Ali nisi zapazil Dalyjevega in Nowlanovega pričevanja?«

»Sem,« je odgovoril Donal hladno. »Morda je milost božja vendarle zadela tadva lopova ali pa sta podkupljena.«

»Tako je!« je vzkliknil starec veselo. »Daly je bil podkupljen.«

»Nisem mislil, da se veliko ukvarjate s takimi rečmi,« je dejal Donal pol v šali, pol nevoljno. »In cena je morala biti precej velika, da je nagnila taka dva sleparja, da sta govorila resnico.«

»Ne,« je odvrnil oče, »temveč prav majhna in Bog jo je poslal.«

»Veseli me, da so nam Vas pustili. Toda pri vsem, kar je svetega, jaz bi rajši visel, kot se doteknil dlani teh izdajavcev vere in dežele.«

Znamenja so postala še neugodnejša, toda starec se je bil odločil.

»Donal, ali znaš hraniti skrivnost?«

»Ali ste kdaj zapazili, da sem izblebetal, kar ste mi zaupali?«

»Ne. In to je tudi vzrok, da ti hočem nekaj povedati, česar bi ne razodel nobenemu živemu človeku razen duhovniku in tebi.«

»To bo zelo velika skrivnost! Ali boste morda celo zahtevali, da prisežem?«

»Da, dasi mi beseda takega sinu, kakršen si ti bil, Donal, toliko velja, kakor da poljubiš evangelij. Ustavi konja za trenutek!«

Donal je nategnil vajeti in voz se je ustavil na majhnem mostu, ki je peljal preko deročega potoka.

»Kje si?« je vprašal starec, tipaje po sinovi roki kakor nekdaš slepi očak.

»Tukaj,« je rekel Donal, položivši svojo močno, žuljavo roko na očetovo dlan, ki se je je takoj oklenila.

»Hočem, da prisežeš pri evangeliju, ki ga nimava s seboj, in pri Njem, ki je evangelij napisal, da ne boš nikomur razodel, kar ti bom sedaj povedal. Ali prisežeš?«

»Prisegam,« je dejal Donal, ki ga je slovesnost kraja in prizora pretresla.

»Ali prisežeš, da boš oče otroku, ki si ga na božično noč našel v hlevu, kadar jaz umrjem?«

»Nodlagi?« je vprašal sin zelo začuden.

»Da, Nodlagi,« je odgovoril oče še krepkeje stisnivši sinovo roko.

»Gotovo, če Vi želite,« je dejal Donal obotavljaje se. »Vse, kar je, je Vaše in bo moje le zato, ker mi boste Vi dali.«

»In jaz ti bom tudi dal, Donal, moj sin,« je rekel starec čuvstveno. »Še nihče ni izredil boljšega sina kot si ti. Sedaj poženi in jaz ti povem vse. Mala Nodlag, ki si jo ono mrzlo, hudo noč prinesel iz hleva, me je danes rešila vislic.«

Začuden, preplašen in ne vedoč, kaj naj misli, je Donal ošvrknil konja, oče pa je začel svojo dramatično povest.

»Ali se spominjaš, da so ono noč pripovedovali o neki blazni ženi, ki je pred Božičem hodila okrog z zavojem v naročju?«

»Spominjam se. Sam sem jo videl in govorila je zlobno kot zlodej, zlasti o Vas.«

»Ali si jo videl danes v sodnji?«

»Ne,« je odgovoril Donal. »Ne morem reči, da bi jo bil videl.«

»Bila je tam,« je rekel starec. Ona je podkupila Dalyja in Nowlana zame in cena je bila Nodlag.«

»Ona je tedaj Nodlagina mati?« je vzkliknil Donal začuden.

»Da,« je dejal starec, izkušajoč umiriti svojo razburjenost. »In sedaj se spomni svoje prisega, Donal. Ona — je Dalyjeva žena!«

Donala je ta vest tako presenetila, da je za nekaj trenutkov onemel, izkušajoč si to stvar pojasniti. Bil je zmeden. Nato se je zdelo, da je naenkrat butnilo vanj strašno spoznanje in rekel je pritajeno, toda grozeče:

»Tedaj pojde, pri vsem, kar je svetega to blaženo noč, na cesto tisti trenutek, ko prestopim hišni prag.«

»Ali tako držiš svojo prisego?« je dejal oče proseče.

Nikomur ne rečem besede, toda ona pojde vun in zlodej naj pobere njo in tudi vse njene ljudi.«

»Na več načinov se lahko prelomi prisega in ne samo z besedo,« je ugovarjal oče. »Ne moreš storiti kar si dejal, da boš storil, ker bi s tem,« je pristavil odločno, »že povedal, kar veš.«

»Kdo mi more braniti?« je vprašal sin mračno.

»Jaz ti bom branil in Bog ti bo branil,« je izpregovoril starec slovesno. »Glenanaar je moj, dokler ne umrjem, in otroka se ne bo nihče dotaknil, dokler je meni ime Edmond Connors.«

Donal je dobro poznal železno odločnost svojega očeta, kadar je sklenil kako stvar izvršiti. Zato je

opustil grožnje in ga je izkušal na drug način pregovoriti.

»Ime Connors iz Glenanaara ni bilo še nikoli omadeževano. Nikdar nisem mislil, da bom moral doživeti dan, ko nam bo lastni oče nakopal nečast in sramoto.«

»Pusti to, ti pravim, sicer se bo zgodilo, da bo samo eden od naju nocoj videl mater.«

»Mislite si,« je rekel sin mračno, »da bo pod streho, ki je čuvala štiri rodove poštene družine, prebival otrok ovadnika — o moj Bog, kako bomo to prestali?«

»S tem, da si zavežeš jezik in držiš prisego.«

»In morete li reči ali si misliti, da se to ne bo izvedelo. Povem Vam, da se bo razneslo, preden bo en teden minil. Še nikoli niso izkopali groba, ki bi mogel dosti globoko skriti skrivnost pred onimi, ki jih poznamo. In potem — potem nam požgo hišo pred lastnimi očmi.«

»Za to skrivnost ve Bog in ti,« mu je odvrnil oče, »in On je ne bo nikomur povedal.«

Nato sta oče in sin za dolgo obmolknila; nad hribi se je budil dan in prav kmalu bi imelo pokukati solnce izza temnih pleč Konckroure. Pripeljala sta se preko mosta v predmestje Mallowa. Živa duša se ni nikjer genila, le psi so zalajali izza hlevnih vrat, ko so zaropotala nizka vozna kolesa preko neravnega tlaka. Toda tudi ta glas življenja je kmalu utihnil, ko sta se vozila preko lesenega mostu nad potokom in poslušala globoko mrmranje vode doli v strugi. Tu se je Donala polotila nenadoma misel, kajti nepričakovano je ustavil konja in nagovoril očeta s tresočim glasom:

»Oče odpustite mi tiste besede, ki sem Vam jih prej govoril. Gotovo nisem nikoli mislil na to, da bi Vas bilo treba grajati. Ali ste mogli ono noč, ko ste me poslali v hlev, kaj več vedeti kot jaz? Ko bi Vi bili tisto noč vedeli, koga sva prinesla v hišo, bi mi bili sami ukazali, naj ga vržem v jamo. Oče,« je dejal dvomeče, ko je zapazil, da starec molči, »recite, da niste nikdar vedeli, da je otrok, ki ste ga ono noč

sprejeli v pošteno hišo, otrok ovadnika in jaz pozabim vse.«

»Dobro sem vedel,« je odgovoril starec svečano, »in sem sam poprosil mater, naj pusti otroka pri nas.«

Donal ni odgovoril nobene besede, temveč je le ošinil konja. Popoldne istega dne je razsodil pri sebi, da je oče zblaznel. Zmešal ga je strah pred smrtjo in sramoto. Vse je bilo le domišljija bolne duše. In čutil je, da mu je lahko varovati svojo skrivnost. Čas bo vse razkril, če je tukaj sploh treba kaj razkrivati. Medtem bo skrbno pazil na vse. In — Donala je pri tem resnično spreletelo čuvstvo radosti — tako bi mogli obdržati Nodlago, ki je že bila prirastla k njegovemu korenjaškemu, velikemu srcu, dasi sam ni vedel za to.

Edmondu Connorsu je precej odleglo, ko sta drdrala po cesti proti domu in ko je Donal začel kazati zanj največjo skrb ter semintja sam zase tiho zažvižgal pesem »Cailin deas Cruidhte nam-bò«.

XI. poglavje.

Slutnje.

Ali je Donal verjel, da je njegov oče v resnici blazen? Ne, toda on se je trudil verjeti, ali bolje, samega sebe prepričati, da je tako. To je, hotel je potisniti v ozadje to čudno in v resnici strašno vest, ki mu jo je bil oče razodel in zakriti njeno strahoto z vero, da je oče žrtev svojih blodenj. Zato je izkušal ne izpremeniti svojega obnašanja nasproti Nodlagi, da, bil je še bolj ljubezniv kot prej, tako da so se sestre šalile in govorile:

»Donal, ti očitvidno čakaš na Nodlago, pa boš do tedaj plešast, star samec!«

Njegov oče je sam pri sebi govoril:

»Ali me je Donal prav razumel? On je čudovit igralec, če se človek spomni, kaj ve!«

Sčasoma je vendar vedno se vračajoča misel na njen rod povzročila v njegovem srcu veliko izpremembo. Postal je siten in nezadovoljen in je, kakor ponavadi v takih slučajih, zvrčal krivdo na vse, samo ne nase. Največkrat je zvalil vso odgovornost na otroka. Včasih mu je, ko je bil v samotnih mislih, stopila ta stvar pred dušo v vsej strahoti; in tedaj je, če je oral, zaustavil konje, snel klobuk, si obrisal čelo in rekel polglasno:

»Dobri Bog, kaka misel! Tam v hiši moje matere, na njenih prsih naslonjen, od mojih sestra poljubovan, je otrok onega ovadnika, ki je poslal poštenega moža na vislice in pol tucata dobrih sosedov v Avstralijo. In jaz ne smem izpregovoriti besedice. Hi-i-i! To je vendar od zlodja!«

Nekega dne se ga je nenadoma polotil strah, kaj bi se zgodilo, če bi se skrivnost izvedela, in je

še povečal njegovo nevoljo. Spomnil se je lastnih besed, ki jih je govoril očetu:

»Pred našimi očmi nam bodo požgali hišo in nas vse postrelili.«

Ali bodo? Gotovo bodo in nihče si ne bo delal vesti zaradi tega. Če si začno naokrog šepetati, da so v hiši Edmonda Connorsa redili, oblačili, hranili Dalyjevega otroka, ni njihovo življenje niti trenutek več varno. Pet milj naokrog je bilo sto ničvrednežev, ki bodo zažgali hišo z njimi vred. Da! Toda kako odpomoči? Stvar komurkoli odkriti, bi pomenilo nesrečo. Lehko bi jo opravičeval kot blazno domišljijo svojega očeta, toda kdo mu bo verjel? Vrhutega ga veže prisega, ki jo je prisegel ono znamenito noč pod zvezdnatim nebom! Ne, tu očitvidno ni moči kaj drugega storiti kot počakati, da se stvari same razvijejo.

In tako so minevala leta, otrok pa je vedno krepkeje priraščal k srcu matere, sester in bratov v Glenanaaru, toda najbolj h globokemu, nežnemu srcu Edmonda Connorsa samega. Edini Donal je bil otroku ravnodušen, če ne nasproten. Zdelo se je, da v njegovi duši vedno plavajo krog nje megle bližajočega se razkritja. Ona je postajala ljubek, prikupljiv otrok, kakor bi vsako leto pridevalo novih čarov njeni lepoti. Prav nič ni bila podobna svoji materi, ki je bila temne, blede polti, medtem ko je Nodlag imela nenavadno bel obraz, velike, nedolžne, plave oči in zelo bogate plave lase, ki so ji padali na oči in lica, ko je tekala po dvorišču ali preko polj ali kadar je lehkotno skakala preko potoka, ki se je vil po dolini pod gospodarstvom. Imela je čudno navado, da je, kadar je bila sama in je ni nihče opazoval, često nanadno obstala, čakajoč in prisluškujoč, kakor bi slišala kak glas iz daljave in bi čakala, da, da se še enkrat ponovi in se tako prepriča, da se ni zmotila. Pri takih prilikah je nagnila glavo nalahko naprej in včasih dvignila kazavec, kakor bi hotela ohraniti svojo lastno pozornost; po kratkem presledku pa je, kakor bi se zmotila, zopet veselo skakala okrog. To razpoloženje se je je lotevalo ob

vsakem času, in čim starejša je postajala, tem bolj je rastlo, tako zelo, da se je celo pri obedu izpozabljala in večkrat obstala, da prisluškuje čudnemu glasu. Če je skakala preko potoka ali plezala v jarek, je ravnotako včasih nepremično obstala za trenutek, se nagnila in prisluškovala in nato zopet razposajeno skakala kot prej. Sčasoma so začeli to posebnost opazati in jo izpraševati.

»Kaj je, Nodlag? Kaj slišiš?« jo je izpraševala mati.

In Nodlag se je presenečena zdrznila, se nasmejala in rekla:

»Ah nič, mama. Ničesar ne slišim.«

Toda to je vzbudilo mnogovrstna domnevanja, splošno so si pa razlagali tako, da je to njena brezsrčna mati, ki se v daljavi kesa in kliče, kliče po svojem zapuščenem otroku.

Tudi nasproti starcu — svojemu zaščitniku in prijatelju, kakor je nezvestno čutila — se ni izražala jasneje. Ko je stopila v razumna leta, ga je spremljala na njegovih pohodih po gorah in po dolinah. Navadno ga je izpreletelo neobičajno prijetno čuvstvo, kadar jo je dvignil preko potoka ali preko ograje ali kadar jo je vzel na svoje močne roke ter jo nesel nekaj časa preko vlažnega mahovja ali močvirja ali preko kake izmed onih globokih zasek, ki so si jih bili izsekali hudourniki v mehkem, kremenatem peščenju. Nekoč se jo je drznil malo natančneje izpraševati, kaj čaka in posluša, kadar se je polasti ono čudno razpoloženje.

»Ah nič, očka. Mislim samo, da nekdo kliče.«

»Ali je bilo podobno glasu, kakor kličejo hlapce k obedu, ljubček?«

»Da, očka.«

»Ali pa je bilo morda podobno glasu, kakor kličejo za kravami?«

»Da, očka.«

»Ali morebiti zvonu, ki kliče k maši v nedeljo zjutraj?«

»Da, očka. Bim-bam, bim-bam in bo-o-o-m!« kakor je poizkušala posnemati glas zvona.

In ker je vse to bilo zelo nejasno in so vedeli potem ravnotoliko kot prej, so jo nehali izpraševati, toda v tem so se strinjali, da je »čuden« otrok, kolikor je je.

V letu, ko je bila Nodlag stara osem let in se je že prištevala med one, ki znajo razločevati dobro od hudega, je nekega dne v zgodnji spomladi prišel v hišo Edmonda Connorsa gospod, ki je imel lovsko pravico na gorah. Imel je srečen dan, kajti z rame mu je viselo mnogo divjih ptičev in zdel se je utrujen. Nasprotje med gospodo in kmeti se je bilo nekoliko poglobilo in v okolici so zavladale boljše razmere. Tako je bil »stotisočkrat pozdravljen« in je sprejel svoj kozarec mleka, kateremu so primešali malo žganja, tako ponižno in hvaležno, kolikor je bilo mogoče. Puško je položil v kot, sedel na slamnati stol in počasi srkal mleko iz kozarca. Ko se je že pripravljajl k odhodu, se je začel nemirno ozirati po sobi in skozi kuhinjo proti vratom dvojne spalnice ter je slednjič dejal:

»Slišal sem — da mimogrede povem — da imate tukaj ne navadno lepega otroka, malo najdenko?«

»Da,« je odgovoril starec nekoliko v skrbah, kajti nehote se je bal gospode in je vedno slutil tudi pod najprijaznejšo zunanostjo nevarne in sovražne namene. »Ali je Nodlag tukaj, Joan?« je vprašal svojo najstarejšo hčer.

»Ni je,« je odgovorila Joan. »Z Jerryjem je odšla dol v kovačnico.«

»Dobro in plemenito ste ravnali,« je rekel gost, »da ste sprejeli tako siroto brez doma in da ste vkljub svoji lastni družini trošili še zanjo.«

»Kar se tega tiče,« je dejal starec, skrbno opazujoč gospoda s svojimi krotkimi, plavimi očmi, »nam ta stvarca ne dela nobenih stroškov. Ena usta več ali manj, to nič ne de.«

»Pa bo zrastle in bo kmalu veliko dekle,« je odvrnil gost. »In tedaj pridejo odgovornosti, katere bi malokdo hotel nositi razen Vas.«

»Kadar zraste — Bog jo blagoslovi! — nam bo gotovo tudi pomagala; dekleta nas bodo itak zapustila

druga za drugo, mi pa bomo potrebovali ženske v hiši.«

»Res je. Slišal sem, da se bo ena izmed Vaših hčera omožila z mladim Burkeom.«

»Milostljivi gospod, Vi ste pobrali že vse čenče po župniji. Mislili smo, da veste samo za najboljša skrivališča kljunačev ali deževnikov,« se je milo ponorčeval Edmond Connors.

»Če ste ves dan sami zunaj s svojimi gozdarji, morate marsikaj slišati,« je odgovoril gospod. »In mi se bolj zanimamo za svoje najemnike in sosede, kot se zdi.«

»Tudi to je res,« je rekel starec, ki je še vedno pazil na to, kaj pride. »Ne slutimo, kako veliko prijateljev imamo, dokler jih ne potrebujemo.«

»Hočem Vam pokazati svoje prijateljstvo, Connors,« je nadaljeval gospod, »in zato hočem od Vas sprejeti otroka, ga vzgojiti, izrediti in mu poskrbeti tako življenje, da boste ponosni nanj.«

»Zelo sem Vam hvaležen, milostljivi gospod,« je odgovoril hišni gospodar, »toda za vse Vaše premoženje, in pravijo, da ga je precej, bi se ne hotel ločiti od otroka. Pa glejte, je že sama prišla,« je rekel, ko se je Nodlag pridrvila v kuhinjo, vsa razgreta, ker je ravnokar jezdila na rjavki, ki so jo podkovali doli v kovačnici. Donal je ob istem trenutku stopil v sobo na sprednja vrata.

»Dober dan, Donal,« ga je nagovoril gospod. »Kako se ti godi? In to je Vaša mala. Kako jo kličete? Pridi sem, mala, pridi k meni!«

Toda Nodlag se je prestrašena umeknila pred njim in se oklenila z obema rokama starčevih nog, kakor bi tam iskala pomoči in varstva.

»Dosti čudno ime ima,« je odgovoril Edmond Connors. »Kličemo jo Nodlag, ker smo jo na Božič našli — ker nam jo je Bog na Božič poslal,« se je po pravil, ko je zapazil pozorni pogled otrokov.

»Sprijaznite se z mojo ponudbo, Connors,« je rekel gospod, odpravljaje se domov. »Jaz sprejemem otroka in prevzamem vso odgovornost zanj. Obljubim

Vam, da bom dobro skrbel zanjo — skoro tako dobro kakor Vi sami.«

»Zelo sem Vam hvaležen,« je dejal starec, sedaj opazujoč Donala, ki je pazljivo poslušal, »toda ona je sedaj naša in mi se ne moremo ločiti od nje.«

Nato je zavladal za nekaj časa globok molk, med katerim se je otrok še tesneje oklepал nog svojega zaščitnika. Potem se je Donal ozrl in dejal, kakor bi ta pogovor bil popolnoma končan:

»Danes ste imeli srečen dan na gorah, gospod. Torba je težka.«

»Res. Še nikoli prej nisem videl po hribih toliko ptičev. Kljunačev in deževnikov je vse polno. Menim, da se bliža mráz. Ptice se v velikih jatah selijo proti jugu in zahodu.«

»In nebo je črno kot polnoč,« je pristavil Donal. »Mislim, da pride sneg, in prav bi bilo, da vsaj prežene ta strašni mráz.«

»Tako pravi tudi Linehan. On meni, da se bliža veliki sneg. Čim bliže sem v takem slučaju domu, tem bolje. Lahko noč!«

»Bog z Vami in dobro srečo!« je pozdravil Donal.

»Donal,« je rekel oče, ko je bil tujec odšel, »ali bi ne bilo dobro, da spravimo ovce s hribov? Lehko pride veliki sneg in gori je menda kakih dvajset mladih jagnjet.«

»Štiriindvajset jih je,« je odgovoril Donal. »Da, jaz vzamem Owena in nekaj hlapcev, pa jih sežene-mo dol.«

»In moje jagnje tudi, očka,« je vzkliknila Nodlag, široko odprši oči v strahu in skrbi. »Moram iti, da rešim svojo Nanny.«

»Saj ni daleč,« je rekel starec. »Pojdi vun ter počakaj hlapce in oni jo poiščejo namesto tebe.«

Nodlag je odšla vun in Donal se je jezno obrnil proti očetu.

»Zakaj niste, za božjo voljo, sprejeli te ponudbe? je vpil Donal. »Rešila bi nas vseh skrbi!«

»Pa bi nam morda novih nakopala,« je odgovoril oče kratko. »Sicer sem se pa zavezal z obljubo in jo bom držal.«

»Gotovo je Bog poslal gospoda Dunscomblea s to ponudbo,« je vpil Donal. »To je bila najboljša priložnost in sedaj ne pride morebiti nikoli več.«

»Kaka najboljša priložnost je to, ki ne pride morebiti nikoli več?« je vprašala gospa Connors, ki je bila prišla z dvorišča. »Mislim, da nas čaka nocoj huda in težka noč. — Toda o kaki ponudbi si govoril očetu, Donal?«

»Ah nič!« je odgovoril sin mračno.

»Kakih posebno važnih stvari nista mogla imeti,« je odgovorila mati, ki jo je sinov odgovor bil užalil.

»Gospod Dunscombe je le hotel dobiti Nodlago,« je dejal starec zaradi miru.

»In kaj si ti rekel?« je vprašala žena vznemirjena, kajti otrok se ji je bil zelo priljubil.

»Kaj naj bi rekel, kot da jo je Bog k nam poslal in da jo hočemo obdržati?«

»Saj bi bilo dosti čudno, če bi bil kaj drugega odgovoril. In ali je to bilo, kar si ti imenoval lepo priložnost?« je vprašala, jezno se obrnivši proti Donalu.

»Ker ni otrok naš,« je odgovoril nevoljno, »menim, da bi se ga pri tej priložnosti lahko odkrižali, zlasti ker bo dobro preskrbljen.«

»Ti nisi še nikoli pokazal otroku prijaznega obraza, odkar je prišla v hišo. Ne privoščiš ji nobenega grižljaja in nobenega požirka, ki ga ji damo, kakor bi bili s tem prikrajšani ti — in tisti, ki jih hočeš pripeljati k nam.«

S tem je namignila na Donalovo nameravano ženitev — stvar, ki povzroča materam vedno veliko skrbi, ker se morajo tisti trenutek, ko nevesta prestopi hišni prag, odpovedati gospodinjstvu. To je Donala jezilo, ker se je iz ravnotege vzroka pričkal s svojo bodočo nevesto, ki ga je hotela vzeti samo pod pogojem, da pošljejo Nodlago iz hiše. Da, ravno to vprašanje in neke ovire pri možitvi njegove sestre z mladim Burkeom so ovirale tudi njega, da se ni mogel udomiti. Bil je torej dvakrat upravičen želeči, da oče sprejme ponudbo gospoda Dunscomblea.

»Kako moremo vedeti, kdo je ona in kaj?« je odgovoril razvnet.

»Sedaj veš ravnotoliko kakor tisto noč, ko si jo prinesel v košari in jo postavil tu ob ognju. Toda ti imaš mrzlo, trdo srce, Donal,« ga je zavrnila mati. »A varuj se! Vdove in sirote teptati je nevarno.«

Donal je že bil na tem, da jezno odgovori, kar bi spravilo svetost njegove prisege v nevarnost, toda oče je stopil k vratom, se ozrl in rekel:

»Če bosta še več časa tratila s pričkanjem, bosta nemara stikala za šivanko v otepu slame, kadar poj-deta iskat jagnjeta v tej strašni noči.«

XII. poglavje.

Veliki sneg.

Tako se je tudi zgodilo. Dvojna tema se je spustila z neba na zemljo. Veliki pomrk neba se je začel lomiti v drobne svetlobne kosmiče, kateri so viseli v zraku in s tem temo še poglobljali ter se potem svetili v velikem, bisernobelem jezeru, ko so se mehki, jasni kristali nakupičili na zemlji v volnatih množicah. To je bil prvi naval »velikega snega«, ki je začel padati ponoči dne 15. februarja l. 1837. in se usipal skozi tri dni ter ležal na zemlji dva meseca. Pokril je vsako zeleno sled in zapadel na stotine ljudi, ki so morali, daleč od mest, v teh težkih tednih prestatati strah bližajoče se lakote. To noč ob devetih je ležal sneg na dvorišču in po poljih krog Glenanaara že tri čevlje na debelo. Globočji zameti so ležali v globinah ob meji ali so se kupičili ob stenah hleva, kamor jih je bil zanesel lahki veter, a jih noben krepkejši ni mogel pozneje več razpihati. Zdajpazdaj so prihajali Donal in Owen in hlapci, prepoteni in zasopli, na dvorišče in odlagali ovco ali jagnje, katero so bili rešili. Vsako pot, kadar so zopet odhajali, je bilo njihovo iskanje nevarnejše in utrudljivejše, ker so jim moči omagovale pod naporom in se je sneg kupičil vedno više in više v mehkih gričkih, ki so zakrivali nevarna mesta ter se pod nogami umikali in udirali in tako hojo obteževali.

Bila je deset ura in sneg je padal še v gostejših in debelejših snežinkah, ko so hlapci naznanili, da so vse ovce varno spravljene pod streho in da se je le nekaj jagnjet izgubilo v snegu.

»Saj jih ne bomo pogrešali, hvala Bogu!« je rekla gospodinja. »Ali ste prinesli tudi Nodlagino jagnje?«

»Nodlagino?« je vprašal Donal napol omoten in oslepljen od snega in silnega napora, ki ga je bil prestal.

»Da,« je pritrdila mati. »Njeno najljubše jagnje s trakom krog vratu.«

»Ne vem,« je odgovoril Donal trudno in v pol-spanju s trde klopi.

»Kje pa je Nodlag sama?« je vprašal Edmond Connors, ki se je od ognja ozrl okrog.

»Kje bi bila ob tej uri kot v postelji?« je dejala njegova žena. »Pojdi, Joan, in poglej, kaj počne!«

Joan je vzela svečo in stopila v spalnico, kjer je stala Nodlagina mala postelja tesno ob drugi veliki. Vrnila se je takoj s preplašnim obrazom.

»Nodlage ni!«

»Mislil sem si, da bo kaj takega,« je rekel starec vstajajoč. »Medtem ko nismo na nič drugega mislili kot na svoje ovce in jagnjeta, nam je izginil otrok božji.«

»Bila je s hlapci,« je dejala Joan, pogledovaje Owena in Donala.

»Tam je že ni bilo,« je zagodrnjal Donal. »Vsaj pri meni je ni bilo.«

»Tudi pri meni ne,« je zatrdil Owen. »Jaz nisem videl otroka, odkar je gospod Dunscombe odšel iz hiše.«

»Odšla je na dvorišče,« je rekel starec, »in jaz sem ji rekel, naj tam počaka in gre z vami.«

»Potem je odšla gotovo sama,« je dejal Owen, »kajti jaz je nisem več videl, odkar je začelo snežiti.«

Edmond Connors ni izpregovoril besedice, temveč je vstal, vzel s police ob ognjišču svoje rumene usnjene golenjake, jih nateknil in zapel.

»Kam greste?« je zaklical. »Otroka grem iskat. Kaj meniš, da jo bom pustil zunaj, da pogine v tem strašnem mrazu?«

»Ali si znorel?« se je vmešala njegova žena. »Pojdi, Donal! Pojdi, Owen! Ne more biti mnogo dalje od zoranega polja.«

»Bojim se, da jo bomo zastonj iskali,« je odgovoril Owen, trudno vstajaje. »Pojdi in vzemi svetiljko, Jerry, pa storiva, kar moreval«

Tudi Donal je zlovoljen vstal in šel za bratom. Njihova obleka je bila čisto premočena od snega in velik oblak pare se je dvignil iz nje, ko so vstali.

»Daj jim kapljico žganja,« je ukazal starec, »ker bodo nemara morali iti dalje kot mislijo.«

In v resnici so ga potrebovali, kajti bili so že izmučeni od velikega napora in sedaj so morali zbrati vse svoje moči, da poiščejo otroka. Zelo verjetno je bilo, da bi se bili branili takega dela, če bi ne bili pričakovali, da bo hitro opravljeno. Otrok ni mogel, so si mislili, oditi daleč od hiše. Najbrže jo najdejo v sosednjem poslopju ali kje v zavetju pod kakim glogom, ki so venčali vse jarke in meje po posestvu. Toda ko so zastonj iskali krog hiše in niso dobili na svoje zamolkle klice »Nodlag! Nodlag!« nobenega odgovora, jih je začelo skrbeti in dogovorili so se, da se razidejo: Owen in Jerry sta prevzela hribčke za hišo, Donal pa se je napotil proti potoku. V nekoliko trenutkih se niso mogli več videti in slišati, ker so se pomikali v različnih smereh; vsak je bil le prikazni podoben kup snega in se je komaj razločeval od zametov in belih gričkov ali od zasneženih grmov in dreves po žalostni pokrajini.

Delo je bilo trudapolno in Donal je sam iskal v tej strašni noči. Bolel ga je vsak ud in vsaka mišica, ki so se silno napenjale pri tem težkem nenavadnem trudu, kajti mladi mož je moral skakati in se poganjati od zameta do zameta. Zdaj je padal v mokro brozgo, zdaj se opotekal naprej, iskal trdne stopnje za prihodnji skok in vedno svetil s svetiljko v temo ter klical po dolini »Nodlag! Nodlag!« Pa odgovora ni bilo. Samo mehki molčeči sneg se je usipal z začrnelega neba in je za trenutek zažarel v rdeči svetlobi svetiljke, a potem padal v mehke plasti in se izgubljal.

Donal je postal nevoljen. Samo odločni ukaz očetov ga je segnal iz tople kuhinje k takemu delu. Samega sebe je bil nekako prepričal, da bo ta

nesrečni otrok, ta dedičina zla, ravnotako hitro in skrivnostno izginila, kakor je prišla. Ni si mogel predstavljati, da bi zrastle kakor druge deklice in postala poštena žena in poštena mati. V vsej tej stvari nekaj ni bilo prav in najbrže se bo ravnotako dramatično in skrivnostno končala, kakor se je začela. Ali se tukaj in zdaj končuje? Kaj bi bilo ugodneje in pripravneje, kakor da snežni zameti pokopljejo tega otroka sramote in skrbi? Pravijo, da je to lahka smrt. Mraz omoti čutila, človeka obvlada spanec in nezavest in smrt pride nalahko v spanju. Sedel je pod vrbo, ki je bila tako zasnežena, da je bil pod njo komaj majhen prostorček mokre trave. Začel je misliti. Nato je zadela njega ista usoda, kakršno je polsanjal in polupal za Nodlago. Bil je omoten in polotilo se ga je čudno, zaspano čuvstvo. Izkušal se ga je otresti, pa ni mogel. Njegovi boleči udje so se vdali trenutnemu počitku, svetiljka mu je padla iz rok in obšel ga je nemiren spanec. Imel je strašne sanje. Nazadnje je še videl velike, debele snežinke, ki so se rdečile od plamenu svetiljke, in zdelo se mu je, da se izpreminjajo v ognjene zublje, ki drug za drugim padajo nanj in ga skozi obleko žgo v meso ter tvorijo okrog njega pekoč mehur. On se je je branil in jih otresal z rok, toda oni so le padali ter ga neusmiljeno mučili, dokler se ni slednjič iz strahu zbudil in v svojo neskončno tolažbo zapazil, da ga je le zapadel mrzel sneg in da so mu roke od mraza zamrle. Skočil je, si začel drgniti roke, jih položil pod pazduho, dokler se niso zopet malo segrele, ter po kratkem premisleku pobral svetiljko in stopil proti domu. Toda sanje so se zopet vračale. Vest ga je začela karati in mu je jasno govorila: »Ti želiš njene smrti! Če nehaš iskati, jo ubiješ! Vrne se!« In on je slabotno dokazoval: »Ali naj tavam vso noč okrog in zastonj iščem, česar ni moči nikoli več najti? Kaj ni moje lastno življenje v nevarnosti? Mar nisem sam pred nekaj trenutki gledal smrti v oči?« Nato se ga je zopet lotevala misel: »Kako me bo pogledal oče, če se vrnem brez otroka? Kako me bodo prebadale njegove ostre oči? Ničesar ne poreče, pa tudi nikdar ne po-

zabi. S svojim molkom mi bo vedno govoril, da sem morivec.«

Ta misel je odločila. Besno je sklenil, da najde otroka živega ali mrtvega, ali da najdejo njega samega mrtvega. Ni se hotel vrniti domov brez nje, a je dobro vedel, kaj to pomeni pri njegovih od napore in truda skoro izčrpanih močeh. Obrnil se je in začel zopet stopati proti potoku. Ta se je valil v temo, črn, moten Stiks, še temnejši vsled belih sneženih nasipov, ki so ležali ob njem in nad njim. Smrtna groza je gledala iz njega in iz šumenja njegovih voda, ki so se z divjim hrupom prelivale z ene strani na drugo, je odmeval klic obupa.

»Bog se je usmili, če je padla sem noter,« je zamrmral Donal.

Dvignil je svetiljko in poskusil svetiti z njo preko bobnečega hudournika. Rdeč krog je padal na snežne nasipe na oni strani, ko je hodil počasi ob obrežju reke in — srce mu je zastalo v prsih! Tam v sredi kroga je bilo nekaj temnega. To je otroška noga! Z nenadno, novo močjo je skakal preko zametov ob obrežju, dokler ni prišel do lesenega mostu, slabega in nezanesljivega, kajti obstajal je iz samo ene deske in šibke ograje. Sneg je bil po njem le lahko natrošen, ker se ni mogel obdržati na ozki brvi, in tu, v belih nasutih kristalih, so se jasno poznali odtiski Nodlaginih nog. Za nekaj časa je posvetil z lučjo nanje, nato je skočil preko mosta in hitel na drugi strani ob obrežju, sveteč s svetiljko pred seboj. Črez malo trenutkov je, s koleni in rokami na tleh, odmetaval mehki снег, ki je zagrinjal otroka, in slednjič razkril malo postavo, ki je še vedno pritiskala mrtvo jagnje k prsim. Jagnje je vrgel v potok, sedel na tla, odpel veliko suknjo, in vzel otroka v naročje. Bila je na videz mrtva. Nobenega znaka življenja ni bilo videti na njenem posinelem, ozkem obrazu ali na zaprtih očeh, ležala je trda in nezavestna na njegovih rokah. Naenkrat se je vse njegovo čustvovanje do nje popolnoma izpremenilo. Iz nenaklonjenosti zadnjih par let se mu je razvila nenadna, neizmerna ljubezen do tega navidez mrtvega otroka. Čutil je, da bi v tej strašni

zimski noči rad dal svoje lastno življenje, da le zopet oživi te mrtve poteze in ude. Nemočnost, zapuščenost te male izgubljenke, spomin na njeno žalostno usodo je tako močno vplival nanj, da je zajokal kot otrok. In potem je molil, kot še nikoli prej, naj ji Bog vrne dušo, katero je poklical k sebi. Napol blazen je tolkel z malimi rokami ob svoji dlani, drgnil in greval ude, dihal v okameneli obraz, ki so ga močile tudi njegove solze. Dolgo časa (v njegovem strahu so se mu zdela leta) se ni prikazalo nobeno znamenje življenja in že mu je hodilo na misel, da leže zraven nje in da ju najdejo skupaj mrtva, naj ne more nihče reči, da ni storil svoje dolžnosti, ko je naenkrat zapazil, da se je drobna roka odmeknila od vročega stekla svetiljke. Podvojil je svoj napor, primeknil svetiljko bliže in razlil njeno blago toploto po malih udih in čez nekaj časa se je umeknila škrlatna barva na licih nežni rdečici. Odprla je oči in trudno vprašala:

»Kdo je to? Ali je to Owen?«

Te besede so ga zadele kot nož. Vedel je, kako se je otrokovo srce, ki ga je sam odbil od sebe, nagibalo njegovemu boljšemu bratu; in sedaj, v prvem trenutku zavesti, se je nehote takoj pojavilo čuvstvo zaupanja.

»Ne. Jaz sem — Donal! Ali me ne poznaš, Nodlag?«

»Zakaj me tepeš, Donal? Kaj sem ti storila?« Kajti še vedno je drgnil in tolkel drobne roke. Toda ta mala prošnja mu dela neizrečeno težko.

»Saj te hočem samo segreti, Nodlag. Ali me sedaj poznaš?«

»Poznam te. A kje je Owen? Jaz pojdem z Owenom domov.«

Donal ni rekel ničesar. Vzel je svetiljko, dvignil otroka, ga tesno stisnil k sebi, da bi ga toplota oživila, in dejal:

»Okleni se z rokama mojega vratu, Nodlag, in ga ne izpusti. Bog in Njegova blažena Mati naj me okrepčata, da pridem do doma, toda bojim se, da bova jaz in ti ležala, preden se zdani, v mrzli postelji.«

Zadnji dogodki, ki so ga tako zelo pretresli, so napeli vse njegove sile, toda sedaj je čutil, da mu zopet naglo pešajo. Začel se je bati, da ne bo zmožel teh gričev in dolgih snežnih polj pred seboj, polnih zametov, ki so vsak trenutek naraščali. In te strašne snežinke, ki so padale tako molče, tako neslišno, tako neusmiljeno, so ga slepile, mu težile pleča in ovirale korak. V njegovem naročju je ležalo breme, ki je postalo še bolj leno in nemočno, ko je Nodlag zaspala. Toda ljubezen, čista, nesebična ljubezen, zlasti ljubezen, ki vzraste iz črne korenine sovraštva, je čudovita reč. Donal je čutil, kakor da ga neka moč naprej potiska in od njega prevzema delo rešitve. In šel je dalje, dalje, dvigal je noge kakor stroj, a vendar varno iskal poti, kajti dobro je poznal ceno bremena, katero je nosil, in čuvstvo časti se je umeknilo močnejšemu nagonu ljubezni. Toda narava je narava, in ko je stegoval naprej prosto roko ter slepo tipal pred seboj, delal velike, dolge korake ter se varoval razpok in jam, je opazil, da mu glasovi odgovarjajo, toda zbledlo se mu je od mraza, napora in lakote. Bil je na obtožni klopi in sodnik si je del na črno glavo kapo ter se pripravil, da proglasi smrtno obsodbo, ker je umoril Nodlago, kar se dvigne iz zemlje ženska postava, črno oblečena, ter besno mahaje z rokami ustavi sodnika. Tedaj so mu začele luči sodne dvorane bliskati in švigati pred očmi. Žena se je obrnila k njemu in zakričala: »Donal! Donal! Nodlag! Nodlag!« Nato se je začelo vse vrteti. Čutil je, kako je neko breme padlo z njega, potem se je začelo dvigati in potapljati in on sam je v splošnem strahu in polomu padel mrtev na obraz.

XIII. poglavje.

Svatovščina in svarilo.

Luči, ki jih je Donal videl v svojih blodnjah, so bile svetiljke mož, kateri so se po brezuspešnem iskanju po gorah vrnili domov in katere so potem poslali, da najdejo njega; glasovi so bili klici njegovega brata Owena in hlapcev. Ko se je zbudil iz omotice in blodenj, je zapazil, da leži na blazinah na kuhinjski klopi. Ko se mu je začel vračati spomin in se je domislil dogodkov pretekle noči, se je nenadoma obrnil in rekel:

»Nodlag?«

»O hvala Bogu,« je dejala mati, ki je pristopila, »zopet si pri sebi.«

»Nodlag?« je ponovil nestrpno. »Kje je Nodlag?«

»Vse je dobro. V postelji je, pa ji ni nič hudega.«

Donal je obmolknil. Dali so mu nekaj požirkov mleka in žganja. Toda dolgo časa ni mogel jasno spoznati preteklih dogodkov in blodne sanje so ga še vedno nadlegovale.

»Kdo je naju rešil? Kje sva bila?«

»Bila sta prav blizu,« mu je odgovorila sestra, »v jarku na koncu cerkvenega polja. Pa kar je, je. Sedaj se moraš poboljšati in postati prav priden dečko, zakaj še nikoli prej nisi bil tako blizu smrti.«

»Ali je bilo tako hudo?«

»Pa še kako! Klatil si vse mogoče neumnosti.«

»Čutil sem, da se mi je zbledlo, preden sem padel. To so bile čudne reči, prav zelo čudne.«

»Bolje bi bilo, da greš sedaj v posteljo,« je rekla mati. »Saj je že za vse nas čas, da bi šli.«

»Koliko je ura?« je vprašal Donal.

»Ravno štiri. In hlapci morajo že ob petih vstati.«

Naslednji dan je bil popolnoma zdrav, samo na hrbtu in na plečih so ga mišice močno bolele. Oče mu ni rekel ničesar, temveč ga je samo gledal s svojimi ostrimi, drobnimi očmi in mu krepko stiskal roko, kar je govorilo več kot vse besede. Mala Nodlag je ležala bolna v sobi. Vsled prehlajenja so se ji lahko vnela pljuča, in ko je Donal stopil k njej, jo je tresla mrzlica. Toda gledala ga je s svojimi velikimi, svetlimi očmi in molčala. Krepkega moža je ta pogled tako pretresel, da je trepetal. Zavest, da jo je on rešil, je še okrepila veliko ljubezen, ki se mu je nanovo porodila v tej noči in ob onem zabetu, kjer jo je našel.

»Jagnje sva izgubila, Nodlag,« ji je rekel. »Potok ga je odnesel. Našel sem ga mrtvega v tvojem naročju, ko sem te izkopal iz snega.«

»Ali je bilo mrtvo?« je vprašala težko dihače.

»Da in mrzlo in trdo kot kamen. Toda jaz ti dam drugega, ko se pozdraviš.«

»Sedaj te je Donal že drugič rešil, Nodlag,« ji je dejala mati. »Omožiti se boš morala z njim, če ga maraš ali ne.«

»Ona neče mene,« se je šalil Donal, »temveč Owena. Ni mi hotela verjeti, da sem jo jaz rešil iz snega in potoka.«

Velike, svetle otrokove oči so se še vedno upirale vanj. Nato je storila nekaj lepega. Odrinila je preč gorko pijačo, katero ji je ponujala gospa Connors, in prosila Donala, naj ji jo on da. Držal je kozarec ob njenih ustnicah in ona je željno pila. Toda roka mu je trepetala. Ko ji je mati obrisala usta z robcem, je Nodlag pomignila z roko.

»Pripogni se,« je rekla mati, »nekaj ti hoče povedati.« Veliki mož se je sklonil in Nodlag mu je položila svojo vročo roko okrog vratu in ga stisnila tesneje k sebi. On je pritiskal svoje ustnice na njena vroča usta in odšel vun, da se izjoka dodobra.

Ko so sedeli zvečer okrog ognja, stari Edmond Connors v sredi, sanjavo upirajoč svoj pogled, kot

navadno, v goreča polena, je moral Donal prenesti veliko šale in zbadanja.

»Owen, ti si popolnoma opravil. Zdaj sta Nodlag in Donal zvezana in samega papeža bi bilo treba, da ju razveže.«

»Nič ne de,« je odgovoril Owen, »menim, da si bomo morali kako drugo izbrati. Bilo bi dosti čudno, če bi do Joanine svatovščine ne mogli iztakniti kakega pripravnega dekleta.«

»Tedaj se bo nabralo tukaj sila ljudi,« je rekel Donal. »Kam jih neki denemo?«

»Ali niso skednji dovolj veliki za vso župnijo?« je dejal starec. »Toda če ostane tako vreme, sodedje ne pridejo.«

»Vkljub temu bodo prišli,« je ugovarjal Owen. »Niti sneg, niti toča, niti burja ne bo zadržala fantov in deklet od dobre svatovščine.«

»Ampak, Donal,« se je vmešala Joan, ki je izkušala odvrniti pogovor od svoje osebe, »kake čudne reči si govoril snoči, ko so te prinesli v hišo?«

»Kake reči?« je vprašal Donal, plašno pogledovaje očeta.

»Nič ne de!« ga je potolažil starec. »Od mraza in napora se ti je zbledlo in sam nisi vedel, kaj govoriš.«

»Pripovedoval si in pripovedoval o sodnikih in črnih kapah in ovadnikih in Dalyju in njegovi ženi in Nodlagi. Res čudno, kako se vse stvari zmešajo v takih sanjah.«

»Spominjam se,« je rekel Donal previdno, »da se mi je zdelo, ravno preden sem padel, da sem sedel na obtožni klopi in sodnik si je natikal črno kapo na glavo, kar vstane neka žena, velika vitka žena in ga zaustavi. In potem sem slišal glasove: Donal! Donal! Nodlag! Nodlag! in sem padel.«

»To smo te mi klicali,« je dejal Owen, »in sam zlomek te je premotil, da si jih tako slišal. Sreča, da nismo vaju zgrehšili, kajti bila sta čisto podobna veliki sneženi kepi.«

»Kako je?« je vprašal starec, trudeč se zasukati pogovor. »Ali meniš, da si vse pripravila za svatovščino, Bess? Koliko galonov¹ žganja si naročila?«

»Trideset,« je odgovorila gospodinja, »pa jih moremo še več dobiti.«

»In govedina?«

»Je že pripravljena.«

»In šunke?«

»So že pripravljene,« mu je odgovorila žena nestrpno. »Kaj ne moreš teh reči nam prepustiti in se ne mešati v naše delo? Ali si se ti sam domenil z župnikom?«

»Da, Bog ga blagoslovi, in bilo se je lahko domeniti. Imel bo dvajset porok ta dan in še več jih pride. Toda rekel je, da bo tukaj točno ob treh, tako da bomo imeli celih devet ur veselo svatovščino, preden pride pepelnična sreda.«

In so jo tudi imeli — pravo, popolno, hrupno irsko svatovščino. Od severa, juga, vzhoda, zahoda so se zbrali prijatelji, tako malomarni za sneg, ki je ležl zmrzel na tleh, in za zamete, ki so se nakupičili po jarkih in globinah, kakor Kanadec s svojimi konji in sanmi. Tam v daljavi je bila hiša — to noč cilj vse okolice — s svojimi malimi četvero-kotnimi okni, ki so se veselo svetila od nočnega ognja na ognjišču; in tam v daljavi so se jasno odbijale od bele preproge na tleh temne postave gostov, ki so se zbrali, da počaste družino, na kateri še ni bilo nobene sence sramote ali nečasti. In jedli so in pili in plesali. Pozno ponoči so starejši posedli krog ognja v kuhinji in si pripovedovali povesti, mladina pa je vneto plesala na okrašenem in ovenčanem skednju ob zvo-kih dud in gosli.

Donal je pregovarjal in silil. Nodlago, naj za-pleše z njim irski reel, kar je zelo vznevoljilo njegovo bodočo nevesto, ki otroka ni gledala posebno prijazno in je že bila napol sklenila, da bo v tistem trenutku, ko ona postane gospodinja na glenaarskem posestvu, morala sirota in najdenka iz hiše, da si kje

¹ Gallon drži štiri in pol litra. — Op. prev.

drugod poišče strehe. Toda otrokove dobre volje ni motila nobena senca. Nodlag je bila sedaj že popolnoma ozdravela od bolezni in je plesala in plesala z Donalom in Owenom in z Jerryjem. Stari ljudje so zmajevali z glavami in govorili, da so jo vile prinesle in pustile tukaj ter da v tej stvari ni vse tako kakor bi moralo biti.

Slednjič je odbilo dvanajst na starinski kuhinjski uri, ki se je dedovala v družini od roda do roda, in sredi nočne gostije je slovesno nastal post. Nekateri fantje, od pijače malo razgreti, so se hoteli veseeliti do jutra in so to opravičevali s starim verzom:

Tridentski cerkveni očetje naj dolgo žive,
ker so nam meso zabranili, pijače pa ne.

Toda starejši so bili neizprosni. To je bil dan pepeljenja in ponižanja, prvi dan pokore in v taki važni, slovesni stvari so se morali vsi pokoriti cerkvenim zapovedim. Tako se je razšla v mesečini marčeve noči ta velika množica z mnogimi voščili poročencema, ki sta to slovesno noč začela skupaj nositi breme življenja.

Ko so izpili marsikatero kupico na pot in se začeli poslavljati, je ženin Burke zašepetal Donalu:

»Prižgi si pipo in nas malo spremi!«

Donal ga je ubogal. On in Burke sta bila vedno dobra prijatelja, še preden sta stopila v sorodstvo. Vozove s sorodnicami sta poslala naprej in počasi kadeč šla peš po okorelem snegu.

»Še dosti dobro smo se imeli nocoj,« je začel Donal, ki se ni hotel preveč bahati z njihovo razsipno gostoljubnostjo.

»Lepše bi ne moglo biti,« je odgovoril Burke. »Naša svatovščina je res presegla vse druge v župniji.« Šel je dalje in molče kadil.

»Upam, da boš lepo ravnal z Joano,« je nadaljeval Donal. »Ne baham se, ampak v vsej deželi ga ni boljšega dekleta in pridnejše gospodinje.«

»Ali mi ne zaupaš,« ga je vprašal tovariš, malo razžaljen.

»Ah, zlomka, kaj bi ti ne zaupal? Toda mi smo Joano radi imeli in jo bomo pogrešali.«

Burke je zopet obmolnil.

»Ti bi mi rad nekaj povedal,« ga je nagovoril Donal. »Ali ti morda ni kaj prav, dota ali kaj drugega.« Spremljevalec ga je krepko sunil.

»Toda nekaj mi imaš povedati,« je zavpil Donal. »Na dan z besedo, mož! Česa se bojiš?«

»Ne bojim se zase,« je odgovoril Burke, »temveč za vas.«

Tedaj se je nenadoma obrnil in ostro vprašal:

»Káko je to dekle, ki ga imate v hiši?«

»Dekle? Katero dekle? Pri nas sta samo Norry in Peggy!«

»Ne mislim teh. Tidve vsi poznamo. Toda kdo je tisto dekletce, ki si z njo plesal nocoj?«

»Plesal sem z marsikatero,« je dejal Donal oprezno. »S tvojimi sestrami in s tvojo sestrično Kato Heaphy in z Lucijo Kelly in —«

»Tudi teh ne mislim,« je odgovoril Burke. »Menim onega otroka, ki ste ga sprejeli v hišo in ki je potem pri vas vzrastel.«

»Ah, Nodlag!« je vzkliknil Donal, kakor bi se bil komaj domislil.

»Da, njo mislim. Kdo je ona? Iz takega rodu je? Kdo so njeni starši?«

»Vprašaj me kaj lažjega!« se je Donal umikal in ogibal odgovoru.

»Reci mi, Donal Connors, da niste vedeli niti ti, niti tvoj oče, niti tvoja mati, kdo je ta vražja zalega, ki ste jo redili v svoji, nekdam poštenu hiši?«

»Nocoj si nekoliko globoko pogledal v kozarec, dasi to malokdaj storiš in se kaj takega pripeti tudi sicer poštemu človeku. Vse, kar ti morem reči je to, da od tiste noči, ko sem jo sam našel med kravami, nismo ničesar zvedeli, kdo bi bil ta otrok.«

Burke je molče šel dalje, dokler nista prispela do kovačnice ravno ob razpotju nad mostom, kjer je Edmond Connors srečal Nodlago in njeno mater. Tu je obstal in poklical vozove, ki so se že bili spustili k mostu v dolino pod njima. Burke je iztegnil roko.

»Vidim, da ničesar ne veš in ne slutiš,« je dejal zamolklo, »dasi govore o tem v vsej okolici in tudi tam, kjer bi ti ne slišal rad. Razumeš? Jaz sem sedaj tvoj svak in pripadam k vaši družini. Zato te svarim. Če se dečki prepričajo,« pri tem je hripavo zašepetal, previdno se ogledujoč okrog, »da je njihov sum upravičen, tedaj bo na Glenanaaru gorel kres še pred kresnim večerom.«

»Kaj pa je vendar?« je vprašal Donal, navidez popolnoma neveden in zelo presenečen. »Kaj sumijo?« Ali komu more škodovati taka ubožica kot je Nodlag? Če hočejo razgrajati, naj se obrnejo na Bond Loweja in podobne ljudi —«

»Dobe se še hujši kot Bond Lowe,« je dejal Burke pomenljivo. »Izdajavec v hiši je hujši kot sovražnik zunaj.«

Odšel je prosto mahaje z rokami ter dohitel vozove svoje neveste in ostale družine.

Donal je za trenutek obstal, ker ga je pretreslo, da se je tako nenadno odkrila skrivnost njegovega očeta. Ko se je potem spomnil, kaj je vse pretrpel pred tremi tedni za Nodlago, ko jo je reševal iz snega, in njene ljubkosti in nemočne zapuščenosti, je zamrmral skozi zobe:

»Zakaj, za zlomka, ne morejo biti pri miru? Vedno se kuha med njimi kaka podlost in lopovstvo. Kaj njim mar, kdo je Nodlag in odkod je prišla? Toda, tako mi —«

»Lepa noč, Donal Connors,« se je razlegel veseli glas kovača Redmonda Kaseya, ali kakor so ga navadno klicali, »Red« Kaseya, deloma da skrajšajo njegovo ime, deloma da označijo njegove zmršene rdeče lase, ki so se vedno zmagovito borili v smrtnem boju s črnimi kovaškimi sajami. Bil je mlad in je pred malo leti prevzel delo po smrti svojega očeta. Njegova priletna mati mu je gospodinjala in njegova kovačnica je bila, kot je navada na Irskem, klub in zbirališče novic in zbornica za pol okolice. Tu ob krepki svetlobi močnega ognja, ki ga je razpihoval velikanski meh, in ob godbi zvenceh kladiv in nakovala so se razpravljale vse domače, narodne, politične in cer-

kvene zadeve — molčal je le kovač sam, ki je rezal in lomil, meril in pribijal, poslušal vse novice, a ničesar govoril. To svatovsko noč je stal, mirno kadeč, pri vratih svoje kovačnice. Bil je do zadnjega trenutka zaposlen, ker je na ostro koval konje, ki so jih veseli svatje prignali in zopet odgnali s svatovščine.

»Lepa noč, Red,« je rekel Donal in pristopil. »Hudo mi je, da nisi mogel biti pri nas.«

»Meni tudi, pa se ni dalo pomagati. Zgodaj ste se razšli.«

»Da. Stari niso dovolili, da bi po polnoči še plesali in se zabavali.«

»Saj se boš sam kmalu oženil in tedaj upam, da bomo imeli vso noč.«

»Tudi jaz se nadejam,« je odgovoril Donal in se odpravljal proti domu.

»Kaj sem še hotel reči?« je rekel Red, kakor bi se bil naenkrat nečesa domislil.

»No, kaj je, Red?«

»To so pravzaprav vaše družinske zadeve in meni bi se ne bilo treba vanje vmešavati,« je jecljal Red in ves zardel v temi. »Pravijo, da tvoja bodoča žena, Donal, ne bo hotela stanovati z Nodlago pod isto streho, in moja stara mati je včasih tako zapuščena —«

»Ti bi jo rad sem spravil, kajne?«

»Da, če bi ne bilo zanjo več prostora na Glena-naaru.«

»Dokler bomo mi imeli še skorjo kruha in požirek vode,« je izpregovoril Donal slovesno, »bo tudi Nodlag imela svoj prostor pri mizi, pa naj pride v hišo, kdor hoče —«

»O, nisem te hotel žaliti!« je prosil Red.

»Saj me tudi nisi. Sedaj vsaj vem, da bo našla v tebi prijatelja, Red, če se ji vse ponesreči.«

»Da, našla ga bo in enkrat ji bom to morda mogel dokazati,« je odgovoril Red. »Lahko noč!«

XIV. poglavje.

Polnočen shod.

Polnočni shod se je vršil v starem, sivem gradu, eni izmed štirih mejnih trdnjav, ki so jih sezidali za časa kraljice Elizabete. Grad se je dvigal na majhnem griču, nekdanj najbrže moreni kakega močnega ledenika, ki je zdrknil navzdol iz gorskih dolin in valil pred sabo prod kamenja in prsti. Sezidan je bil iz sivega apnenca in »je kljuboval vsem vetrovom, ki so veli«.

Tu so v preteklih časih taborili bojovníki z železnimi oklepi, ki so branili vso okolico pred uporniki, in prav tu so se zbrali to jasno, mrzlo noč, ko je vsenaokrog nemo blestel sneg, potomci onih istih upornikov, tako vročerkvni, tako drzni in tako maščevalni kakor njihovi očetje pred tristo leti. Nekateri so sedeli na kamenitih stopnicah, ki so vodile v zgornje prostore gradu, drugi so sloneli ob težkih zidovih, nekaj pa jih je bilo skritih na vrhu, da stražijo pred tujci in sovražniki. Vsi so bili mladi kmetje in delavci. Nekateri so se še sedaj šteli med »Bele može«, nekdanj so pa vsi nosili bele srajce. Med njimi sta bila dva sinova Dana Lyncha, katerega je obsodila ista porota, ki je Edmonda Connorsa oprostila. Leta niso nič izpremenila njunih src, dasi sta ju čas in skrb globoko uklonila. Ko se je raznesla strašna vest po vsej okolici, je nanovo zaplapolal ogenj tlečega sovraštva. Tadva mladeniča sta bila tudi bratranca Nane Hegarty, Donalove neveste.

Velikih uvodov niso delali, vsaj z molitvijo niso začenjali zborovanja.

»Možje,« je izpregovoril mladi Lynch, »dobro veste, zakaj smo tukaj. Povsod se je razširila vest,

da je sedaj v naši sredi seme in zalega peklenskega lopova Dalyja, ki sta jo zapustila oče in mati. In sedaj vas vprašam, kaj naj storimo?»

»Ali smo se zato zbrali?» je vprašal mlad kmet, ki ni bil posebno velik prijatelj Lynchov.

»Da, in ali nimamo dosti vzroka?» je vzkipeł Lynch. »Meniš li, da bomo stali s prekrižanimi rokami in gledali ta peklenski zarod med poštenimi ljudmi, ki se niso še z ničemer osramotili, dasi jim je mnogo skrbi trkalo na vrata?»

»Ampak vendar se mi zdi čudno,« je odgovoril prejšnji kmet, »da si nas sklical na vojsko zoper otroka, ki ni še nikomur nič hudega storil. Kaj more ona zato, kdo so njeni starši?»

»Tebi je lahko govoriti, Connor Brien,« je dejal Lynch, »toda če bi ti vedel, kaj se to pravi zjutraj vstati in si misliti, da tam v Coorku Angleži sedaj obešajo tvojega očeta, in sicer, pri svetem Bogu, nedolžnega —«

Tu je ubogega moža začelo dušiti in moral je nehati. Toda to je na njegove poslušavce bolj vplivalo kakor najprepričevalnejša zgovornost.

»Prav imaš, Dan,« mu je pritrdil velik, močan mož vstajaje. »Šele tedaj čutimo tuje gorje, kadar pride pred naša lastna vrata.«

»Če bi vedel, da je ta gadja zalega res med nami,« se je ogasil drugi, »pri svetem Mozesu, ali bi jo odnesla reka, ali bi se dvignila z dimom v oblake!«

»O tem smo vsi edini,« je hotel nekdo posredovati, »toda preden kaj storite, bi se morali prepričati, kako je pravzaprav s to stvarjo.«

»Da bi te zlodej, človek!« je odgovoril Lynch. »Kaj ne vemo vsi, kako je? Morali bi biti gluhi, da ne slišimo, o čemer že vsakdo govori!«

»Le počasi, le počasi, Murty!« je rekel posredovavec. »Ali mi more kdo reči, da bi Edmond Connors redil in imel pod streho koga od tega semena in te zalege?»

»Pravijo, da sam ne ve za to,« je dejal Lynch. »On ve samo, da je na božično noč otroka pobral in ga iz usmiljenja zadržal. To je vse.«

»In kdo more dokazati, da je to Dalyjev otrok?« je vprašal drugi, ki je bil miroljuben, ker mu je nasilstvo že presedalo.

»Tega ne moremo natanko dokazati,« je odgovoril Murty Lynch, »toda Dalyjeva žena je odšla v Ameriko brez otroka in nekako ob istem času so našli ono dete pri Connorsu.«

»Kak dokaz pa je to?« se je začudil zagovornik miru. »In ali sta mogla Daly ali njegova žena pustiti svojega otroka na bolj nepripravnem kraju kot pred vratmi onega moža, ki sta ga hotela spraviti na vislice?«

»Res, ta drži, Dan!« se je oglasil mlad mož, ki je do tedaj molčal. »Na vsem svetu bi ne mogla najti slabšega prostora kot je Glenanaar. Stari Ned Connors bi jo bil kmalu izročil zlomku v pesti.«

»Saj ti pravim, človek, da ni vedel in da še danes ne ve. Ali ste slišali, kaj je Dunscombe rekel svojemu lovcu, ravno preden je zapadel veliki sneg?«

»Ne, ne! Kaj pa?« je zavpilo mnogo glasov, vsi pa so se ozrli s pričakujočim obrazom.

»Ali je to Linehan?« je vprašal nekdo, ki se je hotel popolnoma prepričati o osebi.

»Da, Thade Linehan —«

»Še zlodej bi se ne menil za to, kar pove ta lopov in birič,« je zavpil neki mož, ki ga je Linehan naznanil kot divjega lovca. »On ni veliko boljši kot kak ovadnik.«

»Nič ne del!« je rekel Murty Lynch jezno, ko je videl, da se tok mnenja obrača proti njemu, »tudi hudič bo govoril resnico, kadar mu tako kaže.«

»Da, da! toda kaj je rekel Dunscombe? Povej!« je zavpilo kakih dvanajst glasov.

»Kaj je rekel?« je ponovil Murty, da okrepi svoj odgovor. »Rekel je, da je stavil staremu Connorsu ponudbo glede otroka in da se bo ta še kesal, če je ne sprejme.«

»Kako ponudbo?« je zavpilo nekaj mož, ki niso verjeli. »To je bila piškava kupčija, če jo je ponujal Dunscombe. On bi osleparil samega zlodja.«

»Ponudil se mu je, da hoče vzeti otroka, zanjo skrbeti in jo vzgojiti v gospo —«

»In jo poluteraniti?«

»Tega ni rekel.«

»Pa je mislil.«

»Prav, vidim, da ste vsi proti meni,« je dejal Dan Lynch. »Pa naj bo, kakor hoče, jaz izvršim vse sam, ko ste vi tako strahopetni —«

»O le počasi, Dan,« je zakričal veliki mož. »Ti nas poznaš ravnotako kot vsak drugi —«

»Poznam te, Dinny, in vem, da si mož in sin moža.«

»Dobro veš, Dan,« je nadaljeval velikan, potolažen vsled njegove pohvale, »da bi jaz kljuboval vsem veleposestnikom in oskrbnikom in uradnikom in da bi se, če bi prišlo do tega, nič bolj ne obotavljal zaklati koga izmed njih kakor nabosti jelena, kadar jih je prepovedano loviti. Toda nekaj čisto drugega je, kadar gre za to, da spravimo s poti majhno dekletce, ki nikomur ni nič hudega storilo.«

»Kdo je, za zlodja, govoril o tem, da jo spravimo s poti?« se je razjezil Lynch. »O tem nisem jaz nič omenil, ti si šele to povedal.«

»Glej no, prijatelj! Tako torej misliš?« je zaklical velikan. »Ti hočeš svoje prste obvarovati in pošiljaš nas v žerjavico po kostanj, kajne?«

»Vi ste tolpa belooblečenih strašljivcev!« je vzkliknil Lynch, ki se je sedaj popolnoma izpozabil. »Vidi se vam, da ni še nihče izmed vas ali vaših sorodnikov visel za svojo vero in deželo.«

»Prav si govoril, Dan,« se je oglasil eden izmed mož, vtaknivši si prst za ovratnik. »To je ovratnica, ki jo mora človek prerezati, če jo hoče razvezati. Te ni še nihče izmed nas nosil.«

»Saj tudi še ni prepozno,« je dejal Lynch odhajaje. »Še marsikateri izmed vas bo videl vislice in poslušal vražjo godbo, preden umrje. Pojdi, Murty! Pojdi, Darby! Ves duh je izumrl v deželi!«

On in njegov brat in njun tovariš so odšli z zborovanja.

»Za božjo voljo,« je dejal neki mož vstajaje, da se vrne domov, »ali so nas zato sklicali sem v tej mrzli noči, ko bi mogli biti v svojih toplih posteljah? Nekateri ljudje bodo že sklicali zborovanje, če hočejo zajka ujeti v zanko ali jelena nabosti!«

»Lynch misli, da smo njemu in njegovim obvezani zaradi njegovega očeta,« je odgovoril velikan. »Če bi bila stvar poštena in bi šlo za kaj drugega, ne za žene in otroke, bi se jaz gotovo ne umikal. Toda z Edmondом Connorsom in njegovo družino se ne bom pravdal zaradi tega, ker je na božično noč sprejel majhnega otroka.«

»Govoril sem z njegovim zetom Johnom Burkeom,« je rekel prejšnji kmet. »Pravil mi je, da je Donalu o tem namignil, česar bi ne bil storil, ko bi ne bil svatovsko noč dobre volje — in gotovo, če bi takrat ne bil tega storil, kdaj bi imel sicer pravico? Dejal mi je, da ga je Donal začuden poslušal in je imel o vsem tem toliko pojma kot novorojen otrok.«

»Babje govorice se bodo seve raznesle daleč po deželi,« je odvrnil velikan. »Dajte jim, da se napijejo čaja in nanjuhajo tobaka, in izmislile se vam bodo povesti in romanov, dolgih od tukaj do Bantryjskega zaliva.«

»Toda zakaj se Lynchi tako razvnemajo?« so ga vprašali. »Saj se vendar ne mislijo maščevati za smrt svojega očeta nad takim otrokom?«

»Ne, ampak zato, ker se baje pripravlja še ena poroka,« je odgovoril. »Donal se namerja oženiti z Nano Hegarty iz Ardpattricka, ki neče z nikomer deliti strehe.«

»Tedaj odideta menda tudi Owen in njegova sestra?«

»Seveda. In če bi mogla obenem pognati iz hiše obadva stara, bi si iz tega nič več vesti ne delala, kakor če praviš pujsku: Huš!«

»In zato se poganja Dan Lynch!« so zavpili drugi nevolje. »Gorje nanj, nesrečnika, če misli, da bomo mi pomagali Nani. Mnogo dolgih dni bo preteklo,

preden se bomo zopet sešli k zborovanju zaradi Lynchov.«

In moške so se razšli drug za drugim, vsak je krenil drugo pot preko zasneženih polj.

Veliki Thade Ryall in mladi mož, ki se je vedno družil z njim, sta zaostala.

»Ali imaš kremen in kresilo pri sebi?« je vprašal Thade.

»Imam,« je odgovoril mladenič, stikaje po hlačnih žepih.

»In kos gobe?«

»Na! Jaz sam koprnim po enem dimu v tej mrzli noči.«

Thade je izkresal iskro, jo ujel na gobo in si prižgal pipo ter dolgo časa mirno kadil. Nato je izročil pipo svojemu spremljevalcu in dejal, ko si je obrisal usta z roko:

»Jaz mislim, da se nocojšnje zborovanje ne končuje tukaj.«

»Jaz tudi,« mu je odgovoril tovariš, ki se je le nerad spuščal v pogovor.

»Kaj meniš ti, Jim?« je vprašal velikan.

»Menim, da bi te rad poslušal, Thade,« je dejal Jim nedolžno.

»Škoda, da to zelišče ni zrastle na Irskem,« je rekel Thade. »Kak tovarnar in potrošnik in veletržec bi ti bil!«

»Le dalje, Thade! Le dalje!« je priganjal Jim, izrabljajoč vsak dragocen trenutek.

»Vrh kupa šote, solnčen dan, veter z juga, ki hladi vročino, lepo začrnela pipa in polna tobačnica —«

»Nehaj, če nečeš, da ti eno priložim! Čemu, za zlodja, dražiš poštenega človeka?« je rekel Jim, ko mu je stopila pred oči lepa prikazen in se je zavedel ostrega nasprotja krog sebe.

»Da, hotel sem ti nekaj reči, pa si me prekinil s svojim pripovedovanjem. Menim, da Lynchi ne bodo sedaj rok križem držali.«

»Kaj pa morejo storiti?«

»Kaj more storiti človek, če ga je vrag obsedel? Ko sem stopil pred desetimi leti v taki jasni noči iz hiše, meniš, da sem vedel, da bom pognal kroglo skozi admiralov voz? In če bi vedel, da je njegova hči z njim, ali ne meniš, da bi rajši obrnil puško nase?«

»Pst!« je dejal Jim oprezno. »Ali ničesar ne slišiš?«

»Ničesar ne,« je odvrnil Thade ravnodušno. »In ko si ti, Jim Cassidy, najboljši in najpobožnejši dečko, kar jih je kdaj mati rodila, prežal ono noč na Georgera —«

»Pst! Molči, za božjo voljo!« je zašepetal Jim in vstal. »Tudi stene imajo ušesa. Nâ svojo pipo in nesreča nate!«

»Saj sem si mislil, da jo bom dobil,« je rekel Thade mirno kadeč. »Samo ena reč ti jo je mogla potegniti iz ust, Jim!«

»Toda kaj si pripovedoval o Lynchih?« je zasukal Jim pogovor, ko je videl, da je ukanjen.

»Samo to, da ne bodo mirovali.«

»Ned Connors je nevaren mož,« je dejal Jim.

»Poznam še nevarnejšega.«

»Koga?«

»Donala Connorsa. To je edini mož, s katerim bi se ne hotel sestati, kadar je jezen.«

»Mislim, da mu bom moral reči, naj se varuje,« je rekel Jim. »Mnogo dobrega mi je že storil.«

»Saj ne smeš,« ga je zavrnil Thade kratko.

»Zakaj ne smem?«

»Kaj te ne veže prisega, ti lopov?« je dejal Thade. »Ali nisi prisegel na prekrižane palice, da ne boš ničesar izdal, kar se tukaj dogodi?«

»Prav imaš, res sem popolnoma pozabil. Ampak, opozoriti smem Donala, da more pričakovati obiska, ki ne bo prav dolgo trajal.«

»Seve, potem je stvar drugačna.« je odgovoril Thade, premišljevaže, ali bi to bilo dovoljeno. »Nekaj drugega je povedati in nekaj drugega opozoriti. Menim,« je dejal končno, »da bi to smel storiti, samo

pazi, da Lynchi ne slišijo o tem, če ti je skrb za življenje ali če bi ne videl rad, da te privežejo na klop.«

»Ali si že opravil, Thade? Strašno je mraz.«

»Potegni še enkrat!«

»Na'a,« je rekel Jim. »Izposodil si bom samo malo iz tvoje tobačnice do jutri. Ah!« je vzdihnil lju-beče, ko mu je Thade izročil malo, ploščato tobačnico, »to je jed, pijača in spanje — vse skupaj!«

Malo dni kesneje se je odigral v kovačnici majhen prizor. Zbralo se je, kot navadno, nekaj mož, da se pomenijo o dogodkih in razgovor se je obrnil na Nodlago.

»Naj reče kdo, kar hoče, Lynchi imajo prav,« je dejal nekdo, prižigaje si pipo na ognjišču.

»Prav bi imeli, če bi mogli dokazati,« je odvrnil drugi.

»Ravno to je vprašanje,« se je vmešal tretji.

»Nihče ne želi dekletu nič hudega,« se je zopet oglasil prvi, »toda jasno je, da tu ni več prostora za takega otroka. Ljudje imajo svoje misli in Ned Connors bi ne smel zoper nje ravnati, če ima dekleta še tako rad.«

»Prav bi bilo, da se ga ostraši, pa nič hudega ne stori. Naj jo vrže na cesto, kjer jo je pobral,« je dejal drugi.

Red Kasey je krepko razbijal s kladivom po žareči podkvi, ki jo je držal mlad mož z dolgimi kleščami. Vendar je ujel pogovor in je dejal, visoko zavihtevši kladivo v zraku:

»Tistemu, kdor se s prstom dotakne dekleta, prekoljem, pri Bogu, črepinjo kakor tole podkev.«

Nakovalo je strašno zaječalo pod težkim kladivom in goste, rdeče iskre so se razletele na vse strani. Mož, ki je držal podkev, jo je prestrašen izpustil, ostali pa so se molče splazili iz kovačnice.

In Nodlag, vzrok vsega tega razburjenja, je mirno spala spanje nedolžnosti in prezanjala kratko ped srečne pozabe do jutra.

XV. poglavje.

Stari red se izpreminja.

V tem dogodkov polnem letu sta zapustila Owen Connors in njegova sestra stari dom v Glenanaaru — Owen, da stopi v neko službo v Limericku, in sestra, da postane družica neomožene tete, ki ji je bila tudi botra in od katere so pričakovali velikih reči, ker baje »leži na denarjih«. Veliki sneg je izginil, a dosti nerad, kajti še pozno v majniku je gnezdil v jarkih in globoko doli v zasekah, kamor solnce ni moglo prisijati. Toda ceste in poti so bile utrte in pomladanja dela so veselo napredovala, kajti oživljajoči vpliv snega je bil zemljo razmehčal in segrel za plug in brano. Razen odhoda Owena in njegove sestre ni skoro nič motilo miru, ki je vedno počival nad kočo v Glenanaaru; in celo takrat, ko so se trgale te vezi, ki so bile tesne kakor življenje samo, so to prenesli z nemo vdanostjo, ki tako zelo spominja na fatalizem in ki je bila vedno značilna za irskega kmeta.

Donal se je oženil nekaj tednov pred adventom. S poroko so odlašali iz več razlogov, kajti vsled majhnih razporov o podrobnostih pogodbe se na Irskem često »vse razdere« ali vsaj znatno zavleče. In o Hegartyjevih je bilo znano, da se je z njimi vedno težko pogajati. Družini sta se shajali na semnjih v Kildorreryju, Kilfinaneu in drugod ter sta po gostilnah cele ure urejevali, razpravljali, izpreminjali in določevali podrobnosti ženitninske pogodbe. Slednjič so sklenili po čudni, toda splošni navadi, da stara izročita posestvo in vse, kar mu pripada, sinu Donalu; da prejmeta zato od Hegartyjevih dvesto funtov: da bosta imela pravico do stanovanja in oskrbe v hiši; če bi nastale kake težave o tem, kako

je razumeti »primerno oskrbo«, da bo dobil vsak izmed njiju petnajst funtov na leto; in slednjič travo za tri ovce. Taka vrsta pogodbe je splošno v navadi. Včasih je dobra, še večkrat pa je vzrok veliki nezadovoljnosti. Toda zdi se, da ni mogoče na drug način rešiti tega vprašanja. Ko so se tako domenili o teh grčavih točkah, so začeli razpravljati veliko vprašanje o Nodlagini bodočnosti. Bilo je na slavnem semnju v Kilmallocku na dan pred Vsemi svetniki. Navzoči so bili stari Edmond Connors, ki je bil že zelo opešal, Donal ter oče in mati Nane Hegarty. Zbrali so se v zgornji sobi znanega jim krčmarja, ki je velikodušno odstranil vse druge goste, dasi niso mogli spodaj dobiti prostora. Tu ni bilo umazanega pričkanja in barantanja, ki se navadno dogaja pri takih priložnostih, spričo mirne, častitljive postave Edmonda Connorsa, ki je hladno, določno povedal svojo misel in nič več.

»Če bi ona bila od vašega mesa in krvi, bi nič ne rekli,« je dejala gospa Hegarty glede Nodlage, »dasi se v takih slučajih izroči hiša čista. Toda dekletce, ki je prišlo bogve odkod in ki je bogve kakih staršev — ne, to je čisto drugače.«

»Ni, da bi več govorili o tem,« je rekel Edmond Connors. »Kakor sem dejal na semnju v Kildorreyju: Nodlag mora ostati v hiši in z njo se mora isto tako ravnati kakor z nama.«

»Kaj bi vam ne mogla biti za deklo?« je vprašal stari Hegarty. »Plačali jo bomo dobro in nič se ne boste mogli pritožiti. Daj, Ned, zakaj bi se zaradi take malenkosti ne mogli sporazumeti?« je pristavil sladko. »Saj bi bilo dosti čudno, da bi se razprli zaradi take stvari. Reci, Donal!«

»Če bi jo vzeli za deklo, bi ji mogla tista, ki pride v hišo« — tako nežno je označil Donal svojo bodočo ženo — »vsak čas na štiri tedne odpovedati službo in jo pognati po svetu.«

»Saj se šališ, Donal!« je rekla gospa Hegarty. »Da bi mogla Nano kaj storiti, česar bi ti ne hotel! In vsa neumna je nate!«

»Ali ni rekla, Kate,« je dejal njen mož, »ko so jo prišli Begleyjevi snubit, da bo vzela Donala Connorsa in nikogar drugega na vsem svetu, in da rajša berači z njim od hiše do hiše, kot da bi nosila pri drugem svilo in baržun.«

»Da, rekla je,« je pritrdila gospa Hegarty, »in še več. Meni sami je večkrat dejala, da se omoži za Donala ali pa za nobenega. In on jo hoče sedaj zatajiti, kakor bi mu bila popolnoma tuja.«

»Jaz nečem Nane zatajiti,« je odgovoril Donal, ki ga je ta obdolžitev vznemirila, »toda niti moj oče, niti jaz nečeva siroti krivice storiti.«

»Kaj je ta ubogi otrok sirota?« se je gospa Hegarty oprijela njegove besede. »Saj pravijo, da sta njen oče in mati — Bog naj ju kaznuje! — živa in zdrava v Ameriki.«

Pri tem je ostro pogledala staremu Edmondu Connorsu v oči.

»Kako morejo to reči,« je odgovoril Connors, »ko nihče razen Boga ne ve, kdo sta njen oče in mati?«

»Seveda, seveda,« je rekel stari Hegarty, »toda ljudje si pripovedujejo najčudovitejše reči. A če je res, tedaj bi ti bil gotovo zadnji na Irskem, ki bi jo sprejel pod svojo pošteno streho.«

Donal se je začel nemirno premikati na stolu in očetu se je povečala belota v očeh, toda sicer je ostal na zunaj popolnoma miren.

»Nikoli se ne brigam za to, kaj ljudje govorijo,« je rekel. »Saj ne puste nikogar pri miru. Toda kaj pravijo, gospa Hegarty? Kajti bolje je, da povemo resnico, kot da jo skrivamo.«

»Povej mu, Kate!« jo je silil Hegarty. »Ženi se to bolje posreči.«

Kate ni tega nikakor mogla izprevideti; ona ni mogla razumeti, da bi se tukaj moral ravno ženski spol vmešavati.

»Ah, pustimo to!« je rekla, natikaje si kapuco svojega črnega plašča. »Končajmo to reč, ko se ne moremo domeniti.«

Tedaj je njen mož pogledal zelo odločno, kakor bi hotel storiti veliko žrtev.

»Čakaj, Ned, da ti nekaj povem. Tebi in tvoji ženi dam trave še za eno ovco in novo pernico, na kateri ni še nihče ležal, če spraviš iz hiše to —« hotel se je poslužiti robatega izraza, pa pogled iz ostrih, plavih starčevih oči ga je zadržal in dejal je »— dekletce.«

Edmond Connors je vstal, kar je bilo znamenje, da so se pogajanja končala, toda Hegarty ga je prijel in zopet potisnil na stol.

»S teboj, Ned Connors, je za zlodja težko kupčevati. Mi bomo odnehali. Toda,« je rekel slovesno in dvignil prste, da okrepi svoje besede, »če bo iz tega kaj hudega, boš kriv ti, ne jaz.«

»Nič hudega se ne more zgoditi,« je rekel Donal, »razen tistim, ki hočejo hudo. In ti naj se varujejo!«

Tako je tedaj usoda odločila, da Nodlage ne bodo pognali v svet beračit vsakdanjega kruha, temveč da bo dobivala stanovanje, obleko in hrano, ne kot dekla, ampak kot pravi ud družine. Ona sama, ubogo dete, ki se je sedaj razcvitala iz otroka v dekle z vsemi sanjami in željami in upi te dobe, ni ničesar vedela o vsem, kar so ljudje domnevali o njeni skrivnostni preteklosti ali sklepali o njeni negotovi bodočnosti. Jokala je malo, ko sta Owen in njegova sestra s poljubi in solzami in drugimi znaki ljubezni stopila preko praga starega doma, kamor sta se mogla vrniti le še kot tujca, nato pa je šla po svojih vsakdanjih opravkih kot navadno. Vsako jutro je pobrala svoje obrabljene knjige ter odšla v šolo, ki se je skrivala za mejo tam blizu pri mostu Own-an-aara, ter se učila iz svojega abecednika, da je stari učitelj občudoval njeno ubogljivost in razumnost. Zvečer se je vračala k skromni večerji, ki je obstajala iz krompirja in mleka, in k toplemu, ljubljenu družinskega ognjišču, kjer je postajala od dne do dne dražja. Včasih se ji je vračala stara navada in večkrat je obstala pri mostu, da prisluškuje daljnemu glasu, ali je sredi berila o porednem otroku, ki je imel navado reči »Mi ni nič mar«, nenadoma prenehala, položila

prst na uho in prisluškovala. Stari učitelj, ki je bil nekaj slišal o njeni povesti, jo je pomilovalno pogledoval, njeni tovariši pa so se suvali: »Vilinji otrok zopet posluša duhove. Kdaj neki pridejo, da jo odnesejo?«

Doma je bila po svoji pravici in moči, buditi ljubezen, kraljica in gospodinja. Samo ena stvar jo je vznemirjala zadnje dni. Često je zasačila Donala, kako jo pozorno opazuje, in temno je sklepalala s tistim čudnim, slutečim nagonom, ki ga imajo take občutljive duše, da bo prihod nove gospodinje na kakršenkoli način skalil blaženi mir, ki je vedno počival nad to krščansko hišo. Isto je močno čutila tudi stara gospa Connors, ki je vedela, da bo v tistem trenutku, ko se potrdi pogodba, po kateri dobi posestvo Donal in njegova žena, njena vlada pri kraju, njeno skoro petdesetletno kraljevanje končano.

»Vse se bo izpremenilo, ljubček,« je govorila, ko je skrbno razpletala in česala Nodlagine plave kite, »in ne tebi, ne meni ne bo dobro. Pa vseeno, medve ostaneva skupaj in to pomeni veliko.«

»Ali me bo tepla, mati?« je vpraševal otrok.

»Ne bo te, ljubček, ker ji jaz ne bom pustila. Pa človeka lahko drugače spravijo s sveta, ni da bi ga morali utopiti v maslu.«

»Nikar ne plaši otroka s takim govoričenjem,« je posegal starec v pogovor. »Mi ostanemo skupaj, Nodlag, dokler nas smrt ne loči, kakor pravi katekizem. Kaj si se učila danes, ljubček?«

In Nodlag je morala prebrati vso lekcijo, vrsto za vrsto, starec je pa prikimalaval z glavo in pristavljajal sempatja kako besedo.

Tedaj je — v začetku zime — prišel usodni dan. Tujka je prestopila glenaarski prag kot gospodinja in stara gospodarja sta postala odvisna. Jasno je bilo, da Donal ni bil povsem zadovoljen. Hodil je na delo, toda ne s tisto lahkoto in veseljem, kakršno bi moral kazati mlad gospodar, ki je ostvaril želje svojega življenja. Njegova žena je previdno, toda odločno prevzela vojke malega gospodinjstva ter si mirno in brez sile prilastila vrhovno vlado. Stara dva sta čepela

pri ognju, molče obedovala in vdano prenašala svojo usodo. Toda stari ženi se je poznalo, kako jo je bolela zavest, da je sedaj odstavljena in podložna. Nekolikokrat je iz same navade kaj malega ukazala v hiši, toda mlada gospodinja je to takoj molče, toda odločno preklicala. Nato se je pozvala na Donalovo otroško ljubezen, da jo podpira. A ta je vsled čuta pravičnosti ali morda zato, da prepreči trajno neprijateljstvo med starim in novim redom, dejal:

»Prepustite to Nani, mati! Ona bolje razume.«

In stara žena je vdano sklonila glavo, a srce ji je pokalo. Težko jo je bilo gledati, kako je hodila po starih domačih prostorih, kot bi ne bila le tujka, temveč vsiljenka, opazovati njen obraz, kadar je drugi glas in ne njen ukazoval deklama, poslušati jo, kako je tožila celo beračem, ki so trkali na vrata:

»Sedaj vam ne morem ničesar dati, dobri mož. Sama sem ravnotako revna kot vi.«

Vezi med njenim možem, Nodlago in njo so sicer postale tesnejše, ko je morala izročiti gospodinjstvo in se ponižati, toda vsakdo, kdor ve, kako mogočno in samovoljno so velike, stare »irske matere« gospodovale, bo lahko razumel, kako je novi red rezal v srce to dobro, staro krščansko ženo. Prejšnji ogenj je počasi pojemal, duh je pešal, splošna brezbržnost je zamenjala prejšnjo neumorno delavnost, in preden je zopet prišla jesen, ali bolje, v prvih jesenskih dnevih se je izpolnila njena prerokba:

»Ko bo listje začelo odpadati, me boste pokopali.«

Nodlag je imela torej le še malo prijateljev, toda ti so bili zanesljivi in zvesti. Sedaj je bila staremu Edmondu Connorsu vse in Donal, ki jo je neprestano opazoval z ostrim, skrbnim pogledom, ji je bil previdno naklonjen. Njegova žena ji ni očitno kazala sovraštva, dasi jo je zelo mrzela. Toda sčasoma jo je ponižala celo pod deklo, kakor že zna premetena, maščevalna žena. Vzeli so jo iz šole in ji nalagali težka dela. Posli, ki so posnemali svojo gospodinjo in vedeli za skrivnost, ki ni bila več skrivnost, kajti znana je bila vsej župniji, so jo zaničevali. Polagoma in s tem ali onim izgovorom so jo spravili od dru-

žinske mize in celo posli niso hoteli z njo skupaj jesti. Vse to se je zgodilo mirno in brez prepira. Donal tega sicer ni prezrl in je izprevidel, kaj njegova žena namerja, toda ni mu kazalo vmešavati se v to stvar. Molče je pritajil svojo jezo in šel nevoljen in raztresen na delo. Toda porabil je vsako priložnost, da potolaži zapuščeno deklico v njeni nesreči. Kadar je šel na semenj, je prinesel Nodlagi odpustek, včasih ceneno brošo ali češelj, da si spne svoje bogate lase, včasih »Sanjske bukve, ki jih je našel Napoleon v egiptovskih piramidah«, včasih »Nebeški ključ« ali »Dušno pašo«, toda vse to je na skrivnosten način hitro izginilo in Nodlag se je dalje žalostila. Nekoč je nova gospodinja v nagli jezi udarila deklico po obrazu, da ji je zateklo lice in oko. Donal je vprašal, kaj se je zgodilo, a Nodlag ni hotela povedati. Poklical je svojo ženo v spalnico. On je bil eden izmed tistih mirnih mož, katere pograbi včasih besna jeza.

»Nana,« je dejal bled in strašen, »ti si tepla Nodlago. Če jo udariš še enkrat, boš pomnila svoje žive dni.«

XVI. poglavje.

Kaj snuje usoda?

Zaradi tega ni bilo ubogi deklici mnogo bolje. Njeno življenje je postalo prav kmalu beda in mučeništvo. Ko se ji je s telesno močjo razvila tudi razumnost, je začela spoznavati, najprej nejasno in počasi, nato hitro in določno, da je njena usoda ne navadna. Tega se je temno zavedala že pri pouku, kjer je bila ločena od drugih kmetskih hčera, ki bi ji bile zelo zagrenile šolo, če bi ji učitelj očividno ne kazal svoje naklonjenosti. Včasih jo je nerodno vprašal kak preprost paglavec:

»Zakaj tebe kličejo Nodlago? To je čudno ime. Kako se ti še drugače pravi?«

Važno dejstvo, da ni imela drugega imena razen tega nadevka, jo je najprej napotilo na misel, da se razlikuje od drugih. Nekolikokrat je o tem povpraševala, pa ji niso hoteli naravnost odgovoriti, kesneje je pa z lehkoto zdrave mladine na vse popolnoma pozabila. Sedaj je to s podesetorjeno silo prišlo zopet nadnjo, in ko je začela polagoma umevati, da nima družinskega imena, družinskih vezi, sorodnikov, prijateljev, v navadnem pomenu te besede, ji je njeno stališče zagrenilo marsikatero težko uro mračnega, otožnega premišljevanja. Razvijala se je v dekle s tisto značilno hitrostjo zelo nežnih in občutljivih narav. Naglo je rastla, toda brez vsake sledi slabotnosti ali bolehavosti in je bila zavidanja vredno nasprotje okornih, nerodnih, neokretnih postav na dvorišču. V svojem šestnajstem letu je bilo vitko, lepo planinsko dekle, ki je moglo preskočiti Own-an-aar, kadar je najbolj narastel, ter se pognati s tal na najvišjega konja, kar so jih imeli. Ko so njeni bogati

lasje potemneli in se kostanjevo pobarvali, ji je podolgovati, ozki obraz, ki je bil nalahko zarjavel in se posul s pegami, postal tako nežen in čist, da je zlasti to togotilo tiste, s katerimi je morala dannadan občevati. Toda ponižno dekle ni zapazilo svoje odlične lepote in se zato ni moglo otresti mučnega čuvstva zapuščenosti in osamljenosti. Nekolikokrat so jo v šoli in še večkrat doma in na poljih poklicali z imenom, katerega sramoto je razumela šele po dolgih letih. Včasih je že hotela poprašati Donala, toda nato se je zbala strašne resnice. Čutila je, da bi ne mogla prenesti sramotne skrivnosti, ker bi ji grenila vse poznejše življenje. V svoji nevednosti se je vsaj tolašila, da ljubi in je ljubljena. Vsaj to je blažilo njeno bolečino, da ji nič ni moglo uničiti ljubezni, ki jo je cenila nad vse drugo na zemlji, dokler tiči skrivnost v predalih, ki se jih je bala odpreti. Slutnja, da bi jo resnica, tudi samo njej razkrita, prisilila, da raztrga v duši one sladke vezi, ki so bile vsa sreča njenega življenja, ji je branila iskati gorja polnega pojasnila. Zato je sklenila, da bo molčala in ostala v negotovosti, ki ji je bila tako obilna nagrada.

Toda svojih čarov ni mogla popolnoma prezreti. Nagon ji je pripovedoval, da se ne odlikuje samo od ubogih deklet, ki so robotale na dvorišču, temveč tudi od njihove gospodinje. Dasi je bila skromna in ponižna, vendar ni mogla prezreti dejstev, ki so vedno močnejše delovala na njeno dušo. Kajti večkrat je čutila, kako se je družilo s hladnostjo in nenaklonjenostjo, s katero so jo vedno sprejemale celo sosedne družine, neko tiho občudovanje in niso bile samo dekliške domišljije in gola ničemurnost, če je čutila, da ljudje ogledujejo njen obraz in njeno postavo, kadar je šla k maši ali se vračala iz cerkve. Včasih se ji je rodilo čuvstvo ponosnega veselja, ki je pa kmalu zopet zamrlo v pobitosti, ko je šla skozi vrsto voz in so jo pozdravljali le mrzli pogledi nemega občudovanja.

Vkljub temu se je začela temno zavedati, da je razven njenih prijateljev v Glenanaaru, od katerih sta ji preostala sedaj samo še Edmond in Donal, še

neka hiša, kjer so jo pozdravljali kot solnčen žarek. To je bila kovačnica doli pri mostu. Tu je našla vedno dobro besedo in topel kot ob stari gospe Kasey pri ognju v kuhinji in veselega pozdrava ni bilo mogoče napačno umeti:

»Tisočkrat pozdravljen, ljubček, tisočkrat! Kako si se nam odtujila! Od nedelje te že nisva videla. Kajne, Reddy?«

»Da, mati! Nodlag je sedaj zrastla, ima tudi veliko opraviti in ne more hoditi k nam v vas.«

Iz njegovih besed je zvenela neka nestrpnost, ki je mnogo govorila, toda zapuščenemu dekletu so bile vkljub temu drage. V skromnem stanovanju se je skoro udomila, ne s svojim bivanjem v njem, temveč z nekako lastninsko pravico, ki si jo je pridobila, urejujoč in vodeč skromno gospodinjstvo gospe Kasey. Kajti že od njenih otroških let je bila Nodlagina stalna navada, da je takoj, ko je prišla v kovačnico, snela pisani robec, s katerim si je privezovala lase, spustila svoje dolge kite ter se začela sukati po mali kuhinji in sobi. Vse je uredila, tu osnažila, tam ocedila, dokler ni vse zasijalo pod njenimi rokami. Stara mati jo je s svojega stola blagoslavljalala in govorila:

»Da bi nam Bog poslal tako hčer kot si ti!«

In mladi kovač, ki je kazal za sajasto, razpeto srajco svoje močne prsi, se je naslonil s črnimi rokami, nabrekli mi od silnih mišic, na veliko kladivo, vzdihnil in dejal:

»Kako blaženo bi bilo moje življenje, ko bi ta lepa podoba ostala pri nas!«

Toda sedaj je Nodlag postala dekle in šala in smeh sta zamrla na ustnicah mladega kovača. Polotilo se ga je globlje čuvstvo, kot je vesela ljubezen do otroka, postal je molčeč, boječ in resen. Novo življenje je zaplulo po njegovih žilah. Ves se je izpremenil. Nodlago, ki ni ničesar slutila, je ta izprememba vznemirjala. Ni si je mogla razložiti. Stara gospa Kasey je bila tako dobra, tako ljubezniva, tako skrbna kot vedno. Njen pozdrav v kovačnici je ostal ravno tako topel. Toda obnašanje mladega kovača ji je bilo uganka. Namesto jasnega, globokega pogleda v njene

plave oči, jo je sedaj opazoval boječe in naskrivaj. Na njena vprašanja je odgovarjal kratko in ni več kazal tiste viteške uslužnosti, katere je bila navajena od mladih let, da bi jo dvignil ali ji pomagal v sedlo. Po dolgem premišljevanju se je preverila, da je tudi Redmond hud nanjo, da je tudi on obrnil od nje svoje obličje zaradi globoke skrivnosti njenega življenja. Malo je vedela, kako globoko je prirastla k temu močnemu, moškemu srcu, malo je slutila, da se je zelo umazan, toda ne grd obraz, obdan od množice zmršenih, zelo sajastih las, stokrat na dan oziral skozi malo, četverooglato okno kovačnice po vijugasti poti, ki je vodila proti Glenanaaru, in da je njegovo srce vzdrhtelo ponosa, ko je zagledal, da prihaja njena dobro znana, lepa postava po beli cesti ali da vsak trenutek odskakuje na belcu ali rjavki, ki ju je peljala v kovačnico. Zakaj ji ni kdo razkril mladeničeve velike skrivnosti? In zakaj ni govoril Redmond sam in tako za vedno rešil uganke njene bodoče usode?

Da, on je govoril, toda ne Nodlagi. Donalu se je razodel na svoj boječi, nerodni način.

»Zdi se mi,« je dejal nekega dne Donalu, ko je podkoval konje in sta zložno skupaj kadila, »da Nodlag ni več tako čvrsta, kakor bi človek želel.«

»Jaz nisem ničesar zapazil,« je odgovoril Donal nekoliko vznemirjen. »Ali meniš, da je slabotna?«

»Morda bo to zavoljo tega, ker tako raste. Prehitro se razvija za svoja leta.«

»Bojim se, da ni tako zadovoljna, kakor bi morala biti,« je rekel Donal zamišljeno. »Tista, ki bi morala biti zapuščenemu dekletu mati, ji je prej mačeha.«

»Temu bi se lahko dalo pomagati.«

»Kako to meniš?« je vprašal Donal ostro.

»Menim, da bi bila jaz in moja mati srečna, če bi se Nodlag udomila pri naju in zapustila hišo, kjer je ne vidijo radi.«

»To je lepo od tebe, Red,« je dejal Donal. »In menim, da tudi vse veš — to se pravi, vse, kar si ljudje pripovedujejo?« se je naglo popravil.

»Vem in morda še več,« je rekel Redmond, »pa se za vse te čenče nič ne zmenim. Njej ni enakega dekleta v grofijah Cork ali Limerick.«

Donal ga je vprašujoče pogledal in začelo se mu je močno svetiti.

»Moj oče,« je slednjič rekel, »bi ne mogel živeti brez nje. Ona mu bere, šiva in dela, to se pravi,« je dejal osramočen po kratkem presledku, »če ji dovoli njena gospodinja.«

»Nekaj je res na tem, toda tvoj oče je po materini smrti zelo opešal, in če se mu kaj dogodi, kaj bo potem z Nodlago?«

»Potem bom jaz skrbel zanjo.«

»Seve, seve!« je dejal Redmond, silno kašljaje, kajti dim se mu je bil zaletel, kakor je rekel. »Toda ti veš, da Nodlag ni več otrok, in vsi vemo, kake so žene, kadar postanejo tako nekako ljubosumne.«

»To je res, Red, je odgovoril Donal in pomenljiv nasmeh mu je zaigral krog ustnic, »toda če ni Nodlag v Glenanaaru več otrok, potem tudi tukaj doli ne bo.«

Redmond je zopet začel silno kašljati, dokler mu obraz ni bil ravnotako rdeč kot lasje.

»Vem, kaj misliš, Donal, toda —,« tu je obmolnil, kakor da bi hotel zbrati svoje misli. Nato je nadaljeval: »Toda jaz bi je ne hotel prositi, da pride k nam, dokler nimam pravice.«

»To pomeni samo eno reč,« je dejal Donal zamišljeno.

»Da, samo eno. Če sta ti in tvoj oče zadovoljna, bom vzel Nodlago za ženo.«

»Da bi te zlodej, človek,« je vzkliknil Donal zelo vesel, »kaj pa pravi Nodlag na to? Ali si že govoril z njo? Morda sta se že vse domenila?«

»Niti besedice še nisem zinil o tem,« je dejal Redmond. »Ti, Donal, mi moraš storiti to uslugo.«

»O prav rad, dasi bi se tebi boljše podalo. Toda ali si premislil, Red, kaj vse to pomeni?«

»Ali sem premislil? Saj vse preteklo leto nisem o ničemer drugem mislil kot o tem, kar ti sedaj pripovedujem. Bog se me usmili! Še pri molitvi in celo pri maši mi je bilo to prva misel.«

»Kaj meniš, da bo to v prid tvoji obrti?«

»Bo in ne bo,« je odgovoril Redmond. »Če bi mogli opraviti brez mene, bi to storili. Pa saj veš, da tu šest milj naokrog ni drugega kovača.«

Donal se je dolgo in globoko zamislil.

»Ali veš,« je dejal slednjič, »da Nodlag nima drugega kot tisto, kar je na njej?«

»Ali sem te po tem kaj vprašal?« je rekel Redmond skoro jezen. »Sem li omenil kaj o denarju ali podobnem, Donal Connors? Povej po duši, ali sem?«

»Nisi. Red, ti si pošten, dober človek, in če te Nodlag mara, bova moj oče in jaz srečna.«

»Ti boš torej govoril z Nodlago,« je dejal Redmond v skrbeh, »in mi hitro sporočil njen odgovor?«

»Da,« je rekel Donal ter si vrgel vojke preko rame, »in moja krivda ne bo, če ne bo zadovoljna.«

»Bog te blagoslovi, Donal, in opravi mojo zadevo tako dobro kot bi bila tvoja!«

Tako bi se torej rešile marsikateri težave, če bosta čas in usoda dovolila. Krasen razgled v srečno življenje se je smehljaj pred zapuščeno deklico. Le še malo besedico »da«, ki jo je bilo treba razširiti in okrepiti s slovesnejšim »hočem«, in vse bo za vselej dobro. Toda tedaj je posegla vmes usoda in slučaj in zlo: spustili so se oblaki in ploha in zatemnelo je solnce in sijaj, kakor za vedno.

Donalu je srce vriskalo veselja, ko je stopal počasi po hribu, in večkrat se je nasmehnil, če si je predstavil Nodlagino začudenost in veselje, kadar ji prinese to novico. Premislil je sto načinov, kako bi ta slovesna vest najbolj vplivala. Ali naj ji pove v šaljivem in dražečem tonu, kot je navada na Irskem? Ali naj govori resno kot oče otroku? Ali naj jo morda izkuša v ugankah in v podobi, češ da se kdo ženi v sosednji župniji in kakor da se to nje nič ne tiče, dokler ne pove svojega mnenja? Slednjič se je odločil, da je to najboljši načrt, in si je izmislil kar najlepšo povest, da si zagotovi ugoden uspeh.

Mladi kovač pa je s podvojeno vnemo vihtel svoje kladivo, kajti sedaj, ko je vrgel kocko, ga je začelo skrbeti, kako bo padla. Tisočkrat si je rekel, da ga

bo zasmehljivo zavrnila, in često je obžaloval, da ima tako zamazan obraz in tako sajaste lase. Pod tako nečedno zunanjostjo bi nobeno dekle ne moglo videti udarcev močnega, poštenega, zvestega srca. In potem se mu je zopet porajalo upanje. Donalova zgovornost ter njena zapuščenost in odvisnost bo storila svoje. In ko je tolkel s svojim malim kladivom v kratkih, naglih udarcih po nakoválu, se mu je zadelo, da zveneča kovina ponavlja besedo, ki je bila v njegovem srcu: Nodlag! Nodlag! Nodlag!

XVII. poglavje.

Sanje starca.

Tistega dne zvečer, ko je Redmond Kasey poveril Donalu ono važno nalogo, je stari Edmond Connors, vračajoč se počasi s svojega izprehoda po poljih, sedel utrujen in izmučen na ograjo malega mostu, ki se je bočil nad Ownanaarom. Leta in morda še več težke misli in skrbi so se zelo poznale na njegovi veliki, mišičasti postavi. Vsi so govorili, da se je Edmond Connors po Donalovi poroki in po smrti svoje žene postaral za dvajset let. Često se ga je tudi loteval spanec. Dremal je pred toplim ognjem v kuhinji, dremal je zunaj ob južni steni skednja, kamor je solnce močno grelo, dremal je na skali ob kakem gorskem potoku in ljudje so govorili, da je z njim pri koncu ter da tako spanje prihaja pred smrtjo. Ko je ta večer utrujen sedel na mahoviti zidani ograji mostu, je Edmond Connors zaspal in nemirno sanjal, kakor sanjajo stari ali skrbi polni ljudje, da je Nodlag odšla za vedno od njih. On ni vedel kako in zakaj. Temno je slutil, da ji je Nano, Donalova žena, zagrenila življenje in da on in Donal tega nista mogla preprečiti. Spominjal se je samo, da je dekle prišlo v kuhinjo, ga objelo okrog vratu, ga poljubilo na čelo in lice in usta ter odšlo skozi zadnja kuhinjska vrata brez besede. Bolno je zastokal v svojih sanjah, ko se ga dotakne lahka roka in ga zbudi. Zagledal je pred seboj visoko ženo z velikimi, črnimi očmi, ki so sijale iz suhega, bledega obraza, okrog katerega se je spletal venec najbolj belih las, kar jih je kdaj videl. Pomel si je oči in strmел vanjo, ne vedoč, ali niso tudi to samo sanje. Žena je dejala:

»Edmond Connors, ali me ne poznate?«

»Na'a,« je odgovori starec. »Ali ste živi, ali se mi tudi sedaj sanja?«

»Sedaj ste popolnoma budni,« je rekla žena in se ozrla dol nanj. »Čujte! Jaz bi vas nečesa prosila.«

»Ničesar vam ne morem dati, uboga žena,« je odgovoril starec sočutno. »Kadar mi je Bog kaj dal, sem delil z njegovimi siromaki. Sedaj nimam ničesar, in kar imam, ni moje.«

»Vi imate nekaj, kar je moje. Sedaj sem prišla to iskat.«

»Zmotili ste se, uboga žena. Edmond Connors ni nikdar nikomur toliko vzel, kolikor je črnega za nohtom. Koga drugega mislite.«

»Ne!« je vzkliknila. »Vas mislim! Jaz zahtevam svojega otroka!«

Sanje in resnica so se mešale v starčevi glavi, da jih ni mogel več razločevati. Ozrl se je na ženo in vprašal slabotno:

»Nodlago?«

»Da,« je dejala žena trdosrčno. »Prišla sem iskat otroka, ki ste ga nazvali Nodlago. Njeno pravo ime je Annie Daly in ona je moje dete!«

»Ali ste vi tista žena, ki sem jo srečal na tem mostu pred petnajstimi leti, ko je sneg ležal po tleh in ko je ona še bila majhen otrok v vašem naročju?«

»Da, jaz sem.«

Starec je umolknil.

»In ali ste vi prepustili otročiča ono mrzlo božično noč med živino božjemu usmiljenju?«

»Da,« je odgovorila žena hladno.

»Če ste se tedaj odpovedali svojim materinim pravicam, kako pravico imate zahtevati jo sedaj nazaj?«

»One iste materine pravice in močno roko postavte.«

»Vrag z vami in vašimi postavami,« je zakričal starec in jezno skočil pokonci. Beseda »postava«, ki jo irski kmet silno sovraži, ker mu pomeni toliko kot krivica in nasilje vsake vrste, mu je razburila sicer mirno kri.

»Vrag z vami in vašimi postavami,« je ponovil. »Ne drznite si ne vi, ne vaša postava dotekniti se mojega otroka. Jaz sem ji več dobrega storil kot vi, in dokler mi Bog zdravja da, mi je ne boste vzeli ne vi, ne vaša postava.

Tedaj je žena sedla na mahoviti zidec in potisnila starca ob svojo stran.

»Bodite vendar pametni, Edmond Connors! Res je, da sem tisto božično noč izročila otroka v vaše roke. Vaš hlev je bil toplejši kot mrzla reka. Če se prav spominjam, ste mi sami tako naročili.«

»Vi ste hoteli umoriti nedolžno dete, ki ga vam je Bog dal, jaz pa sem dejal, da bi ga marsikatera krščanska družina rada sprejela.«

»Ali ste tedaj vedeli, s kom govorite,« je vprašala žena.

»Ne, toda dobro sem vedel, da je otrok, ki so ga ono noč položili med živino, Annie Daly in da me je njen oče hotel spraviti s krivo prisego na vislice.«

»To ste vedeli?«

»Da. In potem se mi je priljubila in mi prirastla k srcu kot nobeden lastnih otrok. In, pri svetih nebesih, niti vi, niti vaša postava, niti kdo drugi mi je ne bo vzel, dokler me ne položi v krsto in vrže zadnjo grudo na moj grob.«

Žena je nekaj časa molčala.

»Storili ste dobro in usmiljeno delo, Edmond Connors,« je izpregovorila slednjič, »toda ali niste dobili zanj nobenega plačila?«

Nekaj trenutkov ni mogel razumeti njenih besed. Toda ko se je spomnil obravnave, je segel po njeni roki, jo krepko stisnil in vzkliknil:

»Da, in tega ne bom nikoli pozabil! Kajti če bi ne bilo vas, bi moje kosti že zdavnaj trohnele zraven ubogega Lyncha v ječi v Corku.«

»Da vas obvarujem še večje nezgode,« je rekla žena in izvila svojo roko iz njegove, »sem prišla tritisoč milj preko viharnege Oceana in sem sedaj tu, dasi bi me ljudje umorili, ko bi me poznali.«

»Težko mi je vas razumeti,« je odgovoril starec, »kajti živel bom malo let, morda le še nekaj mesecev in se ne bojim stopiti pred dobrega Boga —«

»Toda ljudje vendarle umirajo radi v postelji in z duhovnikom ob strani, naj jim bo življenje še tako težko.«

»In z božjo pomočjo bom tudi jaz tako umrl. Vse svoje življenje sem prosil, da ne umrjem nagle in neprevidene smrti, in Bog me bo gotovo slišal.«

»On vas bo slišal, pa ne uslišal,« je dejala žena in vstala ter se pokrila s črno ogrinjalko preko glave, kakor bi se pripravljala, da odide. »Če ne boste poslušali ta blaženi večer mojega sveta, Edmond Connors, vas čaka hujša smrt kot na vislicah v Corku.«

»Komu sem storil kdaj kaj žalega,« je vzkliknil preplašen, »da bi me hotel umoriti?«

»Huda smrt ne zadene krivde, temveč nedolžnost.«

»Toda v vsem svojem življenju nisem imel nobenega sovražnika, žena!« je zavpil razburjen. »Vedno sem živel v miru z Bogom in bližnjim.«

»Ne pravim, da se bo to zgodilo zaradi vas. Toda ko sem prišla v to nesrečno deželo, sem izvedela, da je vaša skrivnost znana, in krvi željni psi so vam že na sledi.«

»Zakaj ne govorite z Nodlago samo, da ona odloči?« je dejal po dolgem premišljevanju.

Bedna žena se je kratko, hripavo zasmejala.

»Kaj menite, da bi poslušala mojo povest? Ali mislite, da bi vas zapustila zaradi mene?«

»Nodlag je dobro dekle,« je rekel starec, ki je čutil, da je sedaj on močnejši. »Če ji morete dokazati, da ste res njena mati, bo šla z vami do konca sveta.«

»Ne zahtevam, da bi šla z menoj,« je dejala bedna mati. »Hočem le, da gre tja, kjer bo dobro oskrbljena in ne bo nikogar spravljal v smrtno nevarnost.«

»In kje bi to bilo?«

»Lehko gre med gospodo, ki jo bo poslala kam, kjer bo varna in kjer je ne more nihče najti. Vzgojili jo bodo za gospo, namesto da bi tlačanila za Nano Hegarty!«

»In jo nemara poluteranili?« je dejal starec ter jo ostro pogledal.

»To nič ne de,« je odgovorila žena. »Njeni sorodniki so dobili gotovo več od protestantov kot od katoličanov.«

»Če so dobili, so dobili umazano plačilo. Nodlag pa ni nikoli nič grdega storila in tudi sedaj ne bo.«

»Ni, da bi govorila z vami!« je vzkliknila žena in si potegnila ogrinjalko visoko preko pleč in glave. »Obdržite jo, Edmond Connors, obdržite jo! Več imate pravice do nje kot jaz in morda poteče še mnogo časa, preden stopi smrt med vaju. Toda tiste noči, ki sem jih prebila med vresjem in bodičevjem, je bila kri pred mojimi očmi in zelo sem se zmotila, če se ni kri prelivala kakor voda. Svarila sem vas, Edmond Connors, svarila sem vas! Blažena Devica bodi med vami in vašimi sovražniki za vse, kar ste storili mojemu otroku!«

Segla je po njegovi roki, jo pritisnila na ustnice in strastno poljubila, kot je storila pred mnogimi leti. Nato je odšla z naglim, zibajočim se korakom po cesti in dalje preko močvirja.

»Ali se mi še sanja?« si je rekel Edmond Connors. »Sedaj sem star in slab in ne vem, kdaj spim in kdaj bedim. Toda to je zelo čudno, da se mi Nodlag tako često prikazuje.«

Ko se je starec vrnil domov, je komaj mogel obrniti oči od dekleta. Strmel je vanjo, jo opazoval, kjerkoli je bila in karkoli je delala. Kadar je odšla vun, je vstajal in gledal za njo iz kuhinje; ko je sedela pri luči in popravljala njegove nogavice ali snajžila njegove rjave golenjake, je tudi on mirno sedel in upiral oči vanjo. Njo je ta nepremični pogled vznemirjal, dokler se ni pozno zvečer skrbno ozrl okrog, če ni morda Nano v kuhinji, ter jo poklical k sebi.

»Šepeči, ljubček, in ne govori glasno, da ne slišijo tisti, ki ne smejo slišati. Ali si danes videla kega tujega človeka?«

»Ne,« je dejala Nodlag začudena. »Danes ni bilo krog naše hiše nobenega tujca.«

»Nobene ženske z bledim obrazom in velikimi očmi in sivimi lasmi?«

»Ne,« je odgovorilo dekle. »Tu ni bilo take ženske, vsaj kolikor jaz vem.«

»Nikomur ne povej, da sem te vprašal po tem.«

Nato se je globoko in, kakor se je deklici zdelo, dolgo zamislil. Tedaj se je nenadoma zavedel, ko je zagledal njen obraz ob svojem.

»Kaj sem govoril?« je vzdiknil. »Da, nikomur ne povej, Nodlag, kar sem ti pripovedoval! Pa tiho govori! Pridi bliže, Nodlag!«

»Kaj naj storim?«

»Nodlag, saj me ne boš zapustila?«

»Da bi vas zapustila? Gotovo ne!«

»Obljubi mi, da me ne boš zapustila, dokler mi ne potegnejo kapuce mrliškega plašča preko obraza in dokler ne vržejo zadnje grude na moj grob.«

»Saj veste, da vas nikdar ne zapustim,« je zajokala deklica. »Zakaj bi šla od vas, ki ste mi bili oče in mati?«

»Prav praviš, otrok,« je šepetal starec. »Več kot oče in mati, če bi ti vedela vse. Pa res nisi videla sivolase žene, o kateri sem ti govoril?«

»Ne,« je dejala in pomislila, da se mu je zbledlo. »Tukaj ni bilo nikogar, prav nikogar takega!«

»Tedaj nikomur ne povej tega, kar sem ti pravil,« je šepetal. »To so bile samo sanje! To so bile samo sanje!«

Ona se je vrnila k mizi in zopet začela delati; toda zdajpazdaj jo je poklical k sebi, če ni bilo nikogar drugega v kuhinji.

»Nič ne govori o tem, Nodlag! Nič ne govori! To so bile samo sanje! To so bile samo sanje!«

XVIII. poglavje.

Življenje za življenje.

Donal se je zelo zmotil, ko je rekel, da Nodlag nima drugega kot obleko, ki jo nosi. Ona je bila, dasi tega ni vedela ne sama, ne kdo drugi, dedinja Edmonda Connorsa, ki ji je bil več kot oče. Ko je starec čutil, da se njegovo življenje nagiblje k zatonu in da bo kmalu spal s svojimi očeti tam doli pod bresti v Templeroanu, je šel v Kilmallock in je zapustil v pravilno sestavljeni in podpisani oporoki Donalu, Oweni in njuni neomoženi sestri enake dele, Nodlagi pa ostali denar in vse, kar ostane po njegovi smrti. Da bi bila oporoka popolnoma postavna, je imenoval Nodlago prvič v življenju z njenim krstnim imenom Anico Daly.

Kako je izvedela Donalova žena o tem, da je Connors postavil za dedinjo tudi Nodlago in povedal nje pravo ime, je težko določiti. Toda ko je o tem nekaj slišala, se je po natančnem in varnem povpraševanju popolnoma prepričala, da je vest resnična. Ni treba omenjati, da se je vsled tega njena mržnja do Nodlage podvojila, dokler je ni začela besno sovražiti. Kadar je pomislila, da nje no premoženje, denar, ki sta ga s tako neizmernim trudom spravila vkup njen oče in mati in ona sama z delom svojih rok, dobi to dekle, bi bila skoro zblaznela. Z nekim izgovorom je odšla za nekoliko dni iz Glenanaara domov k staršem. Ko se je vrnila, je bila nenavadno molčeča in se je začela proti Nodlagi skoro dobrohotno obnašati. Donal je postal boljše volje, je nekaj dni čakal ugodne prilike in je slednjič povedal Nodlagi, da jo mladi kovač snubi. Bil je tako vesel, da je govoril z lahkim srcem in razposajeno, kar je med

irskimi kmeti najboljše znamenje prijateljstva. Srečal jo je na onem mostu preko Ownanaara, kjer je zapazil v noči velikega snega njene drobne stopinje.

»Ali si pomladanjsce odgnala iz doline?« jo je vprašal.

»Da, zdaj so vsi na visokem polju.«

»Dobro leto imamo letos, hvala Bogu, za vse bo,« je dejal Donal, ne da bi jo pogledal.

»Res dobro,« je rekla Nodlag. »Vse lepo kaže, bodi Bog zahvaljen!«

»Mislim, da ti bo malo dolgčas, ko zapustiš stari dom,« je naenkrat Donal čudno posegel kar v sredo.

Ona ga je pogledala in vsa prebledela. Ali je slednjič vendarle izpregovoril glas, ki ga je vsa ta leta poslušala?

»Kaj meniš s tem, Donal?« je vprašala skoro jokaje. »Ali me boste spodili?«

»Kaj ti pride na misel!« je dejal Donal veselo. »Nič spodili, ampak vzeli te nam bodo in mi te bomo zelo pogrešali.«

»Zdelo se mi je že iz gospejnih besed, da bo nekaj. Vedela sem, da mi ona ne privošči strehe, a nisem mislila, da boš ti, Donal, proti meni.«

Tedaj jo je žalost popolnoma obvladala, s predpasnikom si je zakrila oči in bridko zaihtela.

»Zakaj si me izkopal iz zameta tam pod jesenom, Donal Connors?« je dejala jecaje. »In zakaj me nisi pustil, da umrjem in odidem k Bogu, namesto da bi me sedaj podil v svet? Ti veš, da nimam ne očeta, ne matere; ne vem, ne kdo sem, ne kaj sem, ne odkod sem. Vedela sem samo, da mi je tvoj oče, Donal, oče in prijatelj. In če bosta sedaj tudi vidva proti meni — pa saj se nimam pravice pritoževati,« je dejala, ko jo je nenadoma obšlo čustvo hvaležnosti; »vidva sta mi bila več kakor oče in mati in pozabila ne bom tega nikdar, naj se zgodi karkoli.«

»Kakor vse žene,« je rekel Donal, smehljajoč se njenim solzam, »preideš tudi ti takoj na druge reči. Hotel sem samo reči, da tako lepo, mlado dekle kot ti ne more biti dolgo brez moža, in sicer dobrega moža.«

Nodlag je močno zardela in si obrisala solze.

»Šališ se, Donal! Ti veš ravnotako dobro kot jaz, da bi me noben pošten fant v vsej okolici ne hotel pogledati, kajti vse je proti meni.«

»Poznam popolnoma poštenega fanta, ki je skoro oslepel, ker te vedno gleda. Vsaj to vem, da zanj solnce nikoli ne sije, če ne stojiš ti pred njim.«

»Naj je kdorkoli,« je odgovorila Nodlag in njeno žensko srce je vztrepetalo pri misli, da je ona komu občudovana izvoljenka, »z menoj ni še nikdar govoril in naj misli karkoli, za ženo me gotovo ne namerja vzeti.«

»Jaz nisem tako gotov o tem, kajti prihajam, da ti ponudim njegovo roko, kakor pravijo. Črn je kakor sam zlodej.«

»Povej mi veliko skrivnost, Donal!« je dejala Nodlag, ki ga je izkušala za trenutek zadržati, da ji ne odkrije sreče, ki se ji je zdela prevelika. »Kdo sem jaz in čigava sem?«

»Tega ti ne morem povedati. Toda to ti lahko povem, da boš v kratkem času, če si sama ne uničiš sreče, gospa Edmonda Kaseya.«

Po tej izjavi sta oba zasanjala. Ko je Donal končal in videl, da je uspešno posredoval za svojega prijatelja, se je v njegovi duši začelo boriti čuvstvo veselja in žalosti. To je bila sreča za Nodlago in za vse nje. Zanj je pomenilo novo življenje, polno velike ljubezni, in srečno rešitev iz grdega trpinčenja, ki ga je morala prenašati toliko let. Zanj je pomenilo vsaj mir. Toda čutil je obenem, da bo nastala velika vrzel v njegovem in njegovega očeta življenju. Opustelo jim bo tudi ognjišče, kjer bodo pogrešali njene vesele prisotnosti, njenega prikupljivega glasu, njene molčeče, toda ljubeznive postrežbe. Čutil je, da se bo vse izpremenilo, in sicer žalostno izpremenilo.

Nodlagine misli so urno hitele v preteklost; izkušala se je spomniti vsake dogodbice, ki bi ji potrjevala ravnokar razkrito Redmondovo ljubezen; njena domišljija je begala v prihodnost in videla je samo sebe, kako ni več brez imena in odvisna od tuje ljubezni, temveč poštena žena poštenega roko-

delca; mislila je, kako bo vse to blaženstvo poplačala z ljubečo skrbjo za njegovo mater in njega samega, ko je te jutranje sanje nenadoma razdril visoki, ostri glas Donalove žene:

»Kaj te moram, Donal Connors, loviti in iskati po vsem posestvu, preden te dobim? Ali bi ne bilo bolje, da izženeš tuje prašiče iz žita, kot da se pogovarjaš in klepetaš s to leno deklino?«

»Kaj so prašiči v žitu?« je vprašal Donal in se počasi dvignil z lesene ograje na mostu.

»Seveda so! Tvoja dolžnost bi bila, da paziš nanje; in tudi ona naj kaj dela, da zasluži, kar poje.«

»Zakaj pa nisi sama izgnala prašičev?« je dejal Donal. »Saj ni menda tako strašno težko izgnati par prašičkov?«

»Jaz imam dosti drugega dela; dan in noč robotam za tebe in tvojega starega očeta. Na nesrečen dan sem stopila v vašo hišo.«

»Misli na to, Nodlag, kar sem ti povedal,« je rekel Donal, odhajaje za svojo ženo. »Saj vidiš, da ni nikoli prekmalu.«

Ves ta dan je prepevalo Nodlagino srce svojo lastno pesem vriskajočega zmagoslavja in ljubezni, ko je hodila okrog in se tuintam priteknila kakega malega dela. Ubogo dekle je plavalo v oblakih in vse ji je dobilo novo barvo in obliko. Ta nenadna izpremema v njenem življenju je tako zelo preseгла vsa njena pričakovanja in upe, da ji je bilo težko miriti utripajoče srce. To so bile lepe sanje, ki so se uresničile. Kajti često je nehote pomislila, ko je hodila tam doli po kovačnici in pospravljala namesto stare gospe Kasey, koliko bolje bi izvršila svoje delo ljubezni, če bi imela kako pravico v hiši in če bi to bila njena gospodinjska dolžnost. Kolikokrat je sanjala o novih zavesah, ki bi jih pripela na okna, in cvetlicah, ki bi jih tja dela, in novih stolih, ki bi jih postavila namesto sedanjih obdrgnjenih, raztrganih in obrabljenih. In kakih pišek bi si priredila in kaka sveža jajčka bi pripravila Redmondu za zajtrk in vse druge lepe domišljije mladega, upajočega dekleta. Sedaj je to vse bilo resnica. Da, Donal bi je ne varal. Redmond

jo je zasnubil in ona je — Srce ji je obstalo. Ničesar ni odgovorila Donalu! Toda on jo je razumel in bo vse prav uredil. Znašla se je tako nepričakovano v sreči, da je bilo skoro preveč zanjo. Dekle, ki je po zgledu svoje gospodinje niso marale, so to zapazile in govorile druga drugi:

»Človek bi mislil, da je dobila premoženje ali našla lonec zlata. Kaj ji je neki?«

Toda gorje! Naenkrat so izbili ubogemu dekletu kupo upanja in ljubezni izpred ustnic in šele po mnogih letih in mnogih bridkih izkušnjah jo je zopet nagnila k ustom!

Bilo je v zgodnji spomladi in znočilo se je ravno ob šestih. Meseca ni bilo in debele plasti sivih oblakov so zastirale medlo svetlobo zvezd. V hiši so po večerjali, sklede in skodelice so bile pomite in pospravljene na polici. Gospodinja je bila storila nekaj nenavadnega. Dovolila, ne, ukazala je deklam, naj gredo na ples ob razpotju, ki se deli na desno proti Ballyorganu, na levo proti Ardpattricku. Starec je dremaje kimal ob ognju. Nodlag je pri sveči brala v kotu, in sicer v svoje začudenje nemotena, kajti gospa ji je malokdaj dovolila to potrato, ne da bi ji vsak trenutek ukazovala storiti to ali ono v hiši. Donal je bil odšel v hlev, da pogleda k jagnjetom in ovcam, njegova žena pa je imela opraviti v spalnici.

Ravno ko je odbila deveta ura, so se tiho odprla sprednja vrata, ki so vodila na stransko pot, in šest zakrinkanih mož je stopilo drug za drugim v kuhinjo. Nodlag, ki je bila obrnjena s hrbtom proti ognju, jih je prva zagledala. Nalahko je zakričala in srce ji je obstalo. Nagon ji je govoril, da so prišli zaradi nje — da je to velika odločitev njenega življenja. Vstala je, vsa prebledela, oči so se ji strahu široko odprle in zapazila je, da imata zadnja dva puške.

»Kaj je ljubček?« je vprašal starec in se obrnil.

Ona ni mogla odgovoriti in je le pokazala s prstom.

Starec se je počasi in težko dvignil s stola in je stopil pred telovaje. Njegov duh je tako opešal od

starosti, da mu je tudi sedaj bilo težko ločiti sanje od resnice. Toda trepetajoča in bleda Nodlag mu je bila dokaz, da to ni bila blodnja. Tu je bilo šest zakrinkanih mož in to ni pomenilo nič dobrega.

»Skoči po Donala, Nodlag!«

»Ostani, kjer si,« je ukazal vodja tolpe z izpremenjenim glasom, »če nečeš, da ti razbijem črepinjo.«

»Kdo ste in kaj hočete, za božjo voljo, v pošteni hiši in ob taki nočni uri?« je vprašal starec.

»Res je bila poštena hiša, pa ni več. Sedaj jo vsak pošten mož, žena in otrok treh župnij proklinja, obsoja in zaničuje.«

»Ampak to je vendar čudno,« je rekel starec. »Saj nisem še nikoli slišal, da bi mi župnik ali pastor kaj očital.«

»Tu ne gre za župnika ali pastorka, temveč za ovaduhe, ki so spravili marsikateriga poštenega človeka na vislice in katerih zalego,« je zavpil vodja strastno in pokazal na Nodlago, »ste vi vzredili zato, da bo potem rovala proti vam in vašim.«

»O joj, o joj!« je zavpila Donalova žena prestrašena, prihajaje iz spalnice. »Oh, kdo ste in kaj hočete? Oh, vzemite, kar se vam ljubi, in pojdite zopet po svojih potih! Oh, kje so vendar Donal in dekle? Oh, govorite mirno z njimi, oče, da nas vseh ne ubijejo!«

»Vas ne potrebujemo tukaj, dobra žena,« ji je rekel vodja. »Pojdite, odkoder ste prišli in držite jezik za zobmi.«

»Da, grem. Pa saj ga ne boste ubili ali mu storili sicer kaj hudega? Če želite kaj jesti ali piti, lahko dobite najboljše —«

»Jezik za zobmi, žena,« je zavpil in jo krepko sunil na stran, da je omahnila na klop, »in pustite nas, da izvršimo svoje delo. Prišli smo,« je dejal, obrnivši se k starcu, »opomnit vas, Edmond Connors, da spodite to dekle, naj berači kruha od hiše do hiše, kakor se spodobi.«

»Tega ne bom nikdar storil,« je odgovoril starec odločno. »Kdo ti je rekel, ti lopov, da je to Dalyjeva hči? Ne da bi zaraditega bilo kaj drugače —«

»Kdo mi je rekel?« je vprašal mož stikaje po notranjem žepu svoje suknje. »Ali ne ve tega vsak človek v župniji? Ali tajite? Nihče ne ve tega bolje kot vi!«

»Naj grem, oče,« se je oglasila Nodlag in odločno stopila naprej, ko se ji je resnica jasno posvetila v duši. »Naj grem! Bila sem tu dosti dolgo.«

»Ne,« je dejal starec, potegnivši jo nežno k sebi, »jaz in ti greva ali ostaneva skupaj.«

On ni vedel, kako proroške so bile njegove besede.

»In sedaj te vprašam še enkrat, ti lopov,« je zavpil, kajti vzbudila se mu je stara levja hrabrost, »kaj veš o tem dekletu? In kako moreš reči, da je ona Dalyjeva hči?«

»Ti stari vražji hinavec, tu so tvoje lastne besede,« je dejal mož in mu pokazal podpečateno listino. »Kdo je napisal ali dal napisati tukaj „Annie Daly“?«

Starec se je ozrl in prebledel. To je bila njegova oporoka, ki so mu jo ukradli.

»Sedaj vem vse,« je rekel in pogledal na klop, kjer se je bila stisnila njegova sinaha. »Sedaj vem vse. Jaz sem na poti in ona je na poti tistim, kateri so nama obvezani. Zdi se mi, da sedaj vem, kdo ste. Toda bodite kdorkoli, to vam povem, da ne grem ne jaz, ne Nodlag iz hiše, kjer so moji očetje in dedje živeli pred menoj, dokler naju ne spodi močna roka zakona.«

»Nehajte že besedičiti,« je zakričal sirov glas nekega razbojnika, ki je stal zadaj. »Mi ne moremo ostati tu vso noč.«

»Še enkrat vam pravim, zaradi miru in da ne bo krvi,« je dejal vodja, »spodite jo in živite v miru.«

»Oh, za božjo voljo, oče,« je zavpila njegova sinaha, ki je bila zapazila, kako je starec nepričakovano odločen, in se zbala, da bi se ta stvar ne končala drugače, kot si je ona mislila, »odnehajte! Saj je dekle dosti veliko in močno, da si sedaj lahko samo služi kruha.«

Starec se je ozrl nanjo tako ježno in zaničljivo, da se je zdrznila pred njim in odhitela na polje klicat svojega moža.

»Povedal sem vam zadnjo besedo,« se je starec še enkrat obrnil k telovajem. »Karkoli je mojega in Donalovega, je tudi njeno, dokler smo živi.«

»Pri vsem, kar je svetega, tega ne bomo trpeli,« je dejal razbojnik in nameril puško na Nodlago. »Dam vam še toliko časa, da naštejemo do dvajset —«

Puška je bila nastavljena na Nodlago, oko je merilo ob cevi in začel je: »Ena. Dve. Tri. —«

Komaj je izgovoril te besede, ko je temna postava skočila skozi vrata in prihitela skozi kuhinjo. Močna roka je pograbila morivca za vrat, ga zasukala okrog in ga pritislila ob steno, da mu iztrga morilno orožje iz rok. Ostali lopovi so mislili, da je prišla pomoč, in so zbežali skozi vrata in po cesti. Starec je bil porinil Nodlago v vdolbino ob ognjišču in se postavil pred njo, da jo varuje. Močna moža sta se besno borila, toda Donal, ki je imel obe roki prosti, je tiščal nasprotnika ob belopobeljeno steno in ga držal kot v kleščah.

»Ne zadavi me, Donal Connors,« je dejal lopov dušeč se, ko mu je Donal začel stiskati in zvijati pahavko. »Pusti me, ali te —«

Da se reši, je moral izpustiti puško in jo je vrgel po tleh. V tistem trenutku, ko je padla, se je kremen doteknil kresila in sprožila se je s strašnim pokom, vsa kuhinja se je napolnila z dimom in težko telo je zavotlo telebnilo na ognjišče.

Toda moža se nista ozrla na to in sta se, sedaj enako močna, dalje obupno borila. Donal Connors je slovel kot najhujši pestivec in najmočnejši metavec v deželi in je veljal za nevarnega tekmeča, kadar se mu je razvnela strast. Njegov nasprotnik, enako močan mož, je čutil, da mu gre za življenje in se je boril krepko in obupno. Ko si je osvobodil desnico, je pograbil Donala za ovratnik in plavo pahavko in moža sta se metala po kuhinji, zaletujoč se sedaj proti klopi, sedaj proti vratom, nato sta se premetavala po ilovnatih tleh, ki so jih njuni težki škornji drobili

v prah, in potem sta zopet stala pokonci, bleda in težko sopeča, ter drug drugemu dihala v obraz molčeče sovraštvo in trden sklep boriti se do smrti. Bila sta čudno tiho in se nista veliko tolkla. Metaje s v smrtnem objemu, sta slednjič omahnila proti ognjišču; tedaj se je razbojnik spoteknil ob težkem telesu, padel proti ognju in potegnil Donala s seboj. V trenutku je bil ta na vrhu in je, pritisnil svoje koleno tako krepko na njegove prsi, da so mu rebra pokala pod pritiskom, potegnil črno krinko z njegovih oči ter zagledal obraz — brata svoje žene.

»Mislil sem si, da bo kaj takega, ti lopov!« je zakričal. »Toda to boš drago plačal. Nodlag, pridi sem!«

Nodlag ni odgovorila. Toda ko se je obrnil, je zapazil, da leži oče nezavesten na ognjišču; njegove noge so bile razmesarjene in raztrgane od težkega svinca iz puške in iz ranjenih žil mu je brizgala vroča kri ter se zbirala ob svetlobi svetiljke v strahotno, temno mlako.

Ob tem strašnem pogledu je Donal skočil, dvignil roke proti nebu in zakričal:

»Sveti Bog! Nodlag! Nodlag!«

Toda Nodlag je bila zbežala, kot blazna kričeč, v temo.

XIX. poglavje.

Beg in vrnitev.

Tri leta so potekla, in dasi so se ljudje še vedno živo spominjali tragedije glenanaarskega doma in se pozimi ob ognjišču o njej često pogovarjali, je vendar postala popolnoma brezpomembna, ko se je začela velika narodna tragedija in ko so po mnogem upanju in strahu nedvomno spoznali, da gospodari daleč po deželi lakota z vsem svojim strahotnim spremstvom. Če pogledamo nazaj v to grozno dobo naše zgodovine, se moramo zelo čuditi, ne da jih je toliko lakote poginilo, temveč da jih je v letih pred to strašno preizkušnjo toliko živelo in tako udobno živelo. Če nam stari ljudje danes kažejo prostore, kjer so tedaj stale cele vasi, vsaka s svojo malo vojsko obrtnikov — suknarjev, tkavcev, zidarjev, kamnosekov, tesarjev itd., se mi, katerih ekonomski pogoji ne odgovarjajo več normalnemu načinu življenja, začudeni izprašujemo, kako so mogli ljudje takrat živeti. Dandanes je dežela ravno tako bogata kot nekdanj; obljudenost je za polovico manjša kot je bila tedaj. Če je danes boj za obstanek tako hud, kak je bil šele tedaj? In vendar nam zatrjujejo potomci starega kmetskega rodu — in oni sami so najboljši dokaz za to trditev — da so bili ljudje onih minulih let, ki so se živili samo s krompirjem in mlekom, mnogo krepkejši kot njihovi potomci, da so mogli prenašati večje napore in opravljati težja dela. Če pa je bil krompir edina hrana teh ljudi, kdo si more predstaviti strah, ki se je počasi plazil v njihove duše, dokler jih ni končno popolnoma obvladal, ko se je jeseni sedeminštiridesetega ter zopet jeseni osemminštiridesetega leta napolnilo ozračje z onim čudnim vonjem, ki je napovedoval

strašno »šiba«. Še danes ima ta beseda zlosluten pomen; ljudje preblede, kadar pomislijo nanjo. Kmet ali delavec poduha zrak ob prijetnem jesenskem večeru in gre pobit v hišo. Časopis poroča z daljnega zahoda, da je prišla »šiba«, in ljudje še vedno vztrepečejo. Kako je šele moralo biti v onih starih časih, ko ni bilo mogoče dobiti druge hrane, ko žitnice velikih prerij še niso bile odprte in bi lahko ves narod poginil, preden bi mu mogel kdo podati ljubečo roko?

Umirali so. Umirali v stotinah, tisočih, desetstisočih, stotisočih; umirali v hišah, na poljih, na potih, v jarkih; umirali lakote, mraza, še najbolj pa gladovne kuge. Strašna podoba je pred nami. Koščene pošasti se gibljejo semintja in se obupno pogledujejo z upadlimi, ugaslimi očmi. Strahovi hodijo po deželi. Velikanske postave, izlakotovane do kosti, šklopotajo v obleki, ki maha krog njihovih shujšanih teles. Matere izkušajo utolažiti od lakote jokajoče otroke in pritiskajo njihove mrzle, posinele ustnice na svoje prazne prsi. Tu in tam strmi na tiste, ki hodijo mimo, ob poti mrtvo truplo, naslonjeno na mejo, kjer je iskalo zavetja. Njegov blede obraz temné samo zelene poteze ob ustih, ki jih je začrtal sok trave in kopriv. Ves dan se pomikajo vozovi s svojim pošastnim, strmečim, nezakritim bremenom na pokopališče. V mestih je še huje. Prodajalne so zaprte. Veliki ognji gore na voglih, da izčistijo zrak. Zdajpazdaj pošiljajo zdravniki v okuženi zrak papirnate zmaje s kosi mesa; meso se vrača skvarjeno. Pri državnih skladiščih stegujejo izlakotovane postave svoje roke v kuhajočo se turšično moko (zato pomeni na Irskem ta beseda od tedaj toliko kot lakoto in revščino) in željno požirajo vročo hrano. Duhovnika kličejo ponoči vsakčas iz postelje. Kadar odpre vežna vrata, mu pade nekoliko trupel v naročje. Sem so ubožci nazadnje pribežali! In ko prši lehak dež ter namaka okužene ulice s še bolj škodljivimi snovmi, kleči tu in tam ob poti v blatu kak duhovnik in se sklanja nad iztegnjeno postavo. Tu deli zakramente za umirajoče, srčen spremeljavec pa drži nad njegovo glavo dežnik, da obvaruje Najsvetejše. Na pokopališčih ne kopljejo več

grobov, temveč jame kakor po veliki, krvavi bitki, pogrebne molitve se opravljajo nad dvajsetimi mrličmi naenkrat. Oni, ki so srečno ušli tej strašni nadlogi, bežijo v blazni grozi proti lukam. Ne boje se teh ladjajočih krst, niti morskih nevarnosti, ki jih čakajo. Le proč, proč iz tega okuženega, lakotnega pekla! Ladje so polne. Oni, ki morajo ostati na obrežju, vpijejo in vzdihujejo. Strahotna prikazen kuge in lakote jih preganja in nihče je ne more zagovoriti. Ne preostaja drugega kot bežati, bežati! Strah je ostal celo do današnjega dne.

Temnega, jeklenosivega, pustega večera v mesecu marcu leta tisočosemstooseminštiridesetega je Redmond Kasey gledal skozi zakajeno okno, ki je razsvetljevalo kovačnico. Delo je zastajalo in imel je časa sanjati. In sanjal je sanje zadnjih treh let, o postavi, ki se je tako često prikazala v solncu in mesečini tam na strmi poti, in o obrazu, ki mu je še žarkeje razsvetljeval solnce in mesečino. Zadnja tri leta je bil zelo zapuščen. Sliko, ki jo je njegova domišljija okrasila z vsemi barvami ljubezni in v kateri je bila Nodlag svetlobno središče, je roka usoda sirovo uničila. Glenanaarska tragedija, za katero so se ljudje skoro nehali zanimati, je v njegovem spominu zaradi velike osebne izgube živela kot prej. Pri delu, tem blagoslovljenem čudežnem zdravilu, je sicer pozabljal na svoje gorje, toda zdajpazdaj se ga je zavedal s strašno jasnostjo in se spomnil nagle in nepričakovane nesreče, ki mu je povzročila toliko brezplodnih let življenja.

Ko je gledal po mrzli, pusti pokrajini, je zapazil tesno zavito žensko postavo, ki je s počasnim, težkim korakom stopala po poti. Za trenutek je obstala in se nato obrnila na malo stezo, ki pelje od kovačnice proti cesti. Tu so ji očitvidno moči opešale, kajti iztegnila je eno roko, kakor bi bila slepa in otipala jarek ter nato težko padla obenj. Redmond je skočil v hišo in zaklical materi:

»Hitite, mati! Že zopet je neka reva pri jarku!«

»Gospod nas varuj hudega!« je dejala mati. »Kaj ne bo konca?«

Vzela je skledo mleka (v katero je vlila malo tople vode), kos domačega kruha in odšla. Stopala je s strahom in previdno in se približala na nekaj korakov mestu, kjer je ležala obnemogla ženska. Ker si iz strahu pred kugo ni upala priti bliže, je položila hrano na velik kamen, kakršen se pri kovačnici vedno dobi, in dejala:

»Prinesla sem vam, uboga žena, mleka in kruha. Vstanite in poskusite in Bog vam bo dal moči!«

Obrnila se je in odšla v hišo, ker se je bala ostajati dalje časa v tako nevarni družbi. Nesrečna žena je napela zadnje moči, da si reši drago življenje, se z težkim trudom dvignila, poizkusila stopiti naprej za nekaj korakov in padla. Črez malo trenutkov se je zopet dvignila in se začela plaziti po rokah in kolnih po tleh proti jedi, po kateri je sedaj še bolj hlepela. Nekolikokrat je morala malo počivati in Redmond, ki jo je opazoval skozi okno kovačnice, ji je skušal pogledati v obraz. Toda ona je glavo tako sklanjala, da ga ni mogel videti. Slednjič je s težkim trudom dosegla kamen in ravno iztegnila roko po skledi mleka, kar skoči velik, sestradan ovčarski pes preko bližnjega jarka, prevrne mleko, pograbi kruh s svojimi shujšanimi, mršavimi čeljustmi in zbeži po stezi proti cesti. Ženska se je vzravнала, obupno zakrilila z rokami in padla nezavestna na zemljo.

Toda ravno tisti trenutek, ko je dvignila obraz in roke z zadnjo, predsmrtno prošnjo proti nebu, ji je mladi kovač pogledal v oči, ki so ostale iste, dasi se je vse drugo strašno izpremenilo od lakote, in na koder kostanjevih las, ki se je sprostil izpod ogrinjaške. Z enim samim velikim skokom se je pognal skozi vrata kovačnice, nato po stezi in v trenutku je držal nezavestno dekle na svojih rokah. Dvignil je njeno slabotno, shujšano telo, kakor bi bila otrok, jo prinesel v hišo in položil na materino posteljo ter zašepetal:

»Mati, hitro, hitro! Malo mleka! In prilijte kapljico žganja!«

Mater je njegova predrznost preveč ustrašila, da bi mogla ugovarjati. Le zdihovala in tarnala je ob ognjišču:

»Moj Bog, moj Bog! Znorel je in nosi kugo v hišo! O Red, Red, kaj je s teboj?«

»Mati,« je zašepetal zamolklo in sklonil svoj obraz k njenemu, »če Nodlag umrje, vam tega nikdar ne odpustim, niti v življenju, niti v smrti.«

»Nodlag, Bog se nas usmili! Ali se ti je res zmedlo, fant? Nodlag! Kaka Nodlag?«

Toda Redmond je spoznal, da ne kaže tratiti časa z izpraševanjem in odgovarjanjem. Naglo je pristavil malo skodelico mleka k ognju ter vzel iz omare steklenico z žganjem. Pri tem je hitro, naskrivaj pogledal ubogo deklico. Ležala je kakor mrtva. Ogri-njalka ji je bila zdrknila na stran in sedaj je razločno videl njene poteze. Toda — kaka strašna izpremembra! Lica so ji bila globoko vpadla in vrat tenak ter sesušen. Krog ustnic se je vila modra črta. Lepo je ostalo samo čelo, dasi so ji senca bila upadla, in množica kostanjevih las, ki ga je obkrožala. Mladi kovač je nalil malo žganja v svojo črno dlan in začel s prsti nežno drgniti posinele ustnice. Ko je to nekolikokrat ponovil, je ponehal, odšel k mleku ter vtaknil svoj sajasti prst v skodelico, da se prepriča, ali se je že segrelo. Malo kesneje je z veseljem opazil, da marmornati obraz nalahko oživlja. Tedaj je vzel skodelico z mlekom in dejal jokajoči, bedni materi:

»Mati, molčite za božjo voljo! Sedaj ni časa za zdihovanje. Rajši malo privzdignite Nodlagi glavo, da ji poizkusim vlitii kapljico mleka v usta!«

Mati je malo boječe, toda z mnogimi irskimi lju-bečimi vzkliki privzdignila ubogemu dekletu glavo in Redmond se je trudil spraviti ji malo mleka skozi ustnice. Nekaj časa je bil njegov trud brezuspešen in zdelo se mu je, da življenje vztrepetava pod velikimi perutnicami smrti, kakor vztrepetava lučka s plavim, slabotnim plamenom v močnem vetru. Sled-njič pa je srknila žličko mleka, nato drugo in potem še eno, dokler ni počasi odprla oči in najprej pogledala mlademu kovaču v obraz. Resno ga je zrla

nekaj trenutkov in nato zašepetala »Red!« ter se trudna, toda krepkejša naslonila na blazine. Dasi je Redu Kaseyu bilo, kakor bi se mu odprle duri paradiža, je vendar šel vun in zajokal kot otrok.

Vso noč sta bedela mati in sin pri ubogi, sestrani deklici, dokler ni proti jutru zaspala s trdnim spanjem, tako mirno in pravilno dihajoč, da je gospa Kasey, ki se je sedaj že popolnoma otresla strahu, Redmondu ukazala, naj gre spat.

»Sedaj jo le meni prepusti,« je dejala dobra mati. »Le meni jo prepusti! Če mi je Bog vrnil njo, ki sem si jo pred tremi leti želela za hčer, bo gotovo še vedno našla mater v meni.«

In Redmond je poljubil mater in rekel:

»Mati, vedno ste mi bili dobri, jaz pa vam nikoli tako kot bi moral biti.«

Minilo je nekaj dni; močna narava tega gorskega dekleta, ki ga je trda vzgoja okrepila in osvežila, se ni dala premagati in Nodlag je zopet mogla hoditi in se tuintam pritekniti kakega majhnega dela. Čim bolj je okrevala, tem lepša je bila; toda njena lepota je bila sedaj bolj duhovna, kakor bi bilo gorje in lakota zabrisala vse trše poteze in pustila na obrazu le prosejajočo in skoro nadzemeljsko ljubkost, da se je Redmond ni upal pogledati. Med njima je zavladala neka plašnost, tako da se je Redmond bal ostati z njo za trenutek sam, in zdelo se je, da občuje tudi Nodlag rajša z materjo kakor s sinom. Nekega dne pa, malo tednov potem, ko jo je Previdnost rešila, si je Nodlag ogrnila svojo črno ogrinjalko — Redmond je bil zdoma po opravkih — poljubila staro ženo, ki ni zapazila, kako pomenljivo je to storila, in zapustila skromno kočo ter odšla zopet po svetu.

Ko je Red Kasey prišel domov, je skoro okamenel. Sedaj so ga že vdrugič nade prevarile. V svojem razburjenju je pripisoval Nodlagin beg vsem mogočim vzrokom, samo ne pravemu. Jezil se je na mater, jezil na Nodlago, jezil na samega sebe, ker ni porabil tako krasne priložnosti. Tedaj je začel premišljevali, kaj bi se sedaj dalo storiti. Vprašal je mater, po kateri poti je odšla Nodlag. Sklenil je oditi

za dekletom in jo nazaj pripeljati ali izgubiti za vedno. Stara žena ni vedela povedati, kam se je Nodlag napotila; mislila je, da je odšla samo k studentu. Red je naenkrat odložil svoj usnjati, tuintam prežgani predpasnik, pokril svoje sajaste, rdeče lase z grobo kapo in odhitel. Urno je stopal v hrib, in skočivši preko hudournika, se vzel na strm grič, odkoder se je videlo po cesti več milj daleč. Toda dekliške Nodlagine postave ni zagledal. Pobit se je vrnil in šel po cesti proti zahodu, s pobešeno glavo in brez nade v duši. Prišel je že do polovice mostu, kjer je stari Edmond Connors tisti zasneženi večer nagovoril Nodlagino mater, ko je Nodlag bila še otrok, in kjer je bedna mati premišljevala, ali ne bo njen otrok srečnejši mrtev v potoku kot v strašnem življenju, ki mračno grozi pred njim. Zapazil je nekaj temnega in takoj nato videl, da dekle sedi na zidani ograji mostu. Bila je bleda in prestrašena, kakor bi bila zakrivila kak zločin, in to je razorožilo jezo mladega kovača. Približal se je in sedel na ograjo zraven nje. Ona je vsa trepetala.

»Nisem mogla ostati, Reddy,« je rekla. »Res nisem mogla. Ne bilo bi prav.«

»Ali sva ti jaz ali moja mati kaj hudega storila?«

»Na'a,« je zajokala Nodlag. »Bog mi je priča, kako sem vama hvaležna. Danes bi že bila v mrzlem grobu, ko bi ne bilo tebe, Redmond Kasey, in tvoje dobre matere. In kako bi to pozabila?«

»Potem se ti je nekaj čudnega vteplot v glavo. Kakor bi se tisto, kar si pojedla, in Bog ve, da je bilo malo, kaj poznalo materi ali meni!«

»Saj ne mislim tega,« je ihtela. »Vem, da si mi vedno privoščil. Toda ostati nisem mogla in bi sedaj bila že daleč, če bi ne bila opešala.«

»Kaj se ne moreš v imenu božjem vrniti tja, kjer te sprejmejo iz vsega srca?« je dejal Red, ki ni nikakor mogel razumeti njenega nežnega čuvstvovanja. »In če misliš, da si nam v nadlego, ti bomo že dali dela, da zaslužiš, kar poješ.«

»Ah, ne, ne, ne!« je plakala Nodlag. »Nikakor ne morem nazaj, Redmond Kasey. Dalje pojdem in mor-

da me vzame kak najemnik tod okrog v službo. Sedaj je malo rok za delo, Bog se nas usmili!»

»Prav, kakor hočeš,« je rekel Red ter vstal in se ozrl na blede obraz dekletov. »Ampak preden se ločiva, Nodlag, bi želel, da mi še nekaj poveš.«

Nodlag ga je pogledala.

»Ali ti je Donal Connors tisti dan, ko so umorili njegovega očeta, povedal, kar sem mu naročil?«

»Povedal mi je,« je rekla Nodlag in rdečica ji je oblila obraz.

»In kaj si ti odgovorila?« je dejal mladi kovač in opazoval njen obraz, kakor bi od njene besede bilo odvisno življenje in smrt. Ona je molčala.

»Ali si rekla da?« je vprašal.

»Saj veš, da sem, Redmond Kasey; zakaj me mučiš?«

»Ti mene mučiš. Če bi te sedaj enako vprašal, ali bi mi enako odgovorila?«

»Kako bi to storila, ko je sedaj vse popolnoma drugače.«

»Kako drugače?« je vprašal Red.

»Do one strašne noči nisem vedela vsega. Sedaj vem vse. Kako bi jaz mogla biti žena poštenega moža?«

»To je odvisno od moža samega,« je rekel veselo Redmond, ki je sedaj čutil trdna tla pod nogami.

»Kdor bi mene vzel, bi si nakopal le skrbi in sramoto; vsakdo bi kazal s prstom za njim; na semnju in na proščenju bi mu to očitali; nihče bi ne hotel z njim občevati; povsod —« tu je nenadoma prenehala obtoževati samo sebe.

»In če bi te on vkljub vsemu temu še vedno hotel za ženo in bi pomolil svojo sajasto pest svetu pod nos« (tu je Redmond res pomolil svojo sajasto pest nekemu umišljenemu svetu pod nos) »ter te vzel, za družico v sreči in nesreči, kakor pravi župnik, ali bi mu ti vendar odrekla?«

Ona mu je pogledala v sajasti, pošteni obraz in ta pogled je mnogo govoril, kajti Red si je naenkrat prilastil pravico ji zapovedovati in je dejal enostavno: »Pojdi!«

Nekaj trenutkov pozneje je stopila v hišo kot gospodinja.

»Našel sem Nodlago, mati,« je dejal Redmond, »in ni zlodej, da jo zopet izgubim.«

Komaj je minul teden, je Nodlag za vedno izpremenila svoje staro ime (čeprav si ga bomo mi dovolili ohraniti) in postala gospa Redmond Kasey.

XX. poglavje.

Hagara in Izmael.

To je torej Nodlagina povest, kot mi jo je v presledkih pripovedoval njen sin v somraku svoje bolniške sobe, ki je po vseh potovanjih in mnogih, različnih izkušnjah, od katerih tako rado otrpne človeško srce, ohranil zelo nežno in plemenito ljubezen do svoje matere. Zdelo se je, da jo je njena povest — povest izgnanke iz lastnega rodu — razločevala v njegovi duši od vseh drugih, s katerimi je prišel kdaj v dotiko. Nenavadni rodni madež, ki ga je po njej nasledil in ki mu bo ostal, kakor si je mislil, do konca življenja, ga je na skrivnosten način istovetil z njo samo, tako da je začel smatrati sebe in njo za posebni bitji, ki ju je usoda obsodila v skupno, ne zaslužno, temveč podedovano nesrečo. Toda sedaj, ko se začenjajo njegovi lastni doživljaji, bom pripovedoval v prvi osebi in, kolikor bo mogoče, z njegovimi lastnimi besedami. On je mnogo bral, znal več jezikov in se naučil lepo govoriti, kar si prizadeva večina njegovih ameriških rojakov. Toda povest je bila žalostna. Pripovedoval je Izmael o Hagari in sebi v puščavi.

»V mojih prvih spominih je moja mati visoka, vitka žena, zelo nežna in ljubezniva, toda jako boječa. Spominjam se še zlasti njenih svetlih, plavih oči in kostanjevih las, ki so se vedno valovili v nežnih črtah preko senc in ki jih je zadaj zavezovala s trakom. Nikoli ni hodila zdoma, razen ob nedeljah k maši. Zdelo se je, da so vse veselje njenega življenja domači opravki, ljubezen do moža in skrb za otroka. Ko sem prihajal v razumna leta, sem bil edini otrok doma. Moji dve sestri sta odšli služiti, ker so bile

poselske plače zaradi izseljevanja in lakote nena-
vadno visoke. Moj edini brat je bil tesarski vajenec v
grofiji Limerick. Ostal sem sam doma in sem bil ma-
terin razvajenček, kar sem ji stokratno plačeval z
ljubeznijo, kakršne nobena mati še nikoli ni užila.»

Tu je umolknil in ne zadnjikrat, kajti čuvstvo
ga je premagalo. Sramota in gorje, ki je vedno
spremljalo spomin na njegovo mater, mu jo je pri-
ljubilo, zelo priljubilo.

»Spominjam se samo njenega obraza in postave
ter neke posebne navade; včasih je prisluškovala,
kakor pesmi daljnega zvona ali glasu, ki je klical,
klical iz noči. Vi veste, gospod župnik, da smo se mi,
ki smo obhodili in videli svet, otresli mnogih teh
starih vraž; toda odkar sem se vrnil na Irsko, se me
zopet lotevajo čari onih starih let in zares se bojim,
da bi se vrnil, če bi zagledal srako na cesti. Moja
mati je imela čudno navado. Sklonila se je naprej,
dvignila prst k ušesu in poslušala; oče se je včasih
našalil in dejal: „Nodlag! Nodlag! Kdo kliče sedaj?“

Toda jaz sem imel malo časa opazovati, ker so
me vzeli iz šole, kakor hitro sem končal abecednik,
in me postavili k nakovalu. Veselilo me je to delo,
kajti spominjam se, kako sem se, dasi še prav maj-
hen, silno trudil vzdigniti kladivo od tal in kako mi
je oče zaklical »Hura!« in me mati poljubila, ko mi
je po mnogodnevni vajah uspelo. Ko sem pozneje
mogel dvigati in vihteti kladivo, mi je oče dejal, da
sem se že dosti učil iz knjig in da se moram sedaj
lotiti česa, s čimer si bom služil kruha.

Ah, kako dobro se še spominjam kovačnice in
vsega, kar je bilo v njej! Velikih, črnih sten, na ka-
terih so visele podkve in vsakovrstna zarjavela že-
leznina; globokih, temnih vdolbin, ki jih je razsvet-
ljeval samo rdeči odsev velikega ognja; mogočnih
mehov, ki so razpihaval migljajoče iskre po tleh,
obilno posutih z ogljem; kako so se nekateri konji
plašili, kadar so jih kovali, drugi stali popolnoma
mirno; kako je moj oče dvigal kopito na svoj usnjati
predpasnik; kako je zadišalo po rogovini; tap, tap,
kladiva; trepetanja ubogih živali, najbolj pa kovinaste

godbe, ki je ves dan zvenela z nakovala in mi v duši taktirala pri mnogi stari pesmi ali baladi o Irski in nje bridkostih.

Kajti najprej sem se naučil — veliko prej kot sem znal molitve in katekizem — da je irska dežela trpela in da so ji delali strašno krivico ter da je velika, sveta dolžnost vsakega mladega Irca boriti se za svojo bedno domovino, dokler se krivica ne maščuje in ne doseže pravica. Ah, kako mi zopet vse oživlja v luči izkušnje in spominov in kako sedaj umevam sto malenkosti, ki so mi bile tedaj skrivnost. Kajti zapazil sem, da ni bilo nikdar slišati v hiši mojega očeta onih starih uporniških pesmi, ki sem jih jaz momljal, kadar sem razbijal po dolgih železnih drogovi na nakovalu. Moj oče se ni nikoli udeleževal strastnega prerekanja mladih ljudi, ki so se shajali v kovačnici po opravkih ali na pogovor. Bil je molčeč mož, a vendar nisem mogel razumeti, zakaj ni nikoli zabavljaj ali se navduševal za Irsko. Poslušal je, delal in molčal.

Jaz pa sem bil besen upornik. V zabavljanju na Angleže sem presegal najbolj zagrizenega Fenijana.¹ Vsi so se mi čudili, kadar sem navajal Mitchela, Davisa, Emmeta.² Prepeval sem najbolj divje bojne pesmi, ki sem jih mogel iztekniti. Vsakogar sem navdušil (vsaj mislil sem tako), kadar sem deklamiral Meagherjevo bojno pesem. Ponoči sem bedec ležal in premišljeval in sanjal, kako bi vrgel bombe in granate v vso angleško vojsko in jo uničil. Samega sebe sem videl kot slavnega junaka v sto bitkah. Toda moje navdušenje jih ni ogrevalo; niti onih mladih mož, o katerih sem vedel, da so zapriseženi Fenijani, ni razvnelo. Poslušali so moje najbesnejše govore, se spogledavali in smehljali. Tedaj tega nisem mogel razumeti, a sedaj umem. Niso mi verjeli. Kako bi tudi spričo vsega tistega, kar so vedeli?

---

¹ Član političnega društva, ki je delovalo za osvoboditev Irske.

² Vodje irskih upornikov. — Op. prev.

Bil sem velik, vitek dečko kakih 16 let, ko se je začel slavní upor leta sedemíňestdesetega. Prej smo mi mladi fantje bivali cele tedne gori na hribih, sicer ne zato, da bi dejanski posegali v boj, temveč kot ogleduhi in prednja straža, da opozorimo feníjanske čete v dolini ali gozdu, če bi se približali orožniki ali vojaki. Marsikatero mesečno noč smo prestali na straži, trepetajoč v ledeno-mrzlem vetru, ki nam je pihal do mozga; na nevarnost nismo mislili, temveč le globoko zavidali zaprisežene vojake velike Irske Republike in tiho upali, da bomo opozorili nase katerega izmed irsko-amerikanskih častnikov, ki jih je bilo tedaj vse polno v deželi.

Še dobro se spominjam tiste noči, ko so ustrelili ubogega Crowleya v Kilclooneyskem gozdu. Spominjam se njegovega pogreba, ki je šel med gorami, skozi mesta in vasi, sredi žalujočega ljudstva do njegovega groba ob morju. To je bil strašen večer in mi smo skoro zblazneli od sovraštva in jeze. Tedaj sem storil enega izmed največjih grehov svojega življenja.«

Amerikanec se je obrnil k meni, kakor bi hotel potolažiti mojo nevoljo.

»Besno sem proklel,« je nadaljeval, »duhovnika, ki je bogve zakaj prepovedal zvoniti oni večer, ko smo šli v nepreglednih vrstah skozi ulice Fermoya.«

Te besede so naenkrat oživile v mojem spominu sliko, ki je že bila obledela in zabrisana, in ko sem se zopet domislil vsega prizora, sem se zdrznil začudenja in morda malce navdušenja.

»Bili smo blazni, blazni,« je dejal skesano, »in smo proklinjali vlado in duhovnika.«

»On ni tega zaslužil, moj dragi,« sem rekel in ga prijel za roko.

»Kaj? Ali mislite, da je bil upravičen odreči tako majhno čast umrlemu rodoljubu?«

»Morda ne. Jaz sem bil tedaj ravnotako brezumen kakor Vi —«

»Kaj vi? Saj vas ni bilo tam!« je vzkliknil začuden.

»Bil sem. Dobro se spominjam tistega mračnega marčevega večera. Mi mladi, nezreli dijaki smo bili

zbrani na terasi svojega zavoda. Spominjam se, kako smo z utripajočim srcem opazovali veliko, nemo korakajočo množico. Toda ko smo zagledali rumeno krsto, ki je zakrivala razmesarjeno telo ubogega Crowleya in ki se je nagibala semintja na ramah pogrebnikov, smo se popolnoma spozabili. Videli smo, ali vsaj zdelo se nam je, da vidimo krvavo truplo, raztrgano in razmesarjeno od angleških krogel. Nekateri izmed nas so jokali, nekateri so preklinjali, nekateri so hoteli vpričo duhovnika in škofa prelesti zid semenišča. Toda pozneje, ko smo stopili v razumna leta, sem slišal, da bi se dalo župnikovo ravnanje v tem slučaju vendar nekoliko opravičiti.«

»Morda,« je dejal neverno. Nato je po kratkem presledku nadaljeval:

»Hotel sem le nasproti temu omeniti, da sem vedno skrbno gojil v svojem srcu spomin na onega mladega kaplana, ki je več ali manj s smrtno nevarnostjo pokleknil ob umrlem Fenijanu in si svoje maziljene roke omadeževal — ne, pri živem Bogu!« je vzkliknil in se nenadno krepko vzdignil, zamahnil z desnico in zabliskal z očmi, »ne omadeževal, temveč posvetil s krvjo, ki je bila prelita za Irsko.«

Razvnel se je tako nepričakovano, da sem onemel in ga le opazoval — njegov blede obraz in slepečo bojaželjnost v očeh. Nato se je umiril in se zopet osvestil. Toda ta dogodek je zgovorno pripovedoval, kaj bi se nekaj bilo lahko zgodilo. S takimi čuvstvi in s takim navdušenjem bi ti moške iz leta sedeminšestdesetega naskočili tudi peklena vrata.

Nekaj trenutkov je molčal. Nato se je obrnil ter tako stisnil svojo desnico, da je iz nje izginila vsa kri, in rekel:

»Gospod župnik!«

»Da.«

»Priklenite svoj narod z železnimi verigami in jeklenimi vezmi nase. Gorje, gorje Irski, kadar duhovniki zapustijo ljudstvo!«

Zopet je umolknil, njegova velika pest je odnehala, punčice v očeh so se mu skrčile in videl sem, da se je iztreznil.

»Oprostite,« je rekel, pogladivši se z roko po čelu. »Kam sem zašel? Pripovedoval sem vam nekaj. Ah, da! Hotel sem reči, da me niso nikdar pustili samega, kjerkoli smo stali na straži, na hribih, v gorah ali v dolinah. Druge fante so pošiljali posamič in stali so samotno na straži v razdalji do ene milje. Jaz sem imel vedno tovariša, ki se me je držal kakor pijavka. K sreči so mi orožniki in vojaki tako mrzeli, da nisem tiste dni govoril z nobenim izmed njih. Ko bi me videli, da se sam razgovarjam z njimi, bi bilo po meni. In to je tista čudna poteza moje zgodovine. Mojega očeta niso niti za trenutek sumničili. Njemu so načelniki organizacije brezpogojno zaupali. Vedel je vse njihove skrivnosti. Menil sem, da zato, ker je bil tako molčeč in previden. Mogoče. Toda sedaj vem, da so sumničili samo mojo mater in mene, tako pomenljiva je Ircem beseda »kri«. Red Kasey se ni v javnem mnenju po poroki nič spremenil, kar zadeva njegovo čast in poštenje; pač pa je mene sodil svet po starših. Bil sem omadeževane krvi in tega ne bo irska domišljija nikoli prezrla.«

»Ah, nesmisel! Za to se že dolgo časa ne menimo več. Te stvari so sedaj pozabljene in pokopane.«

»Rad bi vam verjel, gospod župnik. Ali se spominjate, kako sem trepetal bojazni, da kdo ne zve mojega imena in moje zgodovine?«

»Prav dobro. Toda mislil sem in mislim še vedno, da je to nespametno. Dogodki slede sedaj tako naglo drug za drugim in časopisi nas zalagajo dannadan s toliko množico najzanimivejših novic, da se nič več ne mudimo v preteklosti.«

»Ne vem,« je odgovoril neverno. »Tu velja stari pregovor, ki ga lahko vsak čas porabijo proti meni: kar se v krvi zaredi, preide tudi v kosti. Ali ne?«

Ne pomagalo bi veliko, če bi mu skušal razpršiti te nespametne strahove. Molčal sem in on je nadaljeval:

»Najbolj čudno pa je bilo to, da je imel tudi moj oče to prazno vero in da me je tudi on sumničil. Dasi je zelo ljubil mojo mater, ji vendar ni zaupal svojih skrivnosti. Gospodinjstvo je popolnoma prepuščal njej, toda politične in druge skrivnosti je hranil zase. In dasi mislim — ne, dobro vem, da je tudi mene ljubil, ker sem mu bil tako podoben in zaradi moje velike moči in spretnosti, se mi vendar ni zaupal. Kadar sem ostro govoril o slabi irski vladi ali o angleški neznačajnosti, je on vedno molčal. Nikoli me ni izpodbujal. Znano mi je bilo, da ima nekje na gumnu skrito orožje — zaboj dobro namazanih pušk s krogli — toda kje je pravzaprav, sem vedel ravno tako malo kot vi.«

»Menim, da je ravnal popolnoma prav, če ni zaupal skrivnosti mladoletnemu dečku.«

»To ni bil vzrok. Zaupal mi je vsakovrstna opravila, samo o tem je molčal kot grob. Najbolj čudno pri vsem pa je bilo to, da mi ni nikdar niti z besedo, niti z dejanjem namignil, da sem omadeževanega rodu. Mislili si boste, da bi moral kako zvedeti. Pa ne. Kadar sem slišal, da kliče oče mater z imenom »Nodlag!« sem menil, da ji tako laska. To je bilo vse. In to veste, da so nas vzgajali strogo in natančno ločeno od staršev, tako da nisem mogel odkriti skrivnosti. Toda čudim se, da mi ni noben izmed sošolcev v jezi ali iz nerodnosti nikdar ničesar omenil o tem. Morda so se me bali zaradi moje velike moči in srčnosti, morda pa je to bila rahločutnost, ki jo tako često opazamo pri naših ljudeh in ki jim je branila, da bi se norčevali iz mene zaradi tako strašnega neizbrisnega rodnega madeža.

Bilo je skoro smešno, toda krutosmešno, da sem vedno tako sovražil prokleti zarod ovadnikov. Ravno tedaj so se vršile v Corku obravnave proti obtožencem, ki so se udeležili upora leta sedeminšestdesetega, in moje odkritosrčno zaničevanje državnih pravdnikov, zlasti »škorpijona Sullivana«, ni bilo nič v primeri z mojim sovraštvom, do podlih ovadnikov, ki so pričali zoper svoje tovariše. Sedaj se z nasmehom spominjam, kako sem divjal in besnel. Toda moji to-

variši so le poslušali in molčali. Nazival sem jih belo-oblečene bojazljivce, ker niso plamтели kakor jaz. Niso mi zamerili. Le smehljali so se. Tolažil sem se z mislijo, da sem edini pravi rodoljub na Irskem.«

»Precej splošna zmota,« sem mu segel v besedo, »ki ni razširjena samo pri plamteči, strastni mladini, temveč v vsaki starosti in vsakem stanu. Če ni morda ravno preveč ponižna, pa vsaj ni neplemenita. Pri-povedujte dalje.«

»Ne,« je dejal s pomenljivim nasmehom, »celo Sam misli, da je on zadnji potomec iz rodu Emmeta in Wolfe Tonea.«

»Sam ima še neko drugo lastnost,« sem dejal. Bil sem vesel te male medigre. »Zadnji večer, ko sem bil tukaj, sem ga zasačil, ko je prisluškoval pri ključavnici.«

Amerikanec se je zelo jezil, pa kaj je hotel? Sam bo ostal Sam do sodnjega dne. Večkrat je brez uspeha poskušal udeleževati se najinih pogovorov. Nekoliko-krat je potrkal na vrata in vprašal:

»Ali ste zvonili, gospod?«

Včasi se je tudi spomnil:

»Ali potrebujete tople vode, gospod?«

To vprašanje sem mu zameril, ker je bilo skrito očitjanje.

Večkrat je ljubeče in skrbno opomnil Ameri-kanca, da »bo sedaj treba vzeti zdravila.«

Toda zadnji večer, ko sem odhajal, bi se bil skoro spoteknil ob njem. Klečal je na tleh pred vrati, uho ob ključavnici, a je v trenutku skočil na noge in kazal steklenico z zdravilom in kozarec, ki ga je zaradi varnosti prinesel s seboj.

Ostro sem ga pogledal, toda on je ostal miren in je samo otiral kozarec s prtičem. Bil sem zares jezen.

»Sam!«

»Prosim, gospod župnik.«

»Sam,« sem dejal, »vi ste dober in pobožen mož in precej trezen, razen če se napijete tiste »limonade«, ki vam škoduje.«

»Zdravnik mi je rekel, gospod župnik —,« je hotel odgovoriti, toda jaz sem mu segel v besedo.

»Že vem, že vem vse to; vi imate »slab želodec« itd. itd. Ampak tole sem vam hotel povedati: Katekizem pravi, da moramo vedno moliti, in jaz opažam, da se skušate ravnati po tem svetu. Toda kadar vam pridejo zopet želje po molitvi, tedaj bi vam priporočil, da si poiščete kak drug prostor v hotelu, ne ravno tukaj pred vrati —«

»Na častno besedo, pripognil sem se samo —«

»Prav, prav. Toda vedite, če rečem le eno besedo amerikanskemu gospodu —«

»Saj tega ne boste storili takemu revežu, kot sem jaz, gospod župnik,« je prosil. »Bog mi je priča —«

»Pssst! Nič več se ne rotite. Toda malo manj molitve in miren jezik bi vam nič ne škodoval, Sam.«

Slišal sem namreč bil, da je raznesel po župniji vest, da dela Amerikanec veliko spoved in da mora imeti »vražje mnogo grehov«, kajti spoved se vleče že tri tedne in se bo najbrže nadaljevala še štiri tedne.

A povrniti se moram zopet k povesti, ki me je sedaj začela zelo zanimati.

XXI. poglavje.

Neogibno.

»Imel sem dva prijatelja, ki sta žarko sijala v moja mlada leta, ne da bi mi obenem razsvetljevala zgodovine moje preteklosti. Eden je bil živ, drugi mrtev. Donal Connors je bil zaupen in poseben prijatelj naše male družine. Medtem ko so drugi postopachi hodili v kovačnico na pogovor ali po opravkih, se je on redkokdaj mudil tam dalj časa, pač pa je večkrat prihajal v hišo, kjer je bil vedno iz srca pozdravljen. Zapazil sem, dasi mi ni nihče ničesar povedal, da ga veže neka skrivna vez iz prejšnjega časa z našo družino, kajti obnašal se je zaupljivo, česar se je vsakdo drugi ogibal. Prihajal je v kuhinjo in odhajal kakor član družine in zapazil sem, da je bil on edini človek, ki sta ga oče in mati v vseh važnih zadevah izpraševala za svet. O tragediji, ki se je odigrala na Glenanaaru pred dvajsetimi leti, sem temno slišal kakor o kaki stari bajki. Toda v kaki zvezi je moja mati z njo, to so mi skrbno prikrili in jaz sem bil preponosen ali preboječ, da bi izpraševal. Niti oče, niti mati, niti jaz nismo nikoli obiskali samotne hiše tam v globokem sedlu med gorami. Donalovo ženo sem osebno seveda poznal in reči moram, da ni bila posebno prikupljiva. Toda ona ni z nami nikoli govorila in tudi mi ne z njo. Edini Donal mi je kazal svoje prijateljstvo s tem, da me je svaril pred preočitnim rodoljubjem. Včasih se je smehljaje ponorčeval iz mojih navdušenih govorov o Irski ali pa me prikrito posvaril.

»Če ne boš pri miru, fant, verjemi mi, da boš lepega dne dobil konopno ovratnico ali pojdeš družino delat jetnikom v Botanyjskem zalivu.«

Na te besede sem jaz odgovarjal z žarečim poglodom:

Veliko lepši grob je ali ječa,
kjer domu zvesto plameni srce,
kot je trofeja slavnih zmag, blesteča
na razvalinah tuje svobode.

„Še nikomur nisem do sedaj zaupal, če je znal navajati pesnike,“ je odgovarjal Donal. „Sablja se ne suče z jezikom.“

„Kaj pa je potem z Emmetovimi in Meagherjevimi pesmimi?“ sem vprašal jaz. „Ali niso njihove plameneče besede vžgale onega rodoljubnega ognja v prsih mladih Ircev?“

„Da! Toda Emmet in Meagher sta prej sama marsikaj storila, preden sta mislila, da imata pravico pozivati druge, naj ju posnemajo.“

In jaz, ki nisem drugega storil, razen da sem nabrusil eno ost, sem obmolknil.

On je najbrže govoril tudi z mojo materjo, naj me nekoliko kroti. Kajti posvarila me je na svoj nežni način, naj previdno govorim in naj ne pozabim, da so kričachi vedno več ali manj sumljivi.

„Sumljivi?“ sem vzkliknil. „Kdo bi mogel mene sumničiti? Ali ne vidi ves svet mojega življenja in kdo bi mogel pokazati na kom izmed naših kak madež?“

Nato je njen blede obraz zardeval, a jaz seveda nisem mogel razumeti, zakaj. Tako slepa je mladina, tako srečno slepa. Bila je hudobna roka, ki mi je strgala prevezo z oči.

Moj drugi prijatelj je bil mrtev. Vsako nedeljo, ko smo se vračali od maše, smo morali iti zraven starega pokopališča v Templeroanu. Dobro se spominjam, kako sem, držeč mater za roko, zavil s ceste in stopil skozi železno ograjo v senco dreves. Mnogokrat sem si klical v spomin to sliko, ko sem bil daleč v tujini — staro, podrto opatijo, preraslo z bršljanom, mahovite, vegaste nagrobne spomenike, velike, rjave lišaje na zidovju — vse tako starodavno in častitljivo. Morda se spominjate, gospod župnik, samotnega groba

ravno sredi stranske ladje v stari cerkvi? Kamen se je sedaj nagnil in napis je težko brati, toda v mojih otroških in mladeniških letih je bila plošča še nova in je nosila napis: „Posvečeno spominu Edmonda Connorsa“ ter dan smrti in starost. To je tedaj bilo sveetišče, kjer sva moja mati in jaz, odkar se spominjam, vsako nedeljo klečala in molila. Tu sem moral ponavljati za materjo litanije za umrle, besedo za besedo, in nato poljubiti travo, ki je prerastla grob, ter ime na kamenu. Nato sva šla skupaj domov. Nikoli nisem izpraševal, dokler nisem popolnoma odrastel. Tedaj sem izvedel, da je ta starec žrtvoval svoje življenje za mojo mater, več me pa ni zanimalo, dokler nisem izvedel vsega.

Medtem sem pa rasel in postajal od dne do dne močnejši in urnejši. Okusa svežega ali, kakor so ga imenovali, „mesniškega“ mesa nisem poznal. Samo ob nedeljah smo dobili kos slanine ter o Božiču in Veliki noči kuretino. Če nismo imeli gosta, nam je bila vsakdanja hrana mleko, domač kruh ter krompir in od tega sem postal močan kakor velikan.

V kratkem se je pleglo razburjenje, ki so ga povzročili Fenijani, in z njim tudi precejšnji del naše mladeniške navdušenosti. Nato so se začele keltske igre in tu sem se odlikoval tako, da sem postal načelnik našega kluba za tekmo z žogo in zaslovel v polovici dežele.«

»Res je!« sem vzkliknil. »Če se o kom pojejo balade, tedaj je njegova slava splošna in gotova.«

»Da, če je kaj na njej,« je odgovoril. »Pa ne vem, ali bi ne bilo zame bolje, da sem ostal tedaj neznan, kakor želim sedaj biti.«

»Menim, da to ni moško. Vsakdo mora brez bojazni in brez upanja na plačilo dati svetu, kar je najboljšega v njem.«

»Tega nisem mogel nikoli razumeti. Ne razvidim, zakaj bi človek ne ohranil sebi in zase, kar ima velikega in dobrega.«

»Zato ker je veleumu plačilo delo samo in nima pravice še drugega iskati.«

Utihi je in premišljeval o tej čudni trditvi. Slednjič je dejal:

»Ne razumem. Vem samo to, da sem se z vso dušo vrgel v boj, in tu se mi je odkrila moja preteklost in tu sem doživel veliko razočaranje svojega življenja.«

Obmolknil je, da se domisli dogodkov iz svojega življenja in dozove podrobnosti iz svoje preteklosti. Nato je nadaljeval:

»Tega vi seve ne morete razumeti, toda zaljubljen sem se kakor vsi drugi fantje do ušes. Sedaj se ne morem več spomniti, kje in kako sva se sešla, pa menim, da je bilo domov grede z velike tekme, kjer so me kot zmagavca ovenčali z lovorjem. To me je prikupilo dekletom in takrat sem menda prvič zagledal tisti obraz, ki me je zasledoval četrto stoletja in zaradi katerega sem prepotoval tritisoč milj na suhem in tritisoč milj na morju, da ga še enkrat vidim in postanem za vedno srečen ali nesrečen. Pa naj sva se prvič videla kjerkoli, kesneje sva se često shajala pri velikem, košatem glogu, ki stoji tam doli ob cesti, kjer loči borov nasad goljavo od obdelane zemlje. Nekolikokrat sem ga že šel pogledat, odkar sem se vrnil domov. Zdi se, da ga je strela ožgala, ali pa so ga oklestili, kajti sedaj ni niti polovico tako velik kakor tisto drevo, ki sem ga tako dobro poznal.

Najino ljubezen so seveda gledali postrani. To je bilo neogibno. Jaz sem bil samo kovač, ona pa je bila hči ponosnega, neodvisnega očeta, ki je videl svojega otroka kot ženo ob strani, kakor se je rad izražal, »nej enakega moža«. Toda ona, ubogo dekle, je bila zvesta kot jeklo. Ko sem slišal, kaj pravi njen oče, sem ji svetoval, naj me pozabi; toda o tem ni hotela ničesar slišati. Tedaj sem stopil pred njega. Sešla sva se neke nedelje, ko sva se vračala od maše. Prej nisva še nikoli govorila. Če bi bil kaj izkušen, bi ga tudi tedaj ne bil nagovoril.

»Oprostite,« sem rekel. »Kakor sem slišal, niste zadovoljni s tem, da se shajam z Noro.«

Vsega me je premeril in dejal:

»Kdo pa ste vi, za zlodja?«

„Jaz sem Terence Kasey, sin Redmonda Kaseya, kovač v Glenanaaru, in tako pošten kakor vi.“

Onemel je besnosti.

Ko se je pomiril, je rekel, kakor bi preudarjal:

„Ne poznam vas, mladi mož, toda to vem: Če bo kdo izmed mojih otrok imel kakorkoli opraviti z vašo družino, ga prekolnem na večne čase.“

„Res je sicer, da sem samo rokodelec,“ sem odgovoril, „toda zanjo bom mogel vedno ravnotako dobro skrbeti kakor kak propal najemnik.“

To ga je zadelo, kajti nekateri ljudje so govorili, dasi je slovel kot bogataš, da preveč razsiplje in da je v dolgeh.

„Pošten rokodelec,“ je dejal, „je ravnotoliko vreden kakor vsakdo drugi. Ničesar ne očitam vašemu poklicu, temveč vam samim. Ne bilo bi mi hujše, da se moja hči omoži za samega zlodja, kot za koga iz vaše družine.“

„Ali je to vaša zadnja beseda?“ sem vprašal začuden, da prigovarja moji družini.

„Zadnja beseda, pa ne zadnje dejanje, kakor boste imeli priliko spoznati, ako ne odnehate.“

Ta večer sem se sešel z Noro.

„Moji družini prigovarja tvoj oče,“ sem dejal, „ne meni. Kaj mu ni vseč na moji družini, ne vem. Nič se nam ni treba sramovati pred sosedi. Vsaj jaz nisem do sedaj še slišal slabe besede o nas. Ali si ti?“

Ona je povabila glavo in molčala.

„Če tudi ti misliš tako kakor tvoj oče, Norah, tedaj se ločiva. Če se ti zdi, da se ponižuješ, ako se omožiš zame, naj se stvar v imenu božjem konča. Ločila se bova kot prijatelja.“

Dvignila je roko. Ah, kako dobro se spominjam tega. Zvestejše ženske Bog do sedaj še ni ustvaril.

„Ted,“ je dejala, „obljubila sem ti, da bom tvoja. Če me ti ne zavržeš, je ni sile na zemlji, ki bi naju mogla ločiti.“

Vrezal sem si to obliubo v srce in sem jo še potrdil z veliko prisego. Ah, gospod župnik, ne čudite se, da sem preplul ocean, da jo vidim še enkrat.

Tiste noči in neke druge noči nisem mogel nikoli pozabiti. A tedaj nisem slutil, kako naglo bo prišlo razkritje in kako strašna bo ločitev, ki se je nama zdela nemogoča.

O tem seve nisem govoril doma nobene besede. Mladi ljudje so plašni v teh stvareh in vrhutega res nisem vedel, kaj bi rekli starši na to. Namerjal sem zapustiti očetovo hišo, kadar se oženim, in začeti s kovačijo tam doli v Wallstownu ali kje v obližju, kjer sem menil, da bom imel dosti dela, ne da bi škodoval očetovemu zaslužku. Moj oče in mati sta najbrže slišala kaj o tem, a nista ničesar omenila. Oče je bil irske krvi, jaz tudi, in zato je menil, da bo pametneje, če ne začne govoriti o sitnih stvareh, dokler ne pride čas. In to je bilo popolnoma prav. Toda mati me je nekako čudno, nenavadno pogledovala, zavzdihnila in se potem obračala proč.«

XX'I. poglavje.

Razkritja.

»Dasi se je po uporu leta sedeminšestdesetega navdušenje v ljudstvu več ali manj polehlo, so se moja čuvstva še bolj razvnela. Z vso nepremišljenostjo mladine sem prosto govoril o onih političnih zadevah, o katerih je najbolje molčati. Pa kaj to! Bral sem irsko zgodovino, zlasti Mitchellovo, in kri mi je vzkipela.

Irsko in Irsko in Irsko mi je bilo vedno v mislih, kadar sem bedel, in v sanjah, kadar sem spal. Kako sem besnel proti njegovim zatiravcem in kako sem hlepel po maščevanju! Toda vso svojo strast sem hranil za njegove izdajavce, od McMurrrougha skozi vso našo temno zgodovino, in pri besedi 'izdajavec', 'ovadnik' sem bil skoro kakor obseden. Doma so me že zdavnaj nehali opominjati.

Neko nedeljo zvečer smo imeli hudo borbo, veliko preizkušnjo moči v tekmi med župnijami Glenroe in Ardpatrik v grofiji Limerick in Kildorrery v grofiji Cork. Jaz nisem pripadal v nobeno izmed teh župnij, toda Kildorreryjani so me naprosili, da jim pomorem, in od nasprotne strani ni nihče ugovarjal. Bil je krasen večer; vsa okolica je bila zbrana, nam je kipela kri in borili smo se za zmago kot demoni. Na obeh straneh je bilo vse tako napeto, da so pričakovali velikega pretepa; to bi se bilo skoro tudi zgodilo in jaz sem bil nedolžen povod. Po mnogih brezuspešnih poizkusih se mi je posrečilo pognati žogo v obližje znamenja in zavihtel sem svoj lopar krog glave, da ji dam zadnji udarec. To mi je uspelo in tako smo zmagali, toda obenem sem udaril z loparjem zadaj nekega mladeniča po ustih in mu izbil sprednje zobe. Bil sem tako razburjen, da se nisem

ozrl, dokler nisem zapazil, da je žoga zletela skozi drogove. Tedaj sem se obrnil. Fant je bil izpljunil svoje krvave zobe in mnogo ljudi se je nabralo krog njega. Takoj so me obdolžili, da sem to storil nalašč, in vi veste, kako se v irski množici razvnamejo strasti. Jaz sem se branil in obžaloval. Toda nje je peklo, da so podlegli, vrhutega se jim je smilil tovariš, tako da jih ni bilo moči potolažiti. Vedno bolj so se razburjali, dokler ni slednjič eden jezno stopil k meni in me udaril, zanašajoč se na njihovo pomoč, ter dejal:

„Nalašč ste to storili, gospod! Videl sem, kako ste ga udarili, vi ovadniško seme!“

Lopar mi je padel iz rok, kakor bi me bila strela zadela. Kildorreryjani, ki so se bili zbrali okrog mene, ker so mislili, da morajo braniti svojega junaka, so se splazili drug za drugim proč. Brez besede sem oblekel suknjo in odšel z bojišča. Gospod župnik, včasih se človeku zazdi v življenju, kakor bi se vse podiralo, kakor bi si bila enaka dan in noč, življenje in smrt, nebesa in pekel. Tako mi je bilo tedaj. Nenadoma se je zabliskal blisk, ki je razsvetlil vso preteklost in zatemnil vso prihodnost mojega življenja.«

Utihnili so, da se umiri, in čim večkrat je ponehaval v svojem pripovedovanju, tem bolj se mi je priliubljaj.

»Prehodil sem že dvoje polj proti domu, ko se me je vsled ponižanja polotila taka strast, da sem ves trepetal. Bil sem prepričan, da je nekaj resnice na tem lopovskem očitaniu. Toda nato mi je šinila misel: kaj, če se je zlegal? Zdirjal sem nazaj. Ljudje so se bili deloma že razšli, toda ko so fantje zapazili, da se vračam tako razburjen, so se začeli zbirati v gruclah in so obkrožili ranjenega tovariša, ki je še vedno pljuval kri, in njegovega branivca. Približal sem se in moj obraz je moral biti strašen, kajti umeknili so se mi. Udril sem v sredo mednje in dejal ti-stemu, ki me je udaril:

„Grogan, prej ste me strahopetno udarili. Zato se nisem zmenil. Toda ravno tedaj ste mi nekaj rekli, za kar se menim. Ali morete to dokazati?“

„Pojdite, Kasey, s svojimi prijatelji domov,“ je odgovoril. „in ne govorimo več o tem.“

„Pri živem Bogu!“ sem vzkliknil v strašni jezi, „ali mi boste sedaj tukajle dokazali, kar ste rekli, ali Vam potlačim laž v goltanec.“

„Domov pojdite, Vam pravim,“ je rekel malo preplašen. „Dosti ste že storili.“

„Vi ste strahopetnež in lopov, ki si ne upa niti preklicati, niti dokazati svojih besed. Priznajte tedaj, da ste se zlegali!“

„Pustite to, Kasey, Vam pravim,“ je odgovoril. „Pozabite prenagljeno besedo, ki sem jo v strasti izpregovoril.“

„Pozabil bi, toda to je bilo več kot prenagljena beseda. Govorite sedaj in se ne izvijajte! Recite, da ste se zlegali, ko ste rekli, da sem ovadniško seme!“

„Tega ne morem reči,“ je dejal, povsesivši glavo.

„Torej je res?“ sem vprašal.

On je molčal.

„Poidi sem, lopov!“ sem zakričal in ga ves iz sebe pograbil za ovratnik. „Prekliči, kar si legal, ali bom, pri Bogu, jaz poskrbel, da boš snedel besedo.“

Poizkušal se mi je izviti, a držal sem ga z železno močjo. Nekaj fantov mu je hotelo pomagati, toda jaz sem jih porinil na stran. Tedaj se je močno ustrašil in izpregovoril:

„Vi ste priče, fantje, da me sili, naj storim, česar nočem storiti.“

„Hočem samo, da poveš resnico in osramotiš zlodja,“ sem zavpil.

„Tedaj bom osramotil Vas, Terence Kasey,“ je odgovoril. „Ravnotako dobro veste kakor jaz, da je bila Vaša mati hči ovadnika Dalyja.“

„To je peklena laž, ti lopov,“ sem dejal stisnivši zobe. „Prekliči to besedo, ali ti potolčem obraz, da te niti mati ne bo poznala.“

„Izpustite ga, Kasey,“ se je vmešal neki starec. „Fant je le povedal, kar ve pri nas vsakdo.“

„Ali Vi veste?“ sem vprašal.

„Jaz in vsakdo drugi.“

„Tedaj se me Bog usmili!“ sem rekel, dvignivši obraz k nebu. „To sem sedaj slišal prvič.“

Ko sem odhajal, se mi je množica, ki je razumela moja čuvstva, nekako sočutno in spoštljivo umeknila. Oni so težko pojмили, kako mi je mogla ta strašna skrivnost ostati tako dolgo neznana. Toda očitno so verjeli v mojo odkritosrčnost in me pomilovali zaradi tega strašnega razkritja.

Meni pa je množica strašnih misli, spominov, slutenj, čuvstev zabrisala vsako sled razuma in pameti. — Bil sem skoro blazen, če blaznost obstoji v tem, da človek ne more več brzdati svojih predstav in čuvstev. To noč se nisem vrnil domov; mirno sem sklenil, da ne bom nikoli več spal pod ono streho. Hodil sem po gorah, išoč posebnega zapuščenega in divjega kraja, kakor ni menda še nihče stopil razen divje koze. Tu sem taval okrog vso to strašno noč in vedno so me preganjale vsakovrstne ponižujoče in sramotne misli. Če sem kdaj za trenutek počil na rdečem kamenu ali na kupu vresja, sem takoj zopet vstal. V takih mrzličnih mislih, ki so mi razburjale možgane do blaznosti, ni bilo mogoče sedeti ali postajati. Najhujša in najmučnejša misel je bila ta, da sem vsa ta leta, ko sem divje obsojal tiste ljudi, katerih kri se je pretakala v mojih lastnih žilah, sramotil in poniževal samega sebe. Sedaj sem se z neizrečno bridkostjo spominjal onega nasmeha, s katerim so se nasmehnili vsi poslušavci, kadar sem bil nenavadno silen v svojem domoljubju. Kako so me morali ti ljudje, ki so poznali mojo skrivnost, zaničevati! Za kakega hinavca so me morali smatrati! Toda to ni bilo najhujše. Najhujše je bilo, da sem začel svojo dobro mater, ki sem jo tako ljubil, da sem jo skoro oboževal, zaničevati in sovražiti. Dolgo sem se boril proti temu peklenskemu čuvstvu. Izkušal sem se spomniti vseh malih znakov materine skrbi, ki so priklenili mojo dušo tako tesno nanjo, da bi vesel žrtvoval svoje življenje, če bi ji s tem mogel dokazati svojo vdanost in ljubezen. Toda zopet sem se domislil besed „Dalyjeva hči“, „Dalyjeva hči“ in njihovega pomena ter vsega grdega, kar je z

njimi v zvezi, in naj sem delal karkoli, zadušiti nisem mogel v sebi zaničevanja in sovraštva do nje, ki je izšla iz najpodlejšega in najslabšega rodu. Vse to se mi je zdelo takrat in se mi zdi sedaj sama napekost; toda Vi veste, kako so nas vzgojili in kako krepko se ukoreninijo take tradicije v irski domišljiji. Omadeževana kri, podedovana sramota je strašna dediščina pri ljudstvu, ki pripisuje tem rečem največjo važnost. In ta beseda, ki sem jo slišal skoro pred petindvajsetimi leti na polju pri Kildorreryju, 'ovadniško seme', me je zasledovala vse življenje in me bo spremljala vse žive dni.«

Zopet je obmolknil in jaz ga nisem motil. Popolnoma sem ga razumel. Izguba pravic v kaki orientalski kasti ni bila nič v primeri z njegovo dedno sramoto, ki jo je tako bridko občutil.

»Spominjajte se, kako skrbno sem tukaj prikri-val svoje ime. Vi ste mislili, da je to nespametno, jaz ne.«

»Menim, da se je ljudstvo sedaj vsled bolj prosvetljenih razmer in boljše vzgoje oprostilo mnogih teh starih predsodkov. Vsaj v navadnem življenju se ne sliši nič več o njih.«

»Jaz sem bil že v moških letih, ko sem slišal o sramoti svoje matere. Tedaj pa me je zadelo kakor strela iz jasnega.«

»To je sicer res, toda če Vam toliko let niso zalučili teh grdih stvari v obraz, to priča o razumnijšem in bolj krščanskem mišljenju.«

»Prav, toda ali mi boste verjeli, da me je ta nesreča spremljala preko oceana in mi zagrenila vse življenje?«

»Ni mogoče!« sem vzkliknil.

»Res. Samo Vi, gospod župnik, in še nekdo se ni zdrznil pred menoj, ko je slišal mojo skrivnost. In kdo bi se čudil, da sem prišel preko morja in kopnega, da njo poiščem, in če ne bom imel miru, dokler je ne najdem, ako k sreči še živi?«

»Ali je to ono dekle, o kateri ste pripovedovali, da Vam je oče ni hotel dati za ženo?«

»Da. In spomin na njene besede me ni najmanj bolel tisto noč pod zvezdami, ko sem se domislil, kaj pomenijo. Toda končati moram svojo povest, če Vas ne nadlegujem.«

»Nikakor ne, dragi,« sem mu odgovoril. »Vaša povest me globoko zanima. Nikoli bi si ne bil mislil, da bi ta mali mirni kraj doživel tak roman in tako tragedijo.«

»Naslednje jutro sem tedaj prišel s hribov domov,« je nadaljeval, »stopil v kovačnico, brez besede slekel sukno in si nadel predpasnik. Z očetom sva molče krepko delala, ko je ravno opoldne vstopil Donal Connors. Rekel je: ‚Slišal sem, da bi se bili včeraj pri tekmi skoro stepli, Ted. Kdo je zmagal?‘

‚Mi,‘ sem mu odgovoril hladno in delal naprej.

Čez nekaj trenutkov je vprašal oče:

‚O kakem pretepu govori Donal?‘

Jaz nisem odgovoril, temveč delal dalje.

Malo pozneje je zopet dejal:

‚To mora biti velika skrivnost, če ne moreš odgovoriti na vljudno vprašanje svojega očeta.‘

Vrgel sem kladivo iz rok, stopil predenj in rekel s slabo prikritim gnevom:

‚Naj Vas jaz nekaj drugega vprašam! Kak zlodej Vas je obsedel, da ste se oženili s hčerjo ovadnika?‘«

XXIII. poglavje.

Slovo.

»Oče ni nič odgovoril, čeprav sem opazil, da mu je obraz prepadel in obledel, in čeprav sem pričakoval, da zbesni. Toda ravno za menoj je jezno rekel hripav glas, po katerem sem spoznal Donala Connorsa.

„Zato ker je bil boljši in poštenjši mož kakor ti, ti ničvredni potepuh!“

Hitro sem se obrnil in zagledal, — ah, moj Bog, tega nikoli ne pozabim! — ne Donala Connorsa, dasi je stal komaj vatel od mene, ne kaj drugega na božjem svetu, temveč prebledeli obraz in strmeče oči svoje matere. Vstopila je bila z Donalom, da nas pokliče k obedu, in slišala moje žaljivo vprašanje. Rekla ni ničesar, temveč me samo gledala z neizrečno bolestjo in jaz bi se bil najrajši sramu pogreznil v pekel. In vendar — dasi sem se samemu sebi studil, njej nisem mogel odpustiti sramote, ki nam jo je nakopala, nisem ji mogel odpustiti, sramotnega madeža, ki ga je podedovala. Čujte! Če bi bila moralno propala ženska in se po poročnem blagoslovu dvignila k novemu, poštenemu življenju, bi ji bil to lahko odpustil. Toda tu je bila kri oskrunjena in zato sem sovražil njo ravnotako kakor sebe.

„Pojdite jest,“ je dejala in se vrnila v hišo.

Odšel sem naravnost v svojo spalnico in začel spravljati tisto drobnjad, ki sem jo imel. Še tedaj mi je šepetal moj dobri angel: Pojdi dol in objemi kolena svoje matere in jo prosi odpuščanja in sprejmi njen poljub miru. Toda zlodej mi je šepetal: Dalyjeva hči! Dalyjeva hči! in jaz sem ga poslušal. Pobral sem svojo revno

culo in odšel proti vratom. Za trenutek sem zagledal oba moža, sedeča pri obedu, belo pregrnjeno mizo, velik kup krompirja, rdeče suho meso, zelje in skledo juhe. Mati je stala pri vratih. Rekla je mirno:

„Kam greš, Ted? Ali ne pojdeš kosit?“

Jaz nisem ničesar odgovoril, temveč sem šel naravnost proti vratom. Oče je zavpil v sobi:

„Pojdi noter, Nodlag, in pusti potepuha, naj ga vzame zlodej!“

Moja mati se je umeknila in jaz sem odšel. Ko sem prehodil kakih sto korakov po cesti, sem se obrnil, da še enkrat pogledam rodni dom. Ona je stala zopet med vrati in je iztegnila roke proti meni, ko me je zagledala. Jaz sem se obrnil. «

Tu so ubogega moža začele dušiti solze in obmolknil je za nekaj trenutkov. Ko se mu je glas zopet umiril, je nadaljeval:

»Naj govore o pijanstvu, kolikor hočejo, in Bog je priča, da je res grda reč, toda nekaj je še huje. Najhujše zlo, ki more obvladati človeško srce, je napuh. In vendar pogledjte, kako se pletejo stvari! Zadnji pogled moje matere in moj lastni greh je bila tudi moja rešitev. Vi veste, gospod župnik, da sliši človek v svetu mnogo čudnih stvari, ki jih ni na Irskem nikoli slišal. Mnogokrat sem čul med rudokopi v Nevadi, po gostilnah v Kaliforniji, v sirovih kolibah ameriškega Skalnatga gorovja marsikatero besedo zoper Boga in vero od ljudi, ki so že oboje zavrgli. In te stvari se rade primejo človeka. Toda spomin na moj greh in na trpeči obraz moje matere so pregnale izkušnjava in prosil sem Boga, naj mi ohrani vero v Sebe in Svoj veliki svet onstran groba vsaj zato, da morem pasti na kolena in doseči odpustanje svojega velikega greha. Nikoli več je nisem videl. Slišal sem daleč v tujini, da je po mojem odhodu umrla in da so jo pokopali zraven starca, ki ji je bil prijatelj do smrti. Tja sem najprej romal, ko sem se vrnil na Irsko. Tam sem pokleknil in molil, kot nisem molil še nikoli prej. V srce

se mi je zajedla tako strašna bolečina, da sem bridkosti pulil travo z njenega groba in glasno jokal. Kaj takega boste komaj verjeli hladnemu, treznemu Amerikancu. Toda v človeškem srcu so vroči vrelci, ki ne privro na površje, dokler jih ne navrta bolest in kesanje.

Ko sem tisto popoldne zapustil za vedno svoj dom, sem se čutil samega na širnem svetu. Po vsem, kar se je zgodilo prejšnji dan pri tekmi in kar sem potem izvedel doma, sem se prepričal, da je bila moja skrivnost znana vsemu svetu in da ne smem več stopiti pred svoje tovariše iz mladeniških in moških let. Sklenil sem bil izpremeniti svoje ime, pa sem se potem spomnil, da je ime mojega očeta čisto in sem se odločil, da ga obdržim in odidem v novi svet ter tam najdem srečo ali poginem kakor mnogi moji rojaki.

Samo en obraz sem še hotel videti, preden odidem, eno roko stisniti in jo potem izpustiti za vedno, ko ji nisem mogel ponuditi svoje. Sporočil sem ji in prišla je na najin stari prostor pod glogom. Bil je eden izmed tistih pomladanjih ali zgodnje-poletnih večerov, ki si jih zapomnite za vselej, zlasti, če so v zvezi s kakim tragičnim ali pretresljivim dogodkom iz vašega življenja. Ona je z naglim ženskim nagonom takoj spoznala, da se je zgodilo nekaj važnega. Moja cula obleke in težka palica ji je to potrjevala. A rekla ni ničesar. Čakala je, da jaz izpregovorim. Dejal sem ji naravnost:

„Prišel sem, Norah, da ti rečem zbogom in za vedno!“

Oči so se ji napolnile s solzami:

„Ali si kaj slišal?“

Pritrdil sem in nadaljeval:

„Ni bilo lepo od tebe, Norah, da mi tega nisi povedala vsa ta leta.“

Pogledala me je in rekla:

„Ni bilo lepo? Mislila sem, da je dosti, če sem te pripravljena vzeti pred vsem svetom, naj se zgodi karkoli?“

O moje zlato dekle!

„Tedad si vedno vedela za strašni madež moje krvi?“ sem vprašal.

„Vedela sem o tvojih starših, o tebi pa nič drugega, kot —“

„In si bila vkljub temu in vkljub nasprotovanju svojih staršev in sorodnikov pripravljena vzeti me pred vsem svetom, ki bi te bil za to zaničeval?“

„Da,“ je odgovorila skromno, toda odločno.

„Norah!“ sem vzkliknil, „tedaj bi bil jaz najgrši človek na tem božjem svetu, če bi izrabil tvojo ljubezen in vdanost za to, da ti nakopljem sramoto in gorjel“

„Torej me misliš zapustiti, Terence Kasey?“

„Da,“ sem odgovoril. „Naj ti ne ponavljam tistega, kar že veš, da na nikogar na zemlji ne mislim toliko kot nate in da bi nobene druge ne vzel, ako bi bil prost, če bi bila tudi kraljica Anglije. Toda kako bi mogel izrabiti tvojo ljubezen, da te osramotim pred svetom?“

„Ti odideš?“

„Da.“

„Kam pojdeš?“

„V Ameriko.“

„Kaj vedo v Ameriki o tebi ali meni?“ je vprašala. Pojdiva skupaj kot mož in žena vkljub vsemu svetu. In kdo se bo brigal v Ameriki za tvojo zgodovino?“

Gledala me je, ko je govorila. To je bila največja izkušnjava mojega življenja. Govorila je resnico, a bridka resnica je bila tudi, da nihče, in zlasti Irec, ne prereže nikoli popolnoma vezi, ki ga vežejo na rodno zemljo. In če bi tudi ona ali jaz tam ne nosila sramotnega imena, bi padla sramota in še hujše zaničevanje na tiste, ki bi jih ona zapustila tukaj. Hitro sem se odločil.

„S tem ni nič, Norah. Tvoji ljudje bodo mislili, da sem sramotno ravnal s teboj in z njimi. Nikoli ne bodo odpustili meni in nikoli ne bodo odpustili tebi.“

„Jaz sem pripravljena nositi sramoto, če si tudi ti pripravljen.“

„Ne menim se za svojo sramoto, toda od tebe in tvojih ne morem zahtevati, da jo tudi vi prevzamete.“

„Sedaj se ti ne smem več vsiljevati,“ je rekla. „Zbogom, Terence Kasey!“

„Zbogom, Norah! Prosta si, kakor bi si ne bila dala roke in besede. Toda ali mi boš nekaj obljubila?“

„Kaj?“

„Prosim te, pojdi in poglej včasih k moji materi in misli name, kadar bom daleč. Morda — a na to ni vredno misliti! Poglej včasih k njej, Norah, in ji sporoči, ali ji boš sporočila, Norah? Ali ji boš sporočila?“

„Kaj naj ji sporočim?“

„Prosim te, sporoči ji,“ sem zajecal, „sporoči ji —“

Tu sem utihnil in za ves svet bi ne bil mogel nadaljevati.

„I'edaj zbogom in Bog te blagoslovi!“

Obrnil sem se, ji podal roko, jo naglo izpustil in odšel.

Komaj sem stopil nekaj korakov, je zaklicala za menoj:

„Ted!“

Obrnil sem se in jo pogledal. Stala je v svoji nedeljski obleki tam pod cvetočim glogom in polna luč zahajajočega solnca se ji je razlivala po obrazu in laseh. Roke je bila sklenila in povsila. Nisem si je upal dalje gledati, kajti skočil bi bil nazaj in kljuboval svetu in hudiču z njo. Zamahnil sem ji z roko v slovo. Takrat sem zadnjikrat videl obraz, ki me je zasledoval vsa ta leta — obraz Nore Curtin.«

»Grom in strela!« sem vzkliknil, pa ne prav za prav tega, temveč nekaj bolj krepkega. »Kaj ste rekli, človek božji?«

Skočil sem bil s stola in stopil predenj.

»Norah Curtin!« je dejal, malo vznemirjen zaradi mojega razburjenja.

»Odkod?«

»Iz Glenanaara ali, če hočete, iz Ballinslea,« je odgovoril. »Ali se spominjate, kako sem se branil Vaše postrežnice iz Glenanaara?«

»Toda, moj dragi, to je res Norah Curtin in po bližnjici ni od Vas do nje več kot dvajset korakov.«

»Tedad,« je rekel in vstal, »jo grem takoj iskat.«

»Ah, ne hodite,« sem vzkliknil in ga porinil nazaj na stol. »Ali hočete ženico tako presenetiti?«

On se je zelo razburil.

»Gospod župnik,« je dejal z mirnejšim glasom, »poslušajte me samo še en trenutek!«

On je govoril, jaz pa sem premišljeval, kaj bi kazalo storiti. Vedel sem, da vidi pred seboj podobo dekleta pod glogom v zahajajočem solncu in vse drugo, kar je lastno mladosti in lepoti. Vedel sem tudi, da sta čas in bridkost vse izpremenila in da se leta z vsemi pritiklinami niti temu zvestemu srcu ne bodo zdela tako prikupljiva, kakršna jih je zasanjalo. Toda to je bila sijajna priložnost za dobro ženico, za katero sem se začel sedaj še bolj zanimati, in za njena dva ljubezniva otroka, katerih prihodnost je bila tako težka in negotova. Te priložnosti ni smela zamuditi. Vedel sem, da bo zelo lahko razočaran, toda ta strah mi je ginil, ko sem ga poslušal.

Omočil si je ustnice in nadaljeval:

»Glejte, gospod župnik, to je tako: S seboj v pregnanstvo sem vzel dve ženski sliki — eno, katero sem ljubil in razžalil, drugo, katero sem ljubil, a je nisem mogel žrtvovati celo v svoj lastni blagor. Ti dve sliki sta me zasledovali četrto stoletja, ko sem bival v tujini; in če pravim, sta me zasledovali, hočem reči, da sem ju vedno videl v duši — kadar sem bedel in včasih tudi, kadar sem spal. Od začetka, ko sem se boril za delo in živel v bedi, sta sliki večkrat obledeli. A pozneje, ko se mi je začela sreča smehljati, sta bolj oživele kot kdaj poprej. Ko mi ponoči ni hotel spanec na oči, kar se je često godilo, ker sem bil preutrujen, da bi mogel zaspati, sem ju videl, eno ob desni, drugo ob levi — mater vedno, kako s staro kretnjo prisluškuje, kot da jo iz daljave kliče glas, in vedel sem, da hoče čuti moj glas; in ob levici Noro, vedno tako, kakršno sem jo videl v plavi obleki in v zahajajočem solncu pod glogom. Ko sem kesneje začel kupičiti zlato in si mazati roke in obleko z ru-

menim blatom, sem si govoril, da ga cenim le zaradi njiju. Zaradi njiju sem ga hotel zbirati in hraniti in se lepega dne vrniti in — tu sem se ustrašil bodočnosti in si nisem upal dvigniti zastora. Nato sem nekoga dne izvedel, da mi je mati umrla in ostala mi je samo še ena slika, ki je postala še živahnejša ravno zato, ker je bila sama in edina. Ona me je varovala sirove družčine, slabega življenja in tisočerih izkušnjav, ki nadlegujejo mladega človeka tam, kjer besne vse ljudske strasti in kjer jih ne brzda ne človeški zakon in ne strah božji.«

»Ko Vam je umrla mati,« sem ga prekinil, »bi bili morali takoj poklicati Noro in se ž njo poročiti.«

»Samo iz enega vzroka nisem tega storil,« je odgovoril. »Vi veste in boste razumeli, kako je počasi v nemirnem, novem življenju izginjala bojazen, da bi me spoznali in da bi me zopet zasledoval strah moje sramote; tako sem skoro na to pozabil in že začel misliti, da je Norah imela prav in da bi bil moral ubogati njen nasvet, ko se je zgodilo nekaj strašnega, kar je vzbudilo v meni vso prejšnjo bojazen in me bolj odganjalo od vseh obljudenih mest kot kdaj poprej. Spoznal sem, kako majhen je svet in kako zaman upam, da se bom kdaj rešil strašne nadloge, ki me bo spremljala do groba.«

XXIV. poglavje.

Prikazen zopet straši.

»To se je zgodilo tako. Življenje na zahodu je še vedno precej divje, a tedaj je bilo še veliko bolj, ko sem prišel tja jaz kot nezrel in neizkušen mladenič, bede vaje, toda nasilja ne. Čisto drugače je, če človeka pograbijo, ga vržejo po dolgem na travo in mu nastavijo mrzlo cev na čelo s prstom na sprožljaju. Vse to se je tam dogajalo, ker ni bilo ne zakonov, ne sodnih preiskav, ne porotnikov, ne sodnikov. Naenkrat ste slišali, da nekaj hočejo od vas, in takoj nato ste začutili zanko krog vratu ali samokres na čelu. Te reči mi niso bile prav nič všeč in zato sem se ogibal, kolikor se je dalo, onih ljudi ter hodil molče svoja lastna pota. — Vendar sem včasih moral naleteti nanje v gostilni, rudokopih, prerijah ali na snežnih poljih. To so bili divji možje in vsak je imel precej zgodovine za seboj, toda med njimi so vladali čudni zakoni o časti. Pravica do rudokopa, ki ste si ga prilastili, jim je bila sveta, dokler je niste prodali ali se ji odrekli. Vaš mali kup zlata je bil tako varen kakor v kaki angleški banki. Treba vam je bilo le reči:

„Bill ali Jake, tukajle imam za tri tisoč dolarjev prahu in zrn. Shrani mi, dokler se ne vrnem.“

In če bi se šest mesecev ali eno leto ne vrnili, bi vam premoženje še vedno hranil. Kdor bi prelomil te častne zakone, bi to plačal s smrtjo.

Zgodilo se je torej neko noč v Nevadi, kjer so bili odkrili srebrno rudo in so ljudje hitro bogateli, da sem sedel med temi obupanimi zločinci pri ognju. Bila je mrzla noč in mi smo se tesno stiskali krog polen, ki so gorela z velikanskim plamenom, preden

smo se poskrili po svojih kolibah. Steklenica je hodila od roke do roke in marsikateri je bil že precej glasan. Velik, močan mož, ki je sedel na moji desni, je pa mirno kadil ter le redko pil in še tedaj zmerno. Mnogi so že bili odšli na svoja trda ležišča, midva sva še vedno kadila in kadila in, kar je dosti čudno, popolnoma molčala. Jaz sem bil tih, ker sem poznal moža. Imenovali so ga Velikega Dina. Iz tega in iz njegovega narečja, ki je bilo pol ameriško in pol naše, sem sklepal, da je Irec, ki se je pa tukaj že zelo udomačil. Vedel sem, da je pretepač in da je vedno iskal prepira, ki se je zmerom enako končal. Ko so slednjič že skoro vsi bili odšli in je začel ogenj pojemati v rdečo žerjavico in bel pepel, sem se, ves trd, vzdignil in dejal:

„Menim, da bo najbolje, če se zdaj spraviva spat.“

On je odgovoril mrko:

„Sedi, mladec. Pogovarjal bi se rad s teboj.“

„Pa ste od zlodja mnogo časa rabili, preden ste se tega domislili,“ sem rekel veselo. „Menil sem že, da ste kveker ali kip.“

Toda sedel sem vendarle.

„Ti si menda Irec?“ je slednjič vprašal. „Tudi jaz sem odtam. Iz katerega kraja pa si?“

Obrnil se je k meni in tako blizu nagnil svoj obraz k mojemu, da sem začutil njegovo sapo, ter tako ostro uprl svoje oči vame, kakor bi mi hotel v dušo pogledati.

Takoj sem spoznal pomen vprašanja in sem odgovoril:

„Z meje limeriške grofije. Odkod ste pa vi?“

Iztresel je pepel iz pipe in vstal.

„To te nič ne briga, mladec. Povej mi, ali si kdaj naletel tu na peklenskega lopova Daileya?“

„Dailey? Dailey? Ne, ne spominjam se.“

„Če ga kdaj srečaš,“ je nadaljeval Veliki Din, „mu povej, da mu je nekdo na sledi in da bo zanj tem bolje, čim prej se sam izroči roki pravice.“

„Povem mu,“ sem odgovoril. „Pa mislim, da ne bo prav lahko. To je velika zemlja.“

„Manjša je, kot se ti zdi. In ves svet je manjši, kot se ti zdi. To se pravi,“ je pristavil pomenljivo, „če je komu maščevanje za petami.“

„Kaj nisi še nikoli slišal o doneraileski zaroti iz vašega kraja?“ me je vprašal po kratkem premolku, ki se mi je zdel neskončen.

„Nikoli ne!“ sem odgovoril hitro. „Kaj je ž njo? Dolgo že mora biti tega.“

„Dolgo in ne dolgo. Še ne dosti dolgo, da bi se že pozabilo, zlasti če gre za tvojo lastno kožo. Stari pregovor pravi po pravici: Kar se v krvi zaredi, preide tudi v kosti. A?“

„Da, to sem slišal,“ sem odgovoril kolikor mogoče mirno.

„Vidiš, to je jasno kot beli dan. Dailey, ta vražji sin, je tam v stari domovini pred tridesetimi leti izročil dobre ljudi krvniku v roke in Dailey je v Sacramentu izročil mojega tovariša sodnji v roke. Razumeš? Lahko noč, mladec, in bodi pošten, če moreš!“

Noč je bila mrzla, toda mene je zapovrstjo tresel mraz in kuhala vročina tam v zasneženi Nevadi. Moja sreča je bila, da je ogenj dogoreval in metal le malo rdečih in temnih senc na najina obraza, sicer bi me moj nemir bil izdal. Odšel sem kar moči hitro in prebil to noč in marsikatero drugo, premišljujoč te čudne stvari in ugibaje, kako se bo to zame izteklo. Najbolj me je motilo, kdo je ta Dailey, o katerem je govoril Veliki Din. To gotovo ni moj stari oče, sicer bi moral zelo dolgo živeti. Toda kako je njegova skrivnostna zgodovina proniknila v ljudi? Takoj sem spoznal, da je z novo izgovarjavo bolje prikril svoje ime, kakor če bi ga bil popolnoma premenil: saj bi še jaz ne pomislil na svojo rodbino, če bi slišal ime Dailey! Toda vsled tega dogodka me je začelo skrbeti zame in za mojo bodočnost. Sklenil sem takoj odnotovati in oditi proti severu, dalje od ljudi, toda tudi dalje od velike, preteče nevarnosti. Šel sem severno od Velikega mesta ob Slanem jezeru, prehodil Idaho, rrispel preko prelaza v gore ravno pod Fremont Peakom, slednjič obstal in si kupil posestvo ob Shoshonskem jezeru na skrajnem severu države

Wyoming. To je sedaj moj dom in tja popeljem Noro, če hoče z menoj. Povejte, gospod župnik, kdaj jo morem obiskati? Moj čas pohaja in nazaj moram. Ko sem prišel sem, sem gojil eno upanje in to se je že skoro uresničilo, en strah me je moril in ta sedaj gine.«

»Saj veste, dragi moj, da bi vas rad takoj peljal k njej, toda to bi jo preveč presenetilo. Dovolite mi nekaj dni, da jo pripravim.«

»Prav, gospod župnik,« je odgovoril. »Recimo torej do nedelje zvečer.«

»Dobro. Toda prej ste rekli, da vas je moril strah. Kak strah?«

»Da mi bo ona strašna stvar sledila tudi sem, ali bolje, da se bo tukaj zopet pojavila, ker je gotovo niso nikdar popolnoma pozabili.«

»Vaš strah je čisto prazen, dragi moj.« sem dejal in sem bil o tem popolnoma prepričan. »Doneraileska zarota je tu ravnotako pozabljena kakor lakota. Sedaj živimo v novih razmerah. Kar so tedaj, ko ste vi bili deček, pripovedovali ob ognjiščih mesece in leta, je sedaj v enem tednu pozabljeno. Tega strahu bi se morali kar moč hitro otresti.«

»Poizkušal sem že, pa ne morem reči, da se mi je posrečilo. Če vas je kdaj zadela nesreča — toda svoje povesti nisem še končal.«

»Da. Nehala sva, ko ste se lepo naselili na svojem posestvu ob Shoshonskem jezeru ali kje že, in vas pustila pri ribjem lovu in živini.«

»Sedaj ni več veliko. Živel sem tam nekaj let v težkem delu, a zelo srečen. Dobro se mi je godilo in marsikaterikrat bi se bil lahko oženil, s čimer bi si bil svoje premoženje podvojil. Pa ne! Tega ne. Imel sem veliko časa, kajti zime so bile dolge in strašne in moral sem si dolgčas preganjati s knjigami. Vi veste, da so me doma le malo izobrazili, in zato mi je bilo sedaj treba brati. Kupil sem vsako knjigo, ki sem jo mogel iztekniti, in bral vso zimo. Zdajpazdaj je prišel kak francoski Kanadec na lov ali kak nemški naseljenik, da si ogleda kraj, in jaz sem malo ujel od njunega jezika. Tako sem mnogo prebral,

dasi ne morem reči, da sem izobražen. Nekega poletia sem krenil iz svoje male naselbine in odšel v Buttes. To je sedaj veliko mesto in bo najbrže še zelo narastlo. Tedaj se je šele razvijalo in je bilo na slabem glasu zaradi ljudi, ki so se tam zbirali. Najbrž bi ne bil šel tja, toda potreboval sem marsikaj za zimo in zlasti knjig. Zelo skrbno sem se ogibal gostilen in krčem, a slučaj je hotel, da sem naletel na starega tovariša, in moral sem z njim iti pit. Ko sva stopila v zadnjo sobo gostilne, je neki mlad mož, ki ni imel več kot petindvajset ali šestindvajset let, vstal, ko si je naju naskrivaj dobro ogledal, in odšel vun. Prej je kadil in bral časopis, ki ga je pa takoj odložil, ko je naju zagledal.

»Tale človek menda nima čisto mirne vesti.« je dejal moj tovariš in nato sva pozabila nanj. Pozno zvečer, ravno ko je vzhajala polna luna v dolini in se počasi dvigala nad soteskami, sem napregel konje in se pripravil na pot. Naglo sem šel skozi gostilniško sobo, ko me moj stari prijatelj, sedaj že malo vinjen, zopet ustavi. Krog njega se je zbralo več ljudi, ki so stali v gručah pri gostilniških vratih. Zelo me je jezilo, da sem se mudil in se spravljal v nevarnost, toda ni bilo drugače, kot da sem izpregel, privezal konje ob ograjo pred gostilno in stopil noter. A niso me dolgo zadrževali. Rešila me je ena izmed tistih strašnih tragedij, ki se v teh krajih brez postav izvrše silno hitro in nepričakovano. Odšli smo v drugo sobo. Štirje možje so se kartali z umazanimi kartami. Dva sem spoznal — Ve'ikega Dina, ki je bil sedaj že siv, toda očitvidno še ravnotako nevaren kot prej. Tesno ob njem je sedel oni mladi mož, ki je zjutraj odšel iz gostilne, ko sem jaz vstopil. Opazil sem, da je bil zelo nemiren. Roke so se mu tresle, ko je delil karte. Mislil sem, da je pijan, pa je bil le v smrtnem strahu. Različni sumljivi ljudje so stali okrog in zdaj-pazda pogledovali igravce. Naenkrat sem zaslišal, kako je izpregovoril miren, brezstrasten glas:

»Ti varaš, prijatelj!«

Mladi mož je zaklel in razburjen zatrjeval, da je nedolžen.

»Stopita sem, ti Pete in ti Abe, in pazita malo na tega mladca, da se prepričata, ali nisem prav govoril.«

Kakor volkovi so obkrožili obsojenega moža in jaz sem hitel vun.

»Čakaj!« je zavpil moj prijatelj. »Zdi se mi, da bo ta reč zanimiva. Take komedije ne boš morda nikoli več videl!«

Igravci so molčali. Tedaj je zopet izpregovoril Veliki Din:

»Ali nisem prav govoril, prijatelja? Sedaj vidita lopova sama.«

Takoj nato je počil samokres in Velikemu Dinu se je povesila roka. Mladi mož je vstal in v roki se mu je kadil samokres. Spoznal je bil, da je obsojen, in sklenil nasprotnika prehiteti. Toda takoj so ga pograbili za roko in eden izmed tolovajev je dejal:

»Dovoli mi mladec! To je prenevarna igrača za otroka.«

Vzel mu je samokres in izstrelil vse krogle razen ene.

»Na pet korakov,« je rekel Veliki Din, medtem ko so mu drugi obvezovali ranjeno roko, »in obraz proti luči.«

V trenutku sta si stala moža nasproti. Jaz sem se pripognil, ker sem se bal, da krogla zgreši vame.

»Le stojte pokonci,« mi je rekel nekdo, »tu ni nevarnosti. Veliki Din ni še nikoli zgrešil divjačine.«

Razlegel se je ukaz. Obadva strela sta počila obenem. Slišal sem, kako je zažvenketalo steklo za glavo Velikega Dina, in vedel, da ni zadet. Ko se je dim razpršil, sem opazil, da mi leži mladi mož pred nogami in da mu s čela curlja droben curek krvi. Veliki Din je pristopil, obrnil z nogo svojega mrtvega nasprotnika in dejal:

»Vedel sem, da se še enkrat srečava. Zdaj si na tleh, ti rrihulienec, ti vražie seme ovadniško!«

Ojunačil sem se, pripravil svoj voz in zdirjal v noč, kajti one strašne besede so me gonile kot besi.

Danzadnevom so me nadlegovale te strašne besede. Zdele so se mi kakor odmev tistega, kar sem slišal oni večer na polju pri Kildorreryju, in nisem

si mogel kaj, da bi se ne vprašal, ali me bodo zasledovale vse življenje, prav do groba. Vedel sem, v kako tesni zvezi so z menoj; kajti če sem se domislil vseh vprašanj Velikega Dina, mi je bilo popolnoma jasno, da so ti Daileyi mojega rodu in da se je oče moje matere najbrže še enkrat oženil ter da je ta mladi mož bil moj ujec. To je bilo pregrozno, toda dogodile so se že še čudnejše reči. Zakaj svet je majhen in nihče ne ve, na koga naleti v pisanem življenju.

Vendar sem sčasoma in v delu več ali manj pozabil na te stvari. Prejšnji strah se me je zopet polastil, ko sem se odločil, da obiščem staro domovino. Če take reči — sem si mislil — prejadrajo morje in stopijo predte v neobljudeni samoti, jih boš gotovo in še prej srečal na kraju, kjer so nastale. Pa Vi, gospod župnik, ste me malo pomirili. Sedaj moram le še obiskati Noro, spoznati svojo usodo in potem zapustiti Irsko za vedno.«

Malo se mi je sanjalo, da se bo stara prikazen zopet pojavila, in sicer tam, kjer bi je bilo najmanj pričakovati. Toda kmalu je izginila in za vedno.

XXV. poglavje.

Po mnogih letih.

Naslednje dni sem si belil glavo, kako bi naznanil gospe Leonard važno novico in jo pridobil za ponudbo, ki bi za vedno rešila revščin njo in njene otroke. Treba jo je bilo tudi pregovoriti, naj se malo drugače opravi, da tako prikrije sledove časa in bede možu, ki je tako zvesto sanjal o nji vsa ta leta. To ni bila lahka naloga, kajti Norah Leonard se je bila na večno poslovila od vse človeške ničemurnosti, dasi je vedno skrbno pazila na red in snago. Malo sem ji namignil, da morda nenadoma dobi goste, da jo morda obišče njen bratranec župnik Curtin in da bi zato res morala malo pospraviti itd. Spoznal sem, da sem govoril gluhim ušesom, in zato sklenil pustiti, naj pride vse kar samo od sebe. To sem povedal tudi Amerikancu in mu rekel, da si bo moral sam pomagati pri tej važni zadevi. Pozneje mi je vse pripovedoval.

Tisto nedeljo zvečer se je opravil nenavadno skrbno, in ko se je znočilo, je šel na ogleda. Ni mu bilo težko najti revno prodajalno. Ni je bilo mogoče zgrešiti. Prazni ovitki v oknih, medla, od stropa viseča svetiljka, pletenice čebule in rdeči slaniki, zaboji za čaj, toda žal! brez čaja — vse je pripovedovalo o bedi in revščini. Ko je hodil gorindol, navidez brez skrbi in zanimanja, dasi mu je srce tako divje in nemirno utripalo, kot še nikdar poprej, je zapazil za trenutek skozi zavoje v izložbi bogato, sijajno množico kostanjevih las. Obraza ni mogel videti, toda srce mu je obstalo. To je bila ravno tista, ki jo je videl pred dvajsetimi leti pod glogom, ko je solnce sijalo nanjo. To je odločilo. Pogoltnil

je nekaj, začel nervozno kaditi cigaro, ki jo je imel v ustih, in stopil v temno prodajalno. Visoka, dekliška postava se je dvignila in stopila predenj. Nenavadna podobnost z dekletom, od katerega se je poslovil pred tolikimi leti, ga je tako presenetila, da je nehote vzkliknil:

»Norah!«

Toda takoj se je zopet zavedel, zakašljaj in rekel:

»Ali imate cigarete?«

Dekle je globoko zardevalo in bledelo, ko je strmelo v nepričakovanega gosta. Nato je stopila k malim steklenim vratom in potrkala. Vrata so se počasi odprla in dekle je reklo:

»Mati, gospod hoče cigaret. Ali jih imamo?«

In Norah Leonard, dekle, kateremu je pred mnogimi leti pod glogom, ko jo je obsevalo zahajajoče solnce, zaklical zbogom, je sedaj trudno vstopila v temno, zatohlo prodajalno pod medlo in kadečo se luč. Njegovo srce je bolno zaječalo, ko je naenkrat zapazil strašno izpremembo; toda odločil se je, da hoče to stvar končati. »In če se je ona meni tako izpremenila,« si je mislil, »sem se gotovo tudi jaz njej ravnotako. Ne bo me spoznala.«

»Bojim se, gospod,« je rekla, zroč obupno po bedni prodajalni, »da Vam ne morem postreči. Kar imamo, ni nič vredno. Če morda povprašate v drugi prodajalni ali v hotelu, boste dobili, kar želite.«

»Jaz nisem izbirčen. Ravno tam za Vami je zavitek ,egipčanek'.«

Ozrla se je. On je zapazil, kako so se ji razredčili lasje in kako so ji osivele kite, ki si jih je zadaj zavezovala. Položila je zavitek na blagovnjak in pristavila:

»Bojim se, da so plesnive in da jih boste morali zavreči.«

»Nič ne de, nič ne de! Koliko sem dolžan?«

Uboga žena je zapazila na njegovi postavi in v obnašanju nekaj posebnega, kajti postala je nemirna in začela trepetati. A rekla je vendarle:

»Ali menite, da bi bilo šest pens preveč?«

Beraška cena, ki jo je zahtevala in ki je označevala skrajno bedo, in njeno ponižno-proseče obnašanje je globoko genilo velikega moža. Položil je pol krone na blagovnjak, toda ona je dejala:

»Ne morem zmenjati, gospod. Vzemite denar, saj lahko plačate, kadar zopet pridete.«

Porinila je novec predenj. On ga je vzel in obenem prijel za njeno roko ter rekel:

»Norah!«

Ona je prebledela, oči so se ji široko odprle in vprašala je, ne da bi umeknila roko:

»Kdo ste Vi? Kaj je?« Nato ga je nenadoma in bliskovito spoznala.

»Ted!«

»Da, jaz sem. Veseli me, da me poznaš. Mislil sem, da sem se preveč izpremenil.«

Nekaj trenutkov sta se molče gledala po tako dolgi ločitvi in njegova močna roka je mehko počivala na njeni. Zelo ga je veselilo, da ga je tako hitro spoznala, in gledal jo je in gledal ter izkušal spraviti v sklad to izpremenjeno postavo in te poteze z onimi, ki jih je nekoč poznal. Slednjič je ona izpregovorila:

»Ravnotako se mi zdi, kakor bi bil vstal od smrti.«

»Veseli me, da me nisi popolnoma pozabila.«

»Kako bi te pozabila?« je odgovorila skoro nezavedno. Tedaj se je naenkrat domislila, kako bi se mogle razumeti njene besede, in je zardela. Ko se je tako nepričakovano izpremenila, se mu je zazdelo, kakor bi zopet videl Noro svojih sanj. Toda to je hitro izginilo in pred njim je stala le trudna, skoro ostarela vdova.

»In to je tvoja hči, kajne?« je rekel, oprostivši roko in kažoč na Tessijo. »Popolnoma ti je podobna, kdor te je — da, tako ti je podobna,« je zajeceljal, »da sem jo poklical 'Norah!', ko sem stopil noter.«

»In kako dolgo si že doma?« je vprašala Norah.

»Nekaj mesecev.«

»In se nisi nikoli oglasil!« je vzkliknila očitaje.

»Ležal sem bolan v hotelu. Nekaj sem se bil poškodoval.«

»Tedaj si ti tisti Amerikanec,« se ji je posvetilo, »o katerem je govoril ves kraj?«

»Menda,« se je on nasmehljaj. »Še nikoli se nisem tako proslavil kakor sedaj.«

»In k tebi me je pošiljal župnik, naj ti grem streč?«

»Da. Žal mi je, da nisi sprejela njegove ponudbe. Marsikatero bridko uro bi mi bila prihranila.«

»Tedaj si bil bolan?« je vprašala in velika skrb se ji je posvetila v očeh.

»Tako hudo ni bilo. Pa misliti si moreš, kako zapuščenega in bednega se človek počuti v tujem kraju, kjer cele tedne živa duša ne izpregovori z njim besede.«

Njo je vest zapekla, kakor bi bila ona kriva vseh tistih težkih dni, ki jih je preživel, in to se ji je poznalo tudi na obrazu.

»Ali bi bila prišla, če bi vedela, da sem jaz?« jo je vprašal, ko je zapazil njen pogled. »Reci, da bi!« Odkimala je z glavo.

»Ne, Ted, ne bila bi prišla, dasi se mi smiliš, ker si toliko pretrpel. Pozabiva, kar je bilo.«

»Izpremenila si se, Norah,« je rekel otožno. »In jaz sem se menda tudi. Toda želel bi te povprašati o onih, ki so že umrli.«

»Ali greš v sobo?« je dejala, kakor se mu je dozdevalo, neodločno. »Nikogar ni notri, samo Kathleen. Soba je prav majhna in tesna,« je pristavila, kakor bi se hotela opravičiti.

Bila je res prav majhna in tesna in slabo opravljena. Nekaj starih, vegastih stolov, na njih preperela, slaba prevlaka, v kotu temna omara, na steni nekaj podob, okrašenih s papirnatimi rožami, in miza, pri kateri je sedela Kathleen — to je bilo vse. Revna luč, medla in sajasta, je borno svetila, dekle si je moralo zelo napenjati oči, ko je bralo, in dolgi lasje so ji padali na knjigo. On je pomislil na svoje udobno stanovanje ob jezeru in pod Sierro, na bogato opravo, ki si jo je bil naročil iz New Yorka, na verando, pre-

rastlo od divjih, bohotnih ovijavk, na svoje zložne naslanjače in počivala, na knjige in slike in zopet ga je zelo zbolelo v srcu. Ko je gost vstopil, se je Kathleen ozrla od svoje »Irske zgodovine za m.a.dino« ter hotela oditi. Dolgo, globoko, prodirajoče ga je gledala ter mu hladno in hitro podala roko v pozdrav. Mati je dejala:

»Ni ti treba hoditi Kathleen. To je moj stari prijatelj.«

Deklica je sedla in se zopet nagnila nad svojo knjigo ter se ni več zmenila zanj.

On je sedel na ponujeni mu stol in rekel:

»Ali smem kaditi, Norah?«

Ni mu bilo ravno do kajenja, toda živci so mu trepetali in zelo si je moral prizadevati, da ostane miren.

»Lehko,« je odgovorila preprosto.

Nekaj trenutkov je molče kadil. V sobi ni bilo slišati glasu. Kathleen se je sklanjala nad svojo knjigo, toda zdajpazdaj je začutil, da ga njene ostre sive oči opazujejo. Slednjič je izpregovoril malo nedoločno:

»Slišal sem, da mi je mati umrla kmalu potem, ko sem odšel v Ameriko?«

»Ne prav kmalu,« je rekla Norah ter vstala, da zakuri borni ogenj, ki je kuhal, grel in služil vsem drugim domačim potrebam. »Menim, da si bil že šest mesecev zdoma, ko je zbolela. Potem je ležala več ko dvanajst mesecev in nato umrla.«

»Kaj pa ji je bilo?«

»Nekateri pravijo to, drugi ono. Zdravniki so rekli, da so ji ginile moči, toda ona je vedno trdila, da ji je počilo srce.«

To je bila odkrita resnica, toda Norah je bila vedno odkrita, zaradi česar je ni nič manj ljubil.

»Ali si izpolnila svojo obljubo, Norah? Vem, da si jo.«

»Kako obljubo?«

»Da boš večkrat pogledala k njej in da ji boš vse sporočila, kar sem ti rekel.«

Govoril je, kakor bi se to bilo dogodilo včeraj. Petindvajset let je minilo in nič se ni poznalo, da je pozabil tedanjo bridkost in strast.

»Da. Malokdaj je minil dan, da ne bi šla k njej. Donal Connors ji je bil dober prijatelj v onih težkih časih.«

»Pošten mož je bil. Ali je še živ?«

»Še vedno je tak hrust kakor nekdej. Sedaj ima polno hišo otrok.«

»Toda drugi del tvoje obljube! Ali si povedala materi moje sporočilo?«

»Povedala sem ji,« je dejala. »Toda eno dejanje velja več kot mnogo besed,« je pristavila.

Zopet je izpregovorila žalostno resnico. To je globoko čutil. Vedel je, da skesane besede niso mogle zaceliti smrtne rane, ki jo je bil zadal svoji materi.

»Če se sedaj ozrem v preteklost,« se je branil, »se mi zdi, da nisem mogel drugače ravnati. Menim, da sem prav storil, ko sem odšel. Krivice bi ne mogel nikoli popraviti. One besede bi ne mogel nikoli preklicati.«

»Hudo mi je, da tako govoriš,« je dejala Norah. »Tvoje matere ni ubila beseda, temveč to, da si jo za vedno zapustil, s čimer si potrdil svojo besedo.«

»Toda kako bi se mogel vrniti in stopiti pred njo in pred očeta? Laže bi kljuboval vsemu svetu, morju, goram, prerijam, divjim zverem in divjim ljudem kot pogledu njenih žalostnih, karajočih oči.«

Vrgel je cigaro v ogenj ter si pokrill oči z rokami. Kathleen je bila zaprla svojo knjigo in ga je pozorno opazovala.

Črez nekaj trenutkov je vstal, da odide.

»Ali pojdeš kmalu nazaj?« ga je vprašala Norah.

»Da,« je odgovoril in mežikal v motno luč. »Kaj naj počnem v tej nesrečni deželi?«

»Mislím, da se ti je tam dobro godilo?«

»Vse mi je šlo po sreči. Kar se tiče zemeljskega blaga, se ne morem pritoževati.«

S tem je že povedal, da ni popolnoma srečen, kar sta njegovi poslušavki hitro razumeli.

»Človek se seveda nehote čuti pregnanega in hrepeni po starih prijateljskih zvezah,« je dejala Norah.

»Res, toda to mine. Zlasti,« je pristavil, če se vrne in vidi, da so vse njegove sanje razveli vetrovi.«

Norah je zardela in se sklonila k ognju, da zakrije svojo zadrego, dasi se Amerikanec ni domislil, kaj se godi v njenem srcu.

»Tam človek sanja,« je nadaljeval, »o sinjih gorah, srebrni reki, majniškem glogu, plesu, tekmi, o fantih in dekletih, katere je poznal. Čuti, da mora vse to še enkrat videti ali umreti. Vrne se. Vse je razdejano in osamelo in podrto. To so gore in reke in rože in cvetje in listje — toda to je dežela preteklosti, tu ni ne sedanjosti, ne prihodnosti! Ali veš, da sem zadnji četrtek šel štiri milje daleč proti Templuadhanu in da nisem nikjer srečal žive duše — niti žive stvari razen nekaj oslov in ene koze!«

»In kdo je tega kriv?« je vprašala Kathleen z žarečim pogledom, ki je sedaj prvič posegla v pogovor. »Jaz Vam povem, Vi, ameriški Irci, ki bežite iz svoje dežele in še druge zapeljujete, da beže z vami.«

»Hvala Bogu!« je on posmehljivo odgovoril. »Bal sem se že, da ste mutasti.«

»Ne mutasta, ne gluha, ne slepa,« se je ujezila Kathleen. »Vi angleški gonjači, vi spravljate ljudi iz dežele s svojimi pismi: ‚Pridite! Pridite! Zapustite, za božjo voljo, svoje kočje in pridite v bogastvo in udobnost!‘ In vi ste rodoljubi?«

Govorila je z ostrim posmehom in njene sive oči so žarele strasti.

»Skoro bi Vam odgovoril z Vašimi lastnimi besedami,« je rekel smehljajoč se. »Pridite! Pridite!«

»Nikdar!« je vzkliknila in udarila s svojo drobno nogo ob tla. »Če bi mi dali vse zlato Kalifornije in vse srebro Skalnatega gorovja, bi ne hotela zapustiti svoje rodne dežele.«

»Ne meni se zanjo, Ted,« je rekla njena mati. »Vse te neumnosti je pobrala pri Thadeu Murphiju. — Saj nas menda še obiščeš, preden odideš?«

Obotavljal se je. Važno vprašanje, ki mu je petindvajset let trepetalo na ustnicah, mu je obtičalo v srcu. Neizrečeno je bil razočaran. Vse je bilo proti njemu.

Želel je lahko noč, se mudil še nekaj trenutkov s Tesijo v bedni prodajalni ter se vrnil v svoj hotel, da izbojuje boj s svojo vestjo in častjo.

»Ali sem mogel kaj več storiti?« si je mislil. »Imel sem najboljše namene in glej, kako se mi je vse izjalovilo. Norah očitvidno niti ne misli več na to. In vendar —«

Resnica je bila, da je stara postava in stari obraz izginil v sanje preteklosti, o katerih je govoril. Videl je in je bil razočaran. Čas, o katerem je mislil, da je obstal, je šel dalje in je povsod zapustil svoje sledove.

»Odkrito jo hočem vprašati enkrat ta teden,« si je rekel. »In potem —«

Neodločen je obstal. Bal se je izreči, kar je mislil. Nove sanje so se pričele v njegovem življenju in stare so bledele, kakor se raztaplja druga mavrica v svetlobi prve. Sramoval se je priznati si to. A vkljub temu je sedel in pisal agentu parobrodne družbe, s katero se je bil pripeljal, naj mu da odloga za en mesec.

XXVI. poglavje.

Stari upornik.

»No,« sem ga nagovoril nekaj dni pozneje, »ali je vse gotovo? Kmalu odrinete, kajne?«

»Ne,« je rekel, pa ne preveč žalostno. »Vse se mi je skazilo in kriva je po moji sodbi le mlada vročerkrvnost. Če vzgajate na Irskem sedaj vsa dekleta tako, boste zopet doživeli upor, preden mine dvajset let.«

»Kathleen?« sem vprašal.

»Da. Ona ni bila toliko vljudna, da bi odšla iz sobe, in čudil sem se, da ji ni Norah tega ukazala.«

»Ali bi bili povedali vse, kar ste hoteli povedati, če bi Kathleen ne bila v sobi?«

»Da-a!« je rekel malo negotovo. »Takrat bi bil končal to zadevo za vedno.«

»Torej niste opazili velikih izprememb?«

»O pač, gospod župnik,« je odgovoril odkritosrčno. »Nikoli bi ne bil verjel, da bo čas vse tako razdejal.«

»Pa ste še vedno istih misli?«

»Da. Toda menim, da bo vse zastoj. Opazil sem, da je bila Norah ravnotako nemirna kakor jaz, in najbrže se je oddehnila, ko sem odšel. Ko bi bila vsaj Tessie v sobi namesto te mlade upornice — a mimogrede, kje je pobrala te puntarske misli? Ali se sedaj uče teh reči v samostanskih šolah?«

Potem mi je podrobno pripovedoval o svojem obisku.

Jaz se nisem zelo čudil besedam svoje mlade prijateljice Kathleen. Dasi je bila navihana in je včasih pokazala samostojen, uporen značaj, je vendar bila dobra in plemenita. Bila je nadloga in ljubljenska

svojega razreda. Nobena njenih sošolk ni bila tolikokrat pohvaljena in tolikokrat tepena. Toda tistega, kar imenujejo »primerno obnašanje«, niso na njej nikdar pohvalili. Težko jo je bilo pripraviti do tega, da bi se kesala svojih pogrškov, a kadar se je kesala, je bila odkritosrčna. Ko je bila še otrok, sem jo moral večkrat dvigniti iz klopi, kamor so jo bili posadili za kazen, z obrazom proti steni, glavo pokrito s predpasnikom. Pod vplivom silne strasti je vsa otrpnila kot železo, pa se je kmalu omeščala, če je človek zadel nežno struno njenega srca. Jasno je bilo, da se bo ta mladi, krepki značaj razvijal po okoliščinah; in bližnja priložnost je ustvarila iz nje slepo malo upornico ter jo določila v njeni in njenega učitelja domišljiji za irsko Devico Orleansko.

Ravno nasproti, onkraj ceste, je stala druga prodajalna, ki je bila bolj bogato opremljena, kajti v njej so se prodajale celo prašičje glave, medtem ko se ni gospa Leonard nikoli povzpela nad rdeče slanike. Bila je last gospe Murphy, dobre, ljubeznive irske matere, ki je bila posestnica in obenem edina upraviteljica prodajalne. Njen mož, Thade Murphy, je bil slep in je hodil ven le ob nedeljah k maši. Ob dolgih poletnih večerih je posedal in kadil na kameniti klopi pred prodajalniškim oknom, obračal svoje uboge, slepe oči in vsakega toplo pozdravljaj, kdor se je ustavil na kratek pogovor. Toda ob dolgih zimskih večerih se ni nikdar prikazal, temveč je kadil v hiši ob ognjišču in sanjal o preteklosti. In bila je dosti znamenita. Tudi on je bil mož sedeminšestdesetega leta, in dasi niso bili vsi fantje, ki so odšli ono mrzlo marčevo noč pred petinštiridesetimi leti, odločni uporniki, so se vendar vsi vrnili iz kratke vstaje kot smrtni sovražniki tuje nadvlade na Irskem. Potem je Thade Murphy opravljaj nekaj let svojo navadno službo kot pot med vasjo in železniško postajo. Ksneje se mu je očesno vnetje, ki si ga je bil nakopal v velikem snegu na gorah, vedno hujšalo, ker se je moral izpostavljati vsakemu vremenu, dokler ni slednjič popolnoma oslepel. Jaz sem ga večkrat gonil, naj gre v Cork in se da operirati. Pa ne! Tako je volja

božja in njej se ne smemo upirati. Poizkusil je vsa domača zdravila, dvomljiva in gotova, pa mu niso pomagala. Nato se je vdano, s fatalizmom našega rodu, odrekel vsem zdravilom in mirno sprejel usodo.

Kathleen Leonard je kakor vsi otroci neprestano letala zdaj v prodajalno, zdaj ven. Ko je hodila že šesto leto v šolo in je znala že gladko brati, se je večkrat mudila po pol ure pri slepem možu v kuhinji, mu deklamirala pesmi ali brala majhne odstavke iz svoje čitanke, da tako krajša samotne ure ubogemu slepcu. Polagoma je spoznala, kaj posebno rad posluša, in se je temu prilagodila. Tako so ji Sullivanova »Zgodovina Irske« in podobne knjige postale najpriljubljenejše, dokler ni slednjič učenka prekosila učitelja ter sprejela vase sveti ogenj, da s tem vžge požar. Ni čuda! Ko je nekoč miren Anglež govoril s pisateljem o tem, kako je Anglija ravnala z Irsko, je dejal: »To je bilo grozno!« In zelo konservativen Irec je izjavil: »Pri tem mi kri zavre.« Ni se nam torej mnogo čuditi, da je mlada, kipeča, ognjevita narava, kakršna je bila Kathleen, vzplamtela uporniških čuvstev, ki so bila, dasi smo se jim mi smejali, odkritosrčna in globoka. Mi smo šele sčasoma spoznali resnico ter seve razpravljali o njej:

»Ne vem, kje se je tega navzela,« je dejala njena mati. »Pri meni ne, ker sem imela vedno dosti drugega dela, in gotovo tudi pri očetu ne. Najbrže ji je s tem zmešal glavo Thade Murphy.«

»Otroci se sedaj ne menijo veliko več za Irsko in za nje narodni blagor,« sem pripomnil jaz. »Odkar jih toliko zanima Amerika, se ne brigajo več za svojo domovino. Zato je dobro znamenje, da vsaj en otrok še ljubi svojo deželo.«

»Vi ste vedno z njo, čez drn in strn. Vi in Thade sta njena zagovornika. Samo ta razlika je med njim in Vami, gospod župnik, da jo Vi hočete vtekniti v samostan, on pa omožiti za koga, ki je bil že trikrat ali štirikrat zaprt — da tako postane mati drugega Roberta Emmeta.«

»To ni tako slabo! Srečna žena bo, če jo doleti taka usoda.«

Vendar je Kathleenina vnema kmalu začela kaliti mir našega malega, vaškega življenja. Naenkrat je postala v šoli nepokorna. Pri izkušnji bi otroci morali predavati tudi nekatere pesmi iz čitanke. Niso si jih morali samo dobro zapomniti, temveč jih tudi govoriti s primernim naglasom in ognjem. Slučajno je bil med njimi tudi Macaulayev »Horatius« in v šestem razredu so ga gonili in gonili dannadan. Izkušnja se je bila že zelo približala, razred se je vadil kot običajno in učiteljčina namestnica je vsa goreča zahtevala, da predavajo učenke krasne verze popolno in pravilno. Vsak otrok je moral povedati eno kitico, in ko je prišla vrsta na Kathleeno, je namestnica dejala:

»Dalje, Katty Leonard!«

Kathleen se je obotavljala.

»Dalje! ,Vrli pa Horacij reče —‘«

Kathleen je bila iztegnila roke trdo ob telesu, krepko stisnila svoje male pesti in v največje začudenje namestnice začela z močnim, strastnim glasom:

»Vsepovsod že zmagovali —«

»Ne, ne, ne!« je vzkliknila namestnica. »Kaj ti je, otrok? ,Vrli pa Horacij reče, stražnik mestnih vrat —‘«

Nato pa se je udrila ploha. Z žarečimi očmi je deklica nadaljevala brez oddiha in namestnica je sedela kot okamenela.

»Vsepovsod že zmagovali
so sovragi. Kakor val
smo tedaj vzkipeali, ko si ti
pred nami planil v boj.

Skoz sotesek temne mrake
vodil svoje si junake,
dasi Sasi so tulili
kot gladnih volkov roj.

Ko smo prišli v Tiperary,
bežal z vojsko je O'Leary;
naši konjiki so gnali
od južnih jih strani.

Sekala so svetla jekla
v boju, v begu kri je tekla.
Pa zastonj, junak O'Dwyer,
glej, zmagani smo mi!«

Razred se je vznemiril. Nekatere učenke so se zahehetale, druge prebledele te strašne drznosti. Namestnica se je ugriznila v ustnico in dejala:

»Le dalje, gospodična Leonard, le dalje! Morda je še kaj tega.«

Tedaj je zavladala v šoli grobna tišina. Tiste učenke, ki so brale, so naenkrat prenehale, kamenčki so jenjali škripati po tablicah, držala so obtičala nad tintniki. Nepričakovana pozornost in zbadanje namestnice je zadelo dekletov ponos in nadaljevala je z vedno krepkejšim poudarkom:

»V hribih le smo kočevali,
ob potokih gorskih spali,
grčave so hrasta veje
nam bile plašč hladan.

Žarkom solnca smo smehljali
tam se, zimi kljubovali,
ostro jeklo priskrbelo
nam hrane je vsak dan.

Pa sovragov nas je sila
z ognjem, z mečem obkolila,
vžgali gozde so in hribe —
obok neba gori.

Zavihteli ostre meče,
sekli rane smo skeleče:
Pa zastonj, junak O'Dwyer,
glej, zmagani smo mi!«

»Morda nisi še popolnoma končala, gospodična Leonard,« je dejala namestnica. »Le dalje! Bolje bo, da končaš, ko si že začela.«

In Kathleen je nadaljevala:

»Slava! kralju zdaj odmeva,
kot ljubezen nam velevala,
in Sarsfieldu, čigar prapor
zle sreče je vladar.

Jutri dvignejo nas krila
preko morij; taborila
v Franciji bo četa, kjer bo
razvnela nov požar.

Dasi težko nam slovo je,
kroti, Dwyer, srce svoje!
Čuj molitev: Bog na Irsko
naj blagoslov rosi!

Zvestih daj sinov ji v sili
ki bi nikdar ne čutili
naše bede, ker O'Dwyer,
glej, zmagani smo mi!»

Namestnica se je jokala togote in učiteljica je prišla pogledat v razred, kaj je. Ko so ji začeli slovesno poročati o stvari, je Kathleen vsa prebledela od razburjenja, toda kljubovala.

To je bila huda pregreha zoper disciplino in zato je ni bilo moči prezreti. Poklicali so mene na pomoč. Dasi sem v navadnem življenju krotke, mirne krvi, sem strastnejši od Radamanta, kadar gre za postavo in red. Naslednjega dne sem poklical hudodelnico pred svoj sodni stol. Prišla je vznemirjena, toda kljubujoča.

»No, to so čedne reči, gospodična,« sem začel. »Poglejmo! Nepokorščina, neposlušnost, trmoglavost, predrznost, upor in kljubovalnost — vse obenem!«

»Jaz nisem mogla drugače,« je odgovorila in spodnja ustnica ji je vztrepetala.

»Ti nisi mogla drugače?« sem ponovil posmehljivo. »Ali nisi znala pesmi?«

»Znala sem jo, toda —« Velikanska solza se ji je nabrala in zdrknila po licu.

»Kaj toda?« sem izpraševal dalje brez usmiljenja.

»Toda (jecanje) — mislila sem (jecanje), da nam ni treba (jecanje) slaviti (jecanje) teh starih Rimljanov (jecanje) zaradi dejanj (jecanje), s kakršnimi so se (jecanje) tudi naši rojaki (jecanje) proslavili (jecanje).«

»To je vse prav, toda ali meniš, da ravna majhno dekletce, oprosti, sem hotel reči, mlada gospodična kot si ti, prav, ako dela vse po svoji glavi?«

Na to nisem slišal odgovora, pač pa precej jokanja za predpasnikom.

»Ali pa veš, kaj se bo zgodilo, če boš tudi naprej tako ravnala?«

»Ne (jecanje) vem.«

»Torej ti najprej povem posledice, ki bodo zadele druge ljudi. Če sporoči kdo v Dublin, da si tukaj predavala to divjo, uporniško pesem, bo nekaj uradnikov umrlo nagle, strašne smrti. In če zve o tem celo ministrstvo v Londonu, ali veš, kaj se bo zgodilo?«

»Ne vem.«

»Tedaj ti povem. Poslali bi brodovje iz Kanada v Queenstown in bi morda celo poklicali vojake iz Corka.«

Dvomeče me je pogledala.

»To bi pomenilo,« sem nadaljeval brez usmiljenja, »naprtati silno obloženim Ircem še dva ali tri milijone davkov več in vse to zaradi majhnega dekletca, ki ni imelo toliko pameti, da bi znalo krotiti svoje rodoljubje.«

»Toda Vi sami ste večkrat rekli —«

»Naj sem rekel karkoli. Sedaj se pogovoriva o tebi; ali veš, kaj bi se tebi zgodilo? Poslali bi te v Botanyjski zaliv ali Pentonville ali Mountjoy; spala bi na trdem ležišču — ali veš, kaj je trdo ležišče?«

»Slišala (jecanje) sem o njem, toda videla (jecanje) ga nisem.«

»Zaradi tega naj ti nikar ne bo hudo. Poizkusila ga boš še in ta izkušnja ne bo prijetna. Trdo ležišče je slabše od slamnjače in ne veliko boljše od golega kamena. In jesti boš morala z zarjavelo, železno žlico in česati svoje bogate kite, če ti jih ne odstrižejo, z umazanim glavnikom, ki nima skoro nobenega zobu več in ki so ga skozi zadnjih dvajset let rabile vse zločinke in vsi pijanci.«

Ona se je malo zdrznila.

»In nosila boš veliko, debelo, raskavo obleko, na kateri bo vtisnjen državni grb, in bele, raztrgane nogavice ter čevlje, ki niso bile še nikoli namazani. Pa čisto prav ti bo. Jaz te bom prišel včasih obiskat in ti bom deklamiral skozi ključavnico v mračno sobo:

Ah, hrabra Kathleen,
glej, zmagana si ti!«

Ta zasmeh jo je zbolel in kljubovalno si je utrla solze. Nato sem nagovoril razred in mu razložil, zakaj je Kathleen zaslužila kazen.

»Tej mladi gospodični sem že povedal, v čem obstoji njena pregreha, ki je v veliko škodo šolski disciplini. Morda ima prav, morda ne, ko bolj ceni 'junaka O'Dwyerja' kot 'Horacija'. To je stvar okusa. Toda noben otrok nima pravice delati po svoji glavi. Če bi se to dovolilo, bi bila vsa disciplina uničena. Smete se sicer prizadevati, da se odpravi krivica in uveljavi pravica. Toda dokler imamo postave pred seboj črno na belem, se jim moramo pokoravati. V višjih angleških šolah imajo dobro navado, ki prisili nepokorne učence, da se skesajo in poboljšajo. Kaznujejo namreč dijake, ki ne znajo lekcije, s tem, da morajo prepisati petdeset ali sto verzov Virgila ali Homerja. Tako spoznajo, da je lažje dobro se naučiti en verz kot jih prepisati petdeset. In zato mi bo tudi gospodična Kathleen Leonard prinesla jutri ono slavno pesem lorda Macaulaya, naslovljeno 'Horacij', vso prepisano s svojo dobro znano pisarniško pisavo, ki jo je s ponosom posnela po pisavi angleških državnih pisaren.«

Vse učenke so vzdihnile, ne vem, ali ker jim je odleglo, ali ker jih je ustrašila strašna razsodba, nato pa so se zopet začeli šolski opravi.

Drugi dan sem točno ob dvanajstih poklical upornico. Približala se je, vsa zardela sramu in s povešeno glavo, ter mi izročila svoj zvezek, zavrt v rjav papir in zvezan z rdečo nitjo.

»Prav. Vzamem ga s seboj domov in vse natančno preberem. Toda zapomni si: če je le ena vrstica izpuščena ali ena beseda napačna, boš vse še enkrat pisala.«

Nesel sem ga domov in popolnoma pozabil nanj vse do čaja. Tedaj sem odprl na svojem pisalniku »Pesmi starega Rima«¹ in vzel zvezek v roke. Toda

---

¹ »Lays of ancient Rome« — zbirka Macaulayevih pesmi.
— Op. prev.

zagledal sem, napisano z odločno, pokončno pisavo,
ki sem jo tako dobro poznal:

Krepak hura!

(Pesem iz moderne Irske.)

I.

Postaral sem se, osivel,
zastaja kri;
življenja cvet je odcvetel,
ni več moči.

II.

Življenja ladja že vesla
v teman pristan,
kjer večnosti mi val šumlja
pozdrav strašan.

III.

Ne zgane list se veli več —
usehlo vse.
Ni smeha, temveč čut skeleč
in solze le.

IV.

Umrli sem; spomenik moj, glej,
smehlja zdaj tam
med vrsto smrtnih se trofej
skoz mračni hram.

V.

In vendar, Bog, če dan mi kdaj
se zablesti,
ko motni svobode sijaj
se zaiskri;

VI.

če prapor svobode uzrem,
da plapola,
ko boj besni na polju tem,
in se ne vda

VII.

ves črn krvi — veliki cilj
nasprotnih trum;
če čujem, da molči nemil
sovraga hrum;

VIII.

če slišim kdaj bobneč korak
hitečih čet,
iz boja v boj, iz dneva v mrak
za dom naš svet;

IX.

če prapori se zableste
brez sužnjih spon,
kjer zasnežene pne vrhé
naš Slieve-na-mon —

X.

počival v grobu bom mirno,
brez bolečin
in rekel: »Hvala ti srčno,
Kralj visočin!«

XI.

Tedaj naj časa pest en sam
mi hip še da,
da kriknem večnosti vodam
krepak hura!

Pomel sem si oči. Nato obrisal očala. Ne, nisem se zmotil. Obrnil sem druge liste zvezka. Bili so prazni. Zvezek je bil popolnoma nov. V njem je bil samo narisan okrogel stolp, volk in Erinija, v podobi mladega dekleta, najbrže Kathleene same, z velikimi, žarečimi očmi, s čelado na glavi, z grško kito, blestečim mečem v desnici in raztrgano verigo ob levi na tleh. V kotu je bilo zapisano:

Kathleen Leonard
Thadeu Murphyju, uporniku in rodoljubu.

»In kaj ste vi storili?« O, naj vas nič ne skrbi! Bodite prepričani, da sem prav ukrenil. Saj storim vedno tako. Ta slučaj sem le zato navel, da pokažem, kako je Kathleen postala glavna oseba pri reševanju zapletka, ki se je sedaj bližalo tako naglo. Tedaj se je tudi moji počasni pameti posvetilo, da ona ni več otrok, temveč dekle. Mogočno čuvstvo, ki ji je bilo pretreslo dušo, jo je nanaglo izpremenilo, in dasi

sem še vedno ravnal z njo kot z učenko, sem vendar čutil, da se sedaj popolnoma razločuje od one male razposajenke, ki je prepevala, da zdraži svojo mater:

Saj neče mi se v samostan,
ne vleče nič me v samostan,
ker tudi mati pravi mi:
»Ne pojdeš v samostan.«

Na straži častnik moj stoji
in z njim vam jaz pobegnem stran
in mlado mi srce kipi:
»Ne pojdem v samostan!«

XXVII. poglavje.

Odbit.

Nekaj dni pozneje se je Amerikancu ponudila priložnost in on jo je porabil. Obiskal jih je sicer vsak večer, toda vedno ga je kaj oviralo, da ni mogel staviti zadnje, odločujoče ponudbe. Včasih je bil še kdo drugi na obisku in Amerikanec ga je seve smatral za vsiljivca. Včasih je bila Norah v cerkvi in nj je hotelo biti nazaj do pozne noči; tedaj je prebil čas v pogovoru s Tessijo, kateri je v prodajalni pripovedoval o čudni deželi onstran morja. Ona ga je pazljivo poslušala in se zelo zanimala za poročila o Ameriki, o njenih prebivavcih, narodih, plemenih, razmerah. Čas jima je navadno prav hitro mineval, in kadar se je Norah ob poldesetih ali desetih vrnila, je Amerikanec začuden pogledoval na svojo veliko, zlato uro in izjavljal, da bi si ne bil mislil, da je že tako pozno.

Ta večer pa je bila Norah doma, deklici sta bili odšli k sosedom v vas in Amerikanec je čutil, da je njegov čas prišel.

»Menda kmalu odideš, Ted?« mu je dejala, ko sta sedela v bedni, zatohli sobi.

»Da,« ji je odgovoril kratko.

»In greš sam? Ne boš vzel s sabo onega, zaradi česar si prišel, kakor pravijo?«

»Zakaj sem pa prišel?« je vzkliknil naenkrat živahno. »Ljudje vedo o meni več kot jaz sam!«

»Morda,« je rekla Norah smehljajoč se, »že imaš ženo v Ameriki in sedaj ne moreš druge jemati s seboj?«

»Mnogo bi jih že lahko bil imel,« je dejal žalostno, »če bi se nekaj ne bilo zgodilo.«

»Kaj pa? Saj gotovo nisi bil tako nespameten, da bi bil vzel stare domišljije in strahove s sabo preko morja?«

»Da, vzel sem jih,« je vzkliknil, »in se jih še dosedaj nisem iznebil. Zopet sem jih s seboj prinesel. — Toda o tem nisem govoril.«

Obadva sta obmolknila in gledala v ogenj. Slednjič je on izpregovoril:

»Norah, ali se spominjaš onega večera pred petindvajsetimi leti, ko sva se ločila pod glogom?«

»Da, prav dobro,« je odgovorila popolnoma mirno.

»Ponudila si se mi vkljub moji nespameti. Ponudila si se mi, da z menoj kljubuješ svetu in se odpoveš za vedno staršem, sorodnikom in znancem in greš za menoj, ki sem bil izgnan in proklet s strašnim prokletstvom sramote.«

Ona je še vedno nepremično zrla v ogenj, kakor bi se spominjala preteklosti.

»Jaz sem bil toliko nespameten, da sem odbil tvojo ljubezen in — tvoje varstvo, kajti ti bi mi bila res varihinja. A če bi ti sedaj ponujal ljubezen, ali bi me odbila?«

Čutil je, da se sedaj odločuje usoda njegovega življenja. Ali je želel, da mu odgovori z da, ali ne? O tem si sam ni bil na jasnem. Neprestano sta se mu prikazovali dve podobi; prva je drugo zagrinjala, zakrivala, a zopet se je prikazovala, toda potem nanovo bledela. Katero naj si izbere? Tu je bila: prerajena stara ljubezen, zavest časti, spomini na četrto stoletja, ki so slikali njegovi domišljiji odcvelo ženo z nadzemskimi, lepimi barvami; veliko usmiljenje z njeno sedanjo bedo in revščino njenih otrok; sanje o prijetnem življenju pod novim nebom in v izpremenjeni okolici. Toda tam je bila druga podoba, mlada, sveža, prikupljiva, in videl je svojo bodočo ženo kot mlado kraljico v ljubeznivem, lepem domu pod zasneženimi vrhovi. Katero naj si izbere?

»Povej mi, Ted,« je vprašala odcvela žena, preprosto in odkritosrčno kot vedno, »ali si se zato vrnil na Irsko po tolikih letih?«

»Da,« je odgovoril odločno. »Kakor sem ti že pripovedoval, večkrat bi se bil že lahko oženil z milijonarkami v Montani in Nevadi. Poročiti bi se bil mogel s hčerami ljudi, ki so imeli toliko zemlje, kot je je na vsem Irskem; tla bi si bil lahko pokrtil s srebrom in streho z zlatom. Pa se nisem. Oni večer ob solnčnem zahodu mi je bil vedno pred očmi. To podoba sem marsikaterikrat gledal, ko sem ležal bedec pod zvezdnatim nebom; zrl sem jo, ko me je vabil greh v gostilnah San Franciska in Mehik; čuvala mi je vero, kajti želel sem se sestati z materjo na onem svetu in tebe povprašati, ali mi hočeš biti žena na tem; in sedaj je prišel moj čas. Srce mi krvavi zaradi tebe, Norah, in zaradi tvojih otročičev. Muči me misel, da se ti boriš v taki strašni bedi, jaz pa, ki te nisem nikoli bil vreden, imam vsega, kar si more poželeti človeško srce na tem svetu. Če se vrnem brez tebe, se bom moral vedno sramovati svojega bogastva. Ne-prestano mi bo pred očmi, kako se ti in tvoja otroka borite proti bedi in revščini. Pojdi z menoj, vzemi tudi Tessijo in Kathleeno in srečnejša bova, kot bi mogla biti kdaj poprej!«

Druga, lepša podoba je bila sedaj popolnoma obledela.

Norah Leonard je bila roke trdo sklenila v naročju. Njegova zvestoba jo je genila, globoko genila, toda njen sklep se ni prav nič omajal.

»Ali se spominjaš, Ted,« je dejala odločno, »zakaj me pred petindvajsetimi leti nisi hotel vzeti s seboj?«

»Spominjam se in menim, da sem prav ravnal, dasi mi je takrat pokalo srce. Poslovil sem se od tebe, ker nisem mogel zahtevati, daносиš z menoj vred sramoto in gorje ali da pade ta sramota in gorje na tvojo družino.«

»In prav iz istega vzroka ne morem sedaj jaz sprejeti tvoje ponudbe. V tej tuji zemlji in med tujimi ljudmi bi bila samo v breme in morda v sramoto. Jaz sem stara žena, v življenja bojih sem opešala in uvela in ne mogla bi ti biti to, kar želiš. V enem ali dveh letih, bi se me naveličal —«

»Ne, ne!« je vzkliknil. »Ti me ne poznaš! Če sem te tako dolgo čakal, kako bi se te mogel tako kmalu naveličati?«

»Ti nisi čakal mene, marveč nekoga, o katerem si mislil, da sem jaz. V ameriških taborih in gostilnah se ti ni prikazovala postarana, uvela žena, temveč mlado dekle, ki si jo pustil pod glogom oni večer, ko si se za vedno poslavljal od doma.«

Te besede so bile tako ponižne, tako odkrito-srčne, tako resnične, da jim je proti svoji volji moral pritrditi. In ko je to spoznal, je začel nenadoma občudovati to vrlo ženo in je sklenil za vedno izbrisati si iz spomina ono drugo, sijajnejšo sliko.

»Kar se tiče naše revščine,« je nadaljevala, »smo jo nosili že toliko let, da nam je sedaj lahka. Ničesar ne potrebujemo, hvala Bogu! Dosti imamo jesti in piti, in če naša obleka ni po najnovejšem kroju, je vsaj močna in pripravna. Čez nekaj mesecev bo Tessie polnoletna in tedaj bomo lahko dobili tistih par funtov, ki jih ji je oče zapustil.«

»Tessie bo potem tako bogata, da ji bo težko najti ženina. Norah, ona ti je tako podobna — ravnotaka je, kot si bila ti pred mnogimi leti, da sem že hotel njej reči to, kar sem sedaj dejal tebi, ko sem stopil prvi večer v prodajalno.«

»Da,« je odgovorila mati zamišljeno. »Tessie, ki je nisi nikoli videl, te je spremljala vsa ta leta in ne jaz.«

»Odlično dekle je,« je vzdihnil Amerikanec. »Srečni mož, ki jo dobi.«

»Saj je še otrok,« je rekla Norah.

»Torej,« je dejal on trpko in vstal, »bo vsaj nekaj dobrega od vsega tega: Ovadniški zarod bo na večno izumrl!«

Naslednji večer — poletje se je že nagibalo h koncu — je Kathleen sedela v zadnji sobi pri Murphyjevi gospe. Thade Murphy, ki je sedel njej nasproti, je počasi kadil in včasih jemal pipo iz ust, da pristavi kako besedo k onemu, kar je brala. Nenadoma pa je dejal:

»Zapri knjigo, Katty, in poslušaj, kaj ti bom povedal to blaženo noč!«

On je vedno imel kaj važnega povedati in je vedno govoril v tako skrivnostnih besedah, da se Kathleen ni prav veliko začudila. Zaprla je knjigo in poslušala.

»Na Irskem so bili nekdam ljudje,« je začel Thade, »o katerih ti nisem še nikoli govoril, deloma ker si nisem hotel umazati ust ž njimi, deloma ker jih noben pošten pisatelj nikoli ne omenja. A sedaj moram govoriti o njih. Ali moreš ugeniti, koga mislim?«

Kathleen je ugibala Mc Morrogha, O'Briena, zloglasnega Danaana in naštela vse odvetnike, ki so bili v službi irskih sovražnikov.

»Nel« je dejal Thade. »Omenila si sicer grde ljudi, a najhujših dozdej še nisi zadela.«

»Odpadniki!« je vzkliknila Kathleen. »Tisti, ki so zatajili svojo deželo in svojega Boga!«

»Zdaj si že bliže, a ugenila še nisi.«

Zavladal je globok molk; Katty se je zamislila ob ognjišču in se skušala spomniti še večje podlosti.

Starec je vstal — in bil je zelo velik — ter se nagnil v smeri, odkoder je bil slišal Kathleeno, in rekel, ali bolje siknil s tragičnim glasom:

»O-vad-ni-ki!«

Nato je zopet sedel in nadaljeval mirneje, toda še vedno skrivnostno:

»Za nesrečne, zapeljane ljudi, ki so umazali svoje roke z angleškim denarjem, je morda še vedno nekoliko upanja; ne mogel bi trditi, da so čisto izgubljeni. Nekateri ljudje so sedaj tako nežnosrčni, da hočejo Turke, Jude in brezverce spraviti v nebesa. A nihče, kdor je zdrave pameti, ne bo mogel odpustiti ovadniku. Odpustili smo Keoghu, škorpionu Sullivanu in ostali sodrgi, toda Corydonu, Nagleu ali Careyu nismo dpustili, dasi nikoli ne omenjamo njihovega imena!«

Po tem izbruhu je starec, izbulivši svoje bele, slepe oči, za trenutek obmolknil. Toda to je bil le

molk med gromenjem. Vstal je, se nagnil proti deklici, ki je srkala vase njegovega divjega duha, in dejal:

»Njim veljajo besede moža, ki ni vedel, kaj je tedaj govoril: Pekel ni dosti vroč in večnost ni dosti dolga zanje.«

Kathleen se je skoro prestrašila, toda teh misli se je tako navzela, da ji je gnev zadušil strah.

Po drugem dolgem premolku je starec zopet izpregovoril:

»Ali meniš, da razumeš vse to, kar sem hotel povedati s temi besedami?«

»Menda — razumem,« je odgovorila, ali bolje zajecljala Kathleen.

»Tedaj vedi,« se je povzpел starec do viška svojih razkritij, »da je nekdo od te golazni pod vašo streho.«

Če bi rekel dekletu, da je sam zlodej v podobi divje mačke v njihovi hiši ali da straši družinski duh pod streho, bi se ne bila bolj začudila in prestrašila. Nema je obsedela in ni vedela, kaj naj si misli, ter je čakala daljnjih razkritij. Starec je dobro razumel ta molk in slednjič dejal:

»Ali vas ne obiskuje zvečer neki človek, ki se je vrnil iz Amerike in se imenuje Kasey?«

Morala je pritrditi.

»Zakaj pa meniš, da hodi k vam?«

Kathleen tega ni mogla vedeti, a zdelo se ji je, da sta mati in on stara znanca.

»Prijatelja sta bila,« je rekel starec pomenljivo, »toda sedaj bi ji on hotel biti več kot prijatelj.«

Kathleen ni mogla razumeti.

»Ni čuda; ti si mlada in nedolžna in ne poznaš opolzljih potov življenja. Ali si kaj govorila z njim?«

»Ne veliko. A gorke sem povedala njemu in vsem njegovim starim ameriškim Ircem, ker zvablajo ljudi iz domovine ravno tedaj, ko jih najbolj potrebuje.«

»Daj sem roko,« je rekel starec in iztegnil svojo trdo pest. »Ti boš še rešila deželo. Moj Bog, moj Bog! Što takih deklet, kot si ti, bi lahko izvršilo, kar nam ni uspelo.

»Da,« je dejala Kathleen, ki jo je pohvala popolnoma razvnela, »in povedala sem mu, da so vsi skupaj angleški gonjači!«

»Prav,« je rekel starec, »in sedaj poslušaj. Pred osemdesetimi leti so orožniki — da bi jih zlodej! — ob času ‚belih mož‘ uklenili dvajset najpoštenejših ljudi v župniji in jih odpeljali v Cork v zapor, da jih sodišče pripravi ob življenje. Bili so tako nedolžni, kakor si ti sedaj, toda njihovi sovražniki so hlepeli po krvi, krvi — in prelili so jo. Dokazati jim niso mogli ničesar, toda državni pravdnik ni bil na Irskem še nikoli v zadregi za priče, dokler je mogel najti ljudi, ki so za njegovo umazano zlato prisegali, da je črno, kar je belo. In takih je bilo dosti. O'Connel je rešil življenje tem nesrečnežem. O'Connela nisem nikoli visoko cenil. Lehko bi bil veliko storil za Irsko, pa ni. Ko bi bil oni dan v Clontarf izpregovoril samo eno besedico! Toda on je mislil — Bog naj ga kaznuje — da svoboda dežele ni vredna kapljice krvi. Bil je izdajavec, toda tega sam ni vedel in mi moramo vsakomur priznati, kar zasluži. On je rešil te ljudi. A božja roka naj zadene sodnike, porotnike, tožitelje in predvsem ovadnike, ki so prisegali do roba, besedo za besedo, kot so jih bili naučili in jim plačali s prokletim denarjem za kri poštenih mož.«

Ponehal je, da se oddahne, preden začne s svojimi velikimi odkritji.

»Potem so odšli iz dežele in hodili ter se potikali po svetu kakor Kajn. A svojo zalego, gadjo zalego, so pustili tu. Njihov glavar, načelnik in govornik se je imenoval Daly in Dalyjev vnuk je tisti Terence Kasey, ki sedaj hodi v vašo hišo in se hoče oženiti s tvojo materjo!«

Te besede so se zdele deklici tako strašne, da je onemela. Pozorno je pogledala starca, da se prepriča, ali se mu ne blede, kajti večkrat je sam rekel, da sedaj zopet postaja otročji. Toda do tedaj še ni bila zapazila, da bi se bil kdaj zmotil. Vedno je navajal dan in leto. Mogla mu je verjeti celo tedaj, ko ji je po strašnih obljubah, da bo molčala, natančno pokazal na pokopališču v Oldcourtu prostor, kjer so

z mnogimi obredi in molitvami zakopali krsto, polno pušek in krogel, zavitih in zavarovanih pred vlago s svilo, namočeno v olju, dasi ji je bilo skoro na smrt hudo, ko ni smela govoriti o skrivnosti. Toda to razodetje je bilo tako nenavadno in neverjetno, da je onemela. Starec ni razumel njenega molka.

»Lehko rečem,« je dejal rezko in zasmehljivo, kakor je vedno govoril o svojih sovražnikih, »da boste sedaj vsi še imenitni postali. Pravijo, da ima on kupe zlata in toliko zemlje, da je ni mogoče prehoditi v enem mesecu. Ne, da bi vam ne privoščil sreče. Bog ve, da vas je revščina dolgo mučila! A vendar ste vedno varovali svoje pošteno ime. Vsaj jaz nisem še nikoli slišal, da bi mogel kdo Curtinovim ali Leonardovim kaj očitati. In slednjič je pošteno ime z revščino boljše kakor sramotno ime z vsem zlatom Kalifornije. Pa tega ni več! Stari časi so minili in z njimi staro poštenje. Sedaj iščejo le denarja, denarja — in meni bi se gotovo podalo, zavidati vas zanj!«

Vsaka beseda je zarezala kakor nož v dušo občutljive, strastne deklice. Le sramoto in zaničevanje je videla pred seboj. Slednjič je vzkliknila jeze in sramu:

»Kaj naj storim? O, povejte mi, kaj naj storim? Saj ne smemo nikomur več pogledati v oči!«

»Temu se boš že privadila,« je odgovoril starec s krutim posmehom; »kadar boš tam v svoji veliki palači in kadar se boš vozila s svojo kočijo, boš pozabila na staro čast in ugled svojega rodu in družine. Toda izpremeniti boš morala tudi svoje ime. Potem boš gospodična Kasey ali pa te bodo morda nazvali po tvojem starem očetu, ovađniku Dalyju. Gospodična Kathleen Daly! Saj te ne bo tam nihče poznal. »Toda,« je nenadoma pristavil zamahnivši z roko, »tvoje oče se bo obrnil v grobu!«

XXVIII. poglavje.

Uslišan.

»Čujte,« sem dejal nekaj dni pozneje Amerikanu, »saj mi ne boste zamerili, če Vas na nekaj opozorim?«

»Gotovo ne, gospod župnik,« je odgovoril začuden.

»Svetoval bi Vam, da končate tisto stvar na ta ali oni način. Veliko že govore o tem v vasi. Zapazili so, da obiskujete ono hišo, in povem Vam, da jeziki že ugibajo.«

»Ljudje morajo kaj govoriti,« se je branil, »in za resnično, pravo klepetanje je irska vas kakor nalašč. Človek bi mislil, da bodo, če sploh komu, vsaj Nori Curtin prizanesli.«

»Saj ne gre za Noro!« sem vzkliknil. »Vi pozabljate, da je tam nekdo, ki je mlajši in prikupljivejši kot Norah. In da Vam povem naravnost resnico, vedite, da mi je jako neljubo, ko vlačijo ljudje Tessijo Leonard po ustih. Jaz sem jo krstil, jaz sem jo prvič obhajal in vem, da je ona najboljši in najpobožnejši otrok na svetu, ter Vas zagotavljam, dragi prijatelj, da mi je bilo zelo hudo, ko sem slišal, da imenujejo njeno ime skupaj z Vašim, zlasti ker na vsem tem ne more ničesar biti.«

»Iz znanega vzroka kajne?« je vprašal otožno. »Vedel sem, da me bo zasledovalo do groba.«

»Ne zaraditega. Vsaj jaz še nisem opazil, da bi kdo kaj vedel ali govoril o tem. Stvar je, kakor sem Vam rekel, umrla in je pokopana. Toda zakaj ne govorite z Noro in ne končate vsega?«

»Govoril sem že,« je dejal pobito.

»In je šlo vse po sreči, kajne?«

»Ne, vse je šlo po nesreči. Zastonj sem prehodil šest tisoč milj. Odbila me je.«

In pripovedoval mi je vse.

»Okusi so seve različni,« sem dejal. »Toda resnično mi je žal Vas in še bolj nje. Kaj ji je neki bilo, da je odbila tako ponudbo in tako starega prijatelja?«

»Isti ponos, ki je mene zapeljal, da sem odbil njo. Boji se, da bi se osramotil z njo tam v ameriških pragozdih in da bi se je naveličal.«

»Toda opazili ste, da se je zelo izpremenila?« sem ponovil.

»Da, zelo se je izpremenila. A to nič ne de. Prišel sem, da jo vzamem za ženo, in bi to bil tudi storil in se nikoli ne kesal, če bi bila le ona zadovoljna.«

»Bog se je usmili,« sem zamrmral. »Toda Vaša dolžnost je jasna, moj dragi Terence. Odigrali ste vrlo, možato vlogo. Več ne morete storiti. In iz vzrokov, ki sem Vam jih navel, bi se jaz, ko bi bil namesto Vas, sedaj kar najhitreje vrnil v Wyoming.«

»Poslušal Vas bom, gospod župnik,« je odgovoril ponižno, »a hudo mi je, da sem vsa pretekla leta čakal zastonj. Nocoj pojdem tja in se poslovim, jutri pa odpotujem proti Corku ali Queenstownu.«

Ravno ko se je stemnilo, je Terence Kasey stopil iz svojega hotela in se obrnil proti hiši gospe Leonard. Srce mu je bilo težko. Sanje njegovega življenja so minile za večno. Vrnil se bo v Ameriko kot samotni mož in ubijala ga bo misel na vse njegovo bogastvo okrog njega, ko ni nikogar, da ga užije ali podeduje. Težko si je pridobiti premoženje, bridko ga uživati, si je mislil. Ali bi ne bilo zanj tisočkrat bolje, ko bi bil ubog dninar, ki bi imel majhen prostorček, katerega bi imenoval svoj dom, in vse drugo, kar je združeno s to besedo? Bil je napol jezen na Noro. Bila je nespametna, ponosna, občutljiva. Menil je, da ji mora le besedo izpregovoriti, ji vreči svoje zlato pred noge, in ona bo na veke njegova. Pa ne! Ona ga je samo hladno zavrnila. Ti Irci so ponosni kot zlodej, si je mislil. Toda ta reč je, hvala Bogu, končana in za vedno odpravljena. Nihče ni ničesar zašepetal o njegovem rodu in pokolenju. Tam se je

prevaril, kjer je bil gotov uspeha. Česar se je najbolj bal, je na veke pozabljeno. Ljudje so se zelo izpremenili, si je mislil. Postajajo pozabljivejši in tem boljši. Kljub temu mu je bilo srce težko, ko je stopil v malo prodajalno.

Jezen prepir v sobi ga je ustavil na pragu. V bedni prodajalni ni bilo nikogar, sobna vrata so bila napol odprta, toda vsled belega zastora ni bilo mogoče pogledati ne noter, ne vun. On je en trenutek poslušal. Mislil je, da je notri kaka prepirljiva sosedka, ki je prišla stresat svoj besednjak zaradi splasene koklje ali zlasanega otroka, ter se je že hotel umekniti na ulico in počakati, ko zasliši svoje ime in sicer ne na posebno prikupljiv način. Govorila je Kathleen.

»Vedno sem Vas poslušala in spoštovala, mati,« je rekla. »Toda ta človek je prišel na nesrečen dan, da skali naš mir. Nikoli ga nisem marala, odkar sem ga prvič pogledala. In sedaj govori vsa vas o nas!«

»In kaj nam morejo očitati?« je vprašala Tessie nenavadno odločno. Če kak gospod ...»

»Kdo?« je dejala Kathleen posmehljivo.

»Gospod, pravim,« je odvrnila Tessie.

»Tedaj, kot navadno, tudi sedaj ne veš, kaj govoriš,« je odgovorila Kathleen.

»Psst, otroka!« je rekla mati skrbno. »Vidve sta še mladi in ne poznata sveta. Bolje bo, da pustita te reči.«

»Jaz se nisem začela prepirati, mati,« je dejala Tessie. »Katty misli, da jo ves svet gleda in se zanjo zanima.«

»Nič takega ne mislim, gospodična,« je odgovorila Kathleen. »Prav nič nisem govorila o sebi. Rekla sem le, kar vsa vas pripoveduje.«

»Naj pripovedujejo!« je mirila mati. »Kaj morejo neki reči?«

»Toliko, da nas lahko za vedno osramote,« je odgovorila Kathleen. »Jaz grem rajši beračit od vrat do vrat, preden nam pride ta človek v hišo.«

»Nam pride v hišo?« je dejala Tessie. »Kaj govoriš, Katty? Ali se ti blede?«

»Ne blede se mi, ne. Vsa vas govori, da hodi ta človek k nam in — če že moram povedati, toda ti si me prisilila k temu — da Vas vzame, mati!«

»Sram te bodi, Kathleen,« ji je očitala Tessie. »To boš morala povedati pri izpovedi. Da moreš mater tako grdo žaliti!«

»Pusti jo, Tessie,« je rekla mati vdano. »Ona ne misli tako hudo. A potolaži se, Katty, in vedi, da se ne mislim omožiti ne s Kaseyem, ne s kom drugim.«

»Saj sem vedela!« je vzkliknila Kathleen radostno. »Ljubše bi mi bilo, mati, da umrjete, kot da se omožite z njim.«

»Zakaj?« je vprašala mati hladno. »Kaj pa veš o Terencu Kaseyu?«

»Kaj vem, mati? Kar ve vsakdo — da je sin ovadnika.«

»Kdo ti je to rekel? Gotovo oni stari norec tam, ki ti polni glavo s takimi mislimi. Toda to pot se je zmotil. Terence Kasey ni sin ovadnika, temveč Redmonda Kaseya, ki je bil zelo pošten mož.«

»Pa vsaj vnuk,« je rekla Kathleen, ki je čutila, da je premagana.

»To so stare zgodbe,« je odgovorila mati. »Jaz vem samo to, da je prehodil vso Ameriko in prišel preko morja, da nam pomaga iz bede in revščine in nam dá prijazen dom.«

»Prav je, mati, da niste tega sprejeli,« je dejala Kathleen. »Boljša je revščina in lakota kot sramota in zaničevanje.«

»Ti si tako domišljava, da ne veš, kaj govoriš,« jo je zavrnila Tessie ježno. »Jaz mislim, da je lepo in plemenito, če se je gospod Kasey tako dolgo spominjal matere in ji nazadnje še hotel pomagati. To zakrije vse družinske grehe, za katere se sedaj, hvala Bogu, nihče več ne meni. Mi se tudi ne moremo kdovekako postavljati.« —

»S tem misliš mojega očeta,« je rekla Kathleen ponosno. »Nihče še ni slišal, da bi se kateri Leonard bil onečastil.«

»In kdaj se je Terence Kasey onečastil?« je vprašala Tessie. »Ali je sramotno, če si kdo pridobi

v Ameriki premoženja in potem vrne, da ga ponudi prijateljici svojih mladih dni?«

»Ti se tako poganjaš zanj, kakor bi želela, da bi ga tebi ponudil!« jo je zbadla Kathleen.

»In če bi tudi? To ni nič hudega.«

»Ali hočeš s tem reči, da bi se omožila s sinom ali vnukom kakega ovadnika?«

»Jaz bi gledala na moža samega, ne na njegove prednike.«

»In ti bi ga vzela vkljub vsej sramoti in vkljub temu, da ga ljudje zaničujejo?«

»Sramote in zaničevanja ni, če sami kaj ne zakrivimo,« je odgovorila Tessie. »Vsemogočni Bog nas ne bo povpraševal po tem, kaj so naši dedje storili ali česa niso storili. Če bi vedela, da je Terence Kasey sicer pošten mož in dober, vnet katoličan, bi se ne brigala za to, kaj je bil njegov ded ali praded. In tak človek, ki je toliko let hranil materi svojo mlado ljubezen, mora biti nekaj posebnega.«

»Saj njemu nič ne pravim. Toda če je njegov stari oče spravljal s krivo prisego poštene ljudi na vislice —«

»Kaj zato?« jo je Tessie nepotrpežljivo prekinila. »A pustiva ta pogovor. Saj naju nič ne briga.«

»Kakor se ti zdi. Jaz ga nisem začela,« je odgovorila Kathleen.

»Še ne!« je dejal Terence Kasey, ki je bil na široko odprl mala steklena vrata in stopil v sobo. »Slišal sem nehote vsako besedo ali skoro vsako besedo, ki si jo izpregovorila ti, Norah, in Vi, Tessie, in Vi, Kathleen. Večkrat sem potrkal, pa mi niste odgovorili. Prišel sem se poslovit od vas vseh, a nisem pričakoval, da bom slišal v tvoji hiši, Norah, in od tvojih otrok isto strašno očitanje, ki me je pred petindvajsetimi leti odgnalo v Ameriko in me od tedaj zasledovalo kot strah. Bil sem prepričan, da je tu umrlo in se pozabilo, toda človek ne more nikoli vedeti —«

»Nisem Vas hotela žaliti, gospod Kasey.« je rekla Kathleen, »toda tisti, ki prisluškujejo, slišijo redkokdaj kaj dobrega o sebi.«

»A včasih morda slišijo resnico,« je odgovoril potrto, »dasi jim ni ljuba. Res, moj stari oče je bil — da, ovadnik« — komaj je izgovoril to besedo — »toda Bog mi je priča, da sva se jaz in moja uboga mati pokorila za njegov greh več kot je bilo treba, če je pregnanstvo in sramota in sovraštvo vseh ljudi zadostna kazen. Pred petindvajsetimi leti sem odbil plemenito ponudbo vaše matere, ko je hotela deliti mojo sramoto in iti z menoj do konca sveta. Blazna misel me je ločila od največje sreče mojega življenja. In marsikaterikrat sem si bridko očital, ko sem slišal o njenih poizkušnjah in bojih, da sem zakrivil toliko gorja njej, ki me je ljubila in katero sem jaz ljubil. Naj mi Bog odpusti moj ponos! To je naša najhujša dediščina. To je vzrok vse boolesti in vse nesreče na svetu. — Jutri odidem iz vasi in v štirih tednih z Irskega. Ostal bi še dalje, toda slišal sem, da spravljajo tu govorce na tak način moje ime v zvezo z vašo družino, kot nisem nikdar sanjal, niti upal —«

»Ne reci tega, Ted,« je dejala gospa Leonard. »O tem si sanjal vse svoje življenje.«

»Ne razumeš me, Norah,« je odgovoril. »O tebi sem sanjal vse svoje življenje, toda ljudje mislijo drugače.«

»Ljudje imajo prav. Sanjal si o dekletu, ki si ga pustil oni ponedeljski večer pod glogom v Balinsleji.«

»In to si bila ti,« je rekel Kasey zmeden.

»Nisem bila jaz. Poglej mene in poglej Tessijo ter povej, ali imajo ljudje prav ali ne.«

»Matil!« je vzkliknila Tessie in vstala ter globoko zardela, ker jo je razumela.

Terence Kasey je stal kot okamenel. Moral je priznati, da je to bila podoba, ki je vedno otemnjevala ono staro, obledelo sliko in ki je sedaj bila v jasnem, lepem nasprotju z njo. Čutil je, da je bil ves čas izdajavec svojega starega ideala, toda dokazoval si je, da je le častno in pravično ravnal. Ali je mogoče, da bi ravno tedaj, ko je slišal besede, ki jih je najmanj pričakoval v tem skromnem domu — o krivdi in sramoti vsega svojega življenja — slišal tudi od-

govor, ki bi ga na veke osrečil? Nekaj mu je šepetalo: To je vélika priložnost tvojega življenja, posezi po njej! In on je posegel.

»Tessie,« je dejal obzirno in spoštljivo. »Vaša mati je rekla nekaj, česar bi jaz nikoli ne bil mogel izgovoriti. Nečem odločevati o tem, ali se moti ali ne. Tudi se nečem nepošteno okoristiti z Vašimi besedami, katere sem slišal pred vrati. Toda to je resnica, božja resnica: Vse svoje življenje sem stremel po tem, da stopim v vašo družino. A doživel sem prevaro za prevaro. Če bi se sedaj izpolnila moja nada, moje hrepenenje, največja želja mojega srca in če bi po Vas, ki ste toliko nad menoj, prišel v vašo družino, bi se mi zdelo, da je vse moje žalostno življenje ovenčano s krono največjega blaženstva. Ne tajim tega, kar pravi Vaša mati, pa se tudi nečem nelepo okoristiti z Vašim plemenitim zagovorom in s še plemenitejšo odločnostjo. A če ne prekličete svojih besed, ko jih premislite, tedaj bom po vseh teh letih dosegel več kot sem pričakoval ali želel. Z eno besedo: Jaz vas snubim.«

Tessie je tiho jokala. Kathleen jo je ostro in presojačo opazovala.

»Mati, kaj naj rečem?« je vprašalo dekle.

»Kar hočeš, dete.«

»Storila bom, kakor Vi želite, mati, in nič drugače.«

Gospa Leonard je vstala in dejala ginjena:

»Kakor sem rekla, popolnoma si prosta, Tessie; toda ni ga človeka na svetu, kateremu bi te rajši dala kot Terencu Kaseyu. Toda ona je še zelo mlada, Ted, in bo šele čez kakih dvanajst mesecev polnoletna. Ali moreš čakati?«

»Da in še dalje, če dobim njeno besedo.«

»Govori, Tessie,« ji je rekla mati.

»Da, mati, ko tako želite,« je odgovorilo dekle.

Ves vesel, da se je žalost in obup tako izprevrgel, se je Terence Kasey obrnil h Kathleeni:

»Ali boste prepovedali oklice?«

»Ne, ampak jaz bi Vas ne vzela,« je odgovorila s plamtečimi očmi.

»To sedaj nič ne de,« je dejal veselo. »Jaz živim sicer blizu Mesta ob Slanem jezeru, pa vendar nisem mormonec.¹ In sedaj zbogom! Danes leto se bom vrnil in zahteval, da izpolnite svojo obljubo!«

---

¹ Mesto ob Slanem jezeru (Salt Lake City) je središče mormonske verske ločine, ki dovoljuje mnogoženstvo. — Op. prev.

XX X poglavje.

Domov!

Sosede so zelo različno sodile o tej zaroki ter o možnostih in nevarnostih, ki utegnejo nastati iz nje. Njihove sodbe pa je ustvarjala in določevala in ravnala, kakor vse človeške misli in dejanja, ali ničemurnost ali zavist ali upanje ali ljubezen.

»On bi ji lahko bil stari oče,« je dejala prva.

»Za denar store ljudje vse,« je dejala druga.

»Ali ni čudno, da bo mož, ki je prej hodil za materjo, vzel sedaj njeno hčer?« je dejala tretja.

»Ona je najboljša dekle kar jih je kdaj nosil svet, in zasluži najboljšega moža, ki ga ji more Bog dati,« je dejala četrta.

»Gotovo,« se je oglasila druga, »toda kdo more vedeti, če nima on v Ameriki tri ali štiri žene? Tam uganjajo čudne reči, kadar jih ljudje ne vidijo več.«

»Za to bo že župnik poskrbel; Amerikanec bo moral priseči in prinesiti izpričevalo od vsakega župnika, v čigar župniji je kdaj živel.«

»Oh, saj tam nimajo župnikov! Tam so sami kaplani. In ti bi imeli dosti opraviti s človekom, ki je bil zdaj tu, zdaj tam, kakor se mu je zljubilo.«

»Pravijo, da ima denarjev na kupe, tako da ne ve, kam bi z njimi.«

»Saj je prav, da si opomorejo, ker ni bilo nikoli boljše in poštenjše družine v župniji.«

Tako se križajo človeške misli in včasih jih je bilo prijetno poslušati, včasih pa tudi ne.

Tessie, ubogo dekle, je morala prestati hudo preizkušnjo. Ni se mogla znajti med čestitkami, svarili, upi, dvomi, ugibanji.

»Tudi mi se veselimo Vaše sreče, gospodična Tessie! Vedno ste imeli za reveža dobro besedo in — dobro roko, če Vam je Bog kaj dal!«

»Saj nas ne boste popolnoma zapustili, gospodična? Tam je strašen kraj, globok sneg leži na tleh devet mesecev in veter Vam bo tulil grd pozdrav. Ali bi Vas ne mogel pustiti pri nas in Vas prišel včasih obiskat?«

»Veseli nas, gospodična Tessie, da slišimo tako dobre novice, toda varujte se. Jaz sem poznala nekega Amerikanca, kot je Kasey, ki je prišel semkaj in pregovoril ubogo, neizkušeno, nedolžno deklico kot ste Vi, da je odšla z njim. Ko sta bila tam, jo je zapustil in ona je stala s prsti v ustih na ulicah New Yorka. In kmalu je tudi izvedela, da ima v vsaki ameriški državi po eno ali dve ženi.«

»Upam, da nas ne boste pozabili, gospodična, ko odidete. Glejte, to je moja mala Ellie! Ona bi bila za Vas kakor nalašč. Sami bi jo lahko izučili, ker je dobre glave, in snažnejše in boljše deklice ni na Irskem.«

»O gospodična, ali bi nam Vaš soprog hotel posoditi par funtov? Če bi sedaj mogli kupiti prašička, bi ga ravno o Veliki noči lahko zaklali in greh je, da mečemo vse krompirjeve olupke preč!«

O starših Terenca Kaseya ni nihče nikoli izpregovoril besedice. Stari so pozabili, mladi se pa v svojem navdušenju za velikega junaka, ki ga opevajo balade in pesmi, niso zmenili za to. O tem so govorili le v temnih kotih Murphyjeve kuhinje in le tam so napovedovali strašne prerokbe za bodočnost.

»Nikoli nisem pričakoval, da se bo Leonardova hči prodala z dušo in telesom za zlato,« je govoril Thade. »Toda svet se vsak dan izpreminja. Kaj si mu rekla, Katty? Ponovi mi besedo za besedo!«

»Dejala sem mu,« je odgovarjala Kathleen ponosno, »da bi ga jaz nikoli ne vzela, četudi bi imel vse zlato Kalifornije ali vse diamantne kraljičine krone. Na svetu je še nekaj boljšega in tega ne maramo izgubiti.«

»Nikoli nisem dvomil o tebi. In verjemi mi, zopet ti pravim, verjemi mi, da bo tvoja uboga sestra še obžalovala to kupčijo. V repi ni krvi in v ovadniku ne poštenja. A kaj pravijo ljudje?«

»Ti tako, drugi drugače. Nihče ne verjame, da bo kaj dobrega iz tega.«

»In kako se ona počuti?«

»Zdi se mi, da se že kesa te kupčije,« je odgovorila Kathleen, da pomiri svojo vest. »Razdrla bi jo, če bi mogla.«

To ni bilo popolnoma resnično, a nekaj je bilo vendar na tem, kajti ubovega dekleta so tako mučili z vprašanji, slutnjami, prerokovanji, znamenji in prošnjami, da je že bledela in hujšala. Slednjič je prišla k meni, naj Terencu pišem in rečem, da je vse končano, in naj ga pregovorim, da jo odveže oblube.

»Zaradi babjih govoric, ki jih trosijo klepetulje okrog, ne bom tega storil. Ljudje hočejo govoriti, morajo govoriti, sicer bi počili in to bi bila nesreča. Če se nisi sama premislila ali če ga ne maraš več ali če ni kake druge resnejše ovire, hvali Boga, ki ti je poslal to lepo srečo, in jo sprejmi. Kajne, da tudi tvoja mati tako misli?«

»Da,« je odgovorila, otiraje si solze, »ona se smeje vsem tem govoricam, toda —«

»Kaj toda?«

»Kako morem vedeti, da me ne vara? Ljudje so popolnoma drugačni, kadar odidejo.«

»Če misliš, da je že tam kje oženjen,« sem ji odgovoril, »tedaj prepusti to meni. Jaz sem dolžan paziti na vse to, preden ti nataknem na roko poročni prstan. Toda ali meniš, da bi kdo prehodil šest tisoč milj, da se oženi s staro, uvelo ženo, ki jo je davno prej ljubil, če bi ne bil pošten človek?«

»Ne. Saj sama vem, da bi ga ne smela tako sumničiti, toda če mi trobijo ljudje v ušesa vsako jutro, opoldne in zvečer, se me vendar nekaj prime.«

»Gotovo se te nekaj prime. Če se boš še dalje grizla in hujšala, boš tako osivela kot jaz, in kadar se Terence vrne, bo najbrže izkušal dobiti kak lep izgovor, da se iznebi sive, bledolične, stare device!«

Človek ne zadene ljudi, kadar jih hoče spametovat, nikoli tako v živo, kakor če se dotakne one bolne točke, kjer so najbolj občutljivi. Neka slast je v tem, da se damo prepričati o stvari, h kateri se nam že nagiba srce. Dobro se nam zdi, če nas kdo prepričuje ne proti, ampak po naši volji. In tako je ta mali poziv na človeško ničemurnost končal vse prerekanje. Nikoli več nisem slišal teh pomislekov.

Kolo časa se je potopilo v globočine zime in se dvignilo v spomlad in poletje, skoro hipoma, kajti tako kratek je prehod, tako nagla izprememba dob in časov. Znameniti dan se je približal. Potolažil sem vse dvome, odstranil vse zapreke in preostajalo je le še manj važno vprašanje, ali naj bo poroka v Corku ali doma in ali bo Kathleen družica svoji sestri. Pri prvem vprašanju sem krepko udaril z nogo ob tla. Poročita naj se v tisti cerkvi, kjer sta bila krščena, kjer sta se prvič izpovedala in obhajala ter birmala in nikjer drugje. Nisem se hotel ukloniti novi navadi, da se vrši poroka v mestu s hladnimi, slovesnimi kosili v hotelih itd. Pri drugem vprašanju smo imeli veliko sitnosti, preden smo se dogovorili, da ne bomo zahtevali od mlade Jeane d'Arc, naj se kakorkoli udeleži nedomoljubne svatbe; toda ko je mlada gospodična malo kesneje spoznala, da se svet suče kot po navadi in da se bo poroka vršila precej sijajno, četudi je ona ne počasti s svojo navzočnostjo, je bila zelo vesela, ko so jo poprosili za družico. In tako je slednjič prišel znameniti dan.

Ko smo vztrajali pri tem, da se mora poroka vršiti doma, nas je Tessie prosila s solzami v očeh, naj bo vsaj kolikor mogoče skromna. A Terence je pooblastil posestnika hotela, da poskrbi za tvarne naslade kar najbolj obilno in bogato. In kot pameten mož se je naš gostilničar stvari dobro lotil. Dolga miza, ki se je raztezala po vsej kavarniški sobi, je naravnost blestela. Takih mrzlih narezkov, okrašenih z raznovrstnim zelenjem, tako prozorne žolice, takih paštet in puddingov in tort in slaščic, tako krasnih piramid sadja, velikih jabolk, črnega in rumenega grozdja, zlatih pomaranč in takih zlatovratnih stekle-

nic s »šumečim vinom s Francije vzhoda«, kakor sem se jaz izrazil v svoji napitnici, ni še nihče prej videl.

Sam je bil ves pokoncu. Pripeljal je noter vse kmete in vse kmetice, ki so šle mimo oken in ki so sicer sem zahajale, da jim raztolmači svoje veliko zmagoslavje. Da, pripeljal je celo vse delavske žene in hčere, ki so prišle na svojih vozičkih nakupit skromnih potrebščin, da občudujejo to veličastno razstavo kuhinjske in drugih znanosti. Bojim se, da so se marsikomu, ki je bil navajen preproste hrane, pocedile sline, ko je zagledal toliko krasnih, mikavnih jedi. Samovi pridnosti in spretnosti sem izrazil vse priznanje. On je čast ponižno odklanjal in vse izvrčal na Terenca Kaseya.

»Poglejte, gospod župnik,« je dejal, otepaje nevidne drobtine s snežnobelega prta, »jaz sem se dosedaj že toliko naučil, da vem, kdo je pravi gospod. In Kasey je gospod. Sem prihajajo najraznovrstnejši ljudje, trgovski potniki, gospoda na ribolov, uradniki po davke, da bi jih ... pa povem vam, gospod župnik,« vrgel si je prtič preko roke in se vzravnal, »da ni vsakdo, ki nosi rumene čevlje, že gospod.«

»Kako jih pa razločite, Sam?« sem vprašal. »Vprašam vas zato, ker mi vedno sili roka h klobuku, kadar zagledam riave čevlje, zlasti če so nad njimi še rumeni golenjaki.«

»Bog se vas usmili, gospod župnik,« je vzkliknil Sam sočutno; »ko bi vi vedeli vse, kar vem jaz! Tisti, ki zmenjajo šest penceov, da mi dajo tri pennyje, mi delajo tudi največ sitnosti. Natakak, to! Natakak, ono! Natakak, to je zanič! Natakak. pečenka je sežgana! Tople vode v sobo ob šestih zjutraj! Tople vode v sobo in gorko kopel pred kosilom! Pri teh ljudeh bi svetnik klel in jaz nisem ravno —«

»Nič ne de, Sam, pa boste še lahko, če boste potrneli in nehali riti limonado.«

»Kakor sem dejal, gospod župnik,« je nadaljeval, kakor bi bil preslišal moje besede, »gospod Kasey je popolnoma drugačen. V gostilni je miren kot otrok in pohleven kot ženska, da. še bolj pohleven kot marsikatera ženska, kakor, žalibog, vem. Sam, ali bi

hoteli to storiti?' 'Sam, ali vam ne bo pretežko?' In on ne stiska. 'Le shranite ta drobiž, Sam, in si kupite tobaka!' 'Nesite to domov svoji ženi, Sam!' Ah, gospod župnik, jaz vem, kdo je gospod, da ga le pogledam, in Kasey je gospod!«

»In zato bo poplačan,« sem dejal, da ga izkušam. »Dobil bo najboljšo ženo, kar jih je med štirimi irskimi morji.«

»Res je, gospod župnik,« je odgovoril Sam malo negotov, kakor se mi je zdelo. »On bi bil seve lahko bolje poskrbel zase in priženil toliko denarja, kolikor bi hotel. Toda ona je čedno, postavno dekle in naša!«

»Sam!« sem dejal.

»Prosim, gospod župnik?«

»Svatba je važna stvar; povabljena je, kakor sem slišal, vsa župnija. Upam, da se boste izkazali.«

»Ali jaz, gospod župnik?« je vprašal Sam, kakor bi ga ta nedolžna beseda bila kaj zadela.

»Vem,« sem nadaljeval, kot da ga nisem slišal, »da ste strašno dober človek, toda danes boste imeli velike izkušnje. In gospodu Kaseyu je zelo veliko na tem, da bo vse prav in pošteno. Ali bi ne bilo žalostno,« sem rekel in se ozrl okrog z občudujočim pogledom, »če bi se pri tej veličastni, odlični slovesnosti kaj primerilo, kar bi omadeževalo čast in slavo vse župnije, da, vse dežele?«

»Da, sramotno bi bilo,« je odgovoril Sam ponižno. »Glejte! Hočem vam obljubiti v božjem imenu, da ne bom pokusil kapljice ves dan!«

Pokleknil je in jaz sem ga zavezal, da ne sme piti, dokler ne mine svatba.

Terence Kasey je točno prišel, si vse podrobnosti ogledal in pohvalil ter ves žarel sreče. Tessie je hotela skromno in ponižno iti peš v cerkev kakor vse druge neveste v župniji. A on ni hotel o tem nič slišati. Naročil je sijajno, dvovprežno kočijo iz Mallowa z dvema konjenikoma. Mislim, da je Tessie zaradi njiju omedlela. Ravno preden so se napravili v cerkev, se je je namreč lotila lahka omotica, toda hitro se je zavedla in bila potem bolj sveža kot kdaj

prej. Kako da je bila oblečena? Ah, o tem se ne menim. To vrstico bom pustil prazno. Ne znal bi si pomagati s francoščino. Toda to vem, da je imela prstan, ki je tako žarel, da bi mogel razsvetliti nebeški obok, če bi ugasnile vse zvezde. Tega-le mi pa ne pripovedujte okrog: besna, nespravljliva mala upornica, ki se je ponižala za družico svoji sestri, je brez sramu nosila in razkazovala — pa ne! Tega ne smem povedati. Thade Murphy živi še vedno. Obred je bil hitro končan, hitro in molče je minila sveta maša, ki družji vsa katoliška srca »od solnčnega vzhoda do zahoda«, hitro so podpisali zapisnike in potem je Kathleen — ali naj povem? Da, povem v njeno čast — poljubila svojega svaka in ta mali čin ponižanja je izbrisal mučni spomin na nesrečno dediščino sramote, ki je spremljala življenje Nodlage in njenega sinu.

Kdo je bil na svatbi? Vsakdo. In vsakdo ni bil le izborne volje, temveč je tudi čutil del prekipevaljoče sreče ženina in neveste. Na Irskem imamo navado, da kaj radi spodmaknemo lestvico rojaku, ki se hoče dvigniti do najvišjega vrhunca, četudi se pri tem pobije ali pokveči za vse svoje žive dni. Toda ko pride srečno do vrha, zavihtimo vsi klobuke in kličemo: Hura! Tako so ta dan vsi le čestitali srečnemu paru; spominu na preteklost so bili pozabljeni in pregnani in upi v bodočnost so bili solnčni in zlati. Zakaj bi kazali ubogo človeško naravo vedno v najslabših, najtemnejših potezah, ko je tako lahko obrniti tudi nje lepo, dobro, ljubečo plat?

Krona vsega je bil slaven pevec balad — kakor kak starodaven irski bard — ravno pred oknom hotela, ki ni le ponavljal velikih spevov preteklosti, temveč jih je znal tudi prikrojiti sedanjosti. Tako sem vsaj sklepal iz prvih verzov, katere edine sem odlikoval s tem, da sem si jih zapomnil:

Gospe in gospodične
in vrli vi možje,
poslušajte, kak mične
zdaj pesmi mi privro.

Opeval bom junaka,
 ki ženi se vesel,
 ki ga je tekma vsaka
 ovenčala s častjo.

Spominjam se pa medlo, ker me je motilo žvenketanje kozarcev, rožljanje nožev in vilic, bučne šale in smeh veselih gostov, da so proglasili Tessijo za najbogatejšo nevesto na Zelenem otoku, kar zadeva osebne vrline — in to je velika beseda. Tako je razposajena radost naglo rastla, govorili so napitnice, prepevali pesmi, dokler ni neizbežna in neizprosna roka pokazala na uro, ko sta morala mlada, srečna poročenca oditi, da ujameta v Mallowu vlak proti — Parizu, če ne zamerite. Da, Terence ni hotel nikamor drugam. Tessie je želela v irski Killarney, toda on je ta predlog zaničljivo zavrnil. V veselo prestolnico morata in nikamor drugam!

Samo nekoga ni bilo sredi tega veselja — male, uvele postave, ki je jasno sijala Terencu oni poletni večer pod glogom v Ballinsleji. Ostala je doma in je molila za svojega otroka rožni venec. In ko so jo ljudje dražili, koliko dobrega je zamudila, je odgovarjala, da ji je njen mali, rjavi samovar ljubši kot vse razkošje. Ko se je Tessie vrnila, da se preobleče, se je mati hitro, nakratko, ljubeče poslovila od nje. Bojim se, da se je Kathleen spričo tolike dobrohotnosti in ljubeznivosti svojega svaka odpovedala vsem svojim načelom. Vsaj strašna beseda »sin ovadnika« ji ni nikoli več prišla na jezik in je ni nikoli več spekla v srcu.

Nekaj tednov pozneje sta se Terence in njegova mlada gospa udomila v svoji lepi hiši ob Shoshonskem jezeru. On si je na vso moč prizadeval preprostiti Noro in Kathleeno, naj prideta k njima. Toda Norah se je držala starih navad in je bolj ljubila malo prodajalno, malo sobo, mirni prostorček v cerkvi in svoj mali, rjavi samovar, kot kamenito palačo ob slikovitem jezeru. Razen tega je verjetno, da bo Tessijino pregnanstvo kratko. Lepota Irske, njene bajne pokrajine, stare sladke vezi in prijateljstva, ki so

nanovo oživela, čuvstvo, da je doma, dobra srca in bratske roke — vse to je na Terenca Kaseya vplivalo. Lotilo se ga je domotožje in zdi se mi, da hrepeni po strastni tekmi na starih poljih, kjer bi vihtel svoj s srebrom okovani lopar, ki ga mu je podaril naš klub ob njegovi poroki. Pride morda dan, ko bo prodal svoje posestvo in hišo in si kupil malo, toplo gnezdo ob kaki opevani, žuboreči reki stare dežele. To želimo vsi. Stari red se izpreminja! Irska zemlja se vrača zopet v irske roke. Mnogi zapuščeni dvori po irskih tleh in mnogi podrta gradovi strme iz svojih zevajočih oken proti morju, kakor bi klicali izgnanim Keltom:

»Vrnite se! Vrnite se! Vrnite se v deželo svojih očetov! Naj slišimo še enkrat v svojih sobanah mehke keltske glasove, pod svojo streho smeh vaših otrok, na svojih dvoriščih ječanje dud in brenkanje harf, krik svojih mladih mož na travnikih tam ob reki, stare, smrtnotožne pesmi s polj, vesele igre tam na tratah, s plevelom prerastlih, kamor zro naša ubita okna. Vrnite se! Vrnite se! Dnevi so mračni in kratki, odkar ste odšli; na Irskem ni solnca in noči so dolge in strašne! Na pokopališču, od meseca obsijanem, počivajo kosti vaših dedov! Njihove nemirne duše hodijo po vseh dvorih in kočah in ječanje njihovih zloslutih duhov se razlega preko polj in preko hribov! Nikoli se ne bodo umirili, dokler ne padejo vaše sence na njihove grobove in dokler ne zganejo vaše molitve kakor močen veter bršljana na razsutem zidovju!«

KONEC

Preden smo dali to povest tiskati, smo prejeli sledeče pismo, ki naj ji bo uvod, zagovor in razlaga:

»Glenanaar, La Shoshone, WY.

Dragi gospod župnik!

Da! Jako rad dovolim. Pripovedujte mojo povest vsaki irski hiši. Jaz imam najboljšo in najljubkejšo ženico od Floride do Vancouverja ter pokam s prsti vsemu svetu pod nos.

Z odličnim spoštovanjem vdani Vam in zvesti

sin Nodlage.«

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS

00000076382

